

સ્નેહ સરિતા. —

તે પછી તેણે ઝુકીને ગુલબદનના ગુલાબી ગાંઢોને એક ચુંબન લીધું
૫૫. ૩૩

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૭૮-૭૫ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ રત્નેશ્વરિય ।

વિષય ટ ૬૪૨ : ૩

સ્નેહ સરિતા.

જાને

અજબ ઇશક.

અનુવાદક.

મયારામ પ્રાણજીવન જોશી.

કેસળા વાયા કુંકાવાવ-કાઠિયાવાડ

પ્રકાશક.

પડાણ નીકામખાન નુરખાન
વકીલ.

લાલ હરવાળા-અમદાવાદ,

સંવત ૧૯૭૫

સન ૧૯૧૮

કીંમત રૂ. ૯-૦-૦

૭૯૭૪

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી લેખીરાઈટ-સંગ્રહ

પ્રથમાવૃત્તિ.

પ્રત ૫૦૦

પુસ્તક પ્રકાશનના સર્વ અધિકાર પ્રકાશકે

પોતાના સ્વાધિન રાખ્યા છે.

ધી અમરસિંહણ પ્રિન્ટિંગ પ્રેસમાં

પદ્મજી નુરખાન અમીરખાન વડીલે છાપ્યું.

લાલ દરવાજા-અમદાવાદ,

અર્પણ પત્રિકા.

પરમ પુજ્ય સ્નેહ જ્યોતિ !
બહેન બનેવીઓ

અર્પણ સૌભાગ્યવંતા " ફાતમાબાઈ અમરામ ગુરબાઈ,
" " હક્લીમાબાઈ અમોરબાઈ કેસરબાઈ,
" " આમસાંબાઈ આલમ જમાઈ,
" " એમનાંબાઈ અ. કરીમ અ. રહીમ,

કાઠિયાવાડમાં રહીને મેં કીધેલી મોઠર સરવીસના વખ-
તમાં આપ બાંહુઓએ તન મન અને ધનથી કીધેલી અથાગ
મહેનત હું વીસરી ગયો નથી અને બવિષ્યમાં કદિપણ વીસરી
શકું નહિ, કીધેલી મદદ અપૂર્વ અને વખતસરની હતી. એ
અથાગ ઉપકારનો બદલો તો હું વાળવાને શક્તિ નથી
તથાપિ તેની યાદગીરી કાયમના માટે જાળવી રાખવાના શુભ
ઉદ્દેશો હું આ લઘુ પુસ્તક આપ બહેન બનેવીઓને સમર્પણ
કરી મને પોતાને કૃતકૃત્ય થયો સમજું છું.

આપનો

નીઝામખાન.

પ્રસ્તાવના.

પ્રેમ એ અલૌપીક ચીજ છે, એ ચીજને કામગપટ પર ગમે તેટલી આલેખીએ એ પણ સંપૂર્ણ આલેખાઈ શકે નહિ.

વિદ્વાનોએ અને પ્રેમીઓએ તે આલેખવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે, કરે છે અને કરશે છતાં તે અપૂર્ણ રહેશે. જ્યારે એમ છે, ત્યારે મેં જે આ પ્રયત્ન કર્યો છે તે સંપૂર્ણ હોઈ શકે નહિ, છતાં બનતો પ્રયત્ન કરવામાં આવ્યો છે અને પ્રસંગોપાત બનતો પ્રયત્ન કરવામાં આવશે.

પ્રેમનો સમાવેશ વિષયમાંજ આવી જતો નથી. વિષયી પ્રેમ તે તો ઘણો નીચ પ્રેમ છે, એ પ્રેમ પ્રેમ નથી. પ્રેમ અનેક પ્રકારનો હોઈ શકે છે, અને પ્રેમીઓ તેને જુદી જુદી દ્રષ્ટિથી જુએ છે, ઇજ્જતારી ઝાનો પ્રેમ કૃષ્ણમાં ગોખી ભાવે રહ્યો હતો, અર્જુનનો પ્રેમ કૃષ્ણમાં મિત્ર ભાવે રહ્યો હતો, પ્રહલાદ, વિભીષણ ધ્રુવ, આદિ ભક્તોનો પ્રેમ ભગવાનમાં ભક્તિ ભાવે રહેલો હતો.

મનુ લયલાનો પ્રેમ શુદ્ધ નિષ્કાલશ દૈવી પ્રેમ હતો. અને એ રીતે પ્રેમ પ્રકરણ ઉપર જન્મ્યો તો અનેક દાખલા દ્રષ્ટાંતોથી તે વિશે ઘણું લખી શકાય. જ્યારે બધા શુદ્ધ દૈવી પ્રેમો વખાણને પાત્ર છે ત્યારે વિષયી પ્રેમ વખાણને પાત્ર નથી કેમકે તે ખરો પ્રેમ નથી તેમાં કંઈ શુદ્ધતા સંભવતી નથી. અને તેથી કોઈ પણ સચળદાર મનુષ્ય તે પ્રેમને માન આપી શકશે નહિ. તેથી પ્રેમી વિષય લંપટના

નીચ ઉપનામથી જોગખાશે. અમે પણ તેના વિષયી પ્રેમને કાંઈ રીતે પસંદ કરતા નથી.

પ્રેમ-સ્નેહના પુસ્તકો લખવા સંબંધી આ મારો પહેલો પ્રયાસ છે, અને તે એક હિંદી પુસ્તકનો અનુવાદ છે, (જ્યારે પ્રેમના સંબંધમાં મારો આ પહેલો પ્રયાસ છે ત્યારે પુસ્તકો લખવામાં આ મારો ત્રીજો પ્રયાસ છે.) હું મારા શુદ્ધ અંતઃકરણથી તેના મુખ્ય લેખકનો ઉપકાર માનું છું.

આ જગાએ સ્નેહ સરિતાના સંબંધમાં બોલવું અસ્થાને થઈ પડશે નહિ. આખા પુસ્તકમાં ક્યાંઈ પણ નીતિ કે ધર્મ વિરુદ્ધની વાતને ઉત્તેજન નહિ આપતા બનવું કરવામાં આજ્યું છે, જોટલુંજ નહિ પણ તેમાંથી કંઈકને કંઈક નવીન શીખવાનું મળે તેમ પ્રયત્ન કરવામાં આગો છે, ઉછરતી વયનાં યુવાનો અને યુવતિઓ ખરાબ સૌમતમાં આવી જવાથી કેવા ખરાબ થઈ જાય છે તેજો પોતાના વડિલોને કેવા સંકટ રૂપ થઈ પડે છે, તથાપી “ જે વાર્યા ન કરે તે હાયાં કરે છે ” એ દૃઢવત અનુસાર આ પુસ્તકમાં આલેખન કરવામાં આજ્યું છે.

સ્વાર્થ એ ઘણી ખરાબ ચીજ છે, તથાપિ સ્વાર્થની કોમ બંને બાજુ તપાસ્યા વિના તેને તરછોડી દહાડ્યો એ પણ કાંઈ રીતે બ્યાજબી નથી. સ્વાર્થ એ પ્રકારનો હોય છે (૧) દેવી સ્વાર્થ (૨) સાંસારિક સ્વાર્થ પહેલા પ્રકારનો સ્વાર્થ વખાણને પાત્ર છે સાંસારિક સ્વાર્થમાં પણ વિભાગ પડેલા છે અને તેમાં નીચ સ્વાર્થ એ

ધિકારને પાત્ર છે, આ પુસ્તકમાં ગુણેનારે તેવો સ્વાર્થ શોધવા માટે પ્રયત્ન કરીધા છે અને છેવટે તે તેમાં પસ્તાણી છે.

સફરજંગ અને ગુલમદનનેા પ્રેમ પ્રશંસાને પાત્ર છે, ત્યારે ગુણેનાર તથા જમશેદના પ્રેમ ધિકારને પાત્ર છે.

શુદ્ધ પ્રેમના પુસ્તકો વાંચવા એ સાંસારિક જ્ઞાન ધરાવવા બ-
રોગર છે, અને તેથી આ પુસ્તકમાંથી વાંચકો તેવું કંઈ મેળવશે તો
હું મારા કીધેલા પ્રયત્નમાં સફળ થયો અને ઉત્તેજન મળ્યું સમજીશ
અને બીજીમાં તેવા પ્રેમનાં પુસ્તકો લખવા વહુને વધુ પ્રેરાઈશ.

રામ નવમી
સં. ૧૯૭૨

મયારામ પ્રાણીવન જોશી.

અનુક્રમણિકા.

ક્રમરેખા	વિષય	પૃષ્ઠ
૧ સું	ગુલબદન	૧
૨ સું	રંગીલો આશીક	૧૩
૩ સું	બારે ભુવ	૨૧
૪ સું	મારા હાથથી નહિ લખ શકે	૨૦
૫ સું	પોતાના આશકને છોડી દ્યો.	૩૮
૬ સું	સુલેહ	૪૬
૭ સું	મરી ગયા	૫૩
૮ સું	દીલગીરી સુકત ગુલબદન	૬૨
૯ સું	પ્રપંચી ગુલનાર	૬૬
૧૦ સું	જમશેદનો ભેદ પ્રુલ્યો	૭૪
૧૧ સું	ગુલબદન સપડાણી	૮૦
૧૨ સું	જમશેદનું પાણપણું	૮૫
૧૩ સું	હું જમીન ઉપર મુકદ્દુ થઈને પડી જાઉં	૯૪
૧૪ સું	યા પ્રુદા! બચાવ	૧૦૧
૧૫ સું	ગુલબદન બચી ગઈ	૧૦૬
૧૬ સું	ગુલબદન ફેાઈને ઘેર	૧૦૯
૧૭ સું	ગુલબદન પોતાને ઘેર	૧૧૩
૧૮ સું	આશુક માશુક બગીચામાં	૧૧૭
૧૯ સું	કમરમાંથી નીકળેલો જમશેદ	૧૨૩
૨૦ સું	ગુલબદન શુભ	૧૨૬

૨૧ ગુ	મારા દિરમત પર છોડો	૧૩૦
૨૨ ગુ	ખરાબ દાનત	૧૩૩
૨૩ મું	જમશેદ મરી ગયો	૧૩૬
૨૪ ગુ	હું નોવેલ વાંચીશ	૧૪૨
૨૫ મું	હું તેને ભુલી જાઉં	૧૪૭
૨૬ મું	દાનતમાં	૧૫૩
૨૭ ગુ	આગ	૧૫૭
૨૮ મું	મારું જીવન ખરબાદ થયું	૧૬૨
૨૯ મું	સફરજંગલું જોળાયું	૧૬૭
૩૦ મું	જહુરની ઈશ્ક કથા	૧૭૪
૩૧ મું	જહુરનો પ્રેમ	૧૭૮
૩૨ મું	ગુલબદન નવી આફતમાં	૧૮૨
૩૩ મું	કપ્તાનની ખરાબ નજર	૧૮૮
૩૪ મું	શું ગુલબદન મરી ગઈ	૧૯૨
૩૫ મું	કપ્તાનની મુલાકાત	૧૯૬
૩૬ મું	હૈદર અને ગુલબદન આફતમાં	૨૦૦
૩૭ મું	હું જોગણ બનીશ	૨૦૪
૩૮ મું	મકા મરજી	૨૦૮
૩૯ મું	ગુન્હા માફ કરો	૨૧૨
૪૦ મું	ગુલબદન કે તરબીર	૨૧૫
૪૧ મું	અનજીમન અને ગુલબદન	૨૧૯
૪૨ મું	જાઈને મૂર્ખા આતી જશે	૨૨૫
૪૩ મું	શાદી અને સમાપ્તી	૨૨૦

સ્નેહ સારિતા

૧૧૭

અનુબંધ ૬૨૬.

પ્રકરણ ૧ લું.

ગુલબદન.

૨૩

મુઝે તક ઉલટત ગવારા નહીં;
મગર ક્યા હર કોઈ ચારા નહીં.

સરદરજંગ—“લડાઈ થશે, જરૂર થશે. સવાર થવા દો. મને મેજાનમાં બહાદુરી દેખાડવાનો વખત મગરો. વાહ દિસ્મત ! વાહ નશીમ ! ” કહીને હસ્યો અને બનેના તરફ જોવા લાગ્યો.

મિત્ર—“જવા દો, હજુ કાંઈ ગયું નથી. જમશેદ બારે નીલાન બાજ છે. હજુ આહીં આવ્યો. પણ નથી અને વખત ઉપર પહોંચી પણ શકશે નહિ. જરૂર કાંઈ એવી ચીજ નથી કે, એક હસીન છોકરીને માટે ગુમાવી દેવાય. ” એ સાંમળતાની સાથે ગફલતની ખુમારી તેની આંખોથી દુર થઈ, સવારનાં તેજથી અને ઝાકળના ધુંધવાટથી આંખો ઉઘાડી, તે ચોંક્યો અને ખીજવાઈ બોલ્યો.

સરદરજંગ—“ બસ, બસ, બોલવું બંધ કરો. એવી હજાર જાન પણ તે ઉપરથી કુરબાન છે. ” આ પ્રમાણે વાતો થઈ રહી હતી કે સામેની કાચી સડક ઉપર કાંઈક ધુળ ઉડતી હોય તેવું જણાયું. તે પછી બે ગાડીઓ વેગમાં તે તરફ આવતી દેખાણી.

સરદરજંગ—(તેના ખૂબસુરત ચહેરાનો ગુલાબી રંગ પીળો થઈ ગયો.) “ દ્યો તે આવી ગયા. (પોતાના મિત્ર સંજ્ઞા પ્રત્યે કહ્યું.) સંજ્ઞા ! જુઓ તમે મારા બાળ મિત્ર છો. મારી વાત સાંભળો અને દર્શકર કરો કે, તે પ્રમાણે વર્તવામાં જરાપણ ફરક પડે નહિ. ”

સંજ્ઞા—“ મિત્ર, તમારો કંઈ તરફ ખ્યાલ છે? મારા તરફથી વિશ્વાસ રાખો. શું મારી અને તમારી આજકાલની મિત્રતા છે ? ” બંને ચૂપ થઈ ગયા, એકે બીજાનો હાથ ધરેથી દબાવી દીધો.

સરદરજંગ—“ બહાલા મિત્ર ! સાંભળો બે મારો જીવ બચી ગયો તો હું કોઈ એવી જગા ઉપર જઈ બેસું કે જ્યાં કોઈ મારો મિત્ર હોય નહિ, અગર કોઈ મારી આશુક હોય નહિ. તથાપિ બે તથા ઉલટું જની ગયું.—ખુદા ન કરે—તથાપ મારો જીવ ચાલ્યો ગયો તો બહાલા મિત્ર ! મારા કોટના ઉપરના ખીસામાંથી બે પત્ર મળશે તે તમે લઈ લેજો. તે પત્રો ઉપર જેનું નામ લખ્યું હોય તેને તમે તમારા હાથથી પહોંચાડી દેજો, કોટના અંદરના ખીસામાંથી તમને એક છબી અપનુસના ડાયામાં બંધ કરેલી મળશે. છબીની ચારે તરફ એક સોનેરી ફેમ મઢેલી છે. ખ્યાલમાં રાખો, બહાલા મિત્ર ! એ બધી ચીજ મારી સાથે દફન કરી દેજો. ”

કાંઈએ બી જુદા ઓ તસ્વીર જનાહી રહે;

વાં અકેલેમેં દ્રકત એક દિલ લગાનેકે લિયે.

સજ્જન્ય--(નિસાસો નાખીને) “ બહુ સારું.” સરદારજી
નિર્ભયપણે ઉભો રહીને બંને ગાડીઓના તરફ જોવા લાગ્યો. તેના
ચહેરા ઉપર ગભરાટનું કંઈ પણ નિશાન નહિ હતું, તેવા વખતે તેના
ચહેરા ઉપર ગભરાટનું કોઈ નિશાન દેખાડી આપે તો તે કંઈ નવા-
ઈની વાત નહોતી, તથાપિ નવાઈની વાત તો એ હતી કે, એ શુર-
વીરના ચહેરા ઉપર ગભરાટનું કંઈ પણ નિશાન નહોતું.

નોંજવાન સરદારજી ખુબસુરતીમાં ધધરી કુદરતનો નમુનો હતો.
તેને લાંબા વખત સુધી નિહાળ્યા પછી નિહાળ્યા કરવાની ખાચજ
મનમાં રહ્યા કરતી હતી. તે ભોજો, બક્ષો અને મીઠા ખોશો આદમી
હતો. શીર ધાંટીલું અને મગજ સમજદાર હતું. ભરાવદાર વાળોની
નાની નાની નાગણી જેવી લટો કાંઈક આ ગાંધ ઉપર અને કાંઈક
આ ગાંધ ઉપર ફરક ફરક કરીને અજબ દેખાવ આપી રહી હતી.
હરણીના જેવી મોટી અને ચળકાટવાળી આંખોથી શુદ્ધ હૃદય અને
તેક ચાલ ચલકતનો ફોટો દેખાઈ આવતો હતો. તેનો મુલાખી રંગનો
ચહેરો સાફ, ખુબસુરત અને તેજદાર હતો. યુઝળા વળેલી મુઠો
મુઠી મુઠીને તેના ઘોલાં જેવા હોઠોને ચુંબન કરી રહી હતી.

“ નિગાહ તિરછી કુલાહ તિરછી રૌશ હૈ તિરછી અદા હૈ તિરછી,
જો આંકાપન હમને તુમમેં દેખા કિસીમેં યે આંકાપન ન દેખા;
દહન હૈ ચુંચે તો આંખ નરગિસ જો જુલ્સ સુખમુલ તો સિરોકામત,
તુમહે તો દેખા બલાસે હમને જો ફરમે મુલમેં ચમન ન દેખા, ”

સરદારજી કેટલીક વખત સુધી નીચી નજર કરી રહ્યા પછી
ચોંકીને કોટની અંદરના ખીસામાંથી એક તસ્બીર કાઢી. ઉભો ઉભાડ-
વાની સાથે તેની આંખો તસ્બીરમાં ખેંચેલા એક ખુબસુરત ચહેરા

ઉપર જમ પડી. તસ્મીર હાથી દાંતની તપ્તી ઉપર ખેંચેલી હતી.

હાથ, કેવો દિલ ઉસ્કેરનારો ચહેરો છે ! આવા ચહેરા ઉપર લાખો માણસો ગાંડા થઇ જાય તો પણ શું ? અને ગાંડા થઇ જાય તેમાં કોઇને વાંક પણ શું ? સફરજ'ગે નજર ઉંચી કરીને જોયું અને હૃદય બેદાઇ ગયું, તેની સાથે એક હલકો તથાપિ હૃદય અને ચહેરાને સળગાવનારો નિસાસો મોઢામાંથી નીકળી ગયો. ચહેરો ગુઝાળી હતો, આંખો રસીલી જાડુ ભરી અને મતવાલી હતી, હેઠ ધોલાંની લાલીને પણ મહાત કરે તેવા હતા અને એકંદર રીતે તેના ચહેરા ઉપર શરમ ટપકી પડતી હતી.

બુલશે આરજ પુર સુખ ન ગેસુ તેરે,
તિરછી નજરે' ઔર નૈના મદ ભરે;
નાજ દિલ છીને અદા બિલમિલ કરે,
કુયોં ન એસી શકલ પર આશક ભરે;
મનન દીદમ સુ તુ હરગિજ દિલ બરે,
સર કસે આશક કસે ગારત ગરે;

કેટલાક વખત સુધી સફરજ'ગ તસ્મીરને ટીકી ટીકીને જોતો રહ્યો. જાણે તે આંખો અને મગજથી પોતાના બહાદુર મન ઉપર તેનો ફાયો ખેંચી રહ્યો હતો. છેવટે તેનાથી વધુ વખત જોઇ શકાયું નહિ. મન ઉછળવા લાગ્યું અને તેની ખેઅખત્યાર જીભથી નિસાસા સાથે આ નીચેના શેર નીકળી ગયો.

“ જમાના હમસે શીર જાયે તો શીર જાયે,
તેરી આંખોકા શીર જના સીતમ હે.”

સજ્જન્ય—“ સફર ! દેખો તે લોક આવી રહ્યા છે, તેની ગાડી સડકના કાંઠેથી પણ આ તરફ આવી ચુકી.” સફરજંગ એ સાંભળતાની સાથે જોરથી ચોંકી ઉઠ્યો અને તેની સાથે એક ઠોડા નિશાસો નાંખીને તેણે કહ્યું—“ બસ ! ખારી, રખસત.” એમ કહેતાની સાથે ગુસ્સાથી તેના હોઠ કાંપવા લાગ્યા, ચહેરાનો રંગ રહી રહીને બદલાવા લાગ્યો, તેની ચમકીલી આંખોમાં તેથી વધુ પણ ચમક પેદા થઈ ગઈ.

સફરજંગ—“ ભાઈ સજ્જન્ય ! હું તૈયાર તો છું, તથાપિ મારું મન કહે છે કે, આ કામ થવામાં ઢીલ લાગશે.”

એકાએક બંને ગાડીઓ આવીને તે જગા ઉપર ઉભી રહી, તેમાંથી એક નવ જુવાન નીચે ઉતર્યો, તેનો પહેરવેશ સિપાઈ જેવો હતો; તે કંઈક અજ્ઞ્ય મોઢું બનાવીને, પોતાના મિત્રોની સાથે જ્યાં સફરજંગ હતો ત્યાં ચાલ્યો. તેનું નામ જમશેદ હતું.

જમશેદ—“ જો હું તેને પહેલી ચોટ ન પાડી નાખું તો હું જમશેદ નહિ. ફક્ત બે ચાર મિનિટની વાર છે, થોડીવારમાં આ વાતનો ફેંસલો આવી જશે, કે અમે બે જણામાંથી કોણ બચીને તે હસીને છોડરી સાથે શાદી કરશે ! હાં, બેશક, તે છોડરીને માટે અમે બંને જીવ ખોવાનો ખેલ ખેલીશું.”

+ + + + +

પાઠક ! આપ આ બયાનક લડાઈના પહેલાંની કાંઈક વાતો સાંભળી શ્યો. વાત જાજ દિવસની નથી. ફક્ત એક હપ્તાની છે. તે દિવસે સવારના વખતે નવાજ કાસીમ હુસેન પોતાના આલીશાન મહે

લમાં બેઠા બેઠા એક કાગળ વાંચી રહ્યા હતા. ઓરડો બહુ સુંદર રીતે સજ્જો હતો, નવાળ સાહેબ એક કિમતી ગાદી ઉપર આડે પડખે પડ્યા હતા તેની ગાદીની સામેના દારની સામે એક ખુમસુરત બાગ અને તેની સામે એક નાનું સરખું મેદાન હતું, નવાળ સાહેબે કાગળ વારંવાર વાંચ્યો અને ગુસ્સાથી બરેભો એક ઠંડો નિસાસો નાખીને કાગળને બાજુ ઉપર ફેંકી દીધો. કાગળ મુસલમાની છોકરીઓની સ્કુલથી એક ઉસ્તાનીએ મોકલ્યો હતો, તેમાં નીચે મુજબ લખ્યું હતું.

“ જનાબ નવાળ કાસમ હુસેન સાહેબ !

આપે લખ્યું હતું કે, મારી છોકરી પાછી સ્કુલમાં ! બ-
ણાવો અને તેની વધુ દેખરેખ રાખો. આપે આપની છોકરી ગુલબદ-
નની ચાલ ચલગત ન બગડવા દેવાને માટે મને તાકીદ કરી હતી,
તથાપિ અશ્વોસ સાથે લખ્યું પડે છે કે, તેની ચાલચલગત પહેલાંથી
પણ વધુ ખરાબ છે. છોકરીની કાંધ ખાસ કસુર નથી. એક બદમાશ
નવજુવાન તેની પાછળ પડ્યો છે. અમે કાંઈ તેને રોકી શકતા નથી.
આપની આજરો ખ્યાલ કરીને મેં આ પત્ર લખ્યો છે, આપ આ-
પની છોકરીને તે પાછળ હાથથી જે રીત ગમે તે રીતે બચાવો.

ઉસ્તાની જુલૈખા. ”

બુદ્ધ કાસીમ મનમાં બડબડવા લાગ્યો—“ હું હેરાન છું. હવે
શું કરું ? એ છોકરીએ શું કીધું ? જો હું જઈને તેને ઘેર તેડી લાવું
છું તો બહુવાનું નુકસાન થાય છે, જો નથી લાવતો તો ખીજી રીતે
ખરાબી થાય છે. (ગુસ્સામાં) હસીના ! તું નાની હતી ત્યારે મને
જે કાંઈપણ ફિકર નહોતી, તેટલી તું હાલ બહુગણી સમજદાર પંદર

વરસની થઇ તક્લીફ દે છે. તુને શુક્રવાર (જુમા) ને દિવસે સ્કુલમાં મોકલતી વખત સ્ટેશન ઉપર બહુજ ઇમકો દીધા અને શીખામણ પણ આપી તથાપિ નાદાન છોકરી ! તારા ઉપર જરા પણ અસર ન થઇ." એમ કહી ગુસ્સાથી ભરેલી આંખોને બાગ તરફ ફેરવી, જોયું તો પોતાની સાળી રજીઆ પોતાની બહાલી છોકરી ગુલેનારની સાથે ચાલી આવતી હતી. ગુલેનાર ખરેખર ગુલેનાર હતી.

“આફતથી ગર અદા તો કયામતકો ચાલ થી દિલ પિસ ગયા કિસીકા કોઇ પાયમાલ થા.”

નવામ કાસીમે રજીઆ એમને પોતાના ઓરડામાં બોલાવી અને તે કાગળ તેના હાથમાં આપીને તેઓ તેના ચહેરા તરફ જોવા લાગ્યા,

રજીઆ—(પત્ર વાંચીને) “ પાછી પુરાતની વાત નીકળી, ગુલબદનને કોલેજથી ઉડાડી લેવી જોઇએ. ક્યાંક દુર અગરતો નજદિક કોઇ એવી સ્કુલ હાલ બાકી નથી કે જ્યાં તેનું નામ ન લખાવ્યું હોય અને અહીં કોઇ તેવી ઉસ્તાની પણ નહિ જો.....”

હજુ તેની વાત પુરી થઇ નહોતી, કે બાજુના ઓરડાના દરવાજા કોઇએ ભારે જોરથી ઉઘાડી દીધા, બધાની નજર તે તરફ ગઇ, જોયું તો એક સ્વર્ગની પરી ચોળા પહેરીને ઓઢની ઓઢીને અને રેશમી પાયજામે પહેરીને આવીને ઉભી રહી. પરીએ પોતાના ગુલાબી ગાલો ઉપર લટકી રહેલી નાગણી સરખી લટો પોતાના સુકોમળ હસ્તોથી હટાવી અને પિતાજી ! કહીને તે ઘેડી કાસીમને ગળે લપટી ગઇ. તે પછી હસતી હસતી પોતાની માશી અને માશીજખ

બહેનને મળી અને પ્યારથી ગુલેનારના ગાલોને ચુમ્મી લીધી, તેના અવાજ ઝોરડામાં શું જ મયો તે પરી ગુલબદન હતી. :

“શાખોસે હર શયુનેકે દુકડે ઉડા દિયે.

જિસ શુંચેપર નિગાહ પડી ગુલ બના દિયા.”

પછી તે પરી પોતાના બાપના મળામાં હાથ નાખીને બાઝી પડી અને કહેવા લાગી—“પ્યારા બુઢા બેવકુફ પિતાજી ? તમે મને પત્રમાં તે બુઢી નિગોડી પાસે—હું નામ બુઢી ગઈ—મારી માગવાનું લખ્યું હતું. પાહ, બલે ગમે તે થઈ જાય, જીવ નીકળી જાય. પણ તે પાપીની પાસે હું મારી માગીશ નહિ. અહા, હું પણ ત્યાંથી કેવી રીતે નાહી ? અને જુઓ હું આપની પાસે મોબુદ છું. કેમ પિતાજી ! મને બેઘને તો તમે ખુબ ખુશી થયાને ? હું તે દિસ્તાની ઉપર ખૂબ નારાજ છું.”

“બોલી સૂરતપર ચે ગુસ્સા ચે સિતમ ચે શોખી;

દલકે કયા હુસ્નકે સાંચેમેં ક્યામત આઈ.”

કાસીમની આંખોમાં સ્નેહની લાગણીથી કાંઈક આંસુ આવી ગયા પણ તે ગુસ્સાની ગરમીથી પાછા સુકાઈ ગયા. કાસીમે અફસોસ અને ગુસ્સા ભરેલા અવાજથી કહ્યું—“ગાંડી છોકરી ! તું બતાવ કે હું તારો શું ઇલાજ કરું ?”

ગુલબદને પોતાના બાપના મોઢા ઉપર હાથ રાખી દીધો અને સુરિલી કડકદાર બાષામાં વિનય સાથ કહ્યું.

હસીના—“પિતાજી ? પિતાજી ? હવે મને સ્કુલમાં મોકલશે નહિ. હું ખૂબ બહુ ચૂકી. પુરાની સડી મચેલી ચોપડીઓને હું કુવામાં

ફેંકી દઉં છું. હું તેવી ચોપડીઓ હવે બણીશ નહિ. હશે હું જવાંમદ્દ આદમીઓની હાથત, કિસ્સા, વાર્તા અને નાટકો વાંચ્યા કરીશ. ”

રજીઆ બેગમ— (ગુણબદનની વાત અટકાવીને) એમ ! દિકરી ! તેં તો મજબ કરી દીધો. તારી આટલી નાની ઉંમર અને લાંબી મજ એકની જીમ ! યા અલ્લાહ ! તું આને સુધાર, આ છોકરી તો આશતની જવાલ! થઈ રહી છે. કાસીમ, ખરેખર આ છોકરી તેવી થઈ ગઈ કે, જેવું તે પત્રમાં લખ્યું છે. ”

ગુણબદન ગુસ્સામાં આવી ગઈ અને પોતાના બાપના પડખામાં બેસીને રજીઆના અવાજ દરતાં તેજ અવાજથી કહેવા લાગી.

ગુણબદન—“ માશી જરા બેબાનીની દવા કરો, શું તમે વાર્તા અને નાટક વિગેરે શોખથી નહોતા વાંચ્યા કરતાં ? છેવટ તમે પણ કોઈ વખત જીવાન હતા ખરા કે ? ”

એ વાત રજીઆને હૃદયમાં તીરની પેઠે વાગી. તે ગુસ્સાને પાં ગઈ અને થોડા વખતમાં તે ત્યાંથી ઉઠીને ચાલી ગઈ જતી વખત પોતાની સાથે ગુલેનારને પણ લેતી ગઈ.

ગુણબદન તો એજ ધ્રુવજીતી હતી. માશીના ચાલ્યા ગયા પછી તે પોતાના પિતાના તરફ જોવા લાગી. ગુણબદન પોતાનાં પિતાજીની આંખ અને ચહેરો જોઈને સમજી ગઈ કે, હવે વધુ સફળ કરી શકશે નહિ. થોડા વખત પછી તે બોલી.

ગુણબદન—“ પિતાજી ? અત્યારે મને શિક્ષા કરો નહિ, શિક્ષાનો ઝમરો દૂર કરો અને ગુસ્સો કરો નહિ, પણ હસો અને બોલો. હું તમારી સાથે ઠરાવ કરું છું કે, હવે તમારા કહેવા પ્રમાણે જરૂર

ચાલીશ, તથાપિ જે તમે વધુ ગુસ્સે થશો તો હું કહી દઉં છું કે, (માથું હલાવતી હલાવતી) હાં, તમે જાણો છો કે, હું ખાનદાન નવાખથી છું. ”

કાસીમ—(ગુસ્સાથી) “ ગુલબદન ! આ કેવો વાત છે, જુલે-ખાને મારી પાસે તેવો પત્ર કેમ મોકલ્યો ? સાચું બતાવ, તે કાણુ માણસ છે કે જેનો તે એ કાગળમાં ધસારો કરે છે. ”

પોતાના આશિકની બાબતમાં વાત સાંભળીને ગુલબદનનો ચહેરો ઢીલો પોચો થઇ ગયો. થોડી થોડી વારમાં તેના ગાલોએ રંગ બદલવો શરૂ કર્યો. હોડો ઉપર પહેલા મરકવું અને તે પછી જરા સરખું હસવું આવી ગયું.

“ વહ કરને લગે હૈં કયામતકી ખાતેં;
યહ સચ હૈ તો ખસ ફૈસલા હૈ કિસીકા. ”

ગુલબદન—“કોઇ નહિ પિતાજી ! તે તો એક ઉસ્તાદ છે, મારા માસ્તર તે દિવસે ગેરહાજર રહી ગયા અને તેની જગાએ તે આવ્યા,” આટલું કહેતાં તે શરમાઇ ગઇ. આગળ તે કહી શકી નહિ કે અમારા બંનેના હૃદય કેવી રીતે મળ્યા ! તેણે પાછું કીધું—“ તે મારો ચહેરો જોતો હતો. છોકરીઓના કહેવાથી માલુમ પડ્યું કે, તે મારી સાથે આંખના ધસારા કરતો હતો અને મારા ઉપર શીદા પણ બની ગયો હતો. તે પછી તેણે મારા નામ ઉપર એક કાગળ લખ્યો. મેં તે કાગળ જોયો પણ નાહ તે પહેલા તે ઉસ્તાદનીએ તે ખુશ્ચવી લીધો. કાગળ વાંચતાની સાથે અગ્નિનો પર્વત જણે તેના ઉપર ફાટી પડ્યો, પેટમાં ખળભળાટ થઇ ગયો અને ગુસ્સાથી તે બાવરી બની ગઇ.

છેવટ ખેલ એવો થયો કે, તે બિચારાને ત્યાંથી બેઆખર કરીને કાઢી મુકવામાં આવ્યો. ”

કાસીમ—(ગાદી ઉપરથી ઉઠીને) “ તે કોણ હરામનદો છે ? હાય, આજકાલનો વખત કણો ખરાબ થઇ ગયો છે. હવે તે વખત આવ્યો કે, આખરદાર માણસોની છોકરીઓને મદરેસામાં બેસાડવી તે પોતાની આખર બરબાદ કરવા બરોબર છે. તે મદરેસામાં બધીને જરૂર ખરાબ ચાલની કહેવડાવે છે. (દાંત કચકચાવીને) અગર તે પાછ કદિ આ તરફ દેખાઇ આવે તો મારા બેડાથી તેનું માથું ફાડી નાખું. ”

શુલબદન ગભરાટથી પોતાના બાપનું મોઢું જોવા લાગી, તેણે આજ પહેલ વહેલો પોતાના પિતાનો ગુસ્સો જોયો હતો. કાસીમ ક્રોધ ભર્યા આમતેમ ધુમી રહ્યા હતા કેટલાક વખત પછી પાછું તેણે કહ્યું.

કાસીમ—“ શુલબદન ! જો આજથી હું જે કહું તે પ્રમાણે તારે કરવું પડશે. જે કામ તું કર તે મને પુછ્યા વિના કરીશ નહિ, ખમરદાર, હું જે કહું છું તે નહિ માને તો નુકશાન ઉઠાવવું પડશે. ” શુલબદને પોતાની નાગણી જેવી લટોને પોતાના કુલ જેવા હાથેથી હટાવી દીધી અને તેની મોટી મોટી શરમવાળી કામખાણ જેવી આંખો કાસીમના તરફ ઉંચી કરી. તે પોતાના મનમાં જરાપણ ન હરી. એમ કરવાનો હેતુ એ હતો કે, બચપણથી તેને તેવી તાલીમ આપવામાં આવી હતી.

કાસીમ—“ શુલબદન ! મારા ખાનદાનપણના સંબંધમાં તું બધું બધું ચુકી છે. હું ને વખતે બહુજ ખુશી થઇશ કે જે વખતે

તારી શાદી સરદરજંગની સાથે થઇ જાય. ”

ગુલબદન—“ મને તેના ચહેરા તરફ અણુગમેા છે. ”

કાસીમ—“ અણુગમાને મોહમતમાં ફેરવી નાંખવો તે મુશ્કેલ વાત નથી. સરદરજંગ એક સારી ચાલચલગતવાળો અને બહાદુર જુવાન છે, તે બાળક હતો ત્યારથી આજ સુધી હું તેની ચાલચલગત વણી ઉત્તમ પ્રકારની જોતો આવું છું. ”

ગુલબદન—“ તથાપિ તે મારી સાથે શાદીના સંમંધમાં કાંઇ પૂછશે તો હું તેને ટકા ટકાના વેણ બોલીશ. ”

ગુલબદનનું મન જરૂર સરદરજંગ ઉપર વળી જત, તથાપિ તેના આપે તેની પહેલી મુલાકાતમાં જુદા કર્યા હતા. ગુલબદન સરદરજંગની ખુબસુરતી અને તેનું હાલપણ સારી રીતે જાણતી હોત તો જરૂર તેને પોતાનું હૃદય આપી દેત.

સરદરજંગ નેક ચાલચલગતવાળો હોવા છતાં પણ ગુલબદનની પહેલી મુલાકાતમાં પોતાનું દિલ દબ ચુક્યો હતો. હવે તેની પાસે તેનું દિલ નહિ હતું, આંખની સાથે આંખ મળતાની સાથે તે ગુલબદનની પાસે ચાલ્યું ગયું હતું. તે વખતે જરૂર સરદરજંગની જીભથી નીકળી ગયું હોવું જોઇએ કે:—

“ અમ્મ રહા દીન આશના મેરા, દિલ બી મુઝસે જુદા હુઆ મેરા; લિયે જાતે હો તુમ કહાં દિલકો, હૈ યે મુદતકા આશના મેરા. ”

પ્રકરણ ૨ જી.

રંગીલો આશિક.

“ કર દી મેરે રાગઝી સખડો ખબર,
ખુબ તુને દહે દિલ રસવા કિયા. ”

વાંચક ! આ વખત પણ જોવા લાયક હતો જ્યારે ગુલબદનની આંખો એક જુવાન સામે ટકી રહી હતી. જ્યારે આ બનાવ બની રહ્યો હતો, ત્યારે ગુલબદનને સ્કુલમાં ગયાને ફક્ત એકજ હપ્તો થયો હતો. તે દિવસે સવારના વખતે પોતાની ઉસ્તાની જુલૈખાની સાથે સ્કુલની બધી છોકરીઓ હવા ખાવાને નીકળીઓ હતી.

અહા, કેવો સારો સવારનો વખત છે, તે વખતે વળી સડક ઉપર આ પરીઓનું મંડળ કેવું અલૌકિક શોભી રહ્યું છે. રસ્તે ચાલવા વાળાઓની નજર જળ્પરજસ્તીથી આ મંડળ તરફ ખેંચાઈ રહેતી હતી. બધી છોકરીઓ અંદરે અંદર ગમત રમત કરતી ચાલી જતી હતી. તે વખતે તે સડક ઉપર હવા ખાવા માટે બે ખુબસુરત નૌજવાન સિપાઈઓના પોષાક પહેરીને નીકળ્યા. એકે તે પરીઓનું મંડળ જોઈને કહ્યું—“ ખ્યારા જમશેદ ! હવે એ કહેા કે, આગળ ઉતાવળથી ચાલશે કે આ સુંદર છોકરીઓ સાથે જરા આંખના ધસારા ચલાવશે. મારું દિલ તો ઉભા રહીને તેને જોવાને ચાહે છે. આ મદરેસાની છોકરીઓ હવા ખાવાને નીકળીઓ છે અલ્લાહ ! કેવી સારી સારી સુંદરીઓ છે. ”

જમશેદ—“ ભાઈ અત્યારે તમે ગમે તે કહો તથાપિ હું તો અહીંથી ખસવાનો નથી. તે બધાની પાછળ મારો મીઝનજ કમ-જોર થઈ ગયો છે. ”

“ સંભાલા હોશ તો મરને લગે હસીનો પર;
હમેં તો મોત હો આઈ સવાખકે બદલે. ”

દોસ્ત—“ બેશક, આ વાતમાં આપની બદનામી આપણી વધુ જાહેર થઈ ચુકી છે, ખુદ આ ખરાબ ચાલથી બચાવે. ”

જમશેદ—“ ત્યારે તો હું મરી જાઉં, એવું શું કહે છે મિત્ર ! ”
મિત્રે પોતાના ખીસામાંથી ખીડી કાઢી અને બંને જણાએ ખીરી શરૂ કરી.

દોસ્ત—“ આપ ખીડી પીવાના શોખીન છોવ તથા મેં આપી છે ”

જમશેદ—“ બહુજ સારૂ ફરજ અદા કરું છું. ખીન્નું કાંઈ કહો.

દોસ્ત—(જોરથી હસીને) “ હાં એક વાત ખીજી કહેવાની છે કે, આપનો અહેસો તો રાજકુમારના જેવો છે. અને કામ તો શૈતાનના જેવો છે. ”

જમશેદ—(હસીને) “ ભાઈ તમે તો બારે મશ્કરીખોર છોવ. સ્યો તે તમામ આવી ગઈ. ”

તે બે જણાએ તે પરીઓને જોવી શરૂ કરી. અને તે પરીઓ તે બે જણાઓને જોઈ જોઈને શરમાઈ જતી હતી. જમશેદ જેની સાથે આંખ મેળવતો હતો તે શરમથી આંખ ફેરવા લેતી હતી.

“ એ તોય ચાર મિલકે ગણેસે જુદા ન હો,
યક રહેનેકા વખત નહીં હૈ ખદા ન હો. ”

જમશેદ—(દોસ્તના કાનમાં) “ ચાર જરા જોતો ખરો આ કેવી ખુબસુરત છે. દેખી ? એા ઉસ્તાની ખીલાડીની પેઠે આમતેમ જોતી જાય છે તેની પાછળ એક, બે ત્રણને છોડીને આ ચાલી જતી ચોથી પરી કહો કેવી દેખાઈ છે ? શંકલી છે ને ? તમે તેને જાણો છો ? ”

દોસ્ત—“ હું કેમ ન જાણું ! અહીંથી ખરોખર દશ મૈદા ઉપર તેનું મકાન છે. એ નવાખ કાસીમ હુસેનની એકની એક દિકરી છે. ખરોખર બહુજ સુંદર છે. લાખોમાં એક.....”

જમશેદે એક ઉડોથી નિસાસો નાખ્યો. તેની ઉમરમાં આજેજ તેના મન ઉપર કોઈ સ્ત્રી અગર:છોકરીની નજરની અસર થઈ. આ તરફ હસીનાએ પણ નજર ઉઠાવે તેને પ્રાર્થી જોયો. આંખ સાથે આંખ મળતાની સાથે જમશેદે ઇચ્છ્યું કે, હાથ ઉઠાવીને તેને સલામ કરું. તથાપિ હિંમત આવી નહિ, સલામની જગાએ શકત માથું હલાવી દીધું. હસીનાએ પણ જરાક મોહું મલકાવીને આંખ ફેરવી લીધી. તેના માલોના રંગ વારમવાર લાલ થતા લાગ્યા. જમશેદે જોયું, કે ખેંચાવ ખેંચેના તરફ ખરોખર છે. તેણે ચોક્કસ કરી લીધું કે, તેની સાથે જરૂર મુલાકાત કરું.

“ મુખ્તદાયે ધૃષ્ટ હૈ રોતા હૈ કયા;
આગે આગે દેખિયે હોતા હૈ કયા. ”

કીરમતે બહુજ જલ્દીથી એક ખીજે માર્ગ દેખાડે

“ચાહતકા જળ મળ હૈ, કિ વહ બી હોં બેકાર; દોનોં તરફ હો આગ બરાબર લગી હુધ.”

હજી જમશેદ ઉપરનો શેર પુરો કીધો નહોતો કે એક બાબુથી એક ગમરાવનારો અવાજ આવ્યો જેટલા માણસ સડક ઉપર હતા તે બધા ગમરાઈ ગયા. અવાજ ઉપર અવાજ આવવા લાગ્યો—
“ઝાંડો કુતરો નાસો, બચો, હવ બચાવો, હટો સડકથી હટો.”

એ સાંભળીને છોકરીઓમાં ગમરામણ ફેલાઈ ગઈ. કોઈ આ તરફ કોઈ તે તરફ જેને જે તરફ માર્ગ મળ્યો તે તરફ નાશી ગઈ. અગર રહી ગઈ તો રક્ત ભોળી ભલી ગુલમદન, તે એકલી ઉભી આમતેમ ગમરાઈથી જોઈ રહી હતી. એકાએક તેના મોઢામાંથી એક ચીસ નીકળી ગઈ. કુતરો તેના તરફ હામ કાઢીને કુલેલા મોઢામાંથી હાંત બહાર કાઢીને દોડ્યો આવતો હતો. હાય, કેવો ભયાનક વખત થઈ પડ્યો.

એક તો જંગી કુતરો, બીજું હડકાયો થવાથી તેનો ચકેરો વિશેષ ભયાનક થઈ પડ્યો હતો, તેની મોટી મોટી આંખો બહાર નીકળી આવી હતી. મોઢામાંથી કર નીકળી રહ્યો હતો અને માર પડવાથી તે મોઢું કુલ્લી પણ ગયું હતું. હડકાયો અને જંગી કુતરો એવી સીકલથી પોતાના ભયંકર અવાજથી ભુંકતો ભુંકતો ગુલમદનના તરફ આવી રહ્યો હતો તેની પાછળ શેર બંકાર કરનારા વધુ ખીન્નવતા હતા તેવા પ્રકારથી તે વધુ વધુ આગળ દોડી રહ્યો હતો.

“બદનની પાસે પહોંચી મરો અને એક ભયંકર અવાજની ગળ પકડવાને ઉપર ઉઠ્યો. મળું પકડવાથી સનુ કામ નીકળી જત. બરાબર તે વખતે

પિસ્તોલનો અવાજ થયો. કુતરો મરી જઈને ગુલમદનની સામે જઈ પડ્યો. ઘણા માણસો તે જગાએ એકઠા થઈ ગયા, ગુલમદને સ્વસ્થ થઈને જોયું તો તેણે પોતાના ચારને હાથમાં ધુમાડા નીકળતી પિસ્તોલ સાથે મંદમંદ હસતો પોતાના પડખામાં ઉમેલો જોયો.

જમશેદ—“ હું કેવો બહાદુર છું. જે એ કુતરો મારા હાથથી ખચી જત તો આપનો જીવ આ ઘડીએ નીકળી જત. હવે હું પણ આપના કક્ષેજમાં એક ગોળી મારી લઉં છું. ”

ગુલમદન શરમાઈ ગઈ, તેણે મોઢેથી કંઈ ન કહેતા પોતાની રસીલી આંખોથી જમશેદના તરફ જોયું, તથાપિ અદ કિસ્મતના લીધે આંખો વધારે વખત સુધી મલી નહિ. કારણ કે તે વખતે ઉસ્તાની જુલેખાએ ગુલમદનને હાથ પકડીને ખેંચી લીધી અને પોતાની સાથે લઈને ચાલી ગઈ. તે પછી જમશેદ કેટલાક દિવસ સુધી તે મદરેસાની આસપાસ ચક્રર લગાવતો રહ્યો તથાપિ ગુલમદન તેના જોવામાં આવી નહિ. તેણે સમજી લીધું કે ઉસ્તાનીના દિલમાં ઘણોજ ખરાબ અભિપ્રાય બંધાઈ ગયો છે અને તેથી તેણે ગુલમદનને બહાર નીકળવાની એકદમ મનાઈ કરી દીધી છે.

તેનો ખ્યાલ ઠીક હતો. ખરેખર ગુલમદન દરવાજાની બહાર પગ પણ મુકી શકતી નહોતી. કેમકે જુલેખાએ જમશેદને દિવસના કેટલાક વખત આ તરફ તે તરફ ધ્રુમતા જોયા હતા.

ગુલમદન પણ બહુજ કંટાળી ગઈ હતી. તે ચાહતી હતી કે, જોખમાં જોખું સવારે તો હવા ખાવાની પરવાનગી મને મળ્યા કરવી જોઈએ. તથાપિ આહીં તો વાત વધુ પડતી થઈ ગઈ હતી.

જમશેદ કાંઈ જોયેા તેવો માણસ નહિ હતો તે જે કામમાં હાથ લગાડતો તેને પુર કરીને છોડતો હતો; તેણે પાકો ધરાદો કરી લીધો કે, હું ગુલબદ્દનને જરૂર મળું, એવા ખ્યાલમાં તે રાત દિવસ વીતાડી રહ્યો હતો, છેવટે એક દિવસે તેણે મુલાકાત કરવાની યોજના શોધી કાઢી.

તેણે મદરેસામાં ગુલબદ્દનના માસ્તર સાથે દોસ્તી કરી લીધી, જમશેદે એક દિવસ જ્યારે તે માસ્તર ત્રીજે પહોર મદરેસાથી પોતાના ઘરે ચાલ્યા જતા હતા તે વખતે મુલાકાત કરી. એ રૂપિયાની એક નોટ માસ્તરના હાથમાં દબને તેણે વાત કરી કે, એક દિવસના માટે આપની અવેજીમાં મને સ્કુલમાં ભણાવા જવા ઘો. લાલચુ માસ્તરે વગર વિચાર્યો તેની એ વાત માની લીધી, તથાપિ માસ્તરને પાછળથી વગર વિચાર્યો કામ કરી બેઠા બદલ બહુજ પરતાવેા થયો.

ખીજે દિવસે જમશેદે કોલેજમાં જઈને હેડ માસ્તર પાસે ભણાવવાની રજા માગી, હેડ માસ્તરે તેની નેકસુરત અને ગ્રહસ્થ જેવા કપડા વિગેરે જોઈને પરવાનગી આપી, હેડ માસ્તરનો પણ તેમાં શું ગુન્ડો હતો ? જમશેદ ખુશી ખુશી થતો સ્કુલના તે ઓરડામાં ગયો, જ્યાં ગુલબદ્દન પોતાની સાહેલીઓની સાથે બેસીને વાંચી રહી હતી. જમશેદે તેને તુરતજ ઓળખી લીધી, દીલ ખુશી થઈ ગયું, તેનાથી રહી શકાયું નહીં અને ખીસામાંથી પેન્સીલ કાઢીને ઝડપટ એક કાગળ લખી નાખ્યો; તેથી તેના મનની કાંઈક દિલગીરી ઓછી થઈ ગઈ. પત્રમાં લખ્યું હતું—“ કોલેજની ઉત્તર બાજુમાં ઝાડની પાસે મહે-રખાની કરીને બાર વાગ્યે જરૂર મળજો. ફક્ત પાંચ દશ મિનિટના માટે, તથાપિ જરૂર મળેા.”

જમશેદ મારે હુશીઆર હતો, તેમણે હાજરી પત્રક હાથમાં લઈ લીધું અને ફરી ફરીને હાજરી લેવા લાગ્યો. વખત જોઈ તેણે શુલ્ક-અદનના ખોળામાં ચીડી ફેંકી દીધી. તથાપ અદ કિસ્મતથી ઉસ્તાની જુલૈખાએ એ કામ જોઈ લીધું. એ તે જુલૈખા છે કે જેને જમશેદ તે દિવસે બિલાડીના જેવી આંખવાળી કહી હતી. ગુસ્સાથી જુલૈખાએ ઝપટ કરીને શુલ્કઅદનના ખોળામાંથી ચીડી ઉપાડી લીધી. તે પછી જમશેદને પુરી ખેંધજતીની સાથે ત્યાંથી કાઢી મુકવામાં આવ્યો. તે કરી પણ શું શક્તિનો હતો લાંબા લાંબા પગલા ભરીને એકદમ ચાલ્યો ગયો.

“દેખીએ કરતી હૈ રસવાયે જમાના કયા કયા,
મુઝકો યહ ચાહ મેરી તુઝકો યે સૂરત તેરી.”

અત્યાર સુધી શુલ્કઅદન જમશેદનું નામ પણ જાણતી નહોતી, ખીજે દિવસે તેને કાગળની વાત માલુમ પડી, તે દિવસે એ પણ માલુમ પડ્યું કે, જમશેદ શહેર છોડીને ચાલ્યો ગયો. શુલ્કઅદન પોતાના મનમાં કહેવા લાગી—“જો થોડો વખત તે રોકાત તો હું તે પાક મીઠા-જની સાથે એએક વાત તો કરી લેત.”

“જય ઇબરત હૈ મેરા હાલ પરેશાં યારો,
આસ તોડે હૈ યે ગાયૂસો હરમાં યારો;
દિલ લગાકર મૈં હુઝ સખત પરેશાં યારો,
હાય, અફસોસ ન નિકલા કોઈ અરમાં યારો.
ઝકી જી હીમે રહી ખાત ન હોને પાઈ,
એક બી ઉસસે મુલાકાત ન હોને પાઈ.”

એવી સ્થિતિ થઈ જતી હતી જ્યારે જુલૈખાએ કાસીમની પાસે તે કાગળ મોકલ્યો હતો અને તે પછી ગુલબદન કોલેજથી નાશી ગઈ હતી.

ખીજે દિવસે સવારે જુલૈખાએ જોયું કે, ગુલબદનની આરીમાં એક દોરડું લટકી રહ્યું હતું; તે દોરડાની મદદથી ઉતરીને નાશી ગઈ હતી. અને તે શુશોભિત ઝોરડો એ ખૂબસૂરત સુંદરી વિના ખાલી થઈ ગયો હતો.

ઝોરડો ખાલી જોઈને જુલૈખાએ કહ્યું--“કેવી પાણી છોડી છે. આજ તે મારી પાસે મારી માગવાની હતી, તથાપિ તેથી વિરૂદ્ધ વર્તન વર્તી ગઈ. હવે હું કદિ પણ રકુલમાં રાખું નહિ.”

આ તરફ જમશેદજીવારે સાંભળ્યું કે, ગુલબદન રકુલમાંથી પોતાના ઘેર ચાલી ગઈ. ત્યારે તેનાથી પણ રહેવાયું નહિ, તે પણ ત્યાં જઈ મહેલંગે. અને તેના મકાનની આગળ બાગીચામાં મારવા લાગ્યા.

પ્રકરણ ૩ નું.

ભારે ભુલ.

ક્ષિતનઃ પરવાજ દગાખાજ ફસુંગા અચ્ચાર;

હાય અફસોસ દિલ આયા,લી તો કિસ પર આયા.

જે વખતે રજીઆ બેગમ પોતાની છોકરી ગુલેનારની સાથે પોતાના ઓરડામાં પહોંચી તે વખતે બંનેમાં નીચે મુજબ વાતો થવા લાગી.

ગુલેનાર—“ જુવો છો મા, હજારો વાત થઈ, તથાપિ તે ઉપર પણ ગુલબદન મકાનમાં આવી ગઈ, મારો તો જીવ ચાહે છે કે, જ્યાં સુધી મારી શાદી ન થઈ જાય ત્યાં સુધી ગુલબદન અહીં રહે નહિ. તમે બતાવો મા, તેના અહીં રહેવાથી, લગ્ના મને કાણુ પૂછશે ? ”

રજીઆ—(ઉંડો નિસાસો નાખીને) “ તે છોકરીના અહીં રહેવામાં બેશક તને નુકશાન છે તથાપિ દિકરી તેમાં માફ શું જોર ? જ્યાં સુધી તારી શાદી ન થાય ત્યાં સુધી તારે ખાલી પિતાના રોટલા ઉપર પડ્યા રહેવા સિવાય બીજો શું ઉપાય છે ? (કેટલોક વખત શાંત રહીને) તથાપિ મને ઉમેદ છે કે, જો તું ચાહે તો સદ્-દરજગ ઉપર તારું જાદુ જરૂર ચાલશે.”

સદ્દરજગનું નામ સાંભળતાની સાથે ગુલેનારના ચહેરાનો રંગ ગુલાબી થઈ ગયો, જેથી તેના માલોની ચમક ચાર ગણી થઈ ગઈ.

“જ્યાં પર નામ આતેહી અજ્ય હાલત હુમ ઉનકી
અદનને લગ ગઇ ગાલોંકી રંગત એક સુખાસિ.”

ગુલેનાર—“સાચું કહું છું. મા! સફરજંગ જેવો આદમી મેં
દુનિયામાં જોયો નથી. હું તો તેની સાથે મહોબત કરું છું તથાપિ તે
ગુલઅદનની આગળ કોઇને કાંઇ હિસાબમાં પણ ગણતો નથી. જ્યારે
હું તેને ગળી ત્યારે તેણે ગુલઅદન સિવાય બીજી કાંઇ વાતજ કીધી
નહિ. તે તો ગુલઅદન ઉપર મરી રહ્યો છે, જેવું નમ સાંભળતાની
સાથે મા, મારી દેહ કંપવા માંડે છે.”

એમ કહીને ગુલનાર પોતાની માની પાસે જરા વધુ ખસીને
આવી અને પોતાના નાજુક હાથ તેના ગળામાં નાખીને ફરીને
કહેવા લાગી.

ગુલેનાર—“મા, મારી મા, કોઇ એવી તરકીબ બતાવો, જેથી
તે બંને એક બીજાથી જુદા થઇ જાય. અથવા ગુલઅદન મારું આ
કામ થવા ન દે અને સફરજંગને પોતાના શંકામાં ફસાવી લે તો હું
તેની સાથે કદિ બોલું નહિ.”

રજીઆ એગમના મન ઉપર એ વાતથી ભારે ઘોટ લાગી, તે
ગમરાઇ જઇને ચોંકી ઉઠી. વીજળીના પડવાથી પણ તે જેટલી ચોંકત
નહિ તેટલી ગુલેનારની વાતથી ચોંકી. તેણે પોતાની આંખો ગુલેના-
રની આંખો સાથે મેળવી દીધી. અને જોયું કે તે પણ બેશરમ
થઇને ટગમગ ટગમગ પેદાના તરફ જોઇ રહી છે. રજીઆ એગમે
જ્યારે તેને જરા પણ શરમાતા જોઇ નહિ ત્યારે તે વધુ દુઃખી થઇ.
તે સમજી ગઇ કે, તેનો ઇશક જેવો તેવો નથી. બલકે તે હદ છોડી

ગયો છે. ખરેખર વાત પણ તેવીજ થઈ હતી. ગુલેનાર સફદરજંગ ઉપર દીક્ષાગ્રનથી આશક થઈ હતી, તે સાથે ધોખાયાજ અને ખીજનું અહિત ઇચ્છનારી પણ હતી.

રજીઆ બેગમ ત્યાંથી ઉઠીને પોતાના બનેલી કાસમની પાસે ગઈ અને બોલી—“ જુઓ છોકરી આવી ગઈ છે, તો નવાજ શેર-ખાંની શાદીની મીજલસ અને જલસામાં તેને જઈ આવવા દો. તેના પછી તેને એકદમ જખરજસ્તીથી સ્કુલમાં મોકલીએ, નહિ તો ભણુ-તરમાં વાંધો આવશે. ”

રજીઆની આ વાત ઉપર લાચાર થઈને ગુલમદનના આપને તેને મોકલવી પડી તથાપિ એ વાત ગુલેનારને બહુજ ખરાબ લાગી.

વાંચક વાંચી ચુક્યા છે કે, જમશેદ પણ તે શહેરમાં આવી ગયો હતો, તેના વખાણુ શહેરની બંધી છોકરીઓ કરવા લાગી હતી. ગુલેનારને એ સારો સુયોગ મળ્યો, એકાંતમાં તેણે જમશેદની સાથે સુલાકાત કીધી અને બોલી—“ હું આપ સાથે ગુલમદનની સુલાકાત કરાવી દઉં અને આપ તેને આપના તરફ આકર્ષી લેશો તો હું આપના તરફથી કોશીશ પણ કરું. ”

વાત છેવટ સુધી ગુલમદનને દુઃખ દેવાની હતી, ગુલેનાર ઇચ્છતી હતી કે, જમશેદ જેવા પાછા માણસની સાથે તેની શાદી કરાવી દઉં અને સફદરજંગ સાથે હું શાદી કરું. જમશેદને મળીને તેણે તે અણી લીધું હતું કે સડક અને નિશાળમાં ગુલમદન સાથે સુલાકાત કરી ચુક્યો છે. ગુલેનારે આવીને ગુલમદન સાથે પણ વાત બતાવી. જમશેદની બહુજ તારીફ સાંભળીને ગુલમદને કહ્યું—“ કહો તો જલસાના માટે તેને પણ આમંત્રણ પત્રિકા મોકલી દઉં ? તેનું નામ શું છે ? ”

ગુણેનાર—“ નવાખ જમશેદખાં બહાદુર ”

આમંત્રણ પત્રિકા જમશેદના તરફ મોકલાઈ ગઈ. ખીજે દિવસે આમંત્રણ પત્રિકા પહોંચી ગયાનો જવાબ પણ આવી ગયો. ,તથાપિ આ બધી વાતો ખીજા કોઈને માલુમ હતી નહિ. જલસાનું મકાન બહુજ ગુણોભિત રીતે શણગારવામાં આવ્યું હતું. તે વખતે બગીચામાં સુંદર છોકરીઓ અને છેલ્લ જુવાનોનો દેખાવ અજબ સુંદર દેખાતો હતો. જે વખતે જમશેદ ત્યાં આવ્યો તે વખતે બધી છોકરીઓ તેના ચહેરા સામે ટીસી ટીસીને જોવા લાગી. બધા નવજુવાનોની વચમાં એક એમણેજ સિપાઈનો પોશાક પહેર્યો હતો,

ગુલબદને તેના તરફ આંખ ઉઠાવીને પણ ન જોયું, કેમકે જે વખતે તે આ નમુનેદાર જલસામાં આવ્યો તે વખતે ગુલબદન ફાટફટની ખીજા બાજુ વાંસો વાળીને સફરજંગની સાથે વાતો કરી રહી હતી. સફરજંગ તેની સાથે હજુ હમણાંજ મળ્યો હતો અને તેનો સુંદર હાથ પોતાના હાથમાં લીધો હતો. તથાપિ ગુલબદને તે ધીરેથી છોડાવી દીધો.

સફરજંગ ગુલબદનની તરફ ખેંચીકર થઈને જોઈ રહ્યો હતો. ગુલબદનની સાથે તેને બારે મહોબત હતી. તેના માટે તે આ દુનિયાને છોડવાને પણ તૈયાર હતો. તે ગુલબદન સાથે બોલ્યો:—

સફરજંગ—“ તમે મને મળીને ખુશી ન થયા ? ગુલબદન ! શું એ વાત ઠીક થાય છે ? ”

ગુલબદન જરાક હસી. એ હસવું એવું હતું કે જે સફરજંગના

દિલને મુંઝવવાને માટે ઓછું નહોતું. તેની અસર તેની નસેનસમાં દોડી ગઈ.

ગુલબદન—“કોણ કહે છે ? હું તમને જોઈને બહુ જ ખુશી થઈ છું.”

તે વખતે ગુલબદનની આંખ મસ્તીથી ચમકવા લાગી. તે ફરીને બોલી—“તથાપિ એ ઉમેદ રાખો નહિ કે હું તમારા શંકામાં ફસાઈ જાઉં.” એમ કહીને ગુલબદન વળ ખાઈ ગઈ અને સફરજંગના દિલગીરીથી સુકાઈ ગયેલા હોઠો ઉપર મંદ હસવું આવી ગયું.

સફરજંગ—“શું કહેવું છે. વાર ગુલબદન ! આજ આ અજવાળી રાતના જલસામાં જાતી વખત જરા દુર મારી સાથે ફરવા આવશો ? (આગ્રહથી) જો ધનકાર કરશો નહિ.”

ગુલબદન—“તે વખતે તો તમે ચુપચાપ રહ્યા હતા. તમારો શું વિશ્વાસ ? તેમ આજ પણ તેવી રીતે ચુપચુપ રહો તો ? તમારી સાથે મફતના પોતાના પગ તોડવા કોણ આવે ?”

સફરજંગ—(હસીને) “નહિ, કદિ નહિ, આજ હું એવી મન પસંદ વાત કરું કે તમે ખુશી થઈ જાઓ.”

ગુલબદન—(નાખુશીથી) “કઈ બાબતમાં ?”

સફરજંગ—“મારી અને તમારી બાબતમાં.”

ગુલબદન મતલબ તો કાંઈ ન સમજી તથાપિ શરમાઈ મઈ, તેના ગુલાબી ગાંધોનો રંગ લાલ થઈ ગયો. ફરીને તેણે નજર ફેરવીને જોયું તો જમશેદને ઝાડની પાસે ઉભા રહીને ગુલેનારની સાથે વાગે કરતા જોયો.

સફરજંગ—“ ગુલબદન તમે મારી વાતનો જવાબ આપ્યો નહિ. વાર, હું જરા એક મિત્ર સાથે મુલાકાત કરી આવું ? ”

ગુલબદન—“ હાં જઈ શકો છો.”

સફરજંગ ચાલ્યો ગયો, આ તરફ ગુલેનારે જમશેદ અને ગુલબદનની મુલાકાત કરાવી. ગુલેનારે જોયું કે, જમશેદને જોઇને ગુલબદન શરમાઇ જાય છે, તે માટે જાણી જોઇને તેણે મોઢું ફેરવી લીધું. સાથે તેના મનમાં એ પણ આવ્યું કે, જમશેદ સાથે શાદી કરી લે તો બહુજ સારૂ થાય. એવું થવાથી સફરજંગનું મન જરૂર મારા ઉપર આવી જશે.

તે પછી બે કલાક મુઠી દહા મસ્કરીની વાતો થઇ, થોડા વખત પછી માણસોને ખાણું ખાવાને માટે બોલાવવામાં આવ્યા. ખાણું એ ખાગમાંજ ખાવામાં આવ્યું. જમશેદના પડખામાં ગુલબદનને બેઠેલી જોઇને સફરજંગની આંખોમાં ખૂન ભરાઇ આવ્યું. તેથી ગુલબદનને તે નજરથી જોઇ શક્યો નહિ. ગુસ્સાને લગીને તે કાંઈ બોલી શક્યો નહિ.

તે જલસામાં એક એવો પણ માણસ હતો કે, જે જમશેદની ખુરી ચાલ ચલગતથી સારી રીતે વાકેફ હતો. તેણે મનમાંને મનમાં કહ્યું. “ કાસીમહુસેને ભારે ભુલ કીધી જે આ બદમાસને આવા સંજોગ વચ્ચે બોલાવ્યો. ખરેખર તે જાણુતા પણ નહિ હોય. હું તેમની પાસે જાઉં અને તેની ખરાબ ચાલથી તેને વાકેફ કરી દઉં.” તેણે જોઇને નવાબ કાસીમ હુસેનને બધી વાત કીધી.

નવાબ કાસીમ.—“ બદમાસ અને બુગારી ! એ બહુજ

ખરાબ વાત છે. જમશેદ ખરેખર બદમાશ છે, તેવા માણસ ઉપર કદિ મહેરબાની કરવી ન જોઈએ, તેને હું હમણાંજ કાઢી મુકાવું છું. અને હવે કદિ પણ મકાનમાં પેસવા દઉં નહિ, તે ભારે નીચ સોમતનો માણસ છે. તેની સાથે મારી છોકરી તથા ભત્રીજીએ કોઈ વખત પણ બેસવું નહિ જોઈએ, હું તમારાથી ઘણાંજ ખુશી થયો. જે તમે મને આ વાતથી વાકેફ કરીશો.”

બુઢા કાસીમ ગુસ્સામાં ભરાઈ જઈને ઝોરડામાંથી ઉઠ્યા અને ખુબસુરત પગથીઆ ઉતરીને બાગમાં પહોંચ્યા. જોયું તો ગુફેનાર એક નવજુવાન સાથે વાતો કરી રહી હતી અને પોતાની વહાલી દિકરી ગુલબદન સદ્દરજંગની પાસે ઉભી હતી. જમશેદ એક પુત્રારાની પાસે ચુપચાપ ઉભો હતો; તે જોઈને બુઢાનો ગુસ્સો કાંઈક ઝોછો થયો, તે ત્યાંથી પાછા ફરીને પોતાના ઝોરડામાં આવ્યા. તેને તે ન માલુમ પડ્યું કે, ચાલાક જમશેદ તેને આવતા જોઈને ગુલબદનની પાસેથી ચાલ્યો ગયો હતો. બુઢા કાસીમે એક પત્ર લખ્યો અને નોકરની માર્ફત તેને મોકલીને પોતે ગાદી ઉપર જઈને સુઈ ગયા. કેમકે તે સીડીથી ચડવા ઉતરવામાં થાકી ગયા હતા.

નોકરે જમશેદના હાથમાં પત્ર આપી દીધો. જમશેદે કાગળ ખોલીને વાંચ્યો. તેમાં લખ્યું હતું કે,—

“ જમશેદ !

હું નથી ચાડતો કે, તમે મારી છોકરી અને ભત્રીજીની સાથે સહવાસમાં આવો. હું તમોને હુકમ કરું છું કે, તમે પત્ર જોતાની સાથે બાગની બહાર ચાલ્યા જજો અને જો તે પ્રમાણે નહિ વર્તો.

તો હું તમારી સાથે ખરાબ રીતે વર્તન ચલાવોશ.

નવાબ કાસીમ હુસેન.”

જમશેદ પત્ર વાંચીને વિચારમાં પડી ગયો. જે એક ડગલા ફાટકના તરફ ચાલીને પોતે પોતાના મન સાથેજ બડબડવા લાગ્યો—
“ખુદાના સોગંદ છે. કાસીમ તારી સાથે બદલો ન લઉં તો મારું નામ જમશેદ નહિ, કોઈએ મારી આજ સુધી જે આપર કીધી નથી અને જેણે કીધી તેણે તેનો પુરો બદલો પણ લીધો છે. હું તને ચોવીશ કલાકની અંદર બતાવું છું કે, હું કેવો ખરાબ માણસ છું. તારી ગુલબદનની સાથે તો હું લગ્ન કરીશ તથાપિ તને પણ રોળી નાખું.”

તે પછી જમશેદ બતાવટી હસતું કરીને હસ્યો, અને ગુલબદનની પાસે જઈને બહુજ મીઠી વાણીથી બોલ્યો:—

જમશેદ—“ગુલબદન! કેમ તમે મારી સાથે જરા ફાટક સુધી ચાલશો? હું મારા એક મિત્રની પાસે જઈ છું. માફ કરજો.”

બહાલાને રબ માગતો જોઈને ગુલબદનનો ચહેરો ઉતરી ગયો. તે બોલી:—“ઉતાવળ શું છે? ઉભા રહો. શું મારી સાથે મહફીલમાં નહિ ચાલો?”

જમશેદ—(મહોબતથી) “તમે જાઓ, હું ત્યાં આવીને તમને મળીશ. ”

પ્રકરણ ૪ થું.

મારા હાથથી નહિ લઇ શકે.

“તુમકો હમારે પાસસે લેજયંગે રકીય,
હમ બી તો દેખે વો ઐસે કહાકે હે.”

ગુલબદન જમશેદની એ જરા સરખી જુદાઈનો ખ્યાલ કરીને ખોળી પડી ગઈ. જમશેદ ઓરતોના દીક્રને લોભાવવામાં પુરો શેતાન હતો. તેને માલુમ હતું કે, તેને ફસાવવામાં કેવા પ્રકારની વાતો કરવી જોઈએ. તેણે ગુલબદનને પુરી રીતે ફસાવી લીધી હતી. ફારકની બહાર જ્યારે જમશેદ ચાલવા લાગ્યો તે વખતે ગુલબદનની આંખોમાં જળ જળીઆ અને ચહેરા ઉપર દિલગીરી છવાઈ ગઈ.

જદસો થવાની જગા લગભગ એક મૈલ ઉપર હતી. નવજુવાન ઓરતો, મરદો, છોકરા, અને છોકરીઓ બધાં ગાડી ઉપર બેસી બેસીને જલસામાં જતા લાગ્યાં. વૃદ્ધ કાસીમ બાગમાં આવ્યા સફરજંગને બોલાવીને કાંઈક કહ્યું અને પાછા ચાલ્યા ગયા. સફરજંગ ગુલબદનની પાસે ગયો. ગુલબદન કાંઈ કહેલું વિગેરે સાંભળી તેની ગાડીમાં જઈને બેઠી. તથાપિ ગુલબદનનું મન એ વાતથી ખુશી થયું નહિ. ગુલબદનને માલુમ નહિ કે, પાછો જમશેદ સાથે કેમ ભારે મહોબત થઈ. સફરજંગની ઇચ્છા થઈ કે, જમશેદનો ચાલચલગતથી ગુલબદનને માહીતગાર કરું, તથાપિ તેની હિંમત ચાલી નહિ. તે સમજ્યો કે વખતે માહું સમજીને આ નાદાન છોકરી મને ઉલટું માહું લાગે તેવું બોલવા

માંડશે. ગુલખદન સમજી ગઇ કે, સફદરજંગ આ વખતે મારા સંબંધમાં કાંઇક વિચાર કરી રહ્યો છે. તેણે પૂછ્યું:—

ગુલખદન—“જલસામાં જમશેદ પણ હોત તો ખુબ સારું થાત.”

સફદરજંગ—“મારી સમજમાં તો એમ આવે છે કે, તેના ન આવવાથી જલસાની રૌનકમાં કાંઇ કમીનો આવશે નહિ. તમને માલુમ નથી શું ? કે દિનરાત તેની શિકરમાં ડુબી રહ્યો હો. ?”

ગુલખદન—(તાણુખીથી) “શું તમે તેને નથી યાદતા ? તે તો બારે આખરદાર માણસ છે. ”

સફદરજંગ—“હું તેને પસંદ કરતો નથી, દુરંતથી : ભુલ થતી નથી. ચહેરા ઉપર તેની ખરાબ ચાલચલગતની નિશાની મેળુદ છે. ”

ગુલખદન—“ચાલચલગતમાં તો કાંઈ ખરાબ નથી. ”

સફદરજંગ—“જે જાણી શકતા નથી તેના માટે તો તેનો ચહેરો તેવોજ છે.”

ગુલખદન—“તથાપિ તમે તેને ખરાબ સમજીને તેની રીતે કહી રહ્યા છો ? ”

સફદરજંગ—“તમે મારો મત પૂછ્યો. મેં પણ સાફ સાફ કહી દીધું. તેમાં તમે નાહાક નારાજ થયા છો. વળી તે આહીં રહેવા આવ્યો પણ નથી. હજુ તમે નાદાન છો. તથાપિ જ્યારે મેટા થશે ત્યારે જાતેથી પોતાનું બધું બુરું સમજવા લાગશે.”

ગુલખદન—“હા, આપની કૃપાથી મને સારી સમજણ છે. હું મારું બધું બુરું સમજું છું. આપને સમજાવવાની જરૂર નથી.”

તે પછી થોડી વારે ગાડી મહદ્વિલમાં પહોંચી. ત્યાં જમશેદને જોઈને સફરજંગને ભારે માહું લાગ્યું. તેની આંખોમાં ખૂન ભરાઈ આવ્યું. આ તરફ પોતાની બહાલી ગુલબદન સાથે સફરજંગને વાતો કરતા જોઈને જમશેદ પણ બગીઝળી ગયો. બંને નવયુવાનોની આંખોમાં ઝેર ભરાઈ. અને જાણે એક ખીજની તાકાત અટકળવા લાગ્યા. અને તેજ વખતથી બંને જણા એક ખીજના કદા શત્રુ થઈ ગયા.”

બધા માણસો મહદ્વિલમાં ખેશી ગયા, ગુલબદન વચમાં અને સફરજંગ તથા જમશેદ તેની આંખુઆંખુ ખેશી ગયા. નાચ—ગાણું શરૂ થયું. એક ખીજને કાંઈપણ શંકા પહોંચવા દીધો નહિ. છેવટે થોડા વખતના માટે સફરજંગ એક દોસ્તની પાસે ગયો. જમશેદ હવે એકલો રહ્યો, તેણે ગુલબદનને કહ્યું:—

જમશેદ—“લીલાહ ગુલબદન ! મોટી સુફેલીથી ટળ્યો. હું આહું છું કે થોડા વખતના માટે તમારી સાથે વાતો કરું. ચુપ બેઠા બેઠા તો તખીઅત ગમરાઈ ગઈ, આવો જરા તળાવના કિનારે ફરીએ.”

બંને જણા હઠીને એક તળાવના કિનારે ગયા જમશેદે ગુલબદનને પુરી રીતે ફસાવી દીધી હતી. વાત કરતા કરતા તેણે કહ્યું— “ગુલબદન ? તમારા વિના હું એક મિનિટ પણ રહી શકતો નથી. અથવા તમે મારી સાથે મહોબત નહિ કરો તો હું આ તળાવમાં કુદીને મારો જીવ આપી દઉં છું.” એમ કહીને ચાલાક જમશેદ તળાવમાં કુદવાનું બહાનું કરીને તે તરફ ચાલ્યો. હવે ગુલબદન ફસાઈ ગઈ. તે ગમરાઈ જઈને બોલી.

ગુલબદન—“હું તમારી સાથે મહોબત કરું છું. બહાલા ! તમે

નાહાક જીવ ખોશો નહિ, હું દુનિયાના બધા દુઃખો સહન કરી શકું છું,
તથાપિ તમારું દુઃખ જોઈ શકતી નથી.”

“ જન દેનેકો કહા ઉસને તો હસકર ખોલે,
તુમ સલામત રહો હર રોજકે મરને વાલે. ”

ગુલબદને જમશેદની એ યુક્તિને જાણી લીધી હોત તો તે તેને
જરૂર ધિક્કારવા માંડત, તથાપિ તેવું ન બન્યું. જમશેદ પોતાના મનમાં
કહ્યું—“ મારી નાંખી છે. ”

જમશેદ પોતાના મનમાં જેવો ખ્યાલ રાખીને ગુલબદન સાથે
વાતો કરી રહ્યો હતો તે વાતો તે શેતાનના સિવાય બીજા કોઈના
સમજવામાં આવો શકતી નહોતી, તે ગુલબદનની સાથે બોલ્યો.

જમશેદ—“ તું તમે મારી મહોબતમાં દુનિયાને છોડી શકો છો ? ”
વાંચક આપ ખ્યાલ કરો કે, બિચારી ગુલબદનની ઉમર પણ હજી
કેટલી હતી. જે કાંઈ વાતો તે કરી રહી છે. તેમાં તેનો કાંઈ વાંક
નથી. તથાપિ તેની અણસમજની કસુર છે. તે બોલી:—

ગુલબદન— (ઉડોથી નિસાસો મુકીને) “ હાં પ્યારા ! ”

“ કીસ તરહ કોઈ જલસે સથાકે બચે,
ગુલશ ઉસકી દેખદીલ તો ગિરફતાર હો ગયા. ”

જમશેદ—(કાંઈક ડરતાં ડરતાં) “ અને તમારા વહીવ તો
મને તિરસ્કારે છે. તો તે મારી સાથે તમારી શાદી કેવી રીતે કરશે.
મેં સાંભળ્યું છે કે, તે તમારી શાદી સફરજંગની સાથે કરવા માગે છે.
એક તો તમે તેની સાથે પ્યારમાં પડ્યા છો. બીજું વળી તે શ્રીમંત છે. ”

ગુલબદન—“ તથાપિ હું તેની સાથે શાદી નહિ કરું, મને તેના માટે ભારે તિસ્કાર છે. ”

જમશેદ—“ સાર, [અચ્ચી લઇને] તમે કહી ચૂક્યા છો કે, સરદરજંગની ગાડીમાં નહિ જઈ. જતી વખત તમે મારી સાથે મારી ગાડીમાં બેસજો. હું અને તમે બીજે રસ્તેથી ચાલીશું. મારે તમારી સાથે બહુજ મજાની વાતો કરવી છે. તથાપિ હમણું નહિ, જુઓ સરદરજંગ આવે છે, હું આ લતામાં સંતાઇ જઈ છું. તમે તેને કહી દેજો કે હું તમારી સાથે નહિ આવું તેને તેમ કહીને તમે ઝટપટ મને મળજ્યો કેમકે મારી તખીઅત તમારા વિના સારી નહિ રહે. ”

તે પછી તેણે ઝુકીને ગુલબદનના ગુલાબી ગાલોને એક ચુંચન લીધું અને પાસેના ઝાડ બીડના ગુચ્છમાં સંતાઇ ગયો. સરદરજંગ ગુલબદનને એકલી બેઠને બહુજ ખુશી થયો. ગુલબદને શરમાતા શરમાતા તેને કહ્યું—“ મારે તમને દાંધક કહેવું છે તથાપિ નારાજ ન થાઓ તો કહું. ”

સમજદાર સરદરજંગ તુરંતજ સમજી ગયો કે, આ કોઇ બાળક બુદ્ધિની વાત કરવા માગે છે જેથી મારે અને કાસીમ બંનેના મન ઉપર ભારે ચોટ પહોંચશે. તો પણ તેણે પોતાનું મન મનખુત કરીને કહ્યું.

સરદરજંગ—(ખ્યારથી હાથ પકડીને) “ કહો દિલોગત. ”

ગુલબદન—(હાથ તરછોડી નાખીને) “ છોડો, દેખો નાદાની કરો નહિ, હવેથી મને કોઇ દિવસ તે નામથી બોલાવશો નહિ, મારા બહાલા જમશેદ સિવાય બીજા કોઇને તે નામે બોલાવવાનો અધિકાર નથી. ”

એ વાતોથી સફરજંગના હૃદય ઉપર ભારે આપઘાત થયો, તેનું મન ટુકડે ટુકડા થઇ ગયું.

“ મેરા દીલ લેકે શીશેકી તરહ પથર પૈ દે પટકા,
મેં કહતા રહ ગયા સાહજ મેરા દિલ હૈ મેરા દિલ હૈ. ”

સફરજંગ ગુસ્સાથી કંપવા તો લાગ્યો તથાપિ ગુલબદન ઉપર તેની જે મહોબત હતી તે પોતાના મનમાંથી ગઈ નહિ.

વાંચક ! શું ગુલબદન એવો આશક કદિ મેળની શકવાની હતી ? કદિ નહિ. એ આશક પણ જુદોજ હતો તેનાથી મોટી ભૂલ થઇ. તેણે પોતાના દિલની જુદાઈની સાથે મળીને તેને દુર ફેંકી દીધો.

સફરજંગ—“ હાય, ગુલબદન, તમારા માટે હું જીવ આપવાને તૈયાર છું. કેમકે તમારી સાથે મને ભારે મહોબત છે તથાપિ તમે મને આવી રીતે હેરાન કરો છો, જે તમે તમારું મન કાંઈ લાયક માણસને અર્પણ કર્યું હોત તો હું ખુશી થાત, તથાપિ દીધું તે કોને ? એક નીચ માણસને. તમને અદલાહ બચાવે, તેની સાથે ધરક કરવાના બદલે હું તમારું મુઠ્ઠું જોઉં તે બહુજ સારું છે. ”

ગુલબદન—[ગુસ્સાથી] “ શું ! તમે નવાજ જમશેદને એવા ખરાબ કહો છો ? ”

સફરજંગ—“ એવા કારણથી કે તે સારો માણસ નથી. તે જુગારી, શીસાદી, બદમાસ લુચ્ચો અને દગાબાજ માણસ છે તેના મન ઓરતોના દિલને હરિ લેવું એ કાંઈ હિસાબ વગરની વાત છે જે તમે નારાજ થાઓ નહિ, હું સાચું કહું છું કે, તેને ખુદાનો ડર

નથી, તેમ નથી હર માણસનો, તે ફક્ત પોતાની મતઝમ સાધનારો છે. તેના મનમાં ખરી મહોબતનું નામ પણ નથી.”

ગુલબદન—“ બિલકુલ જુઠું. તે આમરૂદાર અને સાચો માણસ છે. તમે જુઠી રીતે મારા આશકના ઉપર ખાર રાખો છો, તથાપિ યાદ રાખો, ભલે આખી દુનિયા એક થઇ જાય તથાપિ હું તેના તરફથી જરૂર બેલીશ. મને નહિ માલુમ હતું કે, તમે આટલું બધું જુઠું બોલો છો.”

સફરજંગ તે વાતોને કદિ પણ સાંભળત નહિ, તથાપિ શું કરે, લાગેલી પ્રીતિ જતી નથી. સાચું કહ્યું છે કે,

“આમ હુમ આશીક કી તખીઅત નહીં જતી”

સફરજંગ—“ હું તમને ખાત્રી આપી શકું છું.”

ગુલબદન—“ બસ માફ કરો. હું તમારી ખાત્રી-પુરાવા-સાંભળવા માગતી નથી. તમે એક આમરૂદારની આમરૂને ધક્કો લગાડ્યો છે, હું તમારી સાથે ધિક્કારની નજરથી જોઉં છું, તમે પ્યારની વાત મારી સાથે કરો નહિ, તથાપિ મારા મરવા અને મારા આશકનું ગળું દબાવવાની વાતો કરો. તમેજઓ હું તમારી સાથે ઘેર આવીશ નહિ પણ જમશેદની સાથે આવીશ.”

એમ કહીને ગુલબદન ચાલતી થઇ. ચાલતી વખત માની લો કે વાતોની તેજદાર છરી સફરજંગને મારતી ગઇ. સફરજંગ તેની પાછળ પાછળ ગયો. પાછળથી તેના ખંભા ઉપર હાથ રાખીને તેણે કહ્યું—“ ગુલબદન! ભલે ગમે તેમ હોય, તથાપિ હું જરૂર તે પિશ્ચાચના

શંદામાંથી તમને ખ્યાવવાની કાશીશ 'કરીશ.' ગુલબદને ગુસ્સામાં આવીને તેનો હાથ તરછોડી નાંખ્યો અને બોલી.

ગુલબદન—“ખબરદાર તમે મારી સાથે બોલો નહિ. આ વખતેથી તમે મને તમારી દુશ્મન સમજો, કદિ પણ મિત્ર સમજતા નહિ અને આજથી તમારું મોઢું મને દેખાડશો નહિ. સાંભળો છો કે નહિ.”

સફદરજંગ—(નિસાસો નાંખીને) “બહુ સારું, આજથી હું મારું મોઢું ફેરવી જાત, તથાપિ નવાખ કાસીમ હુસેને તમારી સોંપણી મને કીધી છે. તેના કહેવાથી તમને જેવીને તેવી સ્થિતિમાં મારી સાથે લખ જઈશ અને તેને સોંપી દઈશ. હું જોજામાં જોણું આજ તો તમને જમશેદની સાથે નહિ જવા દઉં.”

વાંચક વર્ગને યાદ હશે કે, મહરીજમાં આવતી વખતે કાસીમે સફદરજંગના કાનમાં કાંઈ દહી દીધું હતું. તે આ વાત હતી.

સફદરજંગની વાત સાંભળીને ગુલબદન પણ વંદુ ગુસ્સામાં આવી ગયો. તે બોલી:-

ગુલબદન—“તમે મને તમારી સાથે જરૂર લખ જશો ?”

સફદરજંગ—“મારા જીવતા જીવે તો નહિ જ્યારે હું મરી જાઉં તે વખત તમે જઈ શકો છો. તે સિવાય તો હું લખ જઈ શકું છું.”

ગુલબદન—“ (પગ પછાડીને) જોડાજી. તમે શું કરો છો ? હું હમણાં તેની પાસે જાઉં છું.”

સફદરજંગ—“હઠીની ગુલબદન ! હું તમને કહી ચુક્યો છું કે, તે તમને આજ પોતાની સાથે લખ જઈ શકશે નહિ. વખત ગુમાવ.

વામાં કાંઈ ફાયદો નથી. તમે મારી સાથે આવો. (ધ્યારથી) ધ્યારી ગુલબદન ! શું તમે મારી સાથે નહિ આવો ? ”

ગુલબદને તિરસ્કારથી સફદરજંગના ચહેરા તરફ જોયું.

સફદરજંગ—“ આવો, ગુલબદન આવો, નાહક વખત ગુમાવી રહ્યા છો.”

સફદરજંગ બહાદુર મનનો પુરૂષ હતો. તે કોઈના તરફ આંખ ઉઠાવીને જોતો નહોતો તથાપિ ગુલબદનની આગળ તે ખિલકુલ લડતુ ખની જતો હતો.

ગુલબદન—“ નહિ, હું જમશેદની સાથે જરૂર જમશું. જુઓ સફદરજંગ મને હવે રજા દો, તે આવે છે.”

સફદરજંગ—“ ગુલબદન ! મારા જીવતા છતાં તમે આજ તેની સાથે જમ શકવાના નથી. મારા મરવા પછી તે તમને લઈ જઈ શકશે. જ્યાં સુધી હું જીવતો છું. અને હાથમાં તલવાર પકડી શકું છું ત્યાં સુધી કોઈની તાકાત નથી. કે જે મારા પાસેથી તમને છોડાવીને લઈ જાય. હવે જાણુ બોલો નહિ, સીધી રીતે ગાડીમાં બેસી જાઓ. નહિતર જમરજસ્તીથી તમને ગાડીમાં બેસાડવાની મને નાહક તકલીફ વેઠવી પડશે.

પ્રકરણ ૫ બું.

પોતાના આશકને છોડી દેવો.

“વહ છુટે” જનકો દિલસે પ્યાર કરે
જખ કયોંકર યે અખત્યાર કરે”

કેટલાક વખત સુધી ગુલબદન ગુસ્સામાં આવી જઈને સફદર-જંગના તરફ જોઈ રહી. તથાપિ વાહરે સફદરજંગ ! તેના ગુસ્સા ભર્યા ચહેરાને પ્યારથી જોઈ રહ્યો હતો. માની લ્યો કે તે તેને પણ નાટકના ખેલનો સીન સમજતો હતો,

“ગુસ્સેસે ભરા ઉનકા મિજાજ હૈ,
કયા હી ભલા નાજે અન્દાજ હૈ.”

સફદરજંગ—“હું તમને મારી સાથે લાગ્યો છું. તમે એ વાતનો ખ્યાલ નહિ કરો કે મારે અને તમારે લડાઈ થઈ ગઈ છે.”

ગુલબદન—(બગડી જઈને) “એ કોઈ જરૂરી વાત નથી કે, હું તમારી સાથે આવી છું માટે તમારી સાથે જ જાઉં. તેમાં તમારો કોઈ અખત્યાર નથી. અગર માફ મન જમશેદની સાથે જવાનું ઇચ્છે તો તમે મને રોકી શકતા નથી,”

સફદરજંગ—“એ તમારો ખોટો ખ્યાલ છે. હું ફરીને તમને કહું છું કે, તે જ્યાં સુધી મને મારી નાંખે નહિ ત્યાં સુધી તમને પોતાની સાથે લઈ જઈ શકતો નથી.”

જમશેદ હવે નજીક આવી ગયો હતો. સફદરજંગ ચૂપ થઈ ગયો. જમશેદે ગુલબદનનો હાથ પકડીને કહ્યું:—“ પ્યારી મારી સાથે જરા આ તરફ ચાલો ”

પ્યારીનું નામ સાંભળતાની સાથે સફદરજંગના અંગમાં આગ લાગી ગઈ. તેણે ગુલબદનને તરછોડી નાખીને અલગ કરી અને જમશેદને કહ્યું.

સફદરજંગ—“ તેનો ફેંસલો તરવાર કરશે કે ગુલબદનને તમે લઈ શકો છો કે હું. ”

બંને જણાએ મ્યાનમાંથી તરવાર બહાર કાઢી. તલવારની ચમક જોઈને ગુલબદન બેહોશ થઈ ગઈ. સફદરજંગે પહેલા ઉછળીને જમશેદની છાતીમાં એક લાત મારી તે જમીન ઉપર ઉછળી પડ્યો. સફદરજંગે તેની છાતી ઉપર પગ મૂક્યો અને તલવાર ઉઠાવીને ચાહતો હતો કે, તેની છાતીમાં ખોશી ધાલું. તથાપિ તે માણસોએ વખતે વખતસર આવીને તેને બચાવી લીધો.

“ ફરીને જોઈ લઈશ. ” એમ કહેતો અને શરીરની ધૂંગ ઝાડકતો ઝાડકતો જમશેદ ચાલ્યો ગયો. સફદરજંગે ગુલબદનને ઉઠાવીને પોતાની માડીમાં રાખી. લોકોને કાંઈ પણ માલુમ ન પડ્યું કે, વાત શું થઈ. ચહેરા ઉપર ગુલામજંગ પડવાથી ગુલબદનને હોંશ આવી. સફદરજંગે કોચવાનને ગાડી ચલાવવાનો હુકમ દઈને પ્યારથી ગુલબદનને બોલાવી—“ ગુલબદન ? ”

ગુલબદન—(ગુસ્સાથી) “ મારી સાથે બેસો નહિ તો તમારી મોટી મહેરબાની થશે અગર તમે તમારું મોહું ખીજી બાજુ રાખો. ”

સફરજંગ—“મારે તમારી સાથે ચોક્કસ એક જરૂરી વાત કરવાની છે.”

ગુલબદન—“હું તે સાંભળવા માંગતી નથી.”

સફરજંગ—“જ્યારે તમે સાંભળવા માગતા નથી. તો હું કહીશ નહીં.”

તે પછી ખંતે જણા ચુપ રહ્યા કોઈ કંઈ બોલ્યું નહિ.

જ્યારે ગાડી ગુલબદનના મકાન ઉપર પહોંચી તે વખતે પણ ખંતે જણા ચુપ રહ્યા. ગાડી ઉભી રહેવા પછી સફરજંગે ગુલબદનને પોતાના હાથનો ટેકો દઈને ઉતારવા આજુ તથાપિ ગુલબદને તેનો હાથ તરછોડી નાખ્યો. તે જતે ઉતરીને ચાલી.

સફરજંગ—“ગુલબદન! જરા એક વાત સાંભળી લ્યો. તમારી મતલબની છે, અગર નહિ સાંભળો તો પરતાશો.”

ગુલબદન—“હું તમારી વાત તે વખતે સાંભળીશ કે જ્યારે તમે જમશેદની માફી માગશો.”

સફરજંગ છાતી ઉપર હાથ રાખીને પાછો હઠી ગયો તેને ગુલબદનની આ વાત ખંજર જેવી લાગી, તે બોલ્યો:-

સફરજંગ—“ગુલબદન! એવી વાતો વખતો વખત કરીને મારી આખર બેઆખર કરો છો?”

ગુલબદન—“તમારા માટે તેવો જવાબ બરાબર છે.”

સફરજંગ નાખુશ થઈને પોતાની ગાડીમાં જઈ બેઠો. ગાડી

ચાલવાને માટે તૈયાર હતી કે એક નવજુવાન સ્વાર તેની પાસે આવી પહોંચ્યો તે સજ્જન્ય હતો.

સફરજંગ—“ કહો દોસ્ત સજ્જન્ય ! ગમરાયલા કેમ છો ? ”

સજ્જન્ય—“ જમશેદે તમારી સાથે લડવાનો ધરાદો કીધો છે, કાલ છ બજે સવારે તે દીલાવાળા મેદાન ઉપર-જે અહીંથી એક ગાઉ ઉપર છે. ત્યાં લડાઈ કરવાને માટે કીધું છે. ”

સફરજંગ—“ કાંઈ ફિકર નહી, માલુમ પડશે. ભત્રીજા સાહેબ લાતની વાત ભૂલી ગયા છે ? ”

એમ કહીને બંને જણા ચાલ્યા ગયા. ગુલબદન પોતાના પિતાની પાસે પહોંચી, જોયું તો વૃદ્ધ કાસીમ આરામ ખુરશી ઉપર બેઠા બેઠા હુકો પી રહ્યા હતા.

વાંચકોએ સમજી લેવું જોઈએ કે, સફરજંગ અને ગુલબદનમાં જે વાતો થઈ રહી હતી. તે કાસીમહુસેને સારી રીતે સાંભળી લીધી હતી.

ગુલબદન—(અટકી જઈને) “ પિતાજી તમે છો ? હું કરી ગઈ હતી. ”

કાસીમ—“ હું ક્યારનો બેઠો બેઠો વાટ જોઈ રહ્યો છું. તે કીધેલા ઠરાવ પ્રમાણે એક કલાક પહેલાં આવી જવું જોઈતું હતું. અગર તું સફરજંગની સાથે ન ગઈ હોત તો હું એવેન થઈને જરૂર તારી પાસે આવત. હાં, કેમ ફિકરી, જ્યારે તું ગાડીમાંથી ઉતરી ત્યારે સફરજંગની સાથે કોધે ભરાઈને કેમ બોલી રહી હતી ? શું તારે અને તેને લડાઈ થઈ ગઈ ? ”

ગુલબદ્દન—“ હું તમને સાફ સાફ નહિ કહું. (ગાલો ઉપર આવી પડેલા વાળને સમા કરીને) હું તેનાથી બહુજ નારાજ છું. ”

કાસીમ—“ હું બધું સાંભળી રહ્યો હતો. હાં, તું તેની સાથે જન્મશેદના સંબંધમાં શું જીકર કરી રહી હતી ? જે કાંઈ તેં તેને કીધું હોય તે જરા ફરીને મારી સામે કહી જા. ”

ગુલબદ્દન—“ સફદરજંગે જન્મશેદની મહશીલમાં બારે બેઠજતી કરી, તે મેં સફદરજંગને સાફ સાફ કહા દીધું કે, જ્યાં સુધી તમે જન્મશેદ પાસે મારી નહિ માગો ત્યાં સુધી હું તમારી સાથે બેલીશ નહિ. ”

કાસીમ જેસમાં આવીને ઉભા થઈ ગયા અને ગુસ્સાથી તેનો ચહેરો લાલ થઈ ગયો. તે બેલ્યો.

કાસીમ—“ શું એ વાત ખરી છે ? જન્મશેદ તારી સાથે મહશીલમાં ગયો હતો ? ”

ગુલબદ્દન—(તાબુખીથી) “ જી નહિ. તે મારી સાથે ગયા નહતા. બલકે તે જતે મહેશીલમાં જઈને દાખલ થઈ ગયા હતા. પિતાજી તેના આવવાથી જલસામાં બારે મજા આવી હતી. મારું મન તો બહુજ ખુશી થયું. ”

કાસીમ—“ ચુપ રહે, બેવકુફ છોકરી, મારું શરીર ચાલે તો હું તેને કોરડાથી મારી મારીને તેની ચામડી ખેંચાવી લઉં. તે મહશીલમાં કેમ ગયો, મેં તો તેને ત્યાં જવાના સાફ મના કરી દીધી હતી. ”

ગુલબદ્દન—(હેરાન થઈને) “ આપ કહો છો શું ? તેની મતલબ શું છે ? હું હેરાન થઈ ગઈ, કહો તો ખરા શું વાત છે ? તેના ઉપર આપ આટલા બધા નારાજ શા માટે થઈ રહ્યા છો ? ”

કાસીમ—“ તેં ભારે લુલ્લ કીધી. તેને તેં પોતાના સાથે જોસવા દીધો. મેં જ્યારે સાંભળ્યું કે તે અહીં બાગમાં આવ્યો છે ત્યારે તેને નીકળી જવાની મતલબનો એક પત્ર લખીને તેની પાસે મોકલ્યો હતો. તે હરામખોરો તે વખતે તો ત્યાંથી ચાલ્યો ગયો તથાપિ પાછો મહેશી-લમાં જઈ પહોંચ્યો. વાહરે શેતાન ! ”

ગુલબદન હળવે હળવે સ્વાસોચ્છવાસ લઈ રહી હતી. તે તાબુ બીથી અને ભયથી પોતાના પિતાના ચહેરા સામું જોઈ રહી હતી. કાસીમ પાછો કહેવા લાગ્યો.

કાસીમ—“ હવે હું તે બદમાશને એવો તંગ કરું કે, અહીંથી તે ખુદ નાશી જાય.”

ગુલબદન—“ પિતાજી, છેવટ તેથી ક્ષાયદો શું મળશે ? ”

કાસીમ—“ ક્ષાયદો એ કે, તે બદમાશથી આ મહેશ્વો ખાતરી થઈ જાય.”

ગુલબદન—(રોષને) “ તથાપિ પિતાજી ? તમે એવું કરશો તો માઈ મન પણ તે તરફ ખેંચાયલું રહીને ચુરેચુરા થઈ જશે.”

“ ખયાલે ચારમેં યહ દીલ હમારા દૂટ જાયેગા
કોઈ આશકકે દિલકો તોડકર કયા લુલ્લ પાયેગા.”

કાસીમ ચોંકી ઉઠ્યા. તેની સામે વીજળી પડત તો પણ આટલા ચોંકત નહિ તેટલા ગુલબદનની વાતોથી ચોંક્યા. તેની વચમાં ગુલબદને પોતાની તમામ વાત તેને સાંભળાવી દીધી. જમશેદની પહેલી મુલાકાત થઈ તે, તથા તેનો કુતરાથી જીવ ખચાવ્યો તે, મહેશીલમાં અનેલી

બધી વાત કહી, છેવટે એ પણ કીધું કે, અમે બંને જણાએ શાદીને દરાવ કરી લીધેા છે.

છેવટની વાત સાંભળીને કાસીમના દિલ ઉપર ભારે ચોટ પહોંચી. તે તે વખતે સુસ્ત થઈને પડ્યા રહ્યા, કેટલાક વખત પછી તેણે કહ્યું.

કાસીમ—“મને પૂછ્યા વિના તેં તેને શાદીના માટે કેમ કીધું ?”

ગુલબદન—“તેણે આપને તો નહિ તથાપિ મને જરૂર પૂછી લીધું હતું કે, તું મારી સાથે મહોબત કરે છે કે નહિ ! મેં પણ હામી ભરી દીધી હતી. ”

કાસીમે ગુલબદનને હાથથી દુર હસેલી કાઢી. ગુસ્સાથી તેની આંખો બળવા માંડી. ચંદ્રમાંતું તેજદાર અજવાળું તે બંનેના મોઢા ઉપર પડી રહ્યું હતું.

કાસીમ—(ગુસ્સાથી) “ શું તને એ નાલાયક માણસની સાથે ભારે મહોબત થઈ પડી છે ? બોલ, તુરતજ જવાબ આપ.”

ગુલબદન—(શરમાઈ જઈને) “ હાં દુનિયા ભરથી વધુ.”

કાસીમ—“ સાંભળ ગુલબદન, તારા સિવાય મારે બીજું કોઈ નથી, તુંને જોઈને મારું કલેજુ ઠંડુ થઈ જાય છે અને આંખો ફરી જાય છે. તારી માના મરવા પછી પણ મેં લાડ પ્યારથી પાલણુ પોશણુ કરીને આટલી મોટી કીધી. ત્યારે સાચું કહે, શું તું મારાથી પણ વધુ તેની સાથે મહોબત રાખે છે ? ”

ગુલબદન—(શરમાઈ જઈને) “ એ જુદી વાત છે, આપની અને તેની મહોબતમાં બહુજ ફેર છે ! ”

કાસીમ—“ એ કદિ બની શકે નહિ, ગુલબદન ! તું તે બદમાસ માણસને ભૂલી જ, અગર તારે મહોબત કરવી હોય તો સફદરજંગની સાથે કર. નહિંતર કોઇ બીજા નેક ચાલ ચલગતવાળા છોકરાની સાથે તારી શાદી થઇ શકે છે. હું તને હુકમ દઉં છું કે, હું તેને તારા હૃદયમાંથી કાઢી નાંખ. બિલકુલ ભૂલી જ.”

ગુલબદન—“ તથાપિ મને અશ્વોસ છે કે, તેને હું ભૂલી શકતી નથી. આપના કહેવાથી તેના સિવાય દુનિયાની બધી ચીજોને ભૂલી જઇ શકું છું.”

કાસીમ—(ગુસ્સાથી) “ નાદાન છોકરી ! યાદ રાખ, છેવટમાં તારા યુરા હાલ થશે. તું હજી બાળક છે. તને સમજાય નથી. યાદ રાખ, મારી વાત ગાંઠમાં બાંધી લે. છેવટે તને બહુજ પસ્તાવું પડશે. દુર જ, સામેથી ચાલી જ, જ તારા ઝોરડામાં જઈને સુઇ રહે.”

ગુલબદન બડબડાટ કરતી અને એમ કહેતી ચાલી ગઇ કે, “ હું કદિ પણ પિતાજીને આ વાતના માટે માફ કરીશ નહિ. ”

તે રોતી રોતી પોતાના ઝોરડામાં ગઇ અને બારણા બંધ કરીને પલંગ ઉપર સુઇ ગઇ, તથાપિ સુતાની સાથે બહારથી કોઇએ બારણા ખખડાવ્યા, બોલતાની સાથે હસતી હસતી ગુલનાર ઝોરડામાં આવી બેસી ગઇ, તથાપિ ગુલબદન સુતી રહી. ગુલનાર બોલી.

ગુલનાર—“ ભારે ખરાબી થઇ ગઇ, અગર જલસામાં સફદર ન જાત તો સાઈ થાત. ”

ગુલબદન કાંઈ બોલી નહિ, તે વિચારવા લાગી કે, આને મારો ભેદ બતાવું કે નહિ.

પ્રકરણ ૬ હું.

સુલેહ.

“આઈના કંઘી છોડો જ કર સુલેહ કરા દો,
આશિકમેં તુમહારે તલવાર ચલ રહી હૈ.”

છેવટે બહુજ વિચાર કરીને સુલબદને સુલેનારને બધી વાત કહી નાખી.

સુલેનાર—(ખુશી થઈને) “શું ખરેખર જન્મશેદની સાથે તમારી માગણી થઈ ગઈ ? જો થઈ ગઈ હોય તો તે ઘણી સારી વાત છે. તમે તે ઉપર ધક્ક મળા ઉડાવશો.”

સુલબદન—“હાં, તથાપિ પિતાજી મંજુર કરતા નથી.”

સુલેનાર—“તમે પણ શું પિતાજીનો વાંધો ઉઠાવ્યો, કાલવાળી કથા તમે નથી વાંચી ? તે છોકરીએ પોતાના આશકના વાસ્તે તમામ દુનિયાને છોડી દીધી. પોતાના મા, બાપ, ભાઈ, બહેન બધાં છોડી દીધાં. મહોબત તેને કહે છે.”

સુલબદન—“હું શું કરું, એક બાળુ જન્મશેદ અને બીજી બાળુ પિતાજી, દેને છોડું. શું કરું, કાંઈ સમજણુર્મા આવતું નથી.”

સુલેનાર—(બનાવટથી) “જન્મશેદ જેવો ખૂબસૂરત અને નવ જુવાન પુરૂષ સ્ત્રીઓને બારે પ્રારબ્ધ યોગે મળે છે. હું નથી સમજતી કે તેમાં શું એક જોઈને તમારા વડીલ તેનાથી ખીજે છે.”

ગુલબદન—“ તે ઇચ્છે છે કે, હું કાંઈક વધુ મોટી થઈને સફર જંગની સાથે શાદી કરું તથાપિ મને તો તેની સામે સખ્ત તિરસ્કાર ઉપજે છે. ” એ સાંભળીને ગુલેનારનો ગુલાખી ચહેરો પીગો પડી ગયો, તેની મોટી મોટી તેજદાર આંખોથી ચીણુગારીઓ નીકળવા લાગી તે બોલી.

ગુલેનાર—“ તથાપિ તમે તો પુરો ધરાદો કરી લીધો છો કે જમશેદની સાથેજ શાદી કરવી ? ”

ગુલબદન—“ બેશક ધરાદો તો એ રીત છે. ”

ગુલેનાર—“ જો હું તમારી જગા ઉપર હોત તો હું પણ તેમજ કરત. જો સફરજંગ સાથે શાદી થાત તો. તમે બારે નસીબ હીન થાત હમણા હમણા બ્યારે હું આ તરફ આવતી હતી ત્યારે મારી મા અને તમારા પિતાજી વચ્ચે કાંઈક વાતો થઈ રહી હતી. મારાથી રહી શકાયું નહિ. મેં દરવાજા ઉપરથી બધું સાંભળી લીધું. ”

ગુલબદન—“ મારા સંબંધમાં વાત થતી હતી ? ”

ગુલેનાર—(માથું હલાવીને) “ હાં, તમારા પિતાજી કહી રહ્યા હતા કે, કાલ બહુજ વહેલા તમને તમારી ફાઈને ત્યાં મોહલી દેવામાં આવશે. ”

બચપણથી ગુલબદન પોતાની ફાઈને ત્યાં રહેવાનું પસંદ કરતી નહોતી. તેને તેનું નાનું મકાન કેદખાના જેવું લાગતું હતું, ત્યાં મન ખુશી કરવાની કોઈ ચીજ નહોતી, તે સિવાય તેની ફાઈ અ-

મીના પ્યાર મહોબતના નામને ઘિઝારતી હતી. નાનપણથીજ ગુલઅદન અમીનાના નામથી કંપતી હતી. તે ઘુઝ જઈને બોલી.

ગુલઅદન—(ગભરાઈ જઈને) “હું મરી જઈ તથાપિ ત્યાં કદિ પણ જઈ નહિ.”

ગુલેનાર—“શું કહે છે? ખુબ દિલ ખુશી થશે, ખબર મળતાની સાથે ત્યાં જમશેદ પહોંચશે.” તે સાંભળતાની સાથે ગુલાબની કળી જેવા ગુલઅદનના ગાલ ખીલી ઉઠ્યા. તે હસી પડી.

ગુલેનાર—“ભારે મજા પડશે, જ્યારે માસાઝ એ વાત સાંભળશે ત્યારે તે કદિ નાખુશ નહિ થાય બદ્દે ખુશી થશે. મહોબતની જગમાં તો હંમેશ મજા આવે છે.”

ગુલઅદનને ગુલેનારની યુક્તિને ખ્યાલ આવ્યો નહિ, તે વગર વિચાર્યો વગર સમજ્યો જવાના માટે તૈયાર થઈ ગઈ.

પંદર વરસની છોકરીઓની ખુદ્દિ પણ કેટલી હોય; આટલી ઉમરમાં બહુજ થોડો છોકરીઓ પોતાનું ભલું પુરું સમજતી હશે. બિચારી ગુલઅદન એ ન સમજ શકી કે, ગુલેનાર તેને અવગે રસ્તે ચઢાવી રહી છે. ગુલેનાર પોતાની મતલબ સાધીને ગુલઅદનની પાસેથી ચાલી ગઈ. ગુલઅદન પોતાના બારણાની પાસે ઉભી રહી, તેણે જોયું કે, એક અબાણ્યો સ્વાર તેના મકાનમાં આવ્યો અને પાછો ચાલ્યો ગયો. તેણે કાંઈ ખ્યાલ કર્યો નહિ, કેમકે તે વખતે તે ઓળખ્યાનમાં મસ્ત બની હતી.

કેટલાક વખત પછી ચાકરડીએ આવીને ગુલઅદનને કહ્યું—
“હુનુર બડા મીયાંએ કહ્યું છે કે, રાત તો વધુ ચાલી ગઈ છે, તો

પણ થોડી મિનિટના માટે લાયઝેરીના ઝોરડામાં આવેા.” ગુલમદન લાયઝેરીવાળા ઝોરડામાં ગઈ. જોયું કે કાસીમદુસેન ગભરામણની સાથે ઝોરડામાં આવી રહ્યા છે, ગુલમદનને એ માલુમ નહોતું કે, મુર્ચ ઉગતાની સાથે એમાંથી એક માણસ મરવાવાળો છે, કે જેનું ખુન તેના પોતાના માટે થતું હતું. ગુલમદન એક ખુરશી ઉપર બેસી ગઈ અને કહેવા લાગી.

ગુલમદન—“ પિતાજી, તમે મને બોલાવી છે ? ”

કાસીમ—“ બહુજ પહેલો અહીંથી રેત જાય છે, કાલે તું તારી ફાઇને ત્યાં ચાલી જા.”

કાસીમ સમજતો હતો કે, જ્યારે ગુલમદનને તેની ફાઇને ત્યાં ચાલ્યા જવાનું કહીશ ત્યારે તે રોશે, તથાપિ ગુલમદન જરા પણ રોષ નહિ.

ગુલમદન—(હસીને) “ કેમ પિતાજી ! મારી રીતભાત સુધારવાને માટે ફાઇને ત્યાં મોકલો છો ? ” એ સાંભળતાની સાથે કાસીમનો ચહેરો ગુસ્સાથી લાલ થઈ ગયો, તથાપિ ગુલમદન ફક્ત હસીને ચૂપ થઈ ગઈ.

કાસીમ—“ ખુદા તને તે નાલાયક આદમીની સોખતથી બચાવે, તે કેવી ખુરી થઈ હતી, જ્યારે મારો અને તેનો મેળાપ થયો. સાંભળ ગુલમદન ! તે વાતો પૂછવાનો આ વખત નથી, મને સવારે થણા કામ કરવાના છે, તેટલા માટે તારી સાથે સ્ટેશન ઉપર પણ આવી શકતો નથી. બહુકે ખુદા કોયવાન તુંને પહોંચાડવા આવશે. જાઓ, હવે સુઈ રહો.” ગુલમદન ચાલી ગઈ અને પતંગ ઉપર પડીને સુઈ રહી.

થોડી રાત રહી કે ગુલબદન ઉઠી, પોતાના પિતાને મળી, તે પછી રજા બેગમ અને ગુલનારને મળી અને તે પછી ગાડીમાં બેઠને બેઠી. બુઢો કાચવાન પણ કાસીમને મળીને કાચબખ્સ ઉપર બેઠ બેઠો.

સવારનો શુશોભિત વખત હતો. ગાડી હજુ થોડી દુર ગઇ હતી કે, ગુલબદને ચોંકીને બેચું તો ગાડી બીજા રસ્તા ઉપર બેઠ રહી હતી, તેણે ધક્ક કાચવાન સુખરાતીને કહ્યું.

ગુલબદન—“ આ તરફ કેમ જાય છે ? સ્ટેશનની સડક તો તમે પાછળ છોડી દીધી, રસ્તો ભૂલી ગયા શું ? ”

સુખરાતી—“ નહિ સરકાર, બડા મીયાંએ કહી દીધું હતું કે, જંગલી રસ્તેથી લઇ જઈશ નહિ, આપ ગભરાઓ નહિ, સૂર્ય દિગ્ધા પહેલા હું આપને ત્યાં પહોંચાડી દેશ. ”

ગુલબદન—“ વાહ, મને આ તરફ તો ગભરામણ આવે છે અને એ તરફ તો મોટા મોટા ઝાડ બેવામાં આવે છે, ઠંડી ઠંડી હવા અને જંગલની સુંદર સીનેરી બેવામાં આવત. ખેર ! કાંઈ શિકર નહિ, હજુ હું પાછી ફરી શકું છું. ગાડી એ રસ્તેથી લઇ જાઓ. ”

સુખરાતી—“ હું તે તરફથી નહિ જાઉં. બડા મીયાંએ વખતો વખત કીધું છે કે, જંગલી રસ્તેથી નહિ જશો. ”

ગુલબદન—“ તમે ડરો છો શા માટે ? સવાર થઇ રહ્યું છે, સૂર્યનો પ્રભાવ ફેલાઇ ગયો છે, બે એ તરફથી ચાલવું હોય તો ચાલો નહિતર હું કિતરી પડીશ. ” તથાપિ સુખરાતીએ ગુલબદનની વાતો

ઉપર ધ્યાન આપ્યું નહિ. એટલે શુભમદને કિતરી જઈને ઘોડાની રાશ હાથમાં લઈ લીધી.

સુખરાતી—“ હુન્નુર, હજી સૂર્ય ઉગવામાં વણીવાર છે, આ રસ્તેથી ચાલીએ. આપ બરોબર વખતસર પહોંચી જશો. ”

શુભમદન—“ આ તરફથી ચાલવામાં તમારી શું મતલબ છે ? સૂર્ય તો હવે નીકળવા માગે છે. ”

સુખરાતી—“ સરકાર, ખુદા ન કરે કે આજ દિવસ નીકળે. ”

શુભમદન—“ શું ? ”

સુખરાતી—(રાશને મનખુતીથી પકડીને) “ હુન્નુર, હું આપને તે તરફથી લઈ જઈશ નહિ. ”

શુભમદન—“ સુખરાતી ! તમને આજ શું થઈ ગયું છે ? આજ દિવસ સુકી તમે કદિ પણ મારું વચન પાળ્યા વિના રહ્યા નથી. અને આજ કેમ નવી વાત કરો છો ? ”

સુખરાતી—(દિલ્લગીરીથી) “ બડામીયાંએ મના કરી દીધી છે કે, એ તરફથી ન જવું. ”

શુભમદન—“ શું કાંઈ ખાસ કારણ છે ? ”

સુખરાતીના મોઢાથી ગભરામણી સાથે નીકળી ગયું—“ જી હા. ”

સુખરાતી કાસીમ હુસેનનો બહુજ જુનો કોચમેન છે. શુભમદનના જન્મ થયા પહેલાં કેટલાક વરસથી તે તોફર હતો. .

શુભમદન—“ જે વાત હોય તે સાફ સાફ કહી દો, નહિ તો માડી ફેરવીને પાછી ઘેર લઈ જાઓ; હું પિતાજીને પૂછી લઉં. ”

સુખરાતી—“ સરકાર, સાદ વાત એ છે કે, આજ તે તરફ લડાઈ થવાની છે. એમાંથી એકનો જીવ જરૂર જશે. ગુલમદન એ સાંભળતાની સાથે બધું સમજી ગયો. તથાપિ પાંજુ તેને પુછ્યું, “ તમને માનુસ છે ? લડાઈ કોણ કોણ કરશે ? ”

સુખરાતી—“ જમશેદ અને નવાબ સફદરજંગ. ”

એ સાંભળતાની સાથે ગુલમદનનો ચહેરો પીગો પડી ગયો. તેના શરીરમાંથી અને કપાળમાંથી પરમેષો હુટવા લાગ્યો અને થરથર કંપવા માંડી.

પ્રકરણ ૭ મું.

મરી ગયા.

“ દારા રહ્યા ન જમ્સ સિંઘરસા બાદશાહ
તપ્તે જમી પર સેંકડો આયે ચલે ગયે.”

શુભમદતના જવા પછી નવાખ કાસીમ હુસેને જોરથી ખીબખું શરૂ કર્યું. અવાજ સાંભળવાની સાથે દોડતા દોડતા કેટલાક નોકર સામે આવીને ઉભા રહ્યા.

કાસીમ—“ એકદમ કાળો થોડો લાવો. બહુજ ઉતાવળે પાંચ મિનિટની અંદર લાવો.” તે સાંભળીને એક નોકર આગળ આવ્યો, જે ચહેરાથી સાઈસ માલુમ પડતો હતો.

સાઈસ—(હાથ જોડીને) “ હુજુર તે થોડો તૂંતો ગેમ થઇ ગયો છે. હુકમ હોય તો હું તે થોડો ગેમ થયાનું વર્ણન કરું. ”

કાસીમ—“ આ વખતે વર્ણન કરવાની કાંઈ જરૂર નથી. હું આવીને સાંભળીશ. ખેર સખ્ત થોડી લાવો. ”

સાઈસ—(ડરી જઈને) “ શું હુજુર નવી થોડી ? ”

કાસીમ—(ખે સમજથી) “ હા, હા, જઓ નવી થોડી લાવો, જલદી લાવો. ”

સાઈસ—“ હુજુર, માફ કરો, સખ્ત થોડી ભારે પાછ છે, જ્યારથી ખરીદી છે, ત્યારથી અસ્વારોને નાકે દમ છે.”

કાસીમ- (ખીખીને) “ જલદી તેને કસી લાવે. વખત ન ગુમાવે! ”

જતી વખતે સાંધસે ખાનસામા સાથે ધીરેથી કહ્યું—“ તેને કોણ કહે, સાંભળતા તો નથી. આજ બચીને આવે તો મારા મોઢા ઉપર યુકળે. થોડી પાછ છે, ઉઠાવીને ફેંકી દેશે. તેના ઘરડાં હાડકાં માંગીને ભૂકો થઇ જશે. ”

સમજી થોડી બારે મુસ્કેલીથી કસીને લાવ્યા. કાસીમ હુસેન તેના ઉપર સ્વાર થઇને ચાલ્યા. થોડીક મિનિટમાં મદ્રાનની સામે શોરખકોર થયો. માથુસો ત્યાં દોડી ગયા, જોયું તો થોડીનો તો પતો નહોતો. ફક્ત કાસીમનીયાં મોઢાબર જમીન ઉપર ઝેહોશ પડ્યા હતા. માથા ઉપર એક જખરો ધા થઇ ગયો હતો, ચહેરો સફેદ પડી ગયો હતો, અને બચવાની કોઇ આશા નહોતી રહી. નોકરોએ કાસીમ હુસેનને તેના ઓરડામાં સુવાણી દીધા તે વખતે રેલ્વેનો ગડગડાટ અવાજ સંભળાણો. નોકરોએ ગુલબદનના પાછા ફરવાની અટકળ પણ છોડી દીધી. ડાક્ટર આવ્યો. રોતી રહેલી રહ્યા અને ગુલેનાર ત્યાં આવીને ઉભી રહી. ડાક્ટરે મલમળદી કીધા પછી પાછા એક દલાકમાં આવવાનો ફરાવ કરી ચાલ્યા ગયા. જતી વખત પણ કહી ગયા કે, તેનું બચવું મુશ્કેલ છે. કેટલીક મિનિટ પછી રહ્યા બેગમ દાંધક કામને લીધે બહાર ચાલી ગઇ. ગુલેનાર ખુશી ઉપર ખેડી ખેડી કાસીમના તરફ જોઇ રહી હતી.

મલમ પડીની અસરે કાસીમની આંખ ઉઘડી. ગુલેનાર ડરતી નજરથી તેને જોવા લાગી. કાસીમે ધીમા અવાજમાં કહ્યું—“ મને યાદ છે. બેશક થોડીએ મને પાડી દીધો હતો. કોઇ ડાક્ટર નથી આવ્યા?”

ગુલેનાર—“આખ્યા હતા. તથાપિ ચાલ્યા ગયા, એક કત્તાકતી અંદર પાછા આવશે.”

કાસીમ—“હવે બચવાની ઉમેદ નથી, હું મરું છું, અશ્વમેસ, મારી ગુલમદન અહીં નથી.”

ગુલેનાર—“જે કાંઈ વાત કરવી હોય તે કહો, હું બહેનને કહી દઈશ.”

કાસીમ—“મેં કાલે રાત્રે એક કાગળ લખ્યો હતો, સવારે ભયાનક ખબરો સાંભળીને મેં ગુલમદનને આપ્યો નહિ, તે પત્ર મારા પાકીટમાં પડ્યો છે, ગુલમદનને દઈ દેજે.”

ગુલેનાર—“ખુદા ન કરે, તથાપિ જો કાંઈ બની જાય તો આ પત્ર હું બહેનને આપી દઈશ.”

કાસીમ—“તું સોગંદ આ ગુલેનાર? નહિ તો મને કબરમાં પણ ચેન પડશે નહિ.”

ગુલેનાર—“હું સોગંદ ખાઉં છું.”

કાસીમ—“મારી સાથે ચોક્કસ બોલે છેને ઝિકરી? જરૂર દઈ દેજે, એટલે હું કબરમાં સુખની નિદ્રા લઈ શકું.”

ગુલેનાર—“હું ચોક્કસ બોલું છું.”

કાસીમ—“તું જાણે, મને કબરમાં તકલીફ આપીશ નહિ. જો તું મારું કહેવું માન્ય નહિ કરે તો—આહ—લાઈ—લાઈ—મરવાહ.....” એમ કહેતા કહેતા કાસીમનો શ્વાસ નીકળી ગયો.

કાંઈક પથર જેવા હૃદયના એવા પણ મનુષ્ય હોય છે કે,

કોઇને મરતાં જોઈને પણ તેનું હૃદય પીગળતું નથી. તેનીજ હાલત ગુણેનારની હતી. તે રોવાને બદલે હસી રહી હતી.

કાસીમના મરી ગયા પછી તેણે તે પત્ર પાકીટમાંથી કાઢી લીધો, તે સાથે કોઇનો પગરવ સાંભળી પત્રને ખીસામાં નાખ્યો અને કાસીમની પથારીની પાસે ઉભી રહીને બનાવટી રોણું રોવા લાગી. રજા બેગમ અને ડોક્ટર આવ્યા, ગુણેનારને રોતી અને કાસીમનો મઝીન ચહેરા જોઈને તે ચમચ ગયા કે, હવે તે આ દુનિયામાં નથી.

થોડી વારમાં આખા શહેરમાં તમામ ઘરે કાસીમના મોતનો શોર મચી ગયો. લોક લોકીકના માટે આવ્યા અને રોષ રોષને બધા આસ્વા ગયા, કોઈ કરી પણ શું શકે ?

“ ઇસ મલકુલ મોતસે બચાયા ન કિસીને,
આયેથે લોગ દેખને રોતે ચલે ગયે.”

પોતાના ઓરડામાં જઈને ગુણનારે પત્ર કાઢ્યો, તેણે ફેડીને વાંચ્યો તો કાગળમાં લખ્યું હતું.

“ મારી બહાલી દિકરી ગુલબદન !

તું મારી પાસેથી ચાલી જા છો. હું કાગળ મોકલું છું. તેને જરા ગંભીરાઈથી વાંચજે. હું ઇચ્છું છું કે, આ હપ્તા પછી તારી શાદી નવાબ સફરજંગ સાથે કરી દેવામાં આવશે. તે બહુજ નેક અને ખાનદાનતું શ્રેષ્ઠ છે. આ હપ્તામાં તે મારી સાથે શાદીના સંબંધમાં વાત કરવા આવશે. હું તેને શું જવાબ આપું તેનો ભાર તારા ઉપર છોડું છું. પરંતુ બહાલી દિકરી ! આ વાતને તારા મન ઉપર લખી લેજે કે, એક વખત એ હતો કે, જો સફરજંગ મારી

મદદ ન કરે તો મારા જીવની સાથે સાથે માઈ દીવાળું પણ નીકળી જત. બસ તું એટલાથીજ સમજી જાજે.

હું કાંઈ તેના એહેશન ઉપર તને તેની સાથે શાદી કરવાનું નેર દેતો નથી. બદ્ધે તે જવાંમદ શખ્સમાં દીલેરી, ઇમાનદારી, નેક ચાલની જાંઘડીલી અને શ્રીમંતાઈ વિગેરે બધી વાત કાંસી કાંસીને ભરેલી છે. જ્યારે તે તારી પાસે જવાબ લેવા આવે તે વખતે જે બ્યાજખી જણાય તે પ્રમાણે જવાબ આપવો. તથાપિ આગળ પાછા જતો બધો વિચાર કરીને વાત જામથી બહાર કાઢવી. હું જાણું છું, કે તુંને હમણાં તેની સાથે મહોબત નથી. તથાપિ ધીરે ધીરે થઈ જશે! શુભખદન જે તું તે જમશેદ સાથે શાદી કરશે તો યાદ રાખજે કે મને મરવા પછી પણ કબરમાં એન પડશે નહિ. માણસોનું કહેવું કે કે, મોઢાથી કહેવા કરતાં કાગળમાં લખેલી વાતની વધુ અસર થાય છે તેટલા માટે આ કાગળ ઉપર લખીને તારા તરફ મોકલું છું.

તારા પ્યારા પિતાજી.

નવાબ કાસીમ હુસેન."

શુભેનારે ત્રણવાર કાગળ વાંચ્યો, તે પછી હસતા હસતા કહ્યું, " મારી પણ મરતી વખત એજ ઇચ્છા થશે કે, સફરજંગ સાથે શાદી કરો તથાપિ જીવતા જીવે નહિ. સારું થયું કે, એ કાગળ મારા હાથ આવી ગયો, નહિ તો ભારે મુશ્કેલી વેકવી પડત, હું તેને આ કાગળ આપી દઉં તેના કરતાં તો બહેતર છે કે, હું મરી કેમ ન જાઉં. હું કાગળ કેમ આપું? અને આપું તો મારો પ્યારો ખોઈ ન

એમું ? જેને હું આટલા દિવસથી ચાહું છું. આટલું હેત કરું છું. તે સફરજંગ મારા હાથથી નીકળી જાય. હું આ જાંદગીમાં વહાલા સફરજંગનો ખીજના ગળામાં હાથ પડેલો જોવા ચાહતી નથી. હું જો ખીખી ખનું તો સફરજંગની, નહિ તો આખી જાંદગી કુંવારી રહું. સફરજંગના દિલ ઉપર મારી મહોબતની અસર જરૂર થશે. હું કોશીશ કરીશ જેથી જમશેદ અને ગુલબદનની શાદી થઈ જાય. ખુદા ન કરે અથવા જો એવું ન બને તો ભારે મુશ્કેલી થાય. ” ગુલનારે ફરીને કહેવું શરૂ કર્યું—“ મને તેની મહોબત છે, જો તે મારી પરવા ન કરે તો હું તેની સાથે ગુલબદનની શાદી ન કરવા દઉં. જો હું સફરજંગની થઈ જઈશ તો એક દિવસ તે પણ મારો થઈ જશે. ” એમ કહીને ગુલનાર ઝોરડામાં ટહેલવા લાગી અને આપોઆપ ઉંડો નિસાસો નાંખીને બોલી.

ગુલનાર—“ તેથી વધુ ખીજો જુલમ શું થઈ શકે છે કે, હું એક માણસ ઉપર મારો જીવ આપું અને તે જરા પણ ખ્યાલ ન કરે ? આગનું પ્રજળવું, પાણીનું વહેવું. ખરાબી કરનારી હવા અને કમબખ્ત તોમાહ પોકરાવનારી વીજળી પણ એની જલીમ નહિ હોય કે જેવો આ મરદુદ ધક્ક છે. બધા દુઃખને માણસ સહન કરી શકે છે, તથાપિ ધક્કની આગ ભારે ખરાબ હોય છે તેથી બચી શકાતું નથી. એ આગ દુનિયાની બધી તકલીફથી કેટલેક દરજ્જે વધુ પડતી છે. ”

“ જમસે મેહમાન હુઆ તુ દિલમે, ન રહી કોઈ આરજૂ દિલમે; ”

હસરત આંખોમે' ઢૂંઢતી હૈ ઉસે, દર્દ કરતા હૈ જસતબૂ દિલમે'."

“ કિસીકે દાર્મન મેં ચે દિલ ગિરફતાર ન હો,

ઐ ખુદા દુસ્મનકો બી ઇશકકા આઝર ન હો; ”

વાંચક, ગુલેનારને ઇશકની આગમાં સળગવા દબાયે. ચાલો તે જંગલી માર્ગના તરફ તો જરા જોડાયે કે ત્યાં શું રંગ જામ્યો છે ? જે વખતથી ગુલબદને જમશેદ અને સફરજંગના લડવાની વાત સાંભળી તે વખતથી તેનું દિલ ઉજળવા લાગ્યું અને ગમરામચુના કારણથી પરસેવે ઝેમઝેમા થઇ ગઇ. કોય બખ્ત ઉપર જલડીથી ખેંચી જઈને તેણે પોતે જાતે રાશ હાથમાં લીધી અને થોડાને જોરથી એક ચામુક લગાવી. ચામુક વાગતાની સાથે થોડા હવાની સાથે વાતો કરવા લાગ્યા.

ગુલબદન—“ દેખો સુખરાતી ! એ લડાઇ મારા માટે થઇ રહી છે. મને ચાહના છે કે, જ્યાં સુધી ઉતાવળે પહોંચાય ત્યાં સુધી ઉતાવળે જઈને એ લડાઇને રોકી દઉં. ”

કોયમેન—“ અત્યારે તો ધણું મોડું થઇ ગયું છે ને લડાઇ સૂર્ય નીકળવાના વખતે થવાની હતી. જુઓ અજવાળું થવા માંડ્યું છે.” ગુલબદનનું દિલ વધુ ગમરાવા લાગ્યું, કેમકે અજવાળું નીકળતી વખત એક માણસ મરવાનું હતું. ગુલબદનના મોઢેથી એક ઉંડા નિસાસા સાથે એમ નીકળી પડ્યું કે, “ હે ખૂદા તું રહેમ કર. ”

હજુ એક મૈત્ર બાકો હતો. થોડા પોતાની પૂર તેજથી ચાલી રહ્યા હતાઃ થોડીક મિનિટોમાં રસ્તો કપાઇ ગયો, સાથે સાથે સુર-

જના પીંગાં અને સોનેરી કિરણો પણ જમીન ઉપર ફેલાવા લાગ્યાં. તે વખતે બંને જણા લડવાને તૈયાર હતા.

સરદરજંગ—“ કહો! આપ તૈયાર છો ? ”

બંનેએ ધસારા દીધા. હજુ એ વાત પુરી થઈ પણ નહોતી કે; એક તેજ અવાજ હવામાં ગુંજાવ કરતો સાંભળવામાં આવ્યો. “ ખુદાના માટે જીવ આપો નહિ. ” લોકોના મોઢેથી એકાએક નીકળી ગયું—“ ગુલબદન, ગુલબદન. ” હજુ લોકોની વાત પુરી થઈ નહોતી કે, એક ગાડી દરવાજા ઉપર આવી અટકી. આ બાજુ બંને બહાદુરોએ તરવાર હવામાં ઉંચી ડીધી અને ચાહતા હતા કે, ગુલબદનના આવતા આવતામાં તો એક ખતમ પણ થઈ જાય. તે વખતે બરોબર ગુલબદન બંને આશિકોની વચમાં આવીને ઉભી રહી.

ગુલબદન—(ગભરામણથી) “ ઉભા રહો, ઉભા રહો, એ શું મજા કરે છે. ” એમ કહીને ગુલબદને બંને જણાના હાથ મજબુતીથી પકડી લીધા.

જમશેદ—“ પ્યારી ગુલબદન ! હું પણ આજ દુનિયાને દેખાડી દઉં છું કે, એ ઇજ્જત કરવાનો બદલો કેવી રીતે લેવાય છે. ”

સરદરજંગ—“ પ્યારી ગુલબદન ! મને અફસોસ છે કે, તમને આ ભેદની ખબર કેમ પડી ગઈ, જાઓ તમારે ઉભા રહેવાની આહીં ક્યાંઈ જગા નથી. ખુદાના માટે ચાલ્યા જાઓ. ”

ગુલબદન—(બંને સાથે) “ આહીં તમે બંને જણા સોગંદ ખાઓ કે, હવે તેવી લડાઈ કદિ પણ લડશો નહિ, તો હું હમણાં ચાલી જાઉં. ” સરદરજંગે હાથમાંથી તરવાર પાડી નાંખી અને ધીરથી

જમશેદના પડખામાં જઈને કહ્યું—“તેના ચાલ્યા જવા પછી મારો અને તમારો ફરીને ફેંસલો થશે.”

સફદરજંગ—“ગુલખદન ! ચાલો હું તમને ઘેર પહોંચાડી આવું, લડાઈ નહિ થાય.”

જમશેદ—(બગડી જઈને) “ગુલખદનને લઈ જવાવાળો છું છું.”

સુખરાતી—(સફદરજંગ સાથે) “નવાબ સાહેબ ! આ શાને દુશ્મનો છે ? હું તો આહીથી જાઉં છું.”

સફદરજંગ—“શું બહે છે ? તારે ગુલખદનની સાથે જવું પડશે.”

ગુલખદને સફદરજંગનો જરા પણ ખ્યાલ ન કરતાં જમશેદના ખાંભા ઉપર હાથ રાખી દીધો તે જોઈને આ બાબતુ સફદરજંગના કલેજમાં સર્પ દંશ જેટલું દુઃખ થયું. પાશુ સફદરજંગે ગુલખદનને પહોંચાડીને પાછા આવવાનું જમશેદને કહ્યું. જમશેદ પણ ઠગાવ ફરીને ચાલ્યો ગયો, જતી વખત ગુલખદને સફદરજંગના તરફ જોયું પણ નહિ.

પ્રકરણ ૮ મું.

દિલગીરીયુક્ત ગુલબદન.

મુહબ્બત કી અગર અકદઃ કુશર્ધ હો તો કયોંદર હો,
રકાબે ફસિયહ રહતા હો મારે આસની બન કર.

સફરજંગ કલાકો સુધી જમશેદની રાહ બેઠને ઉભો રહ્યો પણ જમશેદ આવ્યો નહિ, તેનો મિત્ર પણ ગમરામ રહ્યો હતો. બહુ લાંબા વખત સુધી રાહ બેસ્યા પછી ત્યાં એ વાત થઇ કે, અર્ધા કલાકની અંદર જમશેદ ન આવે તો તેને નાશી ગયો. સમજીને અહીંથી આપણે પણ ચાલતા થવું.

આ બાબુ જમશેદ ગુલબદનના મકાન ઉપર પહોંચીને ગાડીથી ઉતરી ગયો.

જમશેદ—“ધ્યારી ગુલબદન! હવે હું આગળ જઇ શકતો નથી. તમે તમારા પિતાજીને આ કહેશો નહિ, કે હું લગાઇ અટકાવવા ગઇ હતી. ”

વાંચક, જો ગુલબદન સમજદાર હોત તો જુદા બોલનાર આશિ-કનો જરૂર તિરસ્કાર કરત.

ગુલબદન—“તમે ગમરાઓ નહિ, હું કદિ પણ કહીશ નહિ. જો કહું તો પિતાજી તમારી કે સફરજંગની સાથે મને મળવા દે નહિ. ”

જમશેદ—“તેની સાથે તમે નહિ મળો તો મને બારે ખુશાલી

ઉપજશે. તથાપિ બહાલી હું તો મરી જઈશ.” તે સાંભળીને ગુલબદન શરમાઈ ગઈ, તેણે માથું ઝુકાવી લીધું.

જમશેદે કહ્યું.—

“યેશર્મગી” આંખ મેરે દિલસે હયાસે મુંહપર નકાબ કમતક, રહેગી દુહાસે રોજ સુહમત દુહકન કરેગી હિજબ કમતક;” તથાપિ ગુલબદન જો તેનું શેતાની હસતું જોઈ લેત તો તેનાથી જરૂર તિરસ્કાર કરત.

જમશેદ—“ખ્યારી મને ઠેકાણું યાદ નહિ રહે, તમે તમારી દોષને ત્યાં જવાના છો તેનું ઠેકાણું એક કાગળ ઉપર લખીને દબાવો. વખત ગુમાવશો નહિ, હું આ ઝાડની નીચે ઉભો છું.”

ગુલબદન—(હસીને) “ગલરાઓ નહિ, હું હમણાં આવું છું.”

ગુલબદન અંદર ગઈ અને જમશેદ બે ત્રણ કલાક સુધી બેસીને ચાહ્યો ગયો. ગુલબદનને જોતાની સાથે દોડીને તેની માશી અને ગુલેનાર કહેવા લાગી—“કોણ ગુલબદન !”

ગુલબદન—“હા, હા, હું, હું, રેલ નહિ મળી, પિતાજી નારાજ થશે.”

રજીઆ—“દિલ્લી ગજબ થઈ ગયો. હું તો તુંને તાર દેવાની હતી.”

ગુલબદન—(હસીને) “શું માશી ? લડાઈની વાત કહો છો ? લડાઈ તો મેં રોકી દીધી, તેના લીધે તો ગાડી મળી નહિ.”

રજીઆ—“દિલ્લી બંધ છે શું ? હું શું જાણું લડાઈ કેવી હોય છે ? હું તો ખુદ કારી ધાને લીધે દિલગીર છું, તું એક બારે દિલગીરીના કામના માટે તૈયાર થઈ જા.”

ગુલબદન—(ગમરાધને) “ માશી, શું તમે પિતાજીના સંબંધમાં કંઈ કહો છો ? ”

રજીઆ—“ દિકરી, ઇનશાનનો હરેક પ્રકારનો નાર દિલગીર થયા સિવાય કશુંલ કરવો જોઈએ. તારા પિતાજી ઘોડી ઉપર ચઢીને બહાર નીકળ્યા તથાપિ દરવાજાથી થોડેક દુર જઈને પડી ગયા. ”

ગુલબદન—“ તો શું સખત ચોટ લાગી છે ? ”

રજીઆ—“ હાં ભારે ચોટ લાગી હતી. ”

ગુલબદન—“ (રોધને) “ હું તેને હમણા જઈને જોડું ” એમ કહીને ગુલબદન અંદર દોડી, તથાપિ બંને જણાએ તેને પકડી લીધી. ”

ગુલબદન—(રોધને) “ માશી હું પિતાજીને જોડું. ”

રજીઆ—“ હાય દિકરી હવે પિતાજી ક્યાં છે ? પિતાજી તો અલ્લાહ મીયાંને ઘેર ગયા. ”

સાંભળતાની સાથે ગુલબદન જોરથી એક ચીસ નાખીને બેહોશ થઈને જમીન ઉપર પડી ગઈ, લાંબી મુદતે આંખ ઉઘાડવા પછી તેણે પોતાને પોતાના ઓરડામાં પડેલી અને ગુલેનારને પાસે બેઠેલી જોઈ.

ગુલબદન—(રોતી રોતી) “ બહેન ગુલેનાર, આ સ્વપ્ન છે કે સાત્ય ? શું ખરેખર પિતાજી ગુજરી ગયા ? ”

ગુલેનાર—“ હાં, બહેન, ગુજરી ગયા. ”

ગુલબદન—(રોધને) “ હાય અફસોસ, બહેન ! છેવટના વખતે તેની પાસે કોણ હતું ? તેણે મને બોલાવી તો જરૂર હશે ? હાય, પિતાજી, બહાલા પિતાજી, હું તમારા સામે થઈ હતી, તથાપિ

તમે મને ચાહતા હતા.” કહીને ગુલબદન રોવા માંડી. તે પછી ગુલેનારના સમજાવવા પછી ચુપ રહીને પૂછવા લાગી—“ પિતાજીએ છેવટના વખતે શું વાત કીધી ? ”

ગુલેનાર—“ તે વખતે બીજું કોઈ નહોતું. હું છેવટ સુધી તેની પાસે રહી. તેણે મને એ ચાર વાતો કીધી.”

ગુલબદન—“ બહેન જલદી કહો. પિતાજી શું કહીને ગુજરી ગયા ? હું તેમના કાનમાં તેનો જવાબ રોષ્ટ્રને આપું. (પાછી રોષ્ટ્રને કહેવા લાગી) પિતાજી હું તેજ કરીશ કે જે તમે કહી ગયા હોવ.”

ગુલેનાર—“ જરા ચુપ થઈને મારી વાત સાંભળી લ્યો. તમને ખ્યાલ છે તે શું કહી ગયા છે ? ”

ગુલબદન—“ હાં, તે કહેતા હતા કે, જમશેદ સાથે ન બોલો અને સફરજંગની સાથે શાદી કરી લ્યો, તેજ વાત તેણે મરતી વખતે પણ કીધી હોતી જોઈએ.”

ગુલેનારનો ચહેરો લાલ થતા થતા સફેદ પડી ગયો, તેણે કહ્યું, “ તે કહી ગયા છે કે, મારી ઇચ્છા જમશેદની સાથે શાદી થતી અટકાવવાની નથી, બહેન ગુલબદન એમાંથી જેને વધુ ચાહતી હોય તેની સાથે શાદી કરી લ્યો.”

પ્રકરણ ૯ મું.

પ્રપંચી ગુલેનાર

“ રફીએ રસિયહ તૂહી બતાદે
મરં ઉસપર કિ ઇસપર બન હું મૈ.”

ગુલબદન—“ બહેન, પિતાજીએ શું એવું કીધું, કે હું તેની સાથે શાદી કરી લઉં ? ”

ગુલેનાર—“ હાં, હાં, બહેન, તે તેમજ કહીને મરી ગયા, હું તો તેની પાસેજ બેઠી હતી. ”

તાજુખીની વાત હતી કે, આઠગે સુધી જુહું બોલવામાં ગુલેનાર જરા પણ ન અચકી, બલ્કે આવી રીતે બોલી રહી હતી કે, જાણે તેણે આ વાત કાસીમ હુસેન પાસેથી સાંભળી હતી.

વાંચક, શું એવી છોકરી કદિ પણ પોતાનું કામ પુરું કરી શકતી હશે ? હાય, મરી ગયેલા કાસમ ઉપર પણ તેને રહેમ ન આવી, તેણે કશું પણ હતું કે “ મને કબરમાં પણ એન પડશે નહિ. ” કમબખ્ત છોકરી તું નથી જાણતી કે, જુહું બોલનારાનું કામ કદિ પણ પુરું થતું નથી.

ગુલબદન—(ખીજાનાથી ઉઠીને) “બહેન હું પિતાજીની પાસે જઈશ.”

ગુલબદન બહુજ કમજોર થઈ ગઈ હતી, ઉઠવા ગઈ ને ઉઠી, તથાપિ તે પાછી બેઠોશ થઈને પડી ગઈ.

ગુલેનાર—“ અહીં તમે ઉઠો નહિ, દિલગીરીના કારણથી તમે બિલકુલ તાકાતહિન થઈ ગયા છો. ”

માણસોએ કાસીમ હુસેનની લાશને દફન કરી. ગુલમદન એવી કમળેર થઈ ગઈ હતી કે, તેને ચક્કર ઉપર ચક્કર આવતા હતા. ગુલેનાર તેની પાસે બેઠી બેઠી ગુલામજીગથી તેને ગુલામી દંડક આપી રહી હતી.

ગુલમદનને જ્યારે કાંઈક હોંશ આવી ત્યારે ગુલેનાર કહેવા લાગી—“ સરદરજંગ હમણાં અહીં આવતાપણુ નથી અને કદિ બે-વામાં આવે છે, તો પણ મોહું ફેરવીને ચાલ્યા જાય છે. હાં તે નેક-ચક્કન જમશેદ રોજ મળે છે, મેલા ફળ, વાર્તા, નાટક વિગેરે તમારા માટે દઈ જાય છે. જમશેદ બહુ મહેનત પણ કરે છે. કહેતા હતા કે, ગુલમદનની બીમારી ઓછી થયે અને મેળવળે. ”

ગુલમદન—“ અને સરદરજંગ કદિ પૂછતા પણ નથી ? ”

ગુલેનાર—“ નહિ કદિ ભૂલ્યા ચૂક્યા પણ નહિ. ”

ગુલમદન—“ અરામ વખત આગેજ મિત્ર શત્રુની પરિક્ષા થાય છે. ”

ગુલેનાર—“ બે તમે માનો તો હું એક વાત કહું. ”

ગુલમદન—“ હાં, હાં, તમે કહો તો. ”

ગુલેનાર—“ બે તમે સરદરજંગને મળો તો તેને ખૂબ બે ઈજ્જત કરશો. ” તે ઉપર ગુલમદનને પીળો ચહેરો ન માલુમ કોણ જાણે કયા ખ્યાલથી લાલ થઈ ગયો.

ગુલમદન—“ શું તે મારી સાથે બોલશે પણ નહિ. ”

ગુલેનાર—“ હું તો એમજ સમજું છું.”

ગુલબદન—“ ત્યારે હું પણ તેને શું કામ મળું ? ”

તે વખતે બાગમાંથી સીટી બજવવાનો અવાજ આવ્યો.
ગુલેનાર હડીને બહાર ચાલી ગઇ. જોયું તો સફદરજંગ ઉભો છે.

સફદરજંગ—“ શું મને એવો જવાબ મળશે ? શું હવે હું કદિપણ પ્યારી ગુલબદનને નહિ જોઈ શકું ? ” એમ કહેતા કહેતા તેની આંખોમાંથી આંસુ નીકળી પડ્યાં.

ગુલેનાર— (માથું હલાવીને) “ સફદરજંગ ! હું તેને મળવાની રજા આપી શકતી નથી. હું બરાબર તમારા તરફથી તેની સાથે મહેનત કરી રહી છું તથાપિ તે જરા પણ પ્યાલમાં લેતી નથી. તેની ધમ્મણ તો તમે જણાવ છોને ? ”

સફદરજંગ— (ઉઠી નિસાસો નાંખીને) “ નહિ, હું તો કાંઈ જાણતો નથી.”

ગુલેનાર—“ ગુલબદન કહે છે કે, સફદરજંગ મારા આશક જમશેદને મારી નાખવાની તૈયારીમાં કાંઈ વાત બાકી રાખી નહોતી. જો હું નપહોંચી જાત તો તે મારી પણ નાખત. તે માટે હું તેની સાથે કદી થશું બોલીશ નહિ. ”

સફદરજંગ—“ જમશેદ પણ મારો જીવ લઇ શકતો હતો. ”

ગુલેનાર—“ ઓહ, તમે તો સમજતા પણ નથી. બસા તે પોતાના આશકની તરફદારી લેશે કે :તમારી ? ” એ વાતથી સફદરજંગના મન ઉપર એવી ચોટ પડેલી કે જાણે “ વીજળીની ચોટ મકાન ઉપર. ”

ગુણેનાર—(મધુરી બાપામાં) “ સદ્દરજંગ, આ સમાચાર ગુણબદ્ધને દીધા છે જે મેં તમને સંભળાવ્યા. ખરાબ સમાચાર સંભળાવવા પયગંબરના માટે પણ ખુરા છે. દેખો તેના આ સમાચારથી મારા ઉપર ખદા થશે નહિ. ”

સદ્દરજંગ—“ નહિ, નહિ એ શું કહો છો ? બલ્કા હું તમારી સાથે ખૂડ માનું ? હું કેવી રીતે તમારો બદલો વાળું. તમોએ તો મારા તરફથી પૂરેપૂરી કોશીશ કરી. આગળ મારા કિસ્મત અને હું છું. ”

ગુણેનાર—“ તમારી હાલત જોઈને માફ ગળું સુકાઈ જાય છે. તમે હજી સુધી મોહું ફેરવ્યું નથી. તેના ઇશ્કના દમ ભરીને રહો છો, તથાપિ અફસોસ, હવે તમે તેના ખ્યાલ છોડી દ્યો. કેમકે ગુણબદ્ધને કહ્યું છે કે, સદ્દરજંગને કહી દો કે, મારી સામે અગર પાછળ મારા બાગમાં કદિ પણ આવે નહિ. એમ કરવાથી તેની મહેરબાની થઈ શકતી નથી. તેને સારી રીતે સમજાવી દેજો. ” એ સાંભળીને સદ્દરજંગ પહેલા તો હસ્યો, તે પછી ધીમે ધીમે તેની આંખોમાંથી આંસુ ટપક ટપક ટપકવા લાગ્યા અને ચહેરો મરડા જેવો થઈ ગયો.

સદ્દરજંગ—“ તે જે કાંઈ કહે તે હું માથા અને આંખો ઉપર ચઢાવી લઉં છું. આ સમાચાર મારા માટે મોતથી ઓછા નથી. જો તે તેમાં ખુશી હોય તો હું તેની સામે આવીશ નહિ. ન આવનાથી એ બનશે કે, મારી ઝાંઝગી બરમાલ થઈ જશે. બીજું શું થશે ? ”

ગુણેનાર તેનો ચહેરો જોઈને મનમાં મનમાં કહેતી હતી કે, “ ખુદા તમારા ઉપર રહેમ કરે. ”

સફરજંગ—(હાથ લાંબા કરીને) “ ગુલેનાર, આવો હાથ મેળવો, બસ રજા લઉં છું. ખુદા તમને સલામત રાખે. ”

હાથ મેળવતા ગુલેનારનો હાથ મહોબ્બતની લાગણીથી ફડકવા લાગ્યો.

ગુલેનાર—“ જો તમે કહો તો હું તમોને વચમાં વચમાં ગુલબદનની ખબર આપતી રહું. હું તમારા સાથે બહુજ દિલગીર રહું છું. ”

સફરજંગ—“ બેશક ગુલેનાર તમે મારી સાથે મહોબ્બત કરો છો અને નથી માત્રુમ કે, હું ક્યાં જઈશ અગર એક જગાએ રહીશ તો તમને શીરનામું લખા મોકલીશ. તથાપિ જુઓ ગુલબદનનું મન સંતોષતા રહેવું તેનાથી મારી જાંઘી છે. નહિ તો હું.....”

ગુલેનાર—“ તમે ગમરાઓ નહિ, હું કોશીશ કરતી રહીશ. ”

સફરજંગ—“ સાથે, ગુલેનાર હવે જાઉં છું. બંદગી લો. ”

ગુલેનાર—“ બંદગી, ખબર આપતા રહેવું. ”

સફરજંગ અફસોસમાં માથું નીચું રાખીને નીચેની શેર કહીને ચાલ્યો જતો હતો.

“ ગમે આશકી કારગર હો ચુકા,

જો હોના થા એ બેખબર હો ચુકા;

સખાદા ગુજર ઉસ ગલીમે નહીં,

ગુજરા તેરા નામખર હો ચુકા;

બહુત સિજદે ઉસ દર પૈ સફર કિયે.

ચલો બસ દિદો દદો સર હો ચુકા.

ખિચારો સફરજંગ બહુજ દુઃખી થઈ ગયો હતો. તેને એ

ખચર નથી કે, ગુલેનાર પોતાની સાથે છો રમે છે. સફરજંગ સાચો અને સાફ દિલનો આદમી હતો. દગાખાજી અને શરમ તો તે બિલકુલ જાણતોજ નહોતો. તે જેવો પોતે હતો તેવા ખીખચોને પણ સમજતો હતો. તે દારણે તે ગુલેનારની દગાખાજીને ઓળખી શક્યો નહિ.

સફરજંગ હજુ થોડોકજ દુર ગયો હશે કે એક માણસે તેને ઝુડીને સલામ છીધી. સફરજંગે જોયું તો પોતાના વડીલને સામે ઉભેલા જોયા.

વડીલ—“હજુરને હું કેટલાક દિવસથી શોધી રહ્યો છું. કાસીમ હુસેન મરી ગયા. જે આપ ચાહો તો ઉતાવળથી દાવો કરીને ડીઘરી હાંસલ કરી શકો છો. ગુલઝહનથી આગળ ઉપર તેટલું કરજ આપી શકાશે નહિ.”

સફરજંગ—“નહિ, હું દાવો કરી શકતો નથી. ગુલઝહનને તો માત્રુમ નથી કે, તેના આપે ક્યારે કરજ કર્યું હતું. રૂપિયા કુખી જના દો.”

વડીલ—“હજુર મારી પાસે બધું લખાણ મોજુદ છે. એ એક વાતમાં હું સારી જગીર લગ્ન લઈશ.”

સફરજંગ—(ઉઠો નિસાસો નાખીને) “નહિ જવા દો. જ્યારે કાસીમ હુસેન મરી ગયા, ત્યારે રૂપિયા શું ગણતરીમાં છે? જુઓ! હું તેની છોકરીને શક્ત એ લાખ રૂપિયાના માટે કોર્ટમાં ઉભી રખાવવા માગતો નથી. તેના માટે તમે કદી ઝીકર પણ કરશો નહિ. કરજનું નામ સાંભળીને તે છોકરીના મન ઉપર સખત આઘાત લાગશે.”

વકીલ—“હજુરનો હુકમ હોય તો હું કદીપણ તેને કહીશ નહિ, આજ સુધી મેં ઘણું માણસો જોયા તથાપિ તમારા જેવો નેક અને રહેમ દીલનો કોઇ માણસ જોયો નહિ. ગુલબદન જેવી ખુબ-સુરત છોકરી સાથે તમારૂં લગ્ન થઇ જાય તો સારી વાત.”

વકીલની વાત સાંભળીને સફદરજંગનું દીલ ભરાઇ આવ્યું, તે જલદીથી પોતાના મકાન તરફ ચાલ્યો ગયો.

આ તરફ સફદરજંગને ઉંધુ સમજાવી ગુલેનાર ગુલબદનની પાસે ગઇ.

ગુલબદન—“કેમ બહેન! સફદરજંગ ચાલ્યા કેમ ગયા? આહી! સુધી આવીને પણ તે મને મળ્યા નહિ. હાય, પિતાજી! શું આપ મુઝે દુનિયા બદલાઇ ગઇ.”

ગુલેનાર—“જો નથી બદલ્યો તો તે ફક્ત એક જમશેદ. તે પ્રથમની રીતેજ તમને ચાહે છે.”

ગુલબદને ગુલેનારના ગળામાં હાથ નાંખી દીધો.

ગુલબદન—“બહેન, હું કાંઇક તમારો મત પુછવા માગું છું, જો તમે કોઇ સાથે મહોબત કરી હોય અને પછી તમારૂં દીક્ર ન લાગે તો તમે શું કરો?”

ગુલેનાર—“મન લગાડ્યા પછી પાછું હટો તો લાગ્યું શું? શું તમે તમારી હકીકત રજુ કરો છો? શું તમારૂં મન જમશેદથી પાછું હટ્યું?”

ગુલબદન—“હાં, જ્યારે તે સામે આવે છે ત્યારે તેનો મહોબત માલુમ પડે છે, તથાપિ તેના ચાલ્યા ગયા પછી પાછું મન હટી જાય છે.”

ગુણેનાર—“ શાદી કર્યા પછી જોઈ લ્યો, મહોબત કેમ નથી રહેતી ? ”

ગુણમદન—“ નહિ હમણું પિતાજીના મરણનો શોક છે.”

ગુણેનાર—“ તથાપિ હું તો બે હપ્તા સુધી આહીં વધુ રોકાઈ તે પછી પિતાની સાથે ચાલી જઈશ. અગર તમારી શાદી થશે તો હું તે જોતી જઈશ.”

ગુણમદન—“ બહેન, મને વખતો વખત બારે તાળુખી ઉપજે છે કે, પિતાજીએ જમશેદ સાથે શાદી કરવાની કેમ રત્ન આપી ? તે તો તેનાથી બહુજ ખીજતા હતા.”

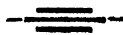
એ સાંભળીને ગુણેનારના મોઢામાંથી એક હલકી હાથ નીકળી ગઈ તેથી તુરતજ ગુણમદનને શક પેદા થયો. તેણે હૃદયમાં માની લીધું કે, તપાસ કીધા વિના શાદી કરવી નહિ અને ગુણેનારને મારા મનની કોઈ વાત પણ બતાવું નહિ.

પ્રકરણ ૧૦ મું.

જન્મશેઠનો ભેદ ખુલ્લો.

તુમ જીવન કિયે જાઓ યાહ જિન્મા હે હમારા,
પુર શિસ લી જે ફદાએ કયામત હો કિસી કી.

ગુલેનાર ત્રણ દિવસ મુઠ્ઠી બરાબર ગુલબદન સાથે શાદીના માટે કહેતી રહી, હમેશાના ધસારાથી ગુલબદનના મન ઉપર કાંઈક અસર થઈ. ગુલબદન એમ વિચારવા લાગી કે, જન્મશેઠ સાથે શાદી કરું કે કોઈ બીજા સાથે? આ તરફ જન્મશેઠને બારે તાજુબી ઉપજી કે, ગુલેનાર તેના માટે આટલી બધી કોશીશ કેમ કરે છે ?

ગુલબદન અને જન્મશેઠની મહોબત કાયમ રહી. એક દિવસે ગુલબદન જન્મશેઠની સાથે બાગીચી સામેના મેદાનમાં હવા ખાઈ રહી હતી, એકાએક જન્મશેઠ કાંઈક ચોંકી ઉઠ્યો, તેણે એકદમ ગુલબદનનો હાથ છોડી દીધો અને ખેતાર ડગલા પાડે હડી ગયો. ગમરાઈ જઈને ગુલબદને જોયું તો એક આદમી જન્મશેઠની સામે ક્રોધમાં આવી જઈને ઉભો છે, અને જન્મશેઠ તેને જોઈને ગમરાઈ રહ્યો છે.

જન્મશેઠ—(નવા માણસ સાથે) “ દુર રહો મને જવા દો,”

નવો માણસ—“ એ નહિ બની શકે.”

જન્મશેઠ—“ જુઓ હું તમને કહી દઉં છું કે, મને જવા દો, નહિ તો હું તમને ઠેકાણે દરી દઈશ.”

નવો માણસ—“ એ તો હું પણ જાણું છું કે, તમે બારે બપોરે માણસ છો, તથાપિ હું તમારાથી જાણી નથી. હું તમને જાણું છું. તમે નવાજ જમશેદ છોને ? તમે બહુજ ગુપ્ત રહ્યા. તથાપિ મેં તમારો પતો મેળવી લીધો. હવે તમે મારી સાથે સીધે સીધા ચાલો. ”

ગુજાબદન—(ડરી ગયેલા અવાજથી) “ હું આ વાતોની મતલબ સમજી નહિ. આ શું વાત છે ? તમે કોણ છો ? ”

નવો માણસ—“ હું ડીટેક્ટીવ છું. આ શેતાનની બહુ દિવસથી તપાસ કરી રહ્યા હતા. આજ અત્યારે તેનો પતો મળ્યો છે. માલુમ પડે છે કે, આપ આ પાછને જાણતા નથી. અત્યાર સુધી આપ આનાથી બચી રહ્યા છો. આ માણસે ધણાને શીકાર બનાવ્યા છે. તેનું અસલ નામ યુસુફ છે. પણ આ બદમાશે તે નામ બદલીને જમશેદ રાખ્યું છે, તે પાકો જુગારી છે, જુગદુ અને બદમાસીનો ટાઢ એવો કેસ નહિ હોય કે, જેમાં તેનું નામ લખેલું ન હોય. ”

ગુજાબદન—(જમશેદ સાથે) “ કેમ શું આ વાત ખરી છે. ”

જમશેદ—(જોરથી હસીને નવા માણસ સામે) “ લો ચાર, ખેલ ખતમ થયો, તથાપિ તમે મને જામરજસ્તીથી લઈ જઈ શકશો નહિ. ”

એટલું કહેતા કહેતાની સાથે જમશેદ નવા માણસ ઉપર તુટી પડ્યો. બંનેમાં ઝગડો થવા લાગ્યો ડીટેક્ટીવ ચાહતો હતો કે પિસ્તોલ કાઢીને મારું, તેટલામાં જમશેદે તેના પેટમાં છરી ધુસાડી દીધી, તે મરી જઈને તેના પગની પાસે પડી ગયો.

ગુજાબદન—(ખીજાઈ જઈને) “ હાય, હાય, તમે આ માણસને મારી નાખ્યો ! ”

જમશેદ—“ મને તો એ ઉમેદ છે. ” એટલું કહીને જમશેદ ઠોકર મારી જોઈ તો તે મરી ગયો હતો.

જમશેદ—“ ખેડક આ મરી ગયો, આવો હવે આપણે બંને અહીંથી જલદીથી નીકળી જઈએ. ” એટલું કહીને જમશેદ ગુલબદનની તરફ ગયો.

ગુલબદન—“ બસ, બસ, થઈ રહ્યું. હવે મને હાથ લગાડો નહિ. પહેલા હું તમોને તેક સમજતી હતી. ખુદના શુક્રાના કે તમારી ચાલ ચલગત મને માલુમ પડી ગઈ, જ્યાં તમે સેંકડો કામ કાપદાથી વિરૂદ્ધ કીધા છે ત્યાં એક ખૂન કરીને તેમાં વધારો કીધો. ”

જમશેદ—“ ખેડક મેં સરકારી કાપદાથી વિરૂદ્ધ કામ કીધા છે, તથાપિ કુદરતી કાલુન એ છે કે, જેમ બને તેમ પોતાનો જીવ બચાવેો જોઈએ, માલુમ પડે છે કે, હવે તમને મારી મહોબત નથી. સાચું કહો એજ વાત છે ને ? ”

ગુલબદન—“ તેમાં કાંઈ શક છે ? ”

જમશેદ—“ મારા કૃત્યની તમે એક સાક્ષી છો, તે માટે હું ધન્ય હું કે, હું તમારી સાથે શાદી કરી લઉં, કેમકે બીજી પોતાના ધણીના વિરૂદ્ધ કાંઈ કરી શકતી નથી, તે માટે તમારે મારી સાથે ચાલવું પડશે. અને શાદી કર્યા પછી હું અને તમે બંને અરબસ્તાન ચાલ્યા જઈશું. આવો ચુપચાપ મારી સાથે ચાલો. ”

એટલું સાંભળતાની સાથે ગુલબદનનો ચહેરો ગુસ્સાથી લાલ થઈ ગયો, તે બીજવાઈ જઈને ટક્કર થઈ ગઈ.

ગુલબદન—“ હું એક કમળેર છોકરી છું, જેવી રીતે તમે આ માણસને માર્યો છે, તેવી રીતે મને પણ મારી નાખી શકો છો. તથાપિ હું કદિ તમારી સાથે ચાલીશ નહિ, અને શાદી પણ કરીશ નહિ. તમારી સાથે શાદી કરવી તેના કરતાં મરી જવું સારું છે. ”

જમશેદ—“ બહુજ સારી વાત છે. નાકમેદીની હાલતમાં લોક એવું પણ કરે છે. તમે તમારા દીલ ઉપર હાથ રાખીને સોગંદ ખાત્ર લો કે, આ ખુનની વાત કોઈને કહેશો નહિ. સોગંદ ખાવાથી હું તમને છોડી દઉં છું, તથાપિ શાદી જરૂર કરીશ. ”

ગુલબદન—“ હું એવા જુકા સોગંદ કદી પણ ખાઈશ નહિ, આકાશ જેઠ જેઠને પોતે પોદારી રહ્યું છે કે, આ ખુનનો બદલો તમને જરૂર મળશે, અને તમે લુંડા મોતે મરશો. જો તમને કોઈ પકડી લેશે અને મને પૂછશે, તો હું સાર સાદ હકીકત કહીશ. ”

જમશેદ—“હાં, તો શું તમે મને શંસો દેવડાવશો? જાણી ખુઝીને હું તમને એવો મોક્ષ કેમ આપું? સારું કીધું કે, તમે મને તમારા મનની વાત કહી દીધી. ”

તે વખતે એક બીજી બાજુથી ગાડીનો ગડગડાટ અવાજ સંભળાણો, જમશેદ ડર્યો. તથાપિ તે સાથે તેણે ધીરેથી કંઈ કહ્યું, જે ગુલબદન સાંભળી શકી નહિ.

જમશેદ—“ શુકાના ખુદાના, ગાડી મારી છે. (ખીજવાઈ જમને ગુલબદન સાથે) હું તને છેવટનું પૂછું છું કે, મારી સાથે ચાલે છે કે નહિ? ”

ગુલબદન—તમે મારી મરજી વિરૂદ્ધ નહિ વરતી શકો, અને

જે તમે મારી પાસે આવ્યા તો હું ખુબ શોરમકાર મચાવીશ. લેખક બુદ્ધિના શુદ્ધિના છે. કોઈ ગાડી પણ આ તરફ આવી રહી છે. ”

જમશેદના હોદ ઉપર પાછપણાનું હસવું આવી ગયું, તેણે જલદીથી ગુલબદનનો રેશમી રૂમાલ ખુંચવી લઈને તેના મોઢામાં આડો દીધો.

જમશેદ—“ હાં હાં, હવે જરા ખીજઓ તો મળ આવે. ”

ગાડી પાસે આવીને ઉભી રહી, તેણે ગાડીવાનને જલદી જલદી કાંઈક વાત કરી. માલુમ પડ્યું કે, ગાડી જમશેદના કહેવા પ્રમાણે તેને લેવા આવી હતી. ગુલબદનને જખરજસ્તીથી ગાડીમાં ચઢાવી દેવામાં આવી. ગુલબદન કરના લીધે બેહોશ થઈ ગઈ. તેનું બેહોશ થવું જમશેદના લાભનું નીવડ્યું. હવે ગાડી સ્ટેશનના જંગલી રસ્તા ઉપર તેજથી જવા માંડી. ગાડી એક સ્ટેશન વટાવી ખીજ સ્ટેશન ઉપર જઈ ઉભી રહી. જમશેદે પહેલા સ્ટેશન ઉપર ગાડી એના કારણથી ઉભી ન રાખી કે, વખતે સ્ટેશન માસ્તર વિગેરે ગુલબદનને ઝાળખી દે, ખીજ સ્ટેશને ઝટ ટિકિટ લઈને ગુલબદન સહીત જમશેદ ગાડીમાં બેસી ગયો.

એક મુસાફર—“ કેમ જતામ ! આ છોકરી મરી ગઈ કે માંદી છે ? ”

જમશેદ—“ જી, આ મારી બહેન છે. તેને ભારે ચોટ લાગી ગઈ છે, અને આ વખતે બેહોશ છે. ”

રેલગાડી કેટલાક કલાક સુધી ચાલીને બરેલી સ્ટેશન ઉપર ઉભી રહી. જમશેદ ગુલબદનને ગોદમાં લઈને ઉતરી પડ્યો, ગુલબદન હજી

સુધી બેહોશ હતી. જમશેદ એક બાડાની ગાડીમાં જઇ બેઠો. જમશેદે ગાડીવાનને એક સુનસાન ઠેકાણું દિયું જાય જાય શું નામ બતાવીને કહ્યું—“ તમે જો મને એક ક્ષણમાં ત્યાં પહોંચાડી દ્યો, તો હું તમને ડાલ ભાડું આપું. ”

ગુલબદનની બેહોશી દુર થઈ ગઈ. હોંશમાં આવીને તેણે ખાજખાજ જમીને કહ્યું. ”

ગુલબદન—“હાય, તમે મને મારા મિત્રોથી છુટી કરીને અહીં જમરજસ્તીયા લઈ આવ્યા હો ? ગાડી રોકી દો, મને જવા દો. ”

એટલું કહીને ગુલબદન દુલ્લા લાગી તથાપિ એક ઝટકામાં જમશેદે તેને ગાડીની ગાદી ઉપર પાડી નાખી.

જમશેદ—“ તું એમ દાવ કર તો હું તને હમણા તારા મકાન ઉપર પહોંચાડી દઉં. એક તો હું મારી સાથે શાદી કરે અને ખીજ ખૂનની વાત કોઈને કહે નહિ. ”

ગુલબદન—“ હું તમેને પહેલાથી જ કહી ચૂકી છું. મને તમારી વાત સાંભળવી પણ ના કયુલ છે. ”

તે વખતે ગાડી એક સુનસાન મકાનની સામે આવીને ઉભી રહી. જમશેદ ગાડીમાંથી ઉતરી પડ્યો. પછી તેણે ગુલબદનનો હાથ પકડીને રહેમ રાખ્યા વિના ઝાટકી નાંખ્યો. ગિચારી નીચે જમીન ઉપર પડી ગઈ અને કાંઈ ઉપાય ચાલ્યો નહિ તેથી રોવા લાગી.

જમશેદ—“ ચુપ રહે, હવે આ મકાનમાં ચાલ જ્યાં સુધી તું મારી બંને વાતો મંજુર કરે નહિ, ત્યાં સુધી અહીંથી જવા પામશે નહિ. બલે તારી આખી ઉમર કેમ નીકળી જતી નથી. ”

પ્રકરણ ૧૧ મું.

ગુલબદન સપડાણી.

“ ટપક પડતે હેં આંસુ બાગમેં શબ્દનામ ફી આંખોસે
અસીરાને ચમન રાતોડો જમ ફરિયાદ કરતે હેં. ”

જમશેદ—“ અહીં તું ધુણી ધુણીને મરે તો પણ મારા સિવાય
કાંઈ ઉપાય નથી. ”

ગુલબદન કાંઈ પણ બોલી નહિ, તેનું મન ધડકી રહ્યું હતું.
આંખોમાંથી આંસુ પડતા હતા. જમશેદ ગુલબદનનો હાથ પકડીને
મકાનની ઓસરીમાં જઈને માંચા લાગ્યો. એક પુઠી ઓરત આવીને
દરવાજા ઉપર જોવા લાગી.

જમશેદ—“ ફાઇ, હું છું. ”

ફાઇ જમશેદને જોઈને કાંઈક વિચાર કરી રહી હતી. જમ-
શેદ તેને ખેંચતા ખેંચતા મકાનની અંદર લઈ ગયો, મકાનની અંદર
જતા જતામાં તો ગુલબદન બેહોશ થઈ ગઈ.

ફાઇ—“ દીકરા જમશેદ ! આ બેહોશ કેમ થઈ ગઈ ? આ
છોકરી કોણ છે ? તેને તમે આહી કેમ લાવ્યા છો ? ”

સાંભળીને જમશેદે જોરથી રોષ માર્યો જેથી બીચારી શેતાન
ડાશી પણ ડરી ગઈ. જમશેદે ગુલબદનની તમામ વાત ફાઇને
કહી સંભળાવી.

જમશેદ—(ઉદાસ થઈને) “ જુઓ આ છોકરીની દરેક રીતે ખાતરી રાખજો. મને તેની સાથે મહોખત છે. સમજી ! તેની ખુશ કાળજી રાખજો. ”

ડાશીએ માથું હલાવી દીધું.

જમશેદ—“ હાં, જ્યાં સુધી તે મારી શરતો મંજૂર કરે નહિ ત્યાં સુધી તેની ખુશ કાળજી રાખવી. નહિ તો મારો જીવ જવાનો અખતરો છે. તથાપિ મને તો ના ઉમેડીતો સાફ દખાવ આવે છે (ઉડો નિસાસો મુકીને) ખેર, ખુદા હાશીક ”

જુદી—“ તેના સિવાય ખીજે ઉપાય પણ શું છે, જેમ કહેા તેમ કરીએ. ”

જમશેદ ગુલમદનને ફાઇના તાખામાં સોંપીને ચાલ્યો ગયો. જુદી પોતાના ભત્રીજાના કામોથી નાખુશ થઈ, તથાપિ મહોખતના કારણથી દરેક જુરા કામ કરતી હતી.

ખરું કહીએ તો જમશેદ ફક્ત અદમાસજ નહિ ડાકું પણ છે. આ મકાન તેણે ખરીદીને પોતાની ફાઇને દગ દીધું છે. જ્યારે કોઈ વખતે તેના ઉપર વારંટ નીકળતું તો તે વખતે તે આ મકાનમાં આવીને સંતાઈ રહેતો હતો.

ગુલમદનને જેહોશી ભરી હાલતમાં ઉપરના ઓરડામાં પહોંચ્યા ડવામાં આવી. એક છોકરી તેની ખીડમતના માટે તેની પાસે રોકવામાં આવી. પહેલા તો એ છોકરીને ડાશીએ રાખવી વ્યાજખી માન્યું નહિ, તે પછી કાણ જણે શું ત્રિચાર કરીને રાખી લીધી. અરધી રાત વીતી જવા પછી ગુલમદનની જેહોશી દુર થઈ. આંખો

ઉઘાડીને તેણે જોયું તો એક છોકરી તેની પથારીની બાજુમાં એક આરામ ખુરશી ઉપર બેઠી બેઠી ઉઘી રહી છે.

ગુલબદન—(ગભરાઇ જઇને) હું સ્વપ્નું તો નથી જોઇ રહીને ? હું ગાંડો તો નથી થઇ જઇને ? ”

છોકરી—(ચોંકીને) “ આપ સ્વપ્નું જોઇ રહ્યા નથી. ”

ગુલબદન—“ વાર, બતાવો હું ક્યાં છું ? ”

છોકરી—“ જે આ મકાનમાં રહે છે તે જન્મશેદની ફાઇ છે. ”

ગુલબદન—“ મહેરબાની કરીને મારી ઓઢણી અને જોડા લાવી દો, હું અહીંથી ચાલી જઉં. ”

છોકરી—“ આપ અહીંથી જઇ શકશો નહિ, ચારે કોર તાળા દીધા છે. ”

ગુલબદન—“ એમ નહિ બની શકે, હું જન્મશેદનીથી નહિ રહું, જે તમે મને મદદ કરો તો આ અંગુઠી આપું. મારે મુશ્કવાન હીરાની અંગુઠી છે ? ”

છોકરી—“ હું તમોને બહાર કાઢી દઉં. તથાપિ ફરીને કોઇ સાથે આ ખુનની વાત કરવી નહિ નહિતર જન્મશેદ ફાંસીએ જશે. ”

ગુલબદન—“ હું તમારી વાત માનીશ. ”

છોકરી—“ સારું, હું કુંચી ચોરવાની ફોકરમાં છું. તથાપિ કાંઇ શીકર તો નથી કરતાને ? ”

ગુલબદન—“ દયાળુ છોકરી, મારા ધરના માથુસો મારી બોળમાં હશે. મને તું અહીંથી જલદી બહાર કાઢ. ”

છોકરી--“ આપને તે કુંચીઓ લેવી હોય તો ડોશીના ઝોર-
ડામાં ટાંગી છે. હું તે ચોરતા હું છું. ”

ગુલબદન--“ સારું, તું મને રસ્તો બતાવી દે. ”

છોકરી--“ જુઓ જ્યાં સુધી બને ત્યાં સુધી બચી જવું. સાંભ-
ળું છે કે, જમશેદ મક્કા જવાના છે. તમને પણ સાથે લઈ જશે.
જુઓ કુંચીઓનો ગુચ્છો આ ટાંગ્યો છે. ”

ગુલબદન--“ ત્યારે તો મારે ઉતાવળેથી નાસવું પડશે. ”

ગુલબદન ઉઠવા ચાહતી હતી કે ચેતાની ડોશી આવી ગઈ
અને તેણે છોકરીને ખસેડી મુકી. ગુલબદને તેને આંસુ ભરી આંખોથી
જોઈ. ચહેરો જોઈને ગુલબદન સમજી ગઈ કે, આથી છુટી જવાની
ઉમેશ નથી.

બુઢી--(હસીને) “ હું તમોને છોડી દઉં છું, તથાપિ તમને
છોડવાથી મારા ભત્રીજાનો જીવ જાય છે, તે માટે જ્યાં સુધી હું
જીવતી હોઉં ત્યાં સુધી અહીંથી નહિ જવા દઉં. ”

ગુલબદનનો ચહેરો ગુસ્સાથી લાલ થઈ ગયો, તે ધાંતક કહેવા
માગતી હતી. તથાપિ ડોશી ઝટપટ દરવાજાની બહાર જઈને તાણું
દઈ દીધું. બીચારી ગુલબદન આખી રાત કોટડીમાં ટહેલતી રહી.
સવારે ડોશીએ જળ પાનના માટે ફળ આપ્યા, તથાપિ ગુલબદને
ઠંડકાર કર્યો. બહુજ વાટાઘાટ પછી ગુલબદને કહ્યું.

ગુલબદન--“ તું ઝમડો શા માટે કરે છે. હું હાથ તો
લગાડીશ નહિ. ”

ડોશી--“ જો તમે અપવાસ કરવા માગના હોય તો કરો.

તથાપિ એ બતાવે કે નીચે જમશેદની પાસે આવશે કે નહિ.”

ગુલબદન—“મારું પગરબું તેને મલવા જશે.”

ડાશી ચાલી ગઇ, છોકરી દોડીને આવી અને કહ્યું—“બહેન, તમે જઇને જમશેદને મળી શ્યો નહિ તો ભૂંડી થશો.”

ગુલબદન—“ચાલો આવું છું.” કહીને ગુલબદન હડી અને પ્યારણા આગળ આવીને ઉભી રહી. જમશેદ તેને જોઇને આગળ આવ્યો.

જમશેદ—“ધ્યારી ગુલબદન.”

જમશેદે હાથ લાંબાવ્યો તથાપિ ગુલબદને ઝટકી નાંખ્યો.

ગુલબદન—“ચાલો હટો, દુર રહો, મને પજવો નહિ.” એ સાંભળીને જમશેદનો ચહેરો લાલ થઇ ગયો.

જમશેદ—“દેખ ગુલબદન, જ્યારે તું મારી બીબી થઇ ગઇ તો તારે એવી વાતો ન કરવી જોઇએ.”

ગુલબદન—“તમારી બીબી છે કોણ ?”

જમશેદ—“કેમ તેં ઈકરાર નહોતો કીધો ?”

ગુલબદન—“જ્યારે મેં વાયદો કીધો હતો ત્યારે મને મારા મનની ખબર નહોતી. તે વખતે હું નહોતી બાળકી કે તમે એક કાકુ છો.”

પ્રકરણ ૧૨ મું.

જમશેદનું પાણપણું.

“મેહરશી તુઝસે સિતમ ગર નિકલા,
મોમ સમઝે થે તેરે દિલકો સો પત્થર નિકલા

જમશેદ—(હસીને) “ભલે, તારી એમ મરજી છે :તો તું હવે
છકરાર કર તો પણ જવા નહિ દઉં.”

ગુલમદને ગુસ્સા અને તિરસ્કારથી જમશેદના તરફ જોયું
અને કહ્યું:—

ગુલમદન—“આપ મારી સાથે શાદી કરવાની આશા છોડી દ્યો.”

જમશેદ—“હું તારી સાથે જરૂર શાદી કરીશ. મને તારી
સાથે બહુજ મહોબત છે.”

ગુલમદન—(પગ પછાડીને) “સારૂ, તો તમે મારો જવાબ
પણ સાંભળી દ્યો. જો દુનિયા સુની થઈ જાય અને દુનિયામાં તમે
એકલા રહી જાઓ તો પણ હું તમારી સાથે શાદી કરીશ નહિ.
હવે હું તમારી શરમ પણ રાખવા માગતી નથી. કેમકે મને માલુમ
પડી ગયું કે તમે કોણ અને કેવા છો ! તમારી મહોબતથી મારા
ખાનદાનમાં ઝાંખપ લાગે છે.”

જમશેદ ખગડી જઈને ઉમો થઈ ગયો. ગુલમદન પ્રથમની પેઠે
ખારણા આગળ ઉભીજ રહી. તેના ખુબસુરત વાળ ચહેરા ઉપર

લટકી રહ્યા હતા. તે બંને હાથ સાથે મેળવીને કાંઈ નિવાઈ પામવા જેવી રીતે ઉભી રહી હતી.

ગુલબદન—“બુઝો હું પાછી કહું છું કે, તમારી મહોબતથી મારી ઇજ્જત ખરાબ થાય છે, હું તમારા જેવા કાતીલ-ખુની સાથે કદી પણ શાદી કરી શકતી નથી.”

ગુલબદનની આ વાતોના તીર જમશેદના હૃદયમાં ખુંચી ગયા, ગુલબદને ગુસ્સો બધો કાઢી નાખ્યો. જમશેદ ગુસ્સાથી કંપવા લાગ્યો. તેનો ચહેરો લાલ થઈ ગયો. તેના મનમાંથી ગુલબદનની મહોબત દુર થઈ ગઈ. મહોબત દુર થવાથી તેનો ખ્યાલ પણ બદલી ગયો. જમશેદના દીલમાં એવી વાત આવવા લાગી કે, જે ઇનશાનમાં હોય નહિ.

જમશેદ—(ગુસ્સાથી) “તારી વાતો ખલાસ થઈ ચુકી કે નહિ ? અગર પુરી થઈ ગઈ હોય તો હું બે ચાર વાતો સંભળાવું જેથી તારા દીલમાંથી તારો ખ્યાલ બદલી જાય.”

ગુલબદન—“જે કાંઈ કહેવા માગો તે કહી શકો છો, હું એકવાર જવાબ આપી ચુકી. મારો જવાબ એટલોજ છે કે, હું તમારી સાથે શાદી નહિ કરું મને તમારા માટે લાગણી દુર થઈ ગઈ.”

જમશેદ—“તારી મારી સાથેની લાગણી દુર થઈ ગઈ, હવે હું તારી ઇજ્જતને પણ ઠેકાણે પહોંચાડું છું, જેના લીધે તું બડ-બડાટ કરીને વાતો કરી રહી છે. સોગંદ ખાઈને કહું છું કે, જ્યાં સુધી હું જીવતો રહીશ ત્યાં સુધી તારી વાત સળગતી આગની પેડે મારા દીલમાં બલુકતી રહેશે.

ગુલબદન--(તેજ થઈને] “ યાદ રાખો તમે શું કીધું ? ”

જમશેદ--“ હું તારી સાથે મહોબત કરતો હતો, તારી પ્યારી સુરત જોઈને મેં તારી સાથે શાદીનો ઇકરાર કીધો હતો. મારો પુરો ઇરાદો હતો કે, જીવ જીવ તો જીવ પણ તુંને હાથથી જવા નહિ દઉં, હવે હું તે વાત છોડી દઉં છું. તેં મારી મહોબતનું ખુન કરી દીધું. હું તારી પાસેથી તેનો ખદ્દો લઈશ.”

ગુલબદન--“ મને ઉમેદ નથી કે તમે એક કમજોર છોકરી પાસેથી ખદ્દો લ્યો.” એ સાંભળીને જમશેદે જોરથી રોફ માર્યો. જોથી ગુલબદન ચોંકી ગઈ.

જમશેદ--“ તું સમજતી હપ્તશ કે, ઓરતો પાસેથી ખદ્દો લેવો એ નામરદીનું કામ છે તથાપિ જ્યારે મારા ઉપર આરોપ ઢાળે છે અને તિરસ્કાર કરે છે, તો હું ખદ્દો કેમ ન લઉં ? હજી પણ સાફ છે કે, શાદીનો ઇકરાર કર, નહિ તો હું ભુંડી દુરગતી કરોશ.”

ગુલબદન--“ હું તમારા અખત્યારમાં છું. તથાપિ હું તમારી ધમકીઓથી જરા પણ ખીતી નથી. એ એક નામરદ આદમીનું કામ છે કે એક નાની ઉમરની છોકરીને આવી રીતે ડરાવે છે.”

જમશેદે ગુલબદનનો હાથ જોરથી પકડી લીધો. બિચારી નાની ઉમરની છોકરીના હાથમાં જાયે લોઢાની હાથકડીઓ પડી ગઈ તે પરવશ થયેલી જમશેદની સાથે ગઈ, જમશેદે ખડકીની પાસે જઈને કહ્યું.

જમશેદ--“ તને આ ઇમારત દેખાય છે ? ”

ગુલબદન--“ હાં, હાં, આગળ કહો.”

જમશેદ—“ તે ગાંડાની ઇરિપતાલ છે. બહુજ ગરીબ અને નશીબહીન તેમાં કેદ રહે છે અને તેમાં મરે છે. હજુ પણ ખ્યાલ કર, હું તને આજ રાતની મુદત વધુ આપું છું. આજ રાત તું પુરો રીતે વિચાર કરી લે અને જો તું નહિ માને તો, તને તે વખત સુધી ત્યાં રહેવું પડશે કે જ્યાં સુધી શાદીનો ઇકરાર નહિ કરે. ”

ગુલમદન—“ હું એકવાર કહી ચુકી, એમ કહીને ગુલમદન મગર શાહજાદીઓની પેઠે જમશેદનો હાથ તરછોડી નાખાને બહાર ચાલી ગઇ. જમશેદ હવે બીલકુલ બદલી ગયો, તેનો ઇસ્ક જતો રહ્યો. જમશેદે પોતાના દીલમાં બદલો લેવાનો પુરો ઇરાદો કરી લીધો. હવે તે વાતનો વિચાર કરવા લાગ્યો.

વાંચક જાણુતા હોવા જોઇએ કે, ગુલમદન અને જમશેદની ખાસ મહોબત કદી પણ થઇ નહોતી. તેણે ખાલી ગુલમદનનો જીવ બચાવવાને તેને લોભાવી રાખી હતી. હવે ગુલમદનને પણ ખ્યાલ આવતો હતો કે:—“ પિતાજી જે કહેતા હતા તે બધું ખરું હતું.”

ગુલમદન કેદના ઝોરડામાં ગઇ. બેશીને પોતાને નાશી જવાનો માર્ગ વિચારી રહી હતી. તેટલામાં ડોશી ખાવાનું લઇને આવી. ગુલમદન ભૂખના દુઃખથી ગાંડી જેવી બની ગઇ હતી. કેમકે જ્યારથી તે આવી હતી ત્યારથી તેણે એક ઘૂંટડો પાણી પણ પીધું નહોતું, તેણે કાંઇક ખાવા લાયક સમજીને ખાધું. જો ગુલમદન અકલથી કામ લેત તો કદાચ નીકળી જત. ડોશી તેને મહોબતથી જોઇ રહી હતી. ગુલમદને ગુસ્સો બતાવ્યો તે તેના હકમાં ગેર ફાયદો કરતા નીવડ્યો.

ડોશી ઝોરડામાં ફરવા લાગી. ગુલમદન સમજી કે, નાસતા પહેલાં મારે પેટ ભરી લેવું જોઇએ, તેટલા માટે તેણે પ્રથમ ખૂબ

પેઠ ભરીને ખાણું ખાણું.

ગુઢી થાળી લઈને ચાલી ગઈ, નીચે જમશેદ પણ ઉભો હતો. ડોશી જમશેદના અને જમશેદ ડોશીના સામું જોઈને હસ્યા.

ડોશી—“ હરેક પ્રયાસનું ફળ જરૂર મળે છે. હવે તમે તમારા મકાનમાં જાઓ.”

જમશેદ ચાલ્યો ગયો. ગુઢી પણ જઈને સુત્ર રહી, ફક્ત ગુલ-ખદન બેડી બેડી તે છોકરીની રાહ જોતી હતી. જે ચાવી લઈને નાશી જવાનો ઠરાવ કરી ગઈ હતી. ગુલખદન ઝોરડામાં ટહેલવા લાગી અને મનમાં મનમાં કહેવા લાગી. “ જરૂર તે મારા માટે થોડો લેવા ગઈ હશે. (માથું પકડીને) માફ માથું કેમ દરે છે, ઝોરડો ધ્રુમતો હોય તેમ જણાય છે, આંખોની આગળ ગુઢી ગુઢી જતની છખીઓ તરતી દેખાય છે. શું મને શેતાની ડોશીએ કાંઈ નિસ્સાવાળી ચીજ તો નહિ ખવરાવી હોય ને ? ”

ખંડે એ હતું કે, ડોશીએ ખાણા સાથે કાંઈ નિસ્સાવાળા ચીજ મેળવી હતી. ગુલખદન થોડા વખતમાં ખૂમ હસવા તથા રોવા લાગી. એમ હસતું તથા રોતું બંને સાથે થઈ રહ્યું હતું, કે તે છોકરી તાણું ઉઘાડીને અંદર આવી.

છોકરી—“ આપ આહીં છો ? ”

ગુલખદને જોરથી હસવું શરૂ કર્યું. ગુલખદન આ વખતે જે જાન અવરથામાં હતી. તેના વાળ ચહેરા ઉપર વીખરાઈ ગયા હતા, આંખો ઉઠી ઉતરી ગઈ હતી. ખુબસુરત ગુલખદનને આ વખતે જોવાથી બધા લાગતો હતો, તેના ગાલ પીળા અને હોઠ સુકાઈને

કાળા રંગના થઇ ગયા હતા. છોકરી તેની આ દશા જોઇને ખીકના લીધે નાસી ગઇ. નાસે નહિ તો ખીજું કરે પણ શું ? છોકરીના જવા પછી થોડી વારે જમશેદ ગયો. જમશેદની સાથે એક નવો આદમી પણ હતો. જમશેદને જોતાંની સાથે ગુલબદન દોને લપટી ગઇ.

નવીન માણસ—“ શું તે ખીમાર આ છે ? ”

જમશેદ—“ જી હા, આ છે.”

જમશેદ ગુલબદનને ખેંચીને ખીજા ઝોરડામાં મૂકી આવ્યો. અને તે પછી નવા માણસ પાસે આવીને બોલ્યો.

જમશેદ—(નવા માણસ સાથે) “ :હું આપને કહી ચુક્યો છું કે, એ છોકરી ગાંડી છે. એ મારી ફાઇને ત્યાં રહે છે. તેની માગણી મારી સાથે થઈ ચૂકી છે, તથાપિ મારા બદ કિસ્મતે શાદી થતા પહેલાં આ છોકરી ગાંડી બની ગઇ, હવે આપ મહેરબાની કરીને એ બતાવો કે, તેનો ઇલાજ થઇ શકે છે કે નહિ, જ્યારે તેને ચક્રી આવે છે ત્યારે તે એકદમ પોતાની જાતે બહાર દોડી જાય છે, વળી કોઇની સાથે બોલતી નથી. તેને એવો ખ્યાલ પેદા થતો ગયો છે કે, તેને કોઇ જખરજસ્તીથી આવી લઇ આવ્યું છે. ચક્રી આવે છે ત્યારે શાદીનો પણ ઇન્કાર કરે છે અને મને ખુતી અને ડાકુ બનાવે છે.”

જમશેદની સાથેના નવા આદમી ડોક્ટર હતા.

ડોક્ટર—“ બેશક પાગલ-ગાંડાઓને એકની એક ધુન રહે છે” એમ કહીને ડોક્ટરે એક સર્ટિફિકેટ લખીને જમશેદને દીધું. તેની

સહાયતાથી જમશેદે ગુલબદનને ગાંડાની હોસ્પીટલમાં પહોંચાડા દીધી. હજુ સુધી ગુલબદનને હોંશ હતી નહિ. શેતાન ડાશીએ તેને બાંગની સાથે ધતુરાના બી પણુ છઠ દીધા હતા. જેથી તે તે વખતે એકદમ ગાંડી થઈ ગઈ હતી. ગાંડાની હોસ્પીટલમાં ઠંડી ઠંડી હવા લાગવાથી ગુલબદનનો નિસ્સો કાંઈક ઝાંછો : થયો તથાપિ જીમ હજુ સુધી બંધ રહી હતી. હવે તેને બંધી વાતનો ખ્યાલ આવવા લાગ્યો, તથાપિ મોઢેથી વાત કરવાની તાકાત રહી નહિ.

અમારી કલમમાં એટલી તાકાત નથી કે. તે ગુલબદનના દી-લનો ગભરાટ અને તે દુઃખી અવસ્થાનો ફોટો ઉતારી શકીએ. ગુલ-બદન એમ સમજતી હતી કે, જમશેદ મને અમસ્થો ધમકાવે છે. સ્વપ્નામાં પણ તેને ખ્યાલ નહોતો આવ્યો કે, જમશેદ ખરેખર મને ગાંડાની હોસ્પીટલમાં મોકલશે.

વાંચક, એકવાર પાપી જમશેદના ઇસ્ક ઉપર ધિક્કારથી જો, તેના ખુરા કૃત્યથી કામળ ગુલબદનને ગાંડાની હોસ્પીટલની હવા ખાવા જવી પડી, ખુદા પણ જાણ્યો હો કે ગુલબદનને આ વખતે કેવી તકલીફ હતી.

જે વખતે ગુલબદનને આ માણસો ગાંડાની હોસ્પીટલમાં લઈ ગયા તે વખતે તે રોવા લાગી. તે વખતે તેની જીમ પણ કાણુમાં નહોતી. તેણે કોઈ પુસ્તકમાં વાંચ્યું હતું—“જ્યારે ગુન્હેગારને મોતનો હુકમ સંભળાવવામાં આવે છે ત્યારે તે જેટલો દુઃખી થતો નથી તેટલો તે કેસ વખતે દુઃખી થાય છે.”

તે વખતે ગુલબદનની પણ એજ હાલત હતી. તેની જરા જેટલી વાત યાદ આવી રહી હતી. તે મીઠા માર્યા સિવાય ચંદ્રમાં

તરફ જોઈ રહી હતી. તેણે વાંચ્યું હતું કે, “કેદી કેવી રીતે દુઃખી થઈને કેકમાંથી છુટવાનો હુકમ સાંભળે છે તે પોતાની જાંઘળી જોઈને તે વખતે કેવા નિસાસા નાંખે છે.” તે વખતે ગુલમઘનને પણ તે બંધી વાત યાદ આવી રહી હતી. તેની બદકિસ્મતોએ તેને પણ કાળા કિવસ દેખાડ્યા. તે વખતે તેને હાલતા ચાલતા કુવારાની પાસે ખીલેલા ગુલામ પણ સારા લાગતા નહોતા. ડાક્ટરે તેને એક જોરડો આપ્યો તે તેમાં જઈને બેઠી. જમશેદે :ડાક્ટરોને શી દીધી અને ચાલતી વખત તેણે ગુલમઘનને કહ્યું—“જાનેમન હવે તું સારી થઈ જઈશ અને એક હપ્તાં પછી મારા આવવા ઉપર તું રાજ થઈને મારી સાથે ચાલીશ.”

+

x

x

x

x

તે સાંજે જ્યારે આ દર્દનાક કામ થઈ રહ્યું હતું ત્યારે ગુલેનારે સફદરજંગને એક પત્ર લખ્યો. તેમાં લખ્યું હતું કે, “ગુલમઘન એકાએક ગેમ થઈ ગઈ છે. ખસુસ તેતું મન અમોને તંગ કરવાતું હશે, તથાગિ નહિ અમને દુઃખી થવું ન જોઈએ. તે પોતાની ફાંદ પાસે ગઈ હોવી જોઈએ. ખીજને ત્યાં રહીને જ્યારે દુઃખી થઈ જશે, ત્યારે જાને અફી આવશે.”

ગુલમઘનની ફાંદ સફદરજંગને બહુજ ચાહતી હતી. સફદરજંગે તેને પત્ર લખ્યો કે, “હું આવું છું. મારા આવવાની ખબર ગુલમઘનને આપશો નહિ, જે તમે તેને ખબર આપશો તો તે ત્યાંથી ચાલી જશે.”

તે પછી તેણે કાંઈક હકીકત જમશેદની પણ લખી નાખી હતી.

ગુલબદનની ફાઇ પત્ર વાંચીને ગમરાઇ ગઇ. તે સમજી કે, ખસુસ ગુલબદન આહીં આવવા વાળી છે. તેણે સફરજનંગને અહીં આવવાના સંબંધમાં કાંઇ કહ્યું હશે. જમશેદના સંબંધમાં મરહુમ ભાઇએ પણ એક વાર લખ્યું હતું, હાલ તે આહીં પણ નથી. કદાચ જમશેદ મારી બત્રીજીને લખેને અરમ ચાલ્યો નહિ ગયો હોય ?

એવી રીતે ખ્યાલ કર્યા દરતી હતી. બીજે દિવસે એક બીજો પત્ર સફરજનંગે પોતાના આવવાના સંબંધમાં લખ્યો. ડોશી ઉડી, તેને વિચાર થયો કે, ગુલબદનને એક પત્ર લખું. તે વખતે તેણે જોયું તો એક ગાડી તેજથી દોડી આવતી હતી. જોત જોતામાં ગાડી આવીને દરવાજા ઉપર ઉભી રહી.

પ્રકરણ ૧૩ મું.

હું જમીન ઉપર મુડદું થઇને પહી જાઉં.

“આતિશે રશ્ક અદુ ખાક દરેગી હમકો,
લાગકી આગ ભુરી હોતી હૈ જલનેકે લિયે.

ન્યારે ગુલબદન પુરી રીતે હોંશમાં આવી ત્યારે તેને માહુમ પડ્યું કે, હું ક્યાં છું ! હવે તેનું નિસ્સાનું ઝેર દતરી ગયું હતું. હોંશ આવ્યા પછી તેને મનનું દુઃખ પ્રથમથી પણ વધી પડ્યું, તેણે પોતાના ઝોરડાને જોઇને કહ્યું—“યા ખુદા ! શું આમાં આ જીંદગી પુરી થશે ?”

હાય, જુવાન છોકરી, તું શું ખ્યાલમાં છે. ખુદા જરૂર તારી મદદ કરશે.

ગુલબદન દરવાજાની પાસે ગઈ, તેણે ધાર્યું કે, તાળું તોડી નાખું, તથાપિ લોઢાનું તાળું તેના નાજુક હાથોથી ક્યારે તુટવાનું હતું ? તેણે એકવાર ચંદ્રમાની તરફ જોઇને કહ્યું—“અફસોસ, અહીં તો સ્વાસ ધુંટાઇ જાય છે.”

અવાજ સાંભળીને એક ચાકરડી દોડીને ત્યાં આવી. તાળું ઉઘાડીને તેણે ગુલબદનને બહાર કાઢી. ગુલબદન દોડીને તેના પગમાં પહી મધ અને રોષ રોષને તેણે પોતાની હકીકત કહી સંભળાવી.

ચાકરડી—“ગભરાઓ નહિ, આહીં કાંઇ ગાંડુ નથી. બધું

સારા છે. વળી તમે તો સૌથી સારા ઝોરડામાં છો. તમારા ઝોરડાથી સારો ઝોરડો આહી ખીજો એકે નથી.”

ગુલમદન—“આ ઝોરડામાં તો ટહેલવાની જગા નથી તેમ કાંઈ નથી. હું અહીં જરા પણ નહિ રહું.”

ઝોરડે કાંઈ ખ્યાલ ન કીધો, ગુલમદને બહાર જોયું તો કોઈ રોઈ રહ્યું હતું, કોઈ હસી રહ્યું હતું. કોઈ શટકની પાસે ગુપચુપ ઉભા હતા અને કોઈ ટહેલી રહ્યું હતું. ગાંડાની જે વાતો ગુલમદન કદી કદી ઉપન્યાસોમાં વાંચ્યા કરતી હતી તે આજ અહીં રહીને જોઈ રહી હતી.

ઝોરડ—“આવો આહી ફરીએ.”

ગુલમદન—“હું નહિ જાઉં, આ બધો ખેલ જોઈને મારું શરીર કંપી ઉઠે છે; તેનાથી તો મારો ઝોરડો સારો છે.”

ઝોરડ—“આહીનો કાયદો છે, તમારે ધ્રુમવું પડશે,” એમ કહીને તેણે ગુલમદનનો હાથ પકડી લીધો. અને આમતેમ ધ્રુમવા લાગી. બધાની નજર તે ઝોરડના તરફ હતી. બધા ખુશ ખીજતા, રોતા અને હસતા હતા.

ગુલમદન—(સેધને) “હાય, હું તો એ સાંભળતા સાંભળતા આંડી ખતી જઈશ. ખુદાના માટે મને છોડી દો.”

ગુલમદને જ્યારે જોયું કે, આ ઝોરડ મારી વાતોનો જરા પણ ખ્યાલ કરતી નથી. ત્યારે તે ચુપ થઈ ગયો. ગુલમદન ઉપર આ વખતે જે વીતી રહ્યું હતું તે પોતે જાણતી હતી. ખીજમાં એટલી તાકાત નથી કે, વર્ણન કરી શકે.

ગુલબદનને ત્યાં એકલી મુકીને તે ઓરત ચાલી ગઇ. ગુલબદનની પાસેથી જનારી એક ગાંડી સ્ત્રીએ ગુલબદનને જોઇ, તે ત્યાં ઉભી રહી.

ઓરત—(ગુલબદનનો હાથ પકડીને) “ ડરો નહિ, હું તમેને ત્રાસ આપીશ નહિ, હું તમેને ઓળખી ગઇ. માલુમ પડે છે કે, તમને પણ મારા જેવી ગાંડી બનાવીને આહીં લાવવામાં આવી છે.”

ગુલબદન—“ બેશ્વક, હું ગાંડી તો નથી. તથાપિ આહીં જબરજસ્તીથી રાખવાથી જરૂર ગાંડી બની જાઉંશ. ”

ઓરત—“ આ દુનિયામાં રહીને દરેક પ્રકારની મુશ્કેલીઓ સહન કરવી પડે છે. જ્યારે મને આહીં લાવવામાં આવી હતી ત્યારે મારી પણ હાલત સારી હતી, જેવી હાલત હાલ તમારી છે. હું પણ પહેલા તમારા જેવી વાતો કરતી હતી, તથાપિ ખુદની અવકૃપાથી હું આ ગાંડીઓની સાથે રહીને તેના જેવા ખ્યાલની થઇ ગઇ.”

ગુલબદન તે સ્ત્રીના તરફ જોવા લાગી, તેને તેની વાત ઉપર વિશ્વાસ નહિ બેઠો. ઓરત તેના મનની વાત જાણી ગઇ.

ઓરત—“ તાજુબ થાઓ નહિ. દુનિયામાં રહીને મારા ઉપર બહુજ મુશીબતો આવી છે. મારી જીંદગી દુઃખ ગમગીની અને તાજુબીની વાતોથી ભરપુર ભરી છે. જો હું મારી પુરી વાત કહું તો એક નોવેલ-વાર્તા તૈયાર થઇ જાય, વાંચ, આવો, હું અને તમે આ એંચ ઉપર બેશી જઇએ. ”

ગુલબદન કાંઈ પણ ન કહેતા તેની પાસે બેસી થઈ. ઓરતે પોતાની વાત શરૂ કરી, તેની ઉંમર વીસ વરસની લગભગ હતી. તેનો રંગ ગોરો અને શરીર ઘાટીલું હતું. ગુલબદનના કરતાં તે વધુ ખુબ-સુરત તો નહોતી તથાપિ ગુલબદન વિશેની ખરોખરી કરે તેવી હતી. તેની મસ્ત શરમાળ અને રસીલી આંખો કાંઈક અજબ મજેદાર હતી.

“ મીર ઉન નીમ બાજ આંખોમે
સારી મસ્તી શરાબકી સી હૈ. ”

ઓરત—“ મારું નામ દીલારા છે, મારા ચહેરા ઉપર જુવાનીના નિશાન બહુજ ઓછા છે. તેનું કારણ એ છે કે, બહુ પ્રકારના સંદેશો સકન કરી ચુકી છું; ખેર! તકલીફની વાત ન કહેતા હું ફક્ત એટલુંજ કહું છું કે, આ નર્મમાં કેવી રીતે આવી.

“ હું જોઉં છું કે, હજુ તમને મારી વાતો ઉપર વિશ્વાસ આવતો નથી. તમારી આંખોથી હજુ સુધી ગેરવિશ્વાસ જાહેર થાય છે તથાપિ એ સમજી લ્યો કે, હું જો આ ગરીબ ગાંડાઓની પેઠે હોત તો તમારી સાથે એવી વાતો નહિ કરત. ” એમ કહીને તે હસી. જે હાશ્વે ગુલબદનના દીવ ઉપર પણ અસર કરી.

ગુલબદન—“ નહિ, મને તમારો પુરો વિશ્વાસ છે, હું આહી દગાથી આવી ગઈ છું. ખસુસ તમે પણ આહી દગાથી આત્મા હોવા જોઈએ. ” દીલારાએ એક નિશ્વાસ નાંખીને ગુલબદનનો હાથ ધીરેથી દબાવી દીધો. તે કહેવા લાગી.

દીલારા—“ મારી વાત દર્દથી ભરી છે. જે બધી મુશીબતો આજ હું ભોગવી રહી છું તે ફક્ત ઇશ્કના કારણથી. હું એક ગરીબની

છોકરી છું, તથાપિ મારા બાપ બહુ મોટા મનવાળા અને ખુશ મીઠાળા આદમી હતા. મારા સિવાય પિતાજીને દુનિયામાં બીજું કંઈ નહોતું. એક દિવસે હું દરિયાના કીનારા ઉપર બેઠી હતી, કાંઈએ મારા કાનમાં ભારી મીઠો અવાજ સંભળાવી દીધો, ફરીને મેં જોયું, તો એક નવજુવાન પૂછતો ઉભો રહ્યો હતો. તેણે પૂછ્યું—“ બીબી શું તમે મને રાજમાર્ગ બતાવી દેશો ? ” હું રસ્તો બુઝીને આ તરફ નીકળી આવ્યો છું. ” તે માણસ ભારે શેતાન તેમ ભારે ખુબસુરત હતો. તેના શરીર ઉપર શીકારી પોષાક બહુજ સારો લાગતો હતો. મેં તેને શેતાન એવી રીતે બનાવ્યો કે, જોવામાં તો તે શાહબંદો હતો, તથાપિ કામ તો તે શેતાનીબતના કરતો હતો. હું તેને જોતાની સાથે આશક થઈ ગઈ. મેં તેને રસ્તો બતાવી દીધો, કેટલોક વખત આંખના ધસારા કીધા પછી તે ગયો. તથાપિ બંનેના મનમાં ફરીને મળવાની ખાહીશ રહી ગઈ.

આઠ નવ દિવસ પછી હું એક માણસના ઘરે મીઠાસમાં ગઈ, મારી સાથે મહોલ્લાની સાત આઠ છોકરીઓ પણ હતી. મારો પ્યારો પણ ત્યાં મોજુદ હતો, ચાર આંખો ભેગી થતા અમો બંને જણા એક બીજા ઉપર લટુ બની ગયા. કોઈ પ્રકારે જોગ લાવીને એકાંતમાં મેં તેને પૂછ્યું: “ મને જાણખો છો ? ” તેણે કહ્યું—“ બહા તમને હું બુઝી શકું ? ” તે પછી મેં તેને મારો પુરો દોસ્ત બનાવી દીધો. તે દિવસે મીઠાસમાંથી આવ્યા પછી કેટલાક દિવસે નદી કીનારે મારી અને તેની મુલાકાત થઈ. ઇશ્કની વાતો થઈ. હવે એ મહોબત ધરિ ધીરે વધી રહી હતી. કે મારા પિતા મરી ગયા. તે પછી શું થયું. રસ્તો ખુલ્લો થઈ ગયો. બંને જણા મળ્યા ધરમાં મળવા લાગ્યા.

તેના કહેવાથી મેં માફ મકાન વેચી નાખ્યું અને મારી માલ મીલકત લઈને તેને ઘેર ગઈ. ત્યાં તેણે મને કેટલાક દિવસ સુધી ભારે ચેનથી રાખી, તેના ઘરમાં ફક્ત તેની વૃદ્ધ દેાઇ હતી. બુઢિયો મારી અને તેની શાદી કરાવી દીધી. હાથ; તે શાદી મારા માટે ભારે આકૃષ્ટ રૂપ થઈ. કેટલાક દિવસ ચેનમાં કાઢ્યા પછી તે દુષ્ટ અને દુઃખ દેવા લાગ્યો. હું સખુરીની સાથે તે દુઃખ પણ સહન કરવા લાગી. એક દિવસે તે મારા ઉપર બહુજ નારાજ થયા, તે દિવસથી તે મને મારવા કુટવા લાગ્યો. હું તે પણ સહન કરતી હતી. સહન ન કરું તો કરું પણ શું ? ”

ગુલબદને માથું હલાવ્યું.

“ ખેર કેટલાક દિવસ વીતી ગયા પછી તે એક સુંદર છોકરીને ઉપાડી લાવ્યો અને મારી સામે તેની ઇજાજત ખરાબ કરી. પાછી તે ક્યાંઈ બહાર જઈને કહે અને કેદ ન કરાવી દ્યે. તે ખ્યાલથી તેણે તે બીચારી છોકરીને મારી નાંખી. તે મરી ગઈ, તેણે તેને ડોશીની મદદથી તે ઘરમાં ઘટી દીધી. ઘટતી વખત મેં જોયું કે, માટીની નીચેથી બહુજ હાડકાં નીકળ્યા. હું સમજી ગઈ કે, આ ખુની છે. મેં તેને કેદ કરાવવાનું કીધું. તે સાંભળીને તે ડર્યો અને મારા જીવનો દુશ્મન થઈ ગયો. હું સમજદાર હતી. મેં પહેલાથીજ એક તેજદાર છરો હાથમાં લઈ લીધો. તેના પ્રતાપે તે મારી નજીક આવી શક્યો નહિ. જો હું એવું ન કરત તો તે મારો પણ જીવ લઈ લેત અને તે છોકરીની પેઠે ત્યાં ઘટી દેત, ખેર, જ્યારે તેના કાંઈ પણ ઉપાય ન ચાલ્યો, ત્યારે તેણે ખાવામાં નિસ્સાવાળી ચીજ મેળવી દીધી, જેથી કેટલાક કલાકના માટે હું માંડી થઈ ગઈ. જ્યારે બાન આવ્યું ત્યારે જોયું તો આ માંડાની હોસ્પિટલમાં પડેલી જોઈ. દોઢ

વરસ થઈ ગયું, તથાપિ હજી હું આહી પડી છું. આ મારા દુઃખની વાત છે. ”

ગુલબદન—“ ઓહ, બેશક દુઃખની વાત છે. ”

દીલારા—“ તેથી વધુ દુઃખની વાત ખીજી કંઈ હોય ? ”

ગુલબદન—“ બહેન દીલારા, શું આહીથી હું અને તું નાશી શકીએ નહિ ? ”

દીલારા—“ એ વિચાર આપણા મનમાંથી કાઢી નાખો. આહીથી નીકળતું મુશ્કેલ છે, હાં તમે તો ખતાવો કે તમે કેવી રીતે આહી આબ્યા ? ”

ગુલબદને પોતાની વાત પણ કહી સંભળાવી કેટલાક લાંબા વખત સુધી અને બેડી બેડી વાતો કરતી રહી, વધુ રાત ગઈ જાણીને તે ઝોરડામાં બંને જણીઓ સૂઈ ગઈ. ગુલબદનના મોઢા ઝોરડામાં સુવાથી તેને ભારે આરામ મળ્યો, અને અનાયાસે એક ખીખની સાહેલીઓ બની ગઈ.

વાંચક ! સમજી ગયા હશે કે, દીલારા સાથે દોસ્તી કરવાવાળો શીકારી પોષાકવાળો કોણ જુવાન હતો ! ન સમજ્યા હોતો હવે સમજી લેજો. તે શેતાનનો દીકરો જન્મશેદ હતો. તથાપિ તેની ખબર તે બંને જણાને નહોતી, કે અમો બંનેને મુશીબતમાં નાખનાર એકજ શેતાન હતો.

અકરણ ૧૪ મું.

આ ખુદા ! બચાવ !

“કીસ્મતકી કમનસીબકી સરયાદ કયા કરે
શિરપર ગીરે પહાડ તો ફરિયાદ કયા કરે.”

ગુલબદનને દીલારાની હુઃખ ભરી વાત સાંભળીને ભારે તાગુખી ઉપજી તથાપિ ગુલબદનની વાત કાંઈ થોડી હુઃખદાયક નહોતી.

ગુલબદન—“હું તો કોઈને કોઈ રીતે જરૂર નીકળી જઈશ.”

દીલારા—“ખહેન એવી ઉમેદ તો નથી.”

ગુલબદન—“વખત વીતાવી રહી છું, તથાપિ જોગ મળ્યોથી રકુચકર થઈ જઈશ.”

દશ દિવસ વીતી ગયા, તે દશ દિવસ ગુલબદન જન્મ ભર ભૂલસો નહિ, જો તેને દિલારા મળી જત નહિ તો તે જરૂર ગાંડી બની જત.

સાંજના વખતે જમશેદ આબ્યો, ડૉક્ટરના ઓરડામાં જઈને તેણે લાંબા વખત સુધી વાતચીત કરી. વાતો કરતા કરતા આઠ બજી ગયા. ગુલબદનને મુલાકાતના માટે બોલાવવામાં આવી, તેની સાથે એકાંતમાં વાત કરવાના માટે જમશેદ તેના ઓરડામાં ગયો અને રખેવાળ બાઈને દુર કરીને તેણે કહ્યું—“કેમ હવે દુસ્ત થઈ ગઈ. હજી પથ સાફ છે, માની જા.” ગુલબદનના ખૂબસુરત ચહેરામાંથી ધિઃકાર વરસી રહ્યો હતો.

શુભઅદન—(ગુસ્સાથી) “ હું તમારી વાત કદિ પણ માનીશ નહિ. મને તમારા ચહેરા તરફ ધિક્કાર છે. આથી વધુ બીજું તમે કરી પણ શું શકો છો? મને ત્રાસ આપીને તમે સાઈ કીધું છે. એકદમ તમે તમારું કાળુ મોહું લઈને તુરતજ ચાલ્યા જાઓ. હું તો આહી મરવા માટે તૈયાર છું. ”

જમશેદ—(હસીને) “ બહુજ સાઈ, તારા મરવાના માટે આ જગા બહુ સારી છે ”

શુભઅદન—(તિરસ્કારથી) “ જેટલી ઉતાવળેથી જઈ શકાય તેટલી ઉતાવળેથી તમે મારી સામેથી ચાલ્યા જાઓ. ”

જમશેદ—(સહામ કરીને) “ જુઓ, આ છેવટનો મોકા છે. ખૂબ સમજી લ્યો. ” એમ કહીને જમશેદ ઘંટડી વગાડી, શુભઅદન કાંઈ પણ બોલી નહિ, વૃદ્ધ ડોશી રખેવાળે આગ્રીને કહ્યું—“ શું હજુ સારી ચર્ચા નથી? ”

જમશેદ—“ તે સારી ન થઈ તે માટે મને બારે અશ્વોસ થાય છે. ”

ડોશી—“ બેશક હોયું જોઈએ. ”

જમશેદ—“ ડૉક્ટર મને સર્ટીફિકેટ ન આપત તો હું સમજત કે તે માંડી નથી. ” એવી રીતે એ બંને જણા બારણામાં ઉભા ઉભા વાતો કરી રહ્યા હતા. શુભઅદન ધીરે ધીરે ફાટકથી ખડકીની ખાસે પહોંચી કે જે તરફથી જમશેદ આગ્યો હતો. પહેલા તો તે ચોતાના મનમાં ઈરી, તે પછી આસ્તેથી ખડકી ખોલીને અંધારી સડક ઉપરથી નાડી. તે બેભાન અવસ્થામાં દોડી જતી હતી, તેને ખ્યાલ નહિ હતો કે તે ક્યાં જાય છે. હવે તેની પાછળથી અવાજ પણ

યવા લાગ્યો. ગુલબદન મનમાંને મનમાં કહી રહી હતી--“ યા ખુદા મને તે પાપીના પંજમાંથી બચાવ ”

ગુલબદન એકદમ દોડી રહી હતી, હવે તેને અવાજ સાર સાફ સંભળાવા લાગ્યો. મશાયોની રોશની અધી જગાએ ફેલાઈ રહી હતી. ગુલબદન મનમાં કહેતી હતી--“ આહા ! પવન પણ કેવી સારી ચીજ છે. આ મંદમંદ પવન આટલા દિવસ પછી મારા શરીરને કેવો સારો લાગે છે ? ”

ખીડો પકડનારા એટલા નજદિક આવી ગયા હતા કે, ગુલબદને તેનો અવાજ ઓળખી લીધો. જમશેદ ખીજવાઈ રહ્યો હતો. “ આ તરફ ગઇ છે, પગના નિશાન સાફ દેખાય છે. દોડો, ચાલો. ”

હવે આગળ ખુબ લાંબા લાંબા ઘાસથી ઢાંકેલો રસ્તો મળ્યો. તે જોઈને માણસો ઉમા રહ્યા, કેમકે તેને પગના નિશાન નહિ મળતા હતા. ગુલબદન પણ ઉમી રહી અને પાછી ફરીને જોવા લાગી, તે માણસો બહુજ નજદિક આવી ગયા હતા.

“ યા ખુદા ? બચાવ ! ” એમ કહીને ગુલબદન આગળ નીકળી કે તેનું માથું ધરવા લાગ્યું. ખુદાની કૃપાથી તે લપડીઆ ખાતી એક કોતર જેવામાં જઈ પડી. આસપાસના લાંબા ઘાસે તેને સંતાવામાં બારે મદદ કરી. તે ત્યાં પડી રહી. હવે શોધ કરનારા પણ તેની પાસેથી જઈ રહ્યા હતા. તે માણસો શોધતા શોધતા બહુજ આગળ નીકળી ગયા. હવે ગુલબદન પોતાની જગાથી ઉઠી આસમાનની તરફ હાથ ઉંચા કરીને કહેવા લાગી--“ મારા અલ્લાહ તે મને બચાવી, હું તારો કેવી રીતે ઉપકાર માનું ! ” એમ કહીને ગુલબદન આંસી. તે એવા રસ્તેથી જતી હતી કે જે રસ્તા ઉપર બહુજ થોડા

માણુસો ચાલ્યા કરતા હતા. ખુશી થતી થતી તે રેલ્વેની સડક ઉપર પહોંચી ગઇ, એક લારી ગાડી પણ એક બાબુથી આવતી હતી. જે ઉપર એક ખુઠો લેન ઇન્સ્પેક્ટર બેઠો હતો.

ગુલબદન—“ તમારો ભારે ઉપકાર થશે, જે મને ગાડી ઉપર બેસાડો તો. ” લેન ઇન્સ્પેક્ટર મલો માણુસ હતો, તેણે ગુલબદનને ગાડી ઉપર લઇ લીધી, થોડી વાર પછી ગુલબદનને પુછ્યું.

ગુલબદન—“ હવે તો નજદિક પહોંચી ગયા હશુંને ? ”

લેન ઇન્સ્પેક્ટર—“ હા આ બાબુ બુઝો, આ શહેર નજરે પડે છે. તમે ક્યાં જશો ? ”

હજી વાત પુરી થઇ : નહોતી કે એક ઘોડાગાડી વેગમાં દોડી આવતી જોઇ. ગુલબદન તેને જોતાંજ પીળી પડી ગઇ.

ગુલબદન—(ખીબાઈ જઈને) “ ખુફાના માટે મને બચાવો. ”

લેન ઇન્સ્પેક્ટર—(ગાડી હોવાની શંકાથી) “ કેમ શું છે. ? ”

ગુલબદન—“ મારો દુશ્મન મને પકડી લેશે. માટે મને બચાવો. અગર મારી નાખો. લેન ઇન્સ્પેક્ટરે ગુલબદનની બોળી બલી પ્યારી સુરત જોઇ, કે જેના ઉપર ડરની છાયા પડી હતી.

લેન ઇન્સ્પેક્ટર—“ તમને જે દુઃખ હોય તે મને સોંપ કહો. ”

ગુલબદન—(ગભરાઇ જઈને) “ મને બચાવો અગર મારી નાખો. ”

એટલામાં ગાડી પહોંચી ગઇ. જમશેદ ઉતરીને ગુલબદનને કંથું, “ કહે છેવટે પકડાઇ ગઈને ? ખુફા ભારે મહેરવાળો છે. ”

ગુલબદન—“ મને બચાવો, તેનો વિશ્વાસ કરો નહિ. ”

જમશેદ—(લેન ઇન્સ્પેક્ટરને) “ જનાબ ! તે ગાંડાની હોસ્પી-
ટલમાંથી નાશી આવી છે. મને સોંપી દો, હું તેને લઇ જઈ.”

ગુલમદન—“ હવે હું તે ગાંડાની હોસ્પીટલમાં નહિ જઈ.”

જમશેદ—(લેન ઇન્સ્પેક્ટરને) “ જુઓ, તે પોતેજ ત્યાંનું
રહેવું કમુલ કરે છે. ”

લેન ઇન્સ્પેક્ટર—“ જોશક, આપ તેના બચાની ખાતર લઇ
જાઓ છો, તથાપિ તે તો અહીંથી મરી ટળવાનું કહે છે.”

જમશેદે ગુલમદનનો હાથ પકડીને જોરથી આંચકો માર્યો. ગુલ-
મદન બેહોશ થઈને તે આંચકાના પગ પાસે જઈ પડી.

પ્રકરણ ૧૫ મું.

ગુલબદન બચી ગઈ.

“ ન કર સચ્ચાદ પીછા ઉસ શિકારે જખમ યુરદદ કા;
ઉસે તો આપ હૈ દુશવાર ઉડના બેડના ચલના. ”

ગુલબદનને ઉઠાની લેવી એ જમશેદના માટે કાંઈ બારે કામ નહોતું, તેણે તેને ઉઠાનીને ગાલીમાં રાખી અને ગાડી હાંકી મૂકી.

આ તરફ બિચારા લેન ઇન્સ્પેક્ટરને બારે ગ્લાની ઉપજી. તેણે પાકો ધરાદો કરી લીધો કે, પાછા ફરતી વખત ગાંડાની હૉસ્પીટલમાં જઈ અને તે ગયો પણ ખરો. તથાપિ ત્યાં ગુલબદન મળી નહિ, હવે તેને બારે ગ્લાની ઉપજી. તે મનમાં તે મનમાં કહેવા લાગ્યો—“ હાય, તે બિચારીને મેં તેને હવાલે શા માટે કરી ? માલુમ પડે છે કે, તે ગાંડી નહિ હતી. ”

ચાલતી વખત લેન ઇન્સ્પેક્ટરે સાંભળ્યું કે, વીશ વરસની એક બીજી સ્ત્રી પણ નાશી ગઈ છે. ગુલબદનની પાછળ જ્યારે બીજા માણસો દોડ્યા હતા તે વખતે લાગ જોઈને તે પણ નીકળી ગઈ હતી.

વાંચકો જાણી ગયા હશે કે, આ નાસવાવાળી ચોરત દીવારા સિવાય બીજી કોઈ નહોતી.

જમશેદે જોયું કે, ગુલબદન હોંશમાં આવી ગઈ છે. હોંશમાં આવતાની સાથે ગુલબદન ગાલીથી કુદવા લાગી. તથાપિ જમશેદે તેને પકડી લીધી. તે બોલ્યો.

જમશેદ—“ પ્યારી શુલબદન ! શું તું દુઃખ સહન કરીને મને પણ દુઃખ દેવા માગે છે ? ”

શુલબદન—“ તમે મારી સાથે જોલો નહિ. ”

જમશેદ—“ જો તારી ઇચ્છા અહીં શાદી કરવાની ન હોય તો તને અરબસ્તાન લઈ જઈ, ત્યાં ગયા પછી મારી સાથે શાદી કરજો. ”

શુલબદન—“ તમે બલે જહાનમમાં જાઓ તથાપિ હું મારી ધારણાથી ફરીશ નહિ. ”

જમશેદ—“ વાર, તો હું પાછો તને ગાંડાની હૉસ્પીટલમાં લઈ જઈ ? ”

શુલબદન—(રોધને) “ નહિ, નહિ, ખીજું જો દુઃખ આપવું હોય તે આપી દ્યો. તથાપિ ત્યાં લઈ જાઓ નહિ. ત્યાંનું દુઃખ મારાથી સહન થતું નથી. ”

જમશેદ—“ ત્યારે મારી સાથે સીધી રીતે શાદી કર. ”

શુલબદન—“ એ નહિ બની શકે, તમારી સાથે શાદી નહિ કરું. ”

જમશેદ ચુપ થઈ ગયો. ગાંડાની હૉસ્પીટલમાં નહિ જતાં પહેલાં તે પોતાને ઘેર ગયો. વૃદ્ધ કોઈને કાંઈક કહ્યું, તે પછી ત્યાંથી પાછો ફરીને નદીના કાંઠે ગયો અને મુંઝઈ જવાના માટે તેણે એક વહાણ બાંધે ક્યું.

એ વહાણ બરેલીથી મુંબઈ સુધી બરોબર આવજા કરતું હતું. વહાણ એક નહાની મોટી આગળોટ જેવું હતું. જમશેદે એક એકાંત ઝોરડીમાં શુલબદનને બેસાડી અને પોતે ઝોરડીના બારણા વચ્ચે બેઠો,

બિચારી ગુલબદન મનમાં ને મનમાં મુંઝાણ રહી હતી. કેટલાક દિવસ સુધી સફર કર્યા પછી મુંબઈના બંદર ઉપર વહાણ પહોંચ્યું. વહાણથી ઉતરવા પછી ગુલબદને ઇચ્છ્યું કે શોર બંકોર કંડું, તથાપિ શૈતાન જમશેદ પહેલાથી સમજી ગયો. તેણે ગુલબદનને સર્ટિફિકેટ બતાવીને કહ્યું કે, “જો તું જરા પણ તોફાન કરીશ, તો તુરતજ આ સર્ટિફિકેટથી ગાંડાની હોસ્પિટલમાં મોકલી આપીશ.”

ગુલબદન ચુપ ચાપ આગમોટ ઉપર સ્વાર થઈ ગઈ, સવારના વખતે આગમોટ મુંબઈ બંદરથી સમુદ્રના મોઝાઓને વટાવતી આગળ ચાલી.

સમુદ્રનાં હિંચા હિંચા મોઝા જોઈને ગુલબદન ગમરાવા લાગી. તેના મનમાં થયું કે, આ મોઝા મને હુઆડીને ભારી નાખે તો બહુજ સાઈ થાય. હું આ શૈતાનના હાથથી બચી જાઉં.

સમુદ્રના મોઝા ઊછળી રહ્યા હતા અને પવન ઝપાટા બંધ વાઈ રહ્યો હતો. એકાએક કોણુ જાણે શું કારણે આગમોટ બંધ થઈ ગઈ. બધા કોચવાવા અને કહેવા લાગ્યા કે, “આગમોટનું તળીયું ફુટી ગયું.” આગમોટ હુમવા લાગી. જમશેદથી ગુલબદન પહેલાથીજ છુટી પડી ગઈ હતી. તે કારણે જમશેદને હુમતી વખત મિત્ર તો શું? દુશ્મન પણ નજરે પડ્યો નહિ. આગમોટ હુમી ગઈ. જમશેદ પણ હુમી ગયો. બિચારી ગુલબદન ખુદાની મહેરબાનીથી માંડ માંડ બચી જવા પામી હતી.

પ્રકરણ ૧૬ મું.

ગુલબદન કૈાધને ઘેર.

“ તેરા વસ્ત્ર હો ખાહિશે દિલ યહી હૈ,
મુહુબ્બત કા ઉલફતે કા હાસિલ યહી હૈ. ”

ગુલબદન સમુદ્રના કિનારા ઉપર બેહોશ પડી હતી, તેની પાસે
એક નવજીવાન ઉભો હતો.

વાંચક, આ નવજીવાન જમશેદ નહિ હતો, તે તો ક્યારનો
સમુદ્રનો ભોગ બન્યો હતો. આગબોટના મરી ગયેલા માણસોના
લીંબમાં જમશેદનું નામ પણ લખ્યું હતું. ત્યારે આ નવજીવાન
કોણ હશે ? એ ગુલબદનનો જીનો આશક સફરજંગ હતો, જે ગુલ-
બદનના તરફ બેહદ પ્રેમ કરતો હતો.

કેટલાક કલાક સુધી સફરજંગે બેહોશીની દવા કરી ત્યારે
ગુલબદન હોંશમાં આવી. તેણે પોતાની સામે સફરજંગને જોયો.
જમશેદની જગાએ સફરજંગને જોઈને તેને ભારે નવાઈ લાગી.

ગુલબદન—“ શું હું સ્વપ્નું જોઈ રહી છું કે તમે ખરેખર
સફરજંગ છો ? ”

સફરજંગ—“ તમે સ્વપ્નું નથી જોઈ રહ્યા, હું ખરેખર
સફરજંગ છું. ”

ગુલબદન—“ તમે આહીં ક્યારે આવ્યા ? ”

સફરજંગ—(મોઢું ફેરવીને) “ તમારી શોધમાં મારી તખી-
અત ખરાબ થઇ ગઇ. છેવટ એ સલાહ મળી કે, હવે અરમમાં
જઈને કેટલોક વખત ખુદાની બંદગીમાં વીતાડવો, આગમોટ હુમતી
વખતે મેં જોયું કે, એક છોકરી મોજમાં પડીને હુમી રહી છે. તમે
જાણો છો ખરા કે, મને બચપણમાંથી તરવાનો ભારે શોખ છે. મેં
તરીને તમને બચાવ્યા. જ્યારે તમે મોજમાં પડ્યા હતા ત્યારે હું જ
જુતો નહોતો કે, તમે છો, તથાપિ જ્યારે હું તમને આ ભયંકર આફત
થી બહાર કાઢી લાગ્યો ત્યારે માલુમ પડ્યું કે, ખુદાએ મારી મહોબત
અને મહેનતનો બદલો દીધો છે.”

ગુલબદન—“ હું તમારા શુક્રિયા અદા દર છું.”

તે પછી રેલ્વેની ટિકિટ લઈને સફરજંગ ગુલબદનને લઈને
પોતાના દેશમાં ચાલ્યો આવ્યો. ગુલબદન પોતાની કાંઈ પણ હકીકત
સફરજંગને કહી નહિ, સફરજંગે પણ તેને કાંઈ પૂછ્યું નહિ. ”

વાંચક, આ મફતનો કણજો ગુલેનારે નાંખ્યો હતો, તથાપિ
સફરજંગ હજી પણ ગુલબદન સિવાય કોઈ બીજાને ચાહતો નહોતો.
તેણે ગુલબદનને કોઈ વાત તે કારણે નહિ પૂછી કે, ગુલેનાર પાસેથી
તે સાંભળી ચૂક્યો હતો કે, “ જો સફરજંગ મારી પાસે ન આવે
અને મને ન બોલાવે તો ભારે મહેરબાના થાય.”

સફરજંગે ચાલું કે, ગુલબદનને તેના ઘેર મોકલી દઉં. તથાપિ
તેણે ધરે જવાની ના ખુશી બતાવી. તેણે કહ્યું ત્યાં મારી તખીઅત
સારી નહિ રહે. બલે ફાઇને ત્યાં મોકલી આપો. સફરજંગે તેને
ફાઇને ત્યાં મોકલાવી દીધી.

ગુલબદનની કોઇ તેને જોઇને તલખી તલખીને રોવા લાગી. ગુલબદન પણ તેના જોગામાં માથું મુકીને ખુબ રોવા લાગી. તે પછી તેણે પોતાની બધી હકીકત જણાવી.

ગુલબદનને એ હકીકતામાં કાંઈક આરામ મળ્યો, તે પોતાના દુઃખોને પણ યાદ કરવા લાગી. કદી તે વિચારતી હતી—“ જમશેદ મરી ગયો. સારું થયું તે બહુજ દેતાવળે પોતાના ઃકીધેલા કર્મનું ફળ પામ્યો. ” પાછી વિચાર કરતી હતી કે—“ મને કોઇના મરવા ઉપર ખુશી થવું ન જોઇએ. બલે તે મારો દુસ્મન પણ કેમ નહોય ! એ ખુદની મહેરબાની થઇ કે, તેણે મને બચાવી અને તેને મારી નાંખ્યો. ”

+

+

*

+

+

વાંચકોની ઝોળખાણુવાળા તેના તે વકીલ પાછા આવ્યા, કે જે એક વખત સફરજંગની સાથે વાતો કરતા હતા, તેણે કાંઈક કાગળો વંચાવ્યા અને કહ્યું કે, ગુલબદનનું મકાન વિગેરે સફરજંગના કરજમાં દબાયું છે. તે સાંભળીને ગુલબદન રોવા લાગી, તથાપિ ખીજે દિવસે આવીને સફરજંગે ગુલબદનને સમજાવી અને વકીલને બહુજ દુપકો આપ્યો. સફરજંગે પોતાના મનમાં વિચારી લીધું હતું કે, ગુલબદનને શાદીના માટે કદી કાંઈ પણ કહું નહિ. તથાપિ તેનાથી રહેવાયું નહિ, તે બોલ્યો:—

સફરજંગ—“ ગુલબદન ! જો ખુદાએ ઇચ્છ્યું તો હું તમને દુનિયાના તોફાનોથી હંમેશા બચાવ્યા કરીશ. બહાલી તમે મને દીક્ષા-જનથી બહાલી છો, તમે મારો જીવ અને માલની માલિક છો.

હું તમાથી બહુજ ખુશી છું. શું હજી પણ તમે મારી સાથે શાદી કરવાનો ઇન્કાર કરો છો ? ”

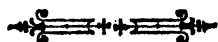
ગુલબદ્દનના ચહેરા ઉપર જાણે ગુલાબ ખીલી ઉઠ્યો હોય ? તે બોલી:—

ગુલબદ્દન—“ સફરજંગ ! શું તમને નથી માલુમ કે, મારે પિતાજીના મરણનો શોક વરસ દિવસ સુધી રાખવો જોઈએ ? ”

વૃદ્ધ ફોઈએ સફરજંગના કાનમાં કાંઈ કહી દીધું, જેથી તે એ વખતે ચુપ થઈ ગયો.

પ્રકરણ ૧૭ મું.

ગુણબદન પોતાને ઘર.

“હમકો ઉનસે વફાકી હૈ ઉમ્મીદ,
જે નહીં જાનતે વફા ક્યા હૈ.”

કેટલાક દિવસ પછી ગુણબદન પોતાના ઘરે આવી, સાથે તેની
વૃદ્ધ ફોધ પણ હતી, ગુણેનાર અને રજીઆને તેનું આવવું સાંઝું
લાગ્યું નહિ.

ગુણેનાર અને તેની મામાં વાતો થવા લાગી.

ગુણેનાર--“મા! જુઓ તે કમગણત ડોશી પણ આવી છે.”

રજીઆ--“દીકરી, જે ખાનદાનેને એક ઘરમાં રહેવું જાની
શકતું નથી. જે ડોશી મને જવાનું કહેશે ત્યારે તો હું જઈશ. ત્યાં
મુઠ્ઠી તો હું નહિ જાઉં.”

રજીઆનો વિચાર ઠીક હતો, ગુણબદન અને તેની ફોધમાં
પહેલાથી તે મતલબની વાત થઈ હતી. ગુણેનાર ગુણબદનના ઓ-
રડામાં ગઈ. ગુણબદન શોકના કાળા લુગડા પહેરીને બેઠી હતી.

ગુણેનાર--“મેં તમને જે કશું હતું તે ઉપર તમે કાંઈ
ખ્યાલ કીધો?”

ગુણબદન--“નહિ.”

ગુણેનાર--“જ્યારે તમે મને કશું હતું કે, હું ફરવા જાઉં
છું તે વખતે તમારી સાથે જામશેદ પણ હતા ને ? તે દિવસથી તે

પણુ ગેમ થઇ ગયા છે. હું સમજતી હતી કે, ખસુસ તમારા બેમાં લડાઇ થઇ ગઇ છે. તમને જમશેદની કાંઇ ખબર છે ? ”

ગુલબદન—“ નહિ. ”

ગુલેનાર—“ ચૌદ દિવસ થયા તેના મરણ ઉપર આગબોટથી મરી ગયેલા લોકોના કાગળો આવ્યા હતા તેમાં તેનું પણ નામ હતું. ખુડવાવાળી આગબોટ મુંબઇની હતી અને અરબસ્તાન જતી હતી. ”

ગુલબદનને એ વાત સાંભળવાથી કાંઇ પણ અશ્વોસ થયો નહિ, તેના ચહેરા ઉપર અશ્વોસની કેઇ નિશાની ન જોવાથી ગુલેનારને ભારે તાબુખી ઉપજી.

ખીજે દિવસે સવારે હીને ગુલબદનને પોતાના પિતાનો શોક ઉતાર્યો. અને કાળાં કપડાં ઉતારીને રાતાં કપડાં પહેર્યાં.

સફરજંગ રોજ ગુલબદનને મળવાને માટે આવતો હતો, તથાપિ ગુલબદન તેને મળતી નહોતી, તેને મળતી નહિ જોઇને ગુલેનાર ભારે ખુશી થતી હતી.

કાસીમનો શોક પુરો કરીને ગુલબદનને સફરજંગ સાથે મુલાકાત કરી. તે જોઇને ગુલેનાર સળગી હી. ગુલેનારે બહુજ વિચાર કરીને એક વાત નકી કરી કે, જે વખતે બંને જણા મુલાકાત કરે તે વખતે તેના ઓરડામાં બેસવું જોઇએ. જેથી તેઓ અંદરે અંદર મહોબતની વાતો કરી શકે નહિ. તેણે શકત વિચાર્યું જ નહિ બલકે કીધું પણ તેમજ.

સફરજંગ ગુલેનારની સાથે પણ વાતો કરતો હતો તથાપિ તેનું ધ્યાન હંમેશાં ગુલબદનની વાતો તરફ રહેતું હતું. સફરજંગ

ગુલબદનને એકલી પોતાની પાસે રાખવાના માટે કોઈ કોઈ વખત ગુલેનારને કાઢને કાઢી બહાનાથી બહાર મોકલી દેતો હતો. માથુકતું કહું માનીને ગુલેનાર પણ ત્યાંથી ચાલી જતી હતી.

એક દિવસે ગુલેનારને એકાંતમાં જોઈને સફદરજંગે કહ્યું.

સફદરજંગ—“ તમે ગુલબદનને કહી દ્યો કે, હવે તે મારી સાથે શાદી કરી દ્યો. ”

ગુલેનાર—“ શું તમને અને તેને એટલી બધી ભારે મહોબત થઈ ગઈ છે ? ”

સફદરજંગ—“ ગુલેનાર ! અમે એક બીજાને ઇવધી પણ વધુ ચાહીએ છીએ. ” સફદરજંગની આ વાતે ગુલેનારના મનમાં ખંજનરતું કામ કર્યું, તેણે કાંઈ જવાબ આપ્યો નહિ.

સફદરજંગ—“ ગુલેનાર ! તું જે દામના માટે પહેલા કોશીશ કરતી હતી, તે થઈ ગયું; હવે તું મને સુખારકબાદી આપ. ગુલબદનને મારી દરખાસ્ત મંજૂર કરી લીધી. આ વખતે મારાથી મહદ ભાગ્ય-શાળી આ દુનિયામાં બીજું કોણ હોય ? ”

ગુલેનારના ચહેરાનો રંગ ઉડી ગયો. સફદરજંગે તેનો જરાપણ ખ્યાલ કીધો નહિ, તે મોઢું ફેરવીને પોતાના ઘેર ચાલ્યો ગયો. અને ગુલેનાર પોતાની મા પાસે ગઈ.

મા—“ ગુલેનાર ! તે કાંઈ સાંભળ્યું ? ”

ગુલેનાર—“ સાંભળી લીધું, તે થઈ ગયું, ગુલબદન સફદરજંગ સાથે શાદી કરશે. તથાપિ એક વાત છે મા, જ્યાં સુધી તેની શાદી થઈ જાય નહિ ત્યાં સુધી હું આશા છોડીશ નહિ. ” એમ કહીને ગુલેનાર પોતાના ઓરડામાં ગઈ અને અંદરથી તાળું દઈ લીધું, અને—

“ કિસ મુખતિલાકો હાય મુજે બદોઆ લગી,
 ઉસ શોખ ચશ્મસે ને મેરી આંખ ન લગી;
 રોનેસે એક પલ નહીં કુરસત ફિરાક નહીં,
 યહ આંખ કયા લગી મેરે પીછે બલા લગી. ”

એમ કહીને પથારી ઉપર પડી ગઈ અને મોઢું ઢંકીને હુસકા-
 બરી બરીને ખૂબ રોવા લાગી. તેનું મન હારી ગયું, તેને તે ખ્યાલ
 રહ્યો નહિ કે, તે કેટલો વખત સુધી તેવી હાલતમાં પડી રહી. જ્યારે
 ખાવાના માટે રસોઇ પકાવનારી બાઈએ બોલાવી ત્યારે તે ચોંટીને
 ઉડી અને પાસે ટાંગેલા મોટા આઇનામાં મોઢું નોંધું, ચહેરો ઉતરી
 ગયેલો અને આંખો લાલ હતી.

રસોઇ પકાવનારી બાઈ—“ શું આપ બિમાર છવ ? ”

ગુલેનારે મનમાં જરૂર કહ્યું હશે કે, “ હાં ઇશ્કની બિમારી છે. ”
 તથાપિ ઉપરથી વાત બનાવીને ગુલેનારે કહ્યું—“ નહિ, બિમાર તો
 નથી. ” એમ કહીને પોતાની દિલ્લગીરી છુપાવવાને માટે ગુલેનાર જો-
 રથી હસી પડી. ચાલાક ગુલેનારે વિચારી લીધું કે, લોકોની સામે
 ખાતી વખત હું બનાવટી ખુશી બતાવું. જેથી ગુલબદન મારી ચા-
 લાકી જાણી જાય નહિ.

ખાતી વખત આજે સફરજંગ પણ ખાવા આવવાનો હતો.
 ગુલેનારે મનમાં કહ્યું—“ સફરજંગ ! તમને મન ચોરી લેવાની સત્તા
 છે. તમે મને રોવડાવી શકો છો, તેમ હસાવી પણ શકો છો. તથાપિ
 જુઓ, આજ હું તમારી સામે રહીને પણ દિલ્લગીરીયુક્ત નહિ રહું. ”

પ્રકરણ ૧૮ મું.

આશક અને માશુક બગીચામાં.

“ કહો તે હું જાણ કરીશ માંગ કર્યાં કે હે,
દુશ્મન મેરે છેડે હુએ સારે જાણકે હે. ”

ગુલેનાર ખાવાના ઓરડા તરફ જતી હતી તે વખતે તેને ગુલ-અદન મળી. ગુલઅદનનો ચહેરો ખુશીથી તેજ કરી રહ્યો હતો, જેથી તેની સુંદરતા ચાર ગણી થઈ ગઈ હતી. તે દોડીને આવી અને ગુલેનારના ગળામાં હાથ નાંખીને કહેવા લાગી.

ગુલઅદન—“બહેન ગુલેનાર ! શું હું બહુજ ખુશી જણાઉં છું ? ”

ગુલેનાર—“ હાં હાં કેમ નહિ, સફરજંગ સાથે તમારી શાદી થવાની છે ને ? ”

ગુલઅદન—“ હાં, શું તમે મારી ખુશાલીમાં ખુશી નથી ? ”

ગુલેનાર—“ કેમ ? મને કેમ ખુશી નહિ ? ”

ગુલઅદન—“ મારો દાંપત્ત એવો ખ્યાલ હતો કે, ગુલેનાર ! મને તમારી રીતે માદ છે કે, તમે કોઈ વખતે સફરજંગને ચાહતા હતા. ”

ગુલેનાર—(ગુસ્સાથી) “ હું નથી જાણતી કે, તમારા મનમાં એ એકરો ખ્યાલ ક્યાંથી પેદા થયો ? ”

ગુલઅદન—(એ પરવાજીથી) “ વાહવાહ, કેમ તમે નથી જાણતા, કે સફરજંગે મને તમારી નીસબત કીધી હતી ? ”

ગુલેનાર—“ મને માલુમ નથી શું કીધું હતું ? ”

ગુલબદન—(ખુશ મીઝબથી) “ વાહ બારે મજની વાત થઇ મને તો તે વાતનો ખ્યાલજ છે.”

ગુલેનાર—“ હશે.”

ગુલબદન—“ તે મને કહેતા હતા કે, જો તું મને મળત નહિ તો હું તારી બહેન ગુલેનાર સાથે શાદી કરી લેત.” ગુલેનાર કાંઈ ખેલી નહિ કેટલાક વખત રુધી બંને ચુપ રહી. ગુલામના બાગમાં પવનની હળવી હળવી લહેરો બંનેના નાજુક શરીર ઉપર આવી રહી હતી.”

ગુલેનાર—“ શું એ વાત સાચી છે ? ”

ગુલબદન—“ હાં, તેણે એમ કહ્યું હતું, જો હું હમણાં દહી ચૂકી છું, તથાપિ હમણા તો તમે જુઓ છો કે, તે મને આખી દુનિયાથી વધુ ચાહે છે.”

ગુલેનાર—“ હાં, જો તેને તમારી મુલાકાત ન થાત તો તે મને પણ તેવી રીતે ચાહત, ગુલબદન ! શું તેણે એમ પણ કહ્યું હતું કે, જો તમે મરી જાઓ તો હું.....”

ગુલબદન—(તેના તરફ તાજુમીથી જોઈને) “ તમે મરવાનું કહ્યું ? કેવો અણુધટો ખ્યાલ છે ? જુવાની, ઇશક અને મહોબતના જમાનામાં ક્યાંઈ મોતનો પણ ખ્યાલ આવે છે ? ”

ગુલેનાર પોતાની બૂલ માટે પરતાવા લાગી, તેને ગુલબદન સાથે જુદાઇ થઇ ગઇ. તે જ્યારે એકાંતમાં રહેતી ત્યારે રોઇ

રોધને કહેતી હતી કે, “ જો ગુલઝમન ન હોત તો તે મારી સાથે જરૂર શાદી કરત.”

ગુલેનાર ઇશ્કના લીધે ગાંડી વેણી બની ગઈ, તેને દુનિયાનો ડર તો હતોજ નહિ. ખુદાનો ડર પણ જતો રહ્યો, અને જો તેને ખ્યાલ હતો તો તે ફક્ત એક સરદરજંગનો ? તે રાત્રી દિવસ એજ વિચાર્યા કરતી હતી કે, “ જો ગુલઝમન મરી જાય તો તે જરૂર મને ચાહવા લાગે.”

“ જો ગુલઝમન મરી જાય.” એ કેવો ખોટો ખ્યાલ છે. હજી તે પુરી જીવાન પણ થઈ નથી. તો પણ તે એવું વિચારે છે કે, જો જીવું તો સરદરજંગની ખીખી બનીને.”

શાદીનો દિવસ નજી થઈ ગયો, સરદરજંગે પોતાના દીવાનને કહ્યું—“ શાદી એની ધામધુમથી થી જોઈએ કે, જેની આજ સુધી આ શહેરમાં કોઈની શાદી થઈ ન હોય.”

x

x

x

x

x

એક દિવસે સાંજના સરદરજંગ ગુલઝમનના ઓરડામાં બેઠો બેઠો ખાઈ રહ્યો હતો. ગુલઝમન અને ગુલેનાર પણ બેઠી બેઠી ખાઈ રહી હતી.

સરદરજંગ—“ ઇન્શા અલ્લાહ ! ત્રણ હપ્તા બાદ ગુલઝમન ! હું તમને મારી બહાલી ખીખી બનેલી જોઈશ.” ગુલેનારના શરીરમાં ખંજર વાળ્યું હોય તેવું થયું, તે નાગણીની પેઠે નિશ્વાસ નાખીને રહી ગઈ.

ગુલબદન—(જરા કંપાઈમાન થઈને) “ તમે એવી રીતે કહો છો, તથાપિ મને વિલંબ માલુમ પડે છે.”

સફદરજંગ—“ પ્યારી તું કેમ ડરે છે ? હવે મને અને તને કોણ જુદા કરી શકે તેમ છે ? કોઈનામાં પણ એ તાકાત નથી.”

ગુલબદન—“ મોત અથવા બદનશીબ. મને તમને કહેતા શરમ ઉપજે છે, હરવખત મારા મનમાં એવો ખરાબ ખ્યાલ પેદા થાય છે.” એમ કહીને ગુલબદન ત્યાંથી ચાલી ગઈ અને માણુમે પણ ખાણું ખાઈને ચાલ્યા ગયા, ધીમે ધીમે દિવસો પણ વીતી ગયા. હવે ફક્ત એકજ દિવસ ગુલબદનની શાદીને બાકી રહ્યો, વાંચક દેવો, તે દિવસ પણ આવી ગયો. આજ ગુલબદન બહુજ બની હતીને તૈયાર થઈ અને બાળીયામાં ચંદ્રમાંના કિરણ પ્રકાશમાં આકાશના તરફ જોવા લાગી. તે પછી ધીમે ધીમે ચંદ્રમાંની સામે તેણે પોતાની એક તાર કરેલી આંખો બીડી દીધી. ચંદ્રમાંએ શરમાઈ જઈને પોતાનું મોઢું વાદળોમાં સંતાડી દીધું. સાથે જરતા સફદરજંગે નીચે લખેલ શેર કહ્યો, અને એક તરફથી બીજી તરફ હસતો હસતો ચાલ્યો ગયો. ગુલબદનના હોઠોમાં પણ હસવું આવી ગયું. સફદરજંગે કહ્યું હતું.—

“ રૂખે રૌશનકે આગે શમઅ રખકર વહ ચે કરતે હૈ,
ઉધર જાતા હૈ દેખેં યા ઇધર પરવાના આતા હૈ. ”

સફદરજંગે જે શેર કહ્યો તેની મતલબ દીપકની છે. તથાપિ તેણે તે વખતે ચંદ્ર અને ગુલબદનનો ચહેરો મેળવીને કહ્યું હતું. તે ગુલબદનનો આશિક હતો ગુલબદન તેના એ લહેજથી પાણી

પાણી થઇ ગઇ. કાંઇક વખત પછી સફરજંગ પાછો ફરીને આવ્યો અને ગુલમદન સાથે બોલ્યો.

સફરજંગ—“ઠાલી ગુલમદન! તું તને જમશેદની સાથે સાચી મહોબત નહોતી ?”

ગુલમદન—(શરમાઇ જઇને) “નહિ, ઠાલા, સાચું પુછો તો હું સ્કુલના જમાનામાં ઇશક અને અસલી મહોબતથી બીજુકુન ના વાકેફ હતી, તે માફ બચપણ હતું.” કેટલોક વખત પછી તે પાછી ફરીને બોલી—“માની હો કે, મારે તેની સાથે સાચી મહોબત હતી. અને જો તે જીવતા રહેત તો પાછા તમે મને આહત કે નહિ ?”

સફરજંગ—“આહત, જરૂર આહત. કોઈ નાલાયક માણુક મારી બીબીને વાસ્તે હોય ખરો ?”

વાંચક, એ તરફ આ ગુગલ જોડીને ચાંદનીના પ્રકાશમાં આનંદ કરવા દઇએ. હવે આ તરફ જોઇએ કે ગુલેનાર રોઝ રોઝને શું બકી રહી છે. આ વખતે તેના ચહેરા ઉપર ટપકતા આંસુ ચંદ્રમાંની રોશનીમાં મોતની પેડે જણાતા હતા.

ગુલેનાર—(ધીરે ધીરે) “જ્યાં સુધી તે બંને જણાની શાદી ન થઇ જાય ત્યાં સુધી હું કદિ પણ આશા તોડું નહિ: ગુલમદન હું તને જાણું છું. હજી પણ તું તારા થનારા સ્વામીને હાથથી ખોટા શકે છે.”

એકાએક પાછળથી અવાજ આવ્યો.

“કદિ પણ નહિ, ગુલમદન છેવટમાં સફરજંગની બીબી બનશે.

ગુણેનાર ! જ્યાં સુધી હું જીવતો રહીશ ત્યાં સુધી તું સફરજંગની સાથે શાદી કરી શકીશ નહિ.”

એમ કહીને એક ખુબસુરત જુવાન ગુણેનારની સામે આવીને ઉભો રહ્યો. તેણે કહ્યું—

“ ગમકે પાછો રખનેકો ધર ચાહિયે,
દિલકો મેરે લીજીયે ગર ચાહિયે;
બસ હૈ તેરી આંખ ઉડા દેખના,
હમ પૈ તેરી નેક નજર ચાહિયે. ”

ગુણેનાર—“ હૈદર, તું પાછો મારી સામે આગ્યો ? તુંને હું હજાર વાર કહી ચુકી છું કે, સ્વપ્નામાં પણ હું તારી સાથે શાદી કરીશ નહિ.”

હૈદર—“ હું જાઉં છું, તથાપિ યાદ રાખજે તું જરૂર કોઈને કોઈ વખતે મને ચાહવા લાગશે. એક વખત એ હતો કે, ગુલબદન પણ સફરજંગને ચકાતી નહોતી, તથાપિ હવે ચાહવા લાગી છે. જો હું સફરજંગ સાથે તારી શાદી થવા દઉં નહિ તો તું પણ મને ચાહવા લાગે. તું ગુલબદન અને સફરજંગની જેડીને અલગ કરવાની કોશીષ કરે છે, તો હું તેને મેળવવાની કોશીષ કરું છું, ચાલો જાઉં છું, આ કામ તારું છે તો એ કામ મારું છે. બંદગી, બંદા ચાહ્યા.”

એમ કહેતા કહેતા હૈદર ગુણેનારની આંખોથી અલોપ થઈ ગયો.

પ્રકરણ ૧૯ મું.

કબરમાંથી નીકળેલો જમશેદ.

“ જમીને ચમન ગુલ ખિલાતી હે ક્યા ક્યા
બદલતા હે રંગ આસમાં ફેસે ફેસે. ”

વાત ગુલબદનની શાદીના ત્રણ દિવસ પહેલાની છે. અંધી રાતનો વખત છે, અરબસ્તાનથી પાછી વળેલી આગખોટમાં આગખોટના નોકર સિવાય ખીજું કોઈ નહોતું. શકત એક મુસાફર તેના ઉપર સ્વાર હતો. તે બિઝકુલ ડર વિના આગખોટના ડેક ઉપર આમ તેમ ટહેલી રહ્યો હતો, અને ધીરે ધીરે કહી રહ્યો હતો કે, “ કાસે હું બંદર ઉપર પહોંચી જઈશ. ત્યાં આરામ પણ મળશે. ” એવી રીતે મેળ વગરની વાતો બકતો આખી રાત તે આગખોટના તખ્ત ઉપર ટહેલતો રહ્યો. ક્યારેક તારાઓને જોતો અને ક્યારેક સૂર્ય ઉગવાની અરજ કરતો હતો. આગખોટ મુંબઈ બંદર ઉપર બહુજ ઉતાવળે પહોંચ્યો. તે માણસ આગખોટથી ઉતર્યો અને આજુબાજુ જોવા લાગ્યો. તે વખતે એક ઝોરતે તેના ખંભા ઉપર હાથ રાખી દીધો.

ઝોરત—“ શું મેં મારા પતિના ખંભા ઉપર હાથ રાખ્યો છે ને ? શું તમારું નામ જમશેદ છે ને ? ”

વાંચક, આ કબરમાંથી નીકળેલો જમશેદ હતો. જેને આપણે મુડકું સમજ્યા હતા.

જમશેદ—(પાછું વાળીને જોઈને) “ હં, કોણુ ! દીલારા !
મારી બહાલી તું ક્યાં છે ? ”

દીલારા—“ જ્યાં તમે ત્યાં. ”

જમશેદ—“ તું ગાંડાની હોસ્પીટલમાંથી આહીં ક્યારે આવી ? ”

દીલારા—“ મારા નશીબ મને નસાડી લાગ્યા. ”

જમશેદ—(ગમરાધ જોઈને) “ ત્યારે તું મને શું શંસી
દેવડાવશે ? ”

દીલારા—“ હરે નહિ, હું તમને ફાંસી અપાવીશ નહિ, તમે
રૂકત મને તલાક આપો એટલે હું બીજા કોઈ સાથે મારી સગાઈ
કરી લઉં. ”

જમશેદ—“ સાર, આપી દીધી, તું ખુશીથી શાદી કરી લે. ”

દીલારા—“ ધિક્કાર છે તમેને, શરમ ન આવી ? ”

જમશેદ દીલારા પાસે મારી માગતો માગતો સ્ટેશન ઉપર ગયો
તેણે બે ટીકીટ લીધી અને ગાડી ઉપર દીલારા સાથે સ્વાર થયો.

જમશેદ—“ બહાલી દીલારા ! હું મક્કા જઈ આવ્યો. હવે તું
મારી સાથે ખુશીથી રહી શકીશ. મારા ગુન્હા ખુદાએ માફ કરી
દેમકે હું મક્કાથી હજ કરીને આવ્યો આવું છું. હવે કદિ ખરાબ
ચાલ ચાલીશ નહિ. ખુદાએ તો માફ કરી દીધું. શું તું પણ માફ
કરે છે ? ”

દીલારા—“ જો તમે નેક ચાલ ચાલો તો હું તમારી દાસી
છું. તથાપિ તમારા તો મરવાના ખબર હતા ? સાર થયું કે મેં
મારી શાદી ન કરી. ”

જમશેદ—“ હું મરતાં મરતાં જાગ્યો, આગભોટ ઉપર જ્યારે ચાલ્યા ત્યારે આગભોટનું તળીયું કુટ્યું. હું પડી જઈને બેહોશ થઈ ગયો. આગભોટના ખલાસીઓએ મને બચાવ્યો અને પોતાની સાથે અરબસ્તાન લઈ ગયા. ત્યાં જઈને હું બહુજ ખીમાર થઈ ગયો. સાડે થયા પછી હજ કરી અને પછી પાંચે અહીં આવ્યો છું. બહાલી એતો બતાવો, ગુલબદન છત્રે છે કે મરી ગઈ. ”

દીલારા—“ જુઓ, ખરાબ ઇલાજ કરવી નહિ. ગુલબદન પોતાના ઘેર છે. કાલ તેની શાદી સફદરજંગની સાથે થશે. ”

જમશેદ—“ નહિ નહિ, હું ખરાબ ઇલાજ નહિ કરું, તથાપિ એકવાર ગુલબદનને મળીને તેની પાસે પણ મારા ગુન્ડાની મારી માગું. તમે માફ કર્યા અને તે પણ માફ કરી દેશે. ”

દીલારા—“ થઈ શકે છે, તમે જઈ શકો છો. ”

બે દિવસ રેલ્વેની સફર કરીને જમશેદ સ્ટેશન ઉપર ઉતર્યો, તે વખતે રાતના આઠ બજ્યા હતા, તેણે એક ગાડી ભાડે કરી કેટલેક છોટે એક પૂલ હતો તેની પાસે ગાડી ઉભી રખાવીને જમશેદે કહ્યું.

જમશેદ—“ બહાલી દીલારા, તમે આહીં ઉતરી પડો. હું ગુલબદનને એકલો મળું અને એક કલાકની અંદર પાછો આવું છું. ”

દીલારા ઉતરી પડી, જમશેદે ગાડીવાનને ગાડી ચલાવવાનો હુકમ દીધો.

પ્રકરણ ૨૦ મું.

ગુલબદન ગુમ.

“ મુઝે સખાખને મારા બલ્લાયન્તં બન કર
બહાર આઈ મેરે બાગમેં ખિન્નં બનકર. ”

આજ તા. ૧૨ મી જુનના રોજ ગુલબદનની શાદી હતી. આશમાનનો કાજો રંગ જોઈને લોક ગમરાધ રહ્યા હતા. ગમરાવ-નારી વાદળી હુહુહુડાડતો અવાજ કરી રહી હતી.

આજ ગુલબદન પરીના જેવી સુંદર જણાતી હતી. રેશમી ગુલાબી કસકસતા કપડા તેના શરીરમાં ચાપડો ચાપડ રહીને શોભી રહ્યા હતા અને ચહેરો નકાબથી ઢાંક્યો કાંઈક ઉઘાડો હતો. આજ તેને જોઈને કોણુ ધાયલ થતું નહોતું. જેને તે પોતાનું નયનઆણુ મારી લેતી હતી તેનું હૃદય ચીરાધ જતું હતું. જ્યારથી ગુલબદનને કપડા પહેરાવવામાં આવ્યા ત્યારથી તે કાંઈ સાથે બોલતી નહોતી, કેમકે બધાની સાથે શરમ અને ખુશીથી ગુપચુપ રહેતી હતી. બાર વાગ્યા સુધી વાજ સંભળાવવામાં આવ્યા. ગુલબદનનું મન ખુશાલીના લીધે ધડકવા માંડ્યું.

સફરજંગ વરરાજ બનીને આવ્યા, કેટલોક વખત જનવાસામાં બેસીને તે ગુલબદનની પાસે આવ્યો. તેને આવતા જોઈને તમામ સ્ત્રીઓ હસતી મેણા મારતી અને કાંઈક કાંઈક શરમાતી ત્યાંથી આઘી પાછી થઈ ગઈ. હવે ફક્ત વરરાજ અને કન્યાની જોડીજ રહી.

“ શિરપર આંખો પર કલેજેપર, બિઠાઉં તુઝકોઃ
આ મેરી જન ગલેસે મેં લગાઉં તુઝકો.”

એમ કહીને સફદરજંગે ગુલબદનને ચુંબન લઈ લીધું.
ગુલબદને શરમને લીધે એક ત્રાંસી નજર કરીને સફદરજંગના સામું
જોઈ લીધું અને પછી પાછી આંખો નીચે કરી લીધું.

સફદરજંગ—“ પ્યારી ગુલબદન ! છેવટે તું મારા બાગમાં
આવી. બહાલી ? મારી જીંદગીમાં આજની રાત સહુથી વધુ ખુશ-
લીની રાત છે. ”

ગુલબદન—“ કેમ બહાલા, શું તમને મારી સાથે એટલી બધી
મહોબત છે ? ”

સફદરજંગ—“ બહાલી મારી પાસે ખોટી વાત નથી, મેં તને
મારી મહોબતને પાત્ર ગણી હતી તેથી નિશ્ચય માન કે જો તું મને મળત
નહિ તો હું કદી પણ ખીજી શાદી કરત નહિ. મેં મારી ઉમરમાં તું ને ચાહી
છે અને મરતી વખત સુધી તું નેજ ચાહીશ. ”

એવી રીતે વાતો થઈ રહી હતી કે સફદરજંગની નાની બહેન
દોડી આવી અને ગુલબદનને વળગી પડી તેની ઉમર ચૌદ
વરસની હતી.

છોકરી—“ સાંભળો બાબી ! એ વાત પુરી થઈ, મારા બાપને
જનવાસામાં જવા દો. મારા બાપ તો તમને રાત્રિ દિવસ કદિ પણ
છોડવા માગતા નથી. તમે મારી સાથે બાગમાં ચાલો. હું બાબી,
તમને ગુલાબના ફુલથી શોભાવું, અહા, બાબીના ગુલાબી કપડા ઉપર
ગુલાબના ફુલોની માળા કેવી સુંદર માલુમ પડશે ? કેમ બાબી ? ”

ગુલબદને શરમાઇ જઇને નજર નીચી કરી લીધી, પાંચું સફ-
દરજંગના તરફ જોઇને એક નયન બાણ માર્યું.

છોકરી—“મારા ભાઇના તરફ શું જુવો છો ? તે જરૂર તમને
બાગમાં જવાની રજા આપશે. કેમ ભાઇ ?”

સફદરજંગ—“હાં હાં અનંબુમન ! હોય હું ગઈ છું, તું
તારી ભાભીને ખુશીથી લઇ જા.”

માલુમ ન પડ્યું કે ગુલબદનના તે વખતના છુટા પડવામાં
કોણ જાણે શું જાદુ બર્ધુ હતું કે સફદરજંગે અંબુમનના દેખતા
એક ચુંબન લઇ લીધું અને તે પછી પાંડો પ્રેમ ભરી નજરથી
જોતો જોતો ચાલ્યો ગયો.

ગુલબદન અંબુમનની સાથે સાથે બાગમાં ગઇ. બાગમાં જ-
ઇને અંબુમને કહ્યું—“ભાભી, હું કુલોની ટોપલો તથા સોય દોરા
લાવવા ભુલી ગઇ હમણાં જઇને લઇ આવું છું, તમારી તખીયત
ગમરાય તો બાગમાં ટહેલો.”

ગુલબદન—“નહિ મારી તખીયત ગમરાશે નહિ.”

અંબુમન દોડીને મકાનની અંદર ચાલી ગઇ. શાદીના કારણથી
બાગમાં પણ રોશની કરવામાં આવી હતી. ગુલબદન ધધર ઉધર
ટહેલી રહી હતી. એકાએક એક એક કરીને બાગના દીવા ખુઝાવા
લાગ્યા. તે જોઇને ગુલબદન ગમરાણી. તે સમજી શકી નહિ કે, મા-
મલો શું છે. કાંઈક અંધારૂં થતાં તેની સામે એક માણસ આવીને
ઉભો રહ્યો. જેને જોઇને ગુલબદન બહુજ ગમરાણી.

ગુલબદન—(ધીરે ધીરે) “ યા ખુદા ! શું કબરે મુહુડું બહાર કાઢી નાંખ્યું ? શું મારી આગળ શયતાન ઇન્શાનના ચહેરામાં છે ? આ શું મામલો છે ? ”

વાંચક, આ જમશેદ હતો.

જમશેદ—“ ગુલબદન ! હવે તું મારા હાથથી ખચી શકવાની નથી. સારું થયું કે હું ઠીક વખત ઉપર પહોંચ્યો. ધણી લાંબા વખતથી તને નહિ મળવાથી હું ગમરાઈ ગયો હતો. હમણાં હમણાં મને પતો લાગ્યો, કે તું બાગમાં એકલી છે. બસ, હવે મારી સાથે આવ અને મારી સાથે શાદી કર. ”

એમ કહીને જમશેદે ગુલબદનના હાથ પકડી લીધા. ગુલબદન એક હલકી ચીશ નાંખીને બેહોશ થઈ ગઈ. જમશેદે તેને ઉઠાડીને બહાર ગાડીમાં રાખી અને ખુબ જોરથી ગાડી હાંકવાતું કહ્યું. કેમકે અનજુમનના બાગમાં આવવાથી બેદ ખુસ્કો પડી જવાનો હતો.

પ્રકરણ ૨૧ મું.

મારા કિસ્મતપર છોડો.

“ ફાતિહા પઢતા હૈ મરહુમ પૈ મુઝકો ઇસદમ,
કોઈ સીને મે’ બનાદે તુરબત દીક્ક કી ”

મહા મુશ્કેલીએ દશ મિનિટ વીતી હશે, અંજુમન ફળની ટોપલી લઈને પોતાના બાઈની સાથે ચાલી આવતી હતી. સફરજ ગ ખુબ તાણી તાણીને વાતો કરી રહ્યો હતો.

અંજુમન—“ ઓહો, બાબી ક્યાં ગઈ ? ” એમ કહીને આજુ બાજુ જોવા લાગી. તે વખતે ત્યાં એક પત્ર જોવામાં આવ્યો.

અંજુમન—“ બાઈ આ તમારા નામનો પત્ર કેવો ? મારી બાબી ક્યાં છે ? ”

સફરજ’ગે પત્ર ઉઘાડ્યો, વાંચી જોયો તેમાં લખ્યું હતું.
“ સફરજ’ગ! ગુલબદન હવે તમને કદિ પણ મળશે નહિ. ”

લી. તમારો એક દુશ્મન.

સંતાણી હશે. (આળુઆળુ જોઈને) ગુલમદન ! બહાલી ગુલમદન ! ”
બહુ શૌધવા પછી સફદરજંગ રોવા લાગ્યો. અને તે પછી એક
મોટાથી નિસાસો નાંખીને બેઠો. થકને જમીન ઉપર ઢગી પડ્યો.

અંજુમન—“ ભાઈ, ભાઈ ! ”

સફદરજંગ—“ મને મારા કિસ્મતપર છોડો. ”

અંજુમન દોડીને મકાનમાં ગઈ. અને માણસો ગુલામજાણ
લઈને દોડ્યા. સફદરજંગને ઉઠાવીને માણસોએ તેને ઘેર મોકલ્યા.
આખા બાગમાં ખોળ કીધી તથાપિ ગુલમદન મળી નહિ.

સફદરજંગ મકાન ઉપર પહોંચતાની સાથે પોતાની ઝોરડીમાં
ગયો, કપડાની પેટી ઉઘાડીને એકદમ મુસાફરીની તૈયારી કીધી. સફ-
દરજંગની મા બધી વાત સાંભળીને રોતી રોતી આવી.

મા—“ દીકરા શું કરી રહ્યો છો ? સફદર તારો શું ધરદેહ
છે ? કેમ દીકરા ક્યાં જવા તૈયાર થઈ રહ્યો છો ? તે ગઈ તો જવા
દો. તને બીજી ઘણી મળી જશે. ”

સફદરજંગ—“ મા, કહેવાવાળા કહે છે. તથાપિ તમે એમ
નથી જાણુતા કે, તેના વિના હું જીવતો પણ નહિ રહું. તે મારા
મનની શાહજાદી છે. ” સફદરજંગ આરામ ખુરશી ઉપર બેસી ગયો.
અને પોકેપોક મુકીને રોવા લાગ્યો, તેની મા ત્યાંથી ચાલી ગઈ.

સફદરજંગ—“ જ્યારે ગુલમદન નથી ત્યારે હું આહી રહીને
શું કરું ? મા સાચું કહે છે. સ્ત્રીઓ ભારે મહોબત વિનાની હોય

છે. શુભચિત્ત! તારો જોવો ચહેરો છે, તેવીજ તું પ્રેમીલી પણ છે.”
 એમ કહીને પાછો તે રોવા લાગ્યો. રોતી રોતી અંજીમને કહ્યું.
 “ભાઈ! તમે મારી બાબોને કદી પણ ભુલશો નહિ. તે તમારી
 સાથે ભારે મહોબત કરે છે.”

ખૂબ રોષ ચૂક્યા પછી સફરજંગ પોતાની મા અને બહેનને
 રવાના કર્યા પછી પોતે સ્ટેશન ઉપર ગયો. ટિકિટ લઈને મુંબઈ
 મેલમાં તે મુંબઈ તરફ રવાના થયો.

પ્રકરણ ૨૨ મું.

ખરાબ દાનત.

અસીરે પજળે ઓહદે શખાખ કરકે મુઝે,
હહાં ગયા મેરા બચપત ખરાબ કરકે મુઝે.

ગુલબદનને હોંશ આવી, જોયું તો તે એક ગાડીમાં જમશેદની સાથે છે તેણે એક વાર બધી વાતો ઉપર અંતર લક્ષ દેરવી લીધું, ગુલબદન—“ તમે મને ક્યાં લઈ જાઓ છો ? ”

જમશેદ—“ મકાન ઉપર શું તમે રાજી નથી ? ”

તે જવાબ આપી શકી નહિ, જવાબ શું આપે, તેના મનમાં તો હજારો વાતો ભરી હતી. ગુલબદને વિચાર્યું કે, “ હું આ ગુન્હા કરનારા આદમીથી મોત સાફ સમજી છું.” ગાડી ચાલી રહી હતી. એક બાજુ દરવાજા ઉપર ગાડી ઉભી રાખીને જમશેદે ગાડીમાં જ આવ્યું આયુ, ગુલબદને ખાવાનો ઇન્કાર કીધો. ગાડી ત્યાંથી મોટી નદીની પાસે પહોંચી, જ્યાં દીવારા હતી. દરિયાની લહેરો લહર લહર કરીને જમશેદના દીવમાં અગ્નિ પ્રકારની લહેર પેદા કરી રહી હતી.

ઘોડા ગાડી પુલ ઉપર આવી, ગુલબદને એકવાર દરિયા તરફ જોયું, ચંદ્રની ચમકીલી ચાંદની વહેતા પાણી ઉપર ચમક કરીને શુદ્ધ ચાંદીના જેવી દેખાવ આપી રહી હતી.

ગુલબદન—એકાએક કોણ જાણે શું વિચાર કરીને જમશેદના તરફ જોવા અને ગાડીના દરવાજાના તરફ જવા લાગી. જમશેદની આંખ મળતાની સાથે તે ત્રીસ નાંખી લાંખી લાંખી લહેરોમાં કુદીને ધસડાવા લાગી. ઘોડા પણ જરૂર સમજદાર જનાવર હોય છે. ગુલબદનના કુદતાની સાથે ઘોડા પણ સપાટાબધ નાસવા લાગ્યા. જમશેદ ગભરાઈને આંખુઆંખુ જોવા અને ગાડી ઉભી રખાવવાને માટે શોર બકોર મચાવવા લાગ્યો. ગાડીવાને રાશ તાણી, રાશ તુટી ગઈ. હવે તો ઘોડા પોતાની મરજી મુજબ દોડવા લાગ્યા.

ગુલબદનને ખુદની કૃપાથી મોજાઓએ કિનારા તરફ ફેંકી દીધી. ગુલબદને પહેલા પોતાના પહેરેલા કપડાને દુરસ્ત કીધા, તે પછી જમશેદ શોધવા આવશે એ ડરથી તે જલદી જલદી સડક ઉપર આવી અને એક બાજુ ચાલવા લાગી. હજુ થોડી દુર ગઈ હશે કે, દીલારા આવીને તેને મળી.

દીલારા—“ બહેન ગુલબદન! પલળેલાં કપડા સાથે ક્યાં જઈ રહ્યા છો? જમશેદ તમને મળવા અને મારી માગવા ગયો છે. શું તે મળ્યા હતા? ”

ગુલબદને બધી વાત કહી સંજળાવી, અને તૈયાર થઈને ચાલવા લાગી, કેટલેક દુર ગયા પછી તેણે એક ઝાડની નીચે બારે બીડ જોઈ તેની પાસે જઈને જોયું તો જમશેદ પડ્યો હતો અને તેના માથામાં સખત ધા લાગ્યો હતો.

દીલારા અને ગુલબદન માણસોને હટાવીને તેની પાસે ગઈ.

દીલારા—(રોઈને) “ હાય મારા સ્વામીન! હાય હાય! બારે વાગી ગયું.”

એક—“ ખીખી, શું એ તમારો સ્વામી છે ? તેના બચવાની કાંઈ આશા નથી. બિચારો કમેતે મુઓ. ચાલો તેને ઘેર લઈ જઈએ. એમ કહીને તે માણસોએ લાશને ઉઠાવીને પાસેના એક ઓરડામાં સુત્રાડી દીધો. દીવારાની સાથે ગુલબદન પણ હતી, તેણે મરતી વખત જમશેદને જોવાનો ઈરાદો કરી લીધો હતો.

ડોક્ટર વિગેરે દવા આપીને ચાલ્યા ગયા, અને માણસો પણ ગયા, તે પછી જમશેદને હોંશ આવી, તેણે જોયું તો ગુલબદન અને દીવારા બન્ને ખેઠી છે.

જમશેદ—(ગુલબદન) “ તું આહીં કેમ આવી છે ? ”

ગુલબદન—“ ઇનશાની ફરજ અદા કરવાને માટે. ”

જમશેદ—“ મને કેવી રીતે વિશ્વાસ પડે ? કદાચ તું દવાની જગાએ મને ઝેર દઈને મારવા આવી હોય તો હું આ વખતે તને શું કરી શકું એમ છું. ”

દીવારા—“ જરા ખુદાથી તો ડરો, તમે મારી સાથે શું કરાવ કીધો હતો ? ”

ગુલબદન—“ હું તમારાથી બચવાને માટે ગાડીથી કુદી હતી અને બચી ગઈ, તથાપિ તમે ખીમાર અને મરી જતા જાણીને હું તમારી પાસે દવા દેવા આવી છું. ”

જમશેદ—“ કાંઈ નહિ, તમારી દાનત ખરાબ છે. ”

ગુલબદન—“ ખુદા કરે અને તમે સાબ થઈ જાઓ, ખસ હવે હું જાઉં છું. ”

પ્રકરણ ૨૩ મું.

જમશેદ મરી ગયો.

તેરે જનપર દમ ભરે જો અપના સર હો,
પુશ નસીબી મેં હમારા ન કોઈ હસમર હો.

જમશેદ—“ મને સ્ત્રીઓ ઉપર વિશ્વાસ નથી. ”

તે વખતે ડોક્ટર અને મકાન માલીક આવ્યા. ગુલઝદન જવા ઠગ્ઠગ્ઠી હતી, તથાપિ તે માણસોએ સમજાવીને તેને થોડા વખતના માટે રોકાવાનું કહ્યું; તેટલા વખતમાં એ લોકોએ જમશેદને બહુ પ્રકારે સમજાવ્યો. સમજાવ્યા પછી તે લોક પાછા ચાલ્યા ગયા. હવે જમશેદની તખીયત બગડતી જતી હતી. તેણે ગુલઝદન અને દીલારાને બોલાવીને પોતાની પાસે બેસાડ્યા અને તે બંનેના હાથ તેણે પોતાના હાથમાં લીધા.

જમશેદ—“ ગુલઝદન ! પાક ગુલઝદન ! હું આ વખતે મરવાની તૈયારીમાં છું, તું તારો હાથ મારા હાથમાં મરતા સુધીના માટે રાખવાનું વચન આપ, પ્યારી દીલારા ! તું પણ તેમજ કર. ગુલઝદન અને તું બંને મને ધિક્કારો છો અને હું ધિક્કારને પાત્ર પણ છું, તથાપિ આ મારો મોતનો વખત છે, ”

ગુલઝદનના દીલમાંહેની ધિક્કારની લાગણી, નાશ પામી. બંનેએ મળીને કહ્યું—“ અમે તમને ધિક્કારતા નથી. ”

જમશેદ—“ ખુદાની મહેરબાની છે, તમારા દીક્રા મારા લીધે છીન બીન બની ગયા છે, તથાપિ હવે હું મરવાની તૈયારીમાં મારી નાપાક છાંદગી પુરી થવા આવી છે, મારી બે ચાર વાતો સાંભળી રહ્યો, જરા તમે વધુ નજદીક આવો, મારાથી સારી રીતે ખોલી શકાતું નથી. ”

બંને વધુ પાસે ગઇ, જમશેદની ધીરી ધીરી વાત હવે બરોબર સમજવા લાગી.

જમશેદ—“ ગુલમદન સાંભળો ! હું હમેશાં બદમાશ નથી રહ્યો, હું સારા કુળનો છોકરો છું, હું બદમાસો અને જુગારી લોકોના સહવાસમાં પડીને ખરાબ થઇ ગયો. અફસોસ, હું જુવાનીનાં લીધે ખરાબ બની ગયો. જે વખતે હું તુંને મળ્યો અને પુરી રીતે તારા ઉપર આશ્રય બની ગયો તે વખતે મારા દોસ્ત હૈદરે મને તારી સાથે મેળવવાનો વાયદો કર્યો. એક બીજાને તેણે મારી સાથે મેળવી. મારી અને તારી મુલાકાત થઇ ગયા પછી તે ઝોરત શ્વાની ? લુચ્ચી છોકરી કહેવી જોઇએ, તે હૈદરથી બદલી ગઇ. આ પહેલાં તે હૈદરને આહતી હતી. તે કારણેથી મારે અને હૈદરને દુસ્મનાવટ થઇ ગઇ. તે કહેતો હતો કે,—“ તે છોકરી મને મળે નહિ તો હું તારી ગુલમદન સાથે કદીપણ શાદી થવા દઉં નહિ, ” તે છોકરી કોણ હતી, તે હમણાં હું તુંને બતાવીશ નહિ. અને કબરની અંદર બોજો પણ નહિ લઈ જઈ. મારા ગળામાં જે આ બટવો લટકી રહ્યો છે તું તેને ખોલી લેજે. તથાપિ યાદ રાખજે જ્યાંસુધી સફરરજંગ સાથે તારી શાદી થાય નહિ. ત્યાં સુધી બટવો ખોલીશ નહિ. મને પુરો વિશ્વાસ છે કે, તું મારી છેવટની વાત માનશે. વાર, કાગળ કલમ અને દોત લાવો. ”

હસીના લઇ આવી.

જમશેદ ખુબ બહેલ ગણેલ આદમી હતો, તે કારણે તેને પડ્યા પડ્યા લખવામાં કાંઈ અડચણ નહીં તેણે પત્ર લખીને તેના ઉપર સફરજંગતું શીરનામું લખ્યું અને ગુલબદનને તે પત્ર આપી દીધો.

જમશેદ—“ગુલબદન! આ પત્ર તું સફરજંગ સાથે શાદી થઈ ગયા પછી તેને આપજો. અગર તે શાદીનો ઇન્કાર કરે, કેમકે હું તારી શાદીના દીવસે તને નસાડી લાગ્યો છું; તો તું આ પત્ર તેને પહેલાથી આપી દેજો. મેં ભારે ગુન્ડો કર્યો, તારા ઉપર મેં ભારે સખ્તાઈ કરી, હવે તું મારા ગુન્ડાઓ માફ કર. તારા માફ કરવાથી ખુદા પણ માફ કરશે, તું તારા મોટેથી કહે કે, જમશેદ મેં તારો ગુન્ડો માફ કીધો.”

ગુલબદનનું હૃદય ભરાઈ આવ્યું, તેવા વખતે દુરમનનું હૃદય પણ ભરાઈ આવે છે. એશક કોઈ પથર જેવા હૃદયના હેવાનનું દીલ ભરાઈ આવતું નહિ હોય. અમારા વાંચકોની જાણની અને ઝોળખાણની તે છોકરી ગુલેનાર છે કે, જેણે કાસીમના મૃત્યુ વખતના વેણ ઉપર કાંઈપણ ખ્યાલ કીધો નહિ, તેનો પણ ગુન્ડો નહોતો, ગુન્ડો હતો ઇશક ખાના ખરાબીનો. તથાપિ દયાળુ હૃદયની ગુલબદનનું હૃદય ભરાઈ આવ્યું. તેની આંખોમાંથી આંસુ વરસી રહ્યા હતા.

ગુલબદન—“જમશેદ મેં તમારા ગુન્ડા માફ કીધા.”

માફ કીધું સાંભળીને ખુશીના કારણે જમશેદની આંખોમાંથી પણ આંસુ નીકળી પડ્યાં.

જમશેદ—“ખારી દીલારા! તુંને મેં ભારે દુઃખ આપ્યું છે.

તુંને હું આખેરી વખતે કાંઈ • આપી શકતો નથી. હાં, તું મારી આ બોક્સ કે જે મારા ખીસ્સામાં પડી છે તે-લખ લે. તેમાં તારા લાયક કાંઈક ચીજ છે કે જે ગરીબ જમશેદની પુત્ર છે તે મળી જશે. હું મરું છું. તું જે ચાહે તો કોઈ નેક આદમી સાથે નિકાહ કરી લેજો. મેં તારી જીંદગી બરબાદ કરી, તુંને જીવાનીના વખતમાં ગાંડાની હોસ્પીટલમાં રાખી, તું પણ મારા ગુન્હાઓ માફ કર. જીઓ એ ડોશીની પાસે હવે જઈશ નહિ, તે મારી ફાઇ નથી, મા પણ નથી, પણ તે હરામ જાદી કુટણી છે, હાં તું માફ કર. ”

દીલારા—(રોધતે) “ મારા બહાલા સ્વામીન ! હું તમારા ગુન્હા માફ કરું છું. કે, તમને જન્નત.....”

જમશેદ—(આકાશના તરફ હાથ કરીને.)

“ દુઆ યહ હૈ, કિ વક્તે મર્ગ મુશકિલ મેરી આસાં હો,
જવાં પર દાગડે નામ આયે યારખ યક બચક તેરા. ”

તે પછી જમશેદ કાંઈ કહી શક્યો નહિ, તેનો દેખાવ શરી ગયો, જેને માણસો સત્રીપાત પણ કહ્યા કરે છે.

જમશેદ—(ખીજવાધને) “ હું એક ભારે દરીયાના કાંઠા ઉપર પડ્યો છું પાણી ભારે જોરથી વહી રહ્યું છે, મને ભારે શરદી અને તકલીફ મારુમ પડે છે, હાય, હાય, મને આ કાળા મોઢાવા-ળાથી બચાવો મને એ ડરાવી રહ્યા છે. (ઉછળીને) ઝોહ લહર પણ મારા ઉપર આવી ગઈ. હાય, હવે હું તમારો અવાજ સાંભળી શકતો નથી, કાનમાં ભારે જોરથી પાણી જઈ રહ્યું છે, ગુલમદન ! દીલારા ! બ્યારે હું મરી જઈ ત્યારે મને યાદ કરજો. હાય, મારા

ગુન્હાઓ માર કરજો અને મારા કૃત્યોને ભુલી જાજો, નહિતર આ કાળા મોઢાવાળા મને જહાન્નમમાં લઈ જવાનું કહે છે. હાય મને બચાવો. દરિયો મારા ઉપર ચઢતો આવે છે, પાણી બહુજ ઉંચું થઈ ગયું, શરદીની લહેરો મને અકડાવવા માગે છે, ભારે શરદી છે પાણી લાંબે સુધી પહોંચી ગયું. યા ખુદા.....

યા ખુદા કહીને જમશેદ હંમેશના માટે દરિયામાં કુખી ગયો. છેવટનો શેર કહેવાના કારણે તેની જીમથી “ યા ખુદા ” નીકળી ગયું. તેનું મુઠ્ઠું જોઈને દીવારા બેહોશ થઈ ગઈ, ગુલબદન રોવા લાગી, ડોક્ટર અને મકાન માલિકે મરી ગયેલા મહદાને મુસલમાની કબરસ્તાનમાં ખાડો ખોદાવીને દફન કરાવી દીધું. તેની કબર ઉપર એક સંગેમરમરની પટ્ટી લગાડી દીધી. જેમાં લખ્યું હતું કે,
“ ખુદા બખશે બહુત સી ખુબિયાં થી મરને વાલેમે.”

બંને કેટલાક દિવસ સુધી તે મકાનમાં રહી. ગુલબદનને વતનનો (જન્મ ભુમીનો) ખ્યાલ આવ્યો. ગુલબદન દીવારાને સાથે લઈને મકાન ગઈ. ગુલેનાર અને રજુઆ તેને જોઈને નારાજ થઈ. ગુલબદનની ફાઇ તેને જોઈને બહુજ ખુશી થઈ. ગુલેનારને તે વખતે ભારે તાજબી ઉપજી, કેમકે તેણે તેની સાથે તેના સ્વામી સરદર-જંગને ન જોયો.

ગુલનાર—(મનમાં) “વાહ, ખુદા તારી કુદરત! છેવટે તે બંનેને મળવા દીધા નહિ. બેશક સરદરજંગ મારા નશીબમાં લખ્યો છે.”

ગુલનાર ગુલબદનની પાસે બેઠો. જોઈને સમજી ગઈ કે બેશક સરદરજંગે તેને છોડતી વખત કાંઈક દોલત દીધી હોવી જોઈએ.

ગુલબદનને પોતાના વતનથી પણ મન ઉઠી ગયું, કારણ કે તેનો બંડાલો સ્વામી ત્યાં હતો નહિ, ગુલબદનને વિચારી લીધું કે, અહીંથી મુંબઈ જવું જોઈએ, ત્યાં કેટલાક દિવસ બાડાના મકાનમાં રહીને અરબસ્તાન જઈ. ગુલબદનને પોતાની ફાઇનો પણ મત માગ્યો. તેણે પણ જવાનું કહ્યું.

ફાઈ—“ દીકરો હું તારી સાથે આવત નહિ. તથાપિ તું એક શોળ વરસની હસીન છોકરી છો, એવી સ્થિતિમાં હું તારી સાથે રહેનાનું બ્યાજખી માનું છું.”

ગુલબદન—“ શું હું એવી જુવાન થઈ ગઈ ? ”

ગુલબદનને “શોળ વરસની હસીન” નું વાક્ય બહુ ખુર લાગ્યું. કેમકે તેને ચાહવાવાળો બંડાલો સફરજંગ ત્યાં નહી હતો. મુસાફરીની પુરેપુરી તૈયારી થઈ ગઈ. ગુલેનાર દોડીને આવી અને ગુલબદન સાથે બોલી—“ સફરજંગ આજે આવી ગયા. ”

ગુલબદન—(ઉઠો નિસાસો નાખીને) “ આવ્યા હશે, ”

પ્રકરણ ૨૪ મું.

હું નાવેલ વાંચીશ.

હિલહી ન રહા ઉમ્મીદ ફેસી.

જડ કડ ગઢ આરજી ફેસી.

ગુલબદનના હાથનું કામ પડી ગયું, ચહેરો પીળો પડી ગયો. આંખોની ઉપર અંધારું છવાઈ ગયું.

ગુલબદન—“ સરદરજંગ ક્યાં છે ? ”

ગુલનારે—“ આજ આખા અને ચાલ્યા પણ જશે, મુંબઈ જશે. ”

ગુલબદન—“ તમે ઇચ્છો છો કે, હું અહીંથી ચાલી જઈ ? એ નહિ બને.

ગુલનાર બારે ખુશી થઈ. તેણે જીકું બતાવ્યું હતું, કે તે મુંબઈ જાય. અસલમાં તે ચાલતી હતી કે, ગુલબદન મુંબઈ ચાલી જાય તો હું સરદરજંગ સાથે મહોબત વધાઈ.

ગુલનાર—“ અગર તમને ખાહેશ હોય તો તેમને મળી લ્યો. એટલે જે મહોબત દુર થઈ ગઈ હોય તે પાછી કાયમ થઈ જાય. ”

ગુલબદન—(ઉઠો નિસાસો નાખીને) “ એમ બની શકે નહિ. ”

ગુલબદન પોતાનાં આંખમાં ચાલી ગઈ. ગુલનાર ધીરે ધીરે કહેવા લાગી—“ જો હું ચાહું તો બનેમાં કદી પણ મુલાકાત થવા દઉં નહિ.

પહેલા હું સફરજંગને પૂછું કે, બંનેમાં જુદાઈ કેવી રીતે થઈ, એટલે સમજી લઉંશ.”

ત્રીજા પહેરે એવો જોગ મળ્યો, ગુલબદન માથું ડુબવાનું બહાનું કાઢીને પોતાના ઓરડામાં ચાલી ગઈ; જાતી વખતે તે રોઈ રહી હતી, જે ગુલનારે જોઈ લીધું; ઓરડામાં જઈને ગુલબદને ધૂંટણે ટેકો દીધો અને મોઢું હાથથી ઢાંકીને રોવા લાગી.

વાંચક, આ દીકરીની રોળું નહોતું બહાર પ્યારા સફરજંગ સાથે મળવાની ખુશાલીનું હતું.

ગુલબદન—(ધીરે ધીરે) “હવે હું મારા પસંદ કરેલાને પાછી મળું. હવે અમને કોણ જુદા કરે છે. હું તેને બોલાવીને તેના પગમાં પડી જઈ અને મારી વીતક વાત રોઈ રોઈને સંભળાવું કે જેથી તે જરૂર મને ચહાવા લાગે. તેણે ખુદ મારી પાસે આવવું જોઈએ; તેને મારા આવવાની ખબર જરૂર મળી હશે. તે આવશે, જરૂર આવશે.”

એકાએક ખારણા ખડખડાવવાનો અવાજ આવ્યો, ગુલબદને અવાજ દીધો, કપડા લતા પહેરીને તૈયાર થયેલી ગુલનાર ભારે સુંદર દેખાતી હતી.

ગુલબદન—“દેખો કાચમેન દરવાજો ખખડાવી રહ્યો હતો. તમે જોશક હવાને માટે જવા તૈયાર થઈ રહ્યા જણાવ્યો છે. જાઓ આજ હું નહિ જઈ.”

ગુલનાર—“ખેર. તથાપિ તમે એકલા કેવી રીતે રહેશો ?

ગુલનાર ભારે ખુશી થઇ, તે ગાડીમાં બેસીને હવા ખાવા ગઇ; જ્યેષ્ઠ તો મેદાનમાં સફદરજંગ નાના નાના ઘાસ ઉપર ધીમે ધીમે પગલાં ભરી રહ્યો છે, ગુલેનારે ગાડી રોકી લીધી.

ગુલનાર—“નવાખ સફદરજંગ સાહેબ ? આજ સવારે આપના આવવાના ખબર મેં આપ્યા.”

સફદરજંગ—“અહ, આહ ! ગુલનાર ! તમે અહીં કેમ આવ્યા ?”

ગુલનાર—“શું તમે નથી જાણતા ?”

સફદરજંગ—(હસીને) “તમારી શાદી થઇ ગઇ છે, તમે સ્વામીને ઘેર જાઓ છો,”

ગુલનાર—(નારાજ થઇને) “આપ એવો ખ્યાલ કર્યા કરો નહિ.”

સફદરજંગને તાજુખી ઉપજી કે તે નારાજ કેમ થઇ.

સફદરજંગ—“કેમ નારાજ કેમ થયાં ? તમારા જેવી સુંદર અને મૃગનયની ઓરતને હજારો માણસો ચાહે છે અને તેથી શાદી થઇ ગઇ હોય તો તેમાં નવાઇ પામવા જેવું શું છે ? વાર, હવે બતાવો શું હું ઠીક કહું છું ? તમારી શાદી થઇ ગઇ ?”

ગુલનાર કાંઇ જવાબ ન આપતા ચાલી ગઇ, તથાપિ પાછી ફરીને આવી અને બોલી—“તમે જરા મારા સાથે હું તમને કાંઇક વાત કરવા માગું છું.”

સફદરજંગ તેની સાથે ગયો.

ગુલનારે કહ્યું:—

“તમને માલુમ

સરદરજંગ—(ખુશીમાં ગભરાઇ જઇને) “ તે અહીં છે ? મને માલુમ નહિ હતું. હું આજ સવારે સુંબઝીયા આવ્યો છું. તેની કાંઈક હકીકત કહો. ”

ગુલનાર—“ પહેલાં એ બતાવો કે, તમે તેને ચાહો. પણ છે અને પાછી છોડી પણ દીધી તેનું કારણ શું ? ”

સરદરજંગ—“ હું તેને છોડું ? જે માણસે તમને વાત કીધી તે જૂઠી છે. ગુલખદન તો ખુદ મને છોડીને ગયો છે. ” અહીં ગુલનારે સવાલ ઉપર સવાલ કરીને પુરેપુરી વાત બાણી લીધી.

ગુલનાર—“ તે કોઇ બીજાની સાથે પણ મહોબત કરતી હતી ? દેખો ખૂબ સમજીને જવાબ આપો. ”

સરદરજંગ—“ બચપણના કારણે તેને જમશેદની સાથે મહોબત હતી તે પછી તો તે તેનું નામ પણ લેતી નહોતી. મારી સમજણમાં એ નથી આવતું કે, તે અલોપ કેમ કરીને થઇ ? ”

જે વખતે સરદરજંગ એ કહી રહ્યો હતો ત્યારે ગુલનાર એક જુઠાણું ઉપજાવી રહી હતી.

વાંચક હૈદર નામના જુવાનને જણતા હશે. તે વખતે વખત ગુલનારના મકાન ઉપર આવ્યાં કરતો હતો, ગુલખદનને તે બચપણનો મીત્ર હતો. ગુલનારે વિચાર્યું કે, એ એક સારું અને ગંભીર જુઠાણું છે.

ગુલનાર—“ તમે વિચારીને વાત કીધી નહિ, જમશેદથી પણ વધી જાય તેવો એક ગુલખદનને આશંક મળ્યો છે. ”

સરદરજંગ—(ચોંટીને) “ કોણ ? ”

ગુલનાર—“ તે પીટ્યો હૈદર ! જે તેના બચપણનો મિત્ર છે.”

સફરજંગ—“ હું તો તેને હજી હમણાજ મળીને આવ્યો છું.”

ગુલનાર—“ ગુલબદન હૈદર ઉપર મરી પડે છે, તે તેની સાથે શાદી કરશે.”

સફરજંગ—“ મને શું ખબર ! એ વાત બ્યાજખી હોય તો હું ઝોરતોના ચહેરાનો તિરસ્કાર કરીશ. તથાપિ તમે કોશીશ કરીને ગુલબદનને મેળવી આપો. ”

ગુલનારે રમાલથી પોતાનું મોઢું ઢાંકી દીધું.

સફરજંગ—“ તમે રવો છો કેમ ! ”

ગુલનાર—“ અફસોસ ! ગુલબદન તમારા જેવા જુવાનને છોડીને હૈદર ઉપર મરે છે. ”

પ્રકરણ ૨૫ મું.

હું તેને ભૂલી જાઉં.

મેંર દિલકો થોં મિટાયા કિ નિશાન તક ન રકખા;
મેં લપટ કર રોતો લેતા જો કહીં પૈ મનર હોતા.

ગુલનાર—“મેં તેને તમારા સંબંધમાં બહુજ કહ્યું મેં કહ્યું કે, તમારો આશક ક્યાંય મને મળે છે, તો હું તેના ઉપરથી વારી જાઉં છું. મેં તેને ત્યાં સુધી કહ્યું કે, જુઓ, ગુલબદન ! તમારી પેડે કોઈ મલકાઈ કે મગરૂર ન થઈ શકે, તમારે તમારા આશકને તકલીફ દેવી જોઈએ નહિ.”

સફદરજંગ—“શાબાશ, તમારાથી ચઢી જાય તેવો મારો બીજો કોઈ મિત્ર નથી. (હાથ ચોળીને) હું તમને મિત્ર માનું છું. તમારાથી હવે કોઈ વાત છુપાવીશ નહિ. પહેલાં બ્યારે તમે કહ્યું કે, ગુલબદન આહીં છે ત્યારે મારો ધરાદો થયો કે દોડીને તેને જઈ મળું, તથાપિ હવે હું મારી અકલ અને તમારા મતથી કામ લઈશ.”

ગુલનાર—“તમે તેને હમણાં નહિ મળો, હાં, જો તમને વિશ્વાસ ખેશી જાય કે હૈદર સાથે તેને ધક્કો છે તો તમે શું કરશો.”

સફદરજંગ—“તેને ભૂલી જાઉં અને સ્વપ્નામાં પણ તેનું નામ લઉં નહિ.”

ગુલનાર—“ હું તમારા તરફથી હંમેશા તેને સમજાવતી રહીશ, તમે મને આ મેદાનમાં મળ્યા કરજો. જ્યારે માફક કામ પુરું થઈ જાય ત્યારે હું તમને લઈ જઈને સુલાકાત કરાવી આપીશ.”

સફરજંગની આંખોમાં આંસુ ભરાઈ આવ્યા. ગુલનારના ગયા પછી તેણે કહ્યું—“ ગુલનાર બહુ ખાનદાન છોકરી છે, હું નાહક તેને ખરાબ સમજું છું. જો ગુલબદનને હૈદર સાથે મહોબત હોય તો હું તેના ગુન્હાને કદી પણ માફ કરી શકીશ નહિ.”

ગુલનાર મકાન ઉપર ગઈ તેનો ચહેરો ખુશાલીને લીધે તેજ કરી રહ્યો હતો, તેની મા પણ તેને જોઈને ખુશી થઈ, ગુલબદન બારે ખુશાલી વચ્ચે તેને મળી.

ગુલબદન—“ તમે કાંઈ જોયું ? ”

ગુલબદન સમજી ગઈ હતી કે, સફરજંગને તે જરૂર મળી હશે, તેની કાંઈકે હકીકત પૂછવા જોઈએ.

ગુલનાર—“ વાર, શાનું પૂછો છો કે, કાંઈ દેખ્યું ? કહો, જોઈ કોને ? ત્યાં તો હજારો એકથી એક સારા છે.”

ગુલબદન સમજી કે, આ સફરજંગને મળી નથી. તે પછી કંઈ ન પૂછતા તે પાછી ચાલી ગઈ. દિવસ પુરો થઈ ગયો, રાતના આડ પણ બજી ગયા, ગુલબદનને એ વખત બારે દીલગીરીથી પુરો કીધો. તેને જેની આવવાની રાહ હતી તે ન આવ્યો.

હૈદર પણ આવ્યો હતો, તથાપિ ગુલનારને ન જોવાથી આશ્ચર્ય થયો.

સવારનો રણીઆમણો વખત આવી પહોંચ્યો. ગુલબદન નાસ્તા

પાણી કરીને આરામ ખુરશી ઉપર આવીને બેઠી, તેણે પોતાનો ગાલ હાથ ઉપર ટેકવી દીધો.

શુલબદનની આંખો લાલ થઈ ગઈ હતી. તેણે ત્રણ દિવસથી નિદ્રા લીધી નહોતી, સફ્ફરજંગની સાથે સાથે તેની નિદ્રા પણ આવી ગઈ. શુલબદન રોવા લાગી અને તેની સાથે સાથે મોઢાથી કાંઈક બડબડવા લાગી.

ધસ્ક મેં આપકી તકસીર બહુન મેંને કી;

આપ બી કહિયે કિ તકરીર બહુત મેંનેકી

શુલબદન—(ધીરે ધીરે) “ જો મારી સાથે મહોબત ન હોય તો હું તેને બોલાવું નહિ.”

એકાએક શુલેનાર આવી.

શુલેનાર—“ બહેન શુલબદન ! નવાખ યુસુફની દાવતમાં આવશો.”

શુલબદન—(નારાજ થઈને) “ નહિ નહિ, હું નહિ જાઉં. કેમ જાઉં ? ”

શુલેનાર—(ધીરથી) “ સફ્ફરજંગ પણ ત્યાં જશે તેને તથા યુસુફને બારે દોસ્તી છે.”

શુલબદનનું હૃદય ધડકવા લાગ્યું.

શુલબદન—(નોકરડીને) “ મારો બધાથી સારો પોષાક કહાડો. હું જોવા માગું છું કે, તમે ક્યાં સુધી કપડાની દેખરેખ રાખી છે ?

નોકરડી—“ એમાં શું મોહું કામ છે ? આપ જો પોષાક કહો તે હું કાઢી આપું.”

ગુલબદન—“ જ્યારે હું બતાવું, ત્યારે તું તારી દેખરેખ શું બતાવે છે ? ”

નોકરડી—“ હજુર એક એક પોષાક કરી પહેરો, જે પોષાક પસંદ પડે તે કાઢી લેવાય.”

ગુલબદને અગીઆર જોડ કપડાં પહેરીને ઉતારી નાખ્યા.

નોકરડી—“ વારૂ, એક પુલદાર ઉંચી કીંમતનો ખીજો પોષાક બતાવે છું.” એમ કહીને એક ખુબસુરત પેટીમાંથી તેને કાઢી લાવી. ખરેખર તે કપડા ગુલબદનના ચહેરાને શોભાવે તેવા હતા તે કપડા સોનામાં સુગંધ રૂપ બની ગયા.

નોકરડી—“ જરા આપનામાં જુઓ, આ વખતે આપ ઠીક કારની પુતળી માલુમ પડે છે.” ગુલબદને હસીને આયનામાં જોયું તો તે એક સ્વર્ગની અપ્સરા જેવી જણાતી હતી. તે ખુદ પોતાના ચહેરા ઉપર આશક થઈ ગઈ.

ચાલતી વખત હૈદર પણ આવી ગયો. જ્યારે ગાડી રસ્તા ઉપર ચાલી ત્યારે હૈદરે કહ્યું—“ બહેન ગુલબદન ! જુઓ આજ ગુલનાર કેવી ખ્યારી લાગે છે ? ”

ગુલનાર—(બગડી જઈને) “ મુઆ, તુંને હું ક્યાં સુધી સમજાવું, મારી સાથે તું મસ્કરી કર નહિ.”

ગુલનાર વંચું કાંઈ કહેત અને તેને ગાડીમાંથી ઉતારી નાંખત તથાપિ માલુમ પડ્યું નહિ, કોણ જાણે શું સમજીને ચુપ થઈ ગઈ.

તે લોકોને પહોંચવામાં કાંઈક ઢીલ થઈ, દાવતના ઓરડામાં ઓરડા અને મરદો બધા ટહેલી રહ્યા હતા. ત્યાં એકથી એક

પરીઓ જેવા ચહેરાની છોકરીઓ હતી. તથાપિ ગુલબદનની ખરાબરી કોઈ નીકળી નહિ તે જોઈને ગુલનાર સગી ગઈ.

સફરજંગે ગુલબદનને હૈદરની સાથે જોઈ તેના મનમાં વેદના થઈ પડી, તબીબત બગડી ગઈ.

ગુલનાર ધીરેધીરે સફરજંગની પાસે ગઈ.

સફરજંગ--“હું તમારી રાહ જોઈને ક્યારનો ઉભો હતો.”

ગુલનાર--“હવે ક્યાં જશો?”

સફરજંગ--“બાગમાં.”

બંને જણાં બાગમાં ગયાં, સાંકડી ઠંડી ગુલાબથી ભરેલી હવા આવી રહી હતી. સફરજંગ એક ફળદાર ઝાડની સામે ખુરશી ઉપર બેસી ગયો, ગુલનાર પણ બેસી ગઈ.

સફરજંગ--“હવે એ બતાવો કે, તમે ગુલબદનને આહીં સુધી કેરી રોતે લાવ્યા? અને જો લાવ્યા હો તો મુલાકાત પણ કરાવી ક્યો.”

ગુલનાર--“મને આ વખતે એટલો અફસોસ છે કે, જો મારી આખી જીવનમાં કદીપણ થયો હોય નહિ. મેં શું શું નથી કીધું? તેણે એકબે જવાબ આપી દીધો કે, મને બદનામ કરે નહિ, એટલુંજ નહિ પણ ત્યાં સુધી કીધું છે કે, મને મોઢું પણ બતાવે નહિ, હમણાં તે રાજ નહિ થાય, તેનો ખ્યાલ છોડી દો.”

એ સાંભળીને સફરજંગ ઉભો થયો તેનું હૃદય છીન્ન બીન્ન થઈ ગયું.

સફરજંગ—“ ગુલનાર ! તેને કહી દો કે, હું તેના કહેવા પ્રમાણે ચાલીશ, તેના પહેલા હું જોલીશ નહિ, તેણે મારી જીવાની, મારી જીંદગી અધી રાખમાં મેળવી દીધી.”

ગુલનાર—“ તમે મારી સાથે જોડું લગાડશો નહિ. બેશક હું બહુજ ખરાબ ખબર લાવી છું. હું તમોતે હ મેશા ખુશ મીનનમાં રહેલા જોવા માગું છું.”

પ્રકરણ ૨૬ મું

દાવતમાં.

“વહ દેખતે હું વજમ મેં અગચારકી તરહ
મેં દેખતા હું ચખાં સિતમચારકી તરહ.”

સફરજંગ ગુલખદનના ખ્યાલમાં એવો ડુબ્યો હતો કે, તેણે
ગુલખદનની છેવેટની વાત સાંભળી નહિ.

ગુલનાર—(ધીરેથી) “તમારી હાલત જોઈને મને ભારે અશ-
સોસ થાય છે”

સફરજંગ—“હું એ હુકમને ખુશીની સાથે ઉઠાવું છું. તથાપિ
મારા દીલની ઉમેદ અને આશાઓનું ખૂન થઈ ગયું. હું તમોને મકાન
મુધી પહોંચાડવાને આવીશ.”

ગુલનારને સફરજંગ પાસેથી એવી ઉમેદ નહોતી. તેણે તે ખંતેને
જુદા કરવામાં કોઈ પ્રકારે ખાકી રાખતી નહોતી. હવે એ ચાહતી હતી
કે, તે ખંતેનાં હૃદય જુદા થઈ જાય તો હું સફરજંગને મારો
ચોતાનો ખનાવું.

ગુલનાર—“તમે નાઉમેદ થાઓ નહિ, હું કોશીશ કરતી રહીશ.”

સફરજંગ—“ગુલનાર તમે માણસ નથી પણ ફરિસ્તા છો,
હું કોઈ કોઈ વખત તમને જરૂર મળ્યા કરીશ.”

ગુલનાર—“જરૂર.”

સફરજંગ પુરૂષોના ઝોરડામાં ચાલ્યો ગયો. ગુલમદન આજ રાત જવાથી ગભરાઇ રહી હતી. ગુલમદને પણ સફરજંગને જોયા તથાપિ તે વિચારમાં પડી ગઇ કે, તે પોતા સાથે કેમ નહિ બોલ્યા.

ગુલમદન--(મનમાં) “ હું પણ તેને જાહેર કરી દઉં છું કે, હું પણ બેપરવાહ છું. ”

વચમાં કેટલાક વખત સફરજંગ અને ગુલમદનનો સામસામે ભેટો થયો તથાપિ બોલે નહિ. ગુલમદને વિચાર્યું કે આ વખતે તે આ તરફ આવે અને મારા તરફ જુએ તો હું પણ બોલું. તે ફરીને આવ્યો તથાપિ તેણે આંખ ઊંચી કરીને ગુલમદનના તરફ જોયું નહિ.

આ તરફ ગુલમદન અને બીજી તરફ સફરજંગના દીનમાં આગ લાગી હતી.

એક છોકરીએ ગુલમદનને કહ્યું--“ બહેન હમણા જશે નહિ, એક આદમી ગાવાવાળો છે. ”

ગુલમદને જાણતે જોયું તો સફરજંગ હારમોનીઅમ બજારી રહ્યો છે થોડીવાર પછી સફરજંગ ગાવા લાગ્યો.

ગુલમદન--“ મારી તખીઅત સારી નથી. હું ગુલનારની સાથે ઘેર જઈશ. હવે મને રોકશો નહિ. ”

છોકરી--“ વાહ બહેન ? તમે ન રહો તો બીજી મધો છોકરીઓ કેમ રહેશે. તમારે આવવું પડશે. ”

લાયાર ગુલમદન ત્યાં ગઇ. સફરજંગ બહુજ ખુબી સાથે નીચે લખેલી ગજલ ગાવા લાગ્યો.

गणन

सितम छि करना जडाछि करना निगाछे, उलझत कभी न करना,
 तुम्हें कसम है हमारे सिरछी हमारे हकमें कभी न करना;
 हमारी मैथ्यतपर तुम जे आना तो बार आंसु अछाछे जना,
 जरा रहे पास आणरु भी कहीं, हमारी हसी न करना.
 कहां का आना कहां का जना वह जनते ही नहीं ये रसमें,
 वहां है वादेकी भी ये सुरत कभी तो करना कभी न करना;
 बिये तो यत्नते हैं हजरते दिल तुम्हें भी छस अन्जुमनमें लेकिन,
 हमारे पहलूमें जैठकर तुम हमीसे पहल नहीं न करना;
 नहीं है कुछ कल धनके आसां यह सप्त ज्ञ है जड़ी अलाड़ी,
 कल को पहले रीक करना यह काम अपनी पुशी न करना;
 दुलाक अन्दाजे वस्त्र करना परदह रहजय कुछ हमारा,
 गमे जुदाई में भाङ करछे हमें : अहूकी पुसी न करना;
 मेरी तो है जात जहर उनको वह उनके मतलब छी की न कयों हो,
 की उनसे जे छद्मजसे कडना गज्ज है उनको वही न करना;
 हुआ है गर शौक आधनेसे तो रूप रहे रास्तीकी जनिज,
 मिसाले आरिज रहे सशय अरंग काकुल कुती न करना;
 वह है हमारा तरीकये उलझत कि हस्मनोंसे भी मिलके बलना,
 यह ओक सिवा है तेरा सितमगरकि दोस्तसे दोस्ती न करना;
 हमें ओक रस्ता गलीका उसकी छिपाके दिकको हुअे पशेमां,
 ये हजरते पिज्जको जता हो किसीको तुम रह्यरी न करना;

અયાન દોઝ દિરાક કૈસા દિ હૈ યહાં અપના યે હકીકત,
 જો ખાત કરના લો નાલઃ કરના નહીં તો વહ ભી કભી ન કરના;
 મદાર હૈ ના સહો તુમ્હી પર તમામ અબ ઉસકી મુન્સફીકા,
 જરા તો કહના ખુદા લગી ભી ફકત સંખુત પર વક્તી ન કરના.

ગુલબદને ભારે ચુપકીથી કામ લીઝું જ્યાં સુધી તે ગજલ
 પુરી ન થઈ ત્યાં સુધી મુડેરના તકીઆની પાસે ઉભી રહીને નીચે
 ગાઈ રહેલા સફરજંગને જોઈ રહી. માથુસો ગજલ સાંભળીને
 ડોલવા લાગ્યા, પરસેવો નીકળવા માંડ્યો, બધા માથુસો બહાર
 બાગમાં નીકળી ગયા, ગુલબદને પણ નીચે ઉતરીને બાગમાં જવા
 લાગી, તે વખતે બળતા લેપથી તેના કપડામાં આગ લાગી ગઈ.
 ધુમાડો જોરથી નીકળવા લાગ્યો, હવાના કારણે, કાલીન, પડદા,
 ફર્સ વિગેરે વિગેરે બધું સળગી ઉઠ્યું, તેને નાસવાનો માર્ગ રહ્યો
 નહિ, તે બડકીની પાસે દોડીને ગઈ અને જોરથી ખીજવાઈને કહ્યું
 “ખુદાના માટે મને બચાવો.”

પ્રકરણ ૨૭ મું.

આગ.

“ નિકલ જાયે હમ તેરે કદમોં કે નીચે.

યહો દીલકી હસરત યહી આગનુ હૈ. ”

મહેમાન લોકો ગભરાઇને શોર કરવા લાગ્યો.—“ આગ લાગી, આગ લાગી ”

ગુલનાર—“ ચરે એ તો ગુલખદન છે, દોડો બચાવો, ”

સાંભળતાની સાથે સફદરજંગ દોડ્યો. નજર ઉંચી કરતાં તેણે જોયું કે, ગુલખદનના કપડા સળગી રહ્યા છે, તથાપિ પાછી ગુલખદનને જોઇ સક્યો નહીં, આગ તેની ચારે બાજુ ફરી વળી. સફદરજંગના ચહેરા ઉપર મલીનતા છવાઇ ગઇ. તે યાહોમ કરીને આગમાં કુદી પડ્યો. અને ગેળ થઇ ગયો. માણસો તેને નહીં જોવાથી શોર મચાવવા લાગ્યા. સફદરજંગ પડવાને ફાડીને બીજી બાજુ નીકળી ગયો, તે જુમ પાડવા લાગ્યો, ગુલખદન ! ગુલખદન ! ” તથાપિ કાંઈ જવાબ મળ્યો નહિ, તેનું મન તલપાપડ થવા માંડ્યું, તેણે વિચારી લીધું કે,—“ જો ગુલખદન ન મળે તો, સફદરજંગ પણ મરવાનો છે.

સફદરજંગ—“ ગુલખદન ? જવાબ આપો ક્યાં છો ? ”

આખા મકાનમાં બધી બાજુ આગ લાગી હતી, સફદરજંગે ત્રણ દરવાજા જોયા તે ત્રણે દરવાજા ઉઘાડવા મહેનત કરીથી તથાપિ ત્રણે દરવાજા બંધ હતા, તે વધુ વધુ ગભરાવા લાગ્યો.

સફદરજંગ—“ યા અલ્લાહ ! ગુલખદન મને સહી સલામત મળે. ”

સફદરજંગે એક દરવાજાને તોડી નાખવાનું ધાર્યું, ટાણા માટે અંદર ઝુકીને જોયું. જોતાની સાથે તેની હાલત વધુ ખરાબ થઇ, સફદરજંગને એ વાત જન્મ ભર યાદ રહી હતી.

ગુલબદન એક કાલીન પર પડી હતી. તેના એક હાથના ફાસલા ઉપર આગ પહોંચી ગઇ હતી. સફદરજંગે યુમ પાડીને એક હાથ દરવાજા ઉપર માર્યો. તથાપિ નકામું. હવે આગથી ગુલબદન ઢકાઇ ગઇ. સફદરજંગે જોરથી ઉછળીને એક ધક્કો માર્યો, તે વખતે દરવાજો સફદરજંગના માથા ઉપર પડ્યો, તેનું માથું ફાટી ગયું, યુન વહેવા લાગ્યું, માથું ધુમવા લાગ્યું, તથાપિ તેણે તેના કાંધ પર પ્યાલ કીધો નહિ, અંદર ધરી ગયો. ઝપટ લગાવીને તેણે આગથી ઘેરાઇ બેઠોશ થયેલી ગુલબદનને ઉપાડી લીધી; જોયું તો તેને આગથી ક્યાંઇ નુકશાન પહોંચ્યું નહોતું. સફદરજંગે પાછા ફરીને જોયું તો ચારે બાજુ આગ ફેલાઇ ગઇ હતી. ફક્ત એક બારી બાકી રહી હતી.

તે વખતે હૈદરે ભારે કામ કીધું, બારીની પાસે સીડી મૂકી દીધી, સફદરજંગ સીડીથી ઉતરવા માંડ્યો. ખંભા ઉપર ગુલબદનને લીધી હતી, લોહી પોતાના માથામાંથી વહી રહ્યું હતું, બેઠોશી આવી ગઇ હતી, અને આંખે અંધારાં આવી ગયા હતા.

સફદરજંગ—“ હે યુદ્ધ, તું મને સહીસલામત જમીન સુધી પહોંચાડ, જેથી આ છોકરીને દુઃખ થાય નહિ.”

બહુજ નીચે સુધી ઉતરી આવ્યો. તથાપિ હવે તેના પગ કંપવા લાગ્યા. બહાદુર હૈદરે ઉછળીને પહેલા ગુલબદનને બાથમાં લઈને નીચે

સુવડાવી. તે પછી પડવાની તૈયારીમાં આવેલા સફરજંગને પણ ઉતારી લાવ્યો. સફરજંગ એહોશ થઈ ગયો હતો.

તે પછી હૈદરે જોયું કે, ગુલબદનને કાંઈ આંચ આવી નહોતી, ક્યાંક દાઝી પણ નહિ હતી, તથાપિ સફરજંગ જખમી થયો હતો. હૈદરે ગુલબદન અને ગુલનારને ગાડીમાં બેસાડીને ઘેર જવાનું કહ્યું અને પોતે સફરજંગને લઈને તેને ઘેર ગયો. સફરજંગને મકાન ઉપર સુવડાવીને તે ડૉક્ટરને ત્યાં ગયો.

આ તરફ ગુલબદન આંખ ઉઘાડી, જોયું તો પોતે પોતાના મકાનમાં છે અને ગુલનાર પોતાની પાસે બેઠી છે.

ગુલબદન--“એહન ગુલનાર હું રાખું જોઈ રહી છું કે, તમે મારી પાસે ખરેખર બેસી રહ્યા છો ? હાય, હાય, કેવો આગ હતો ! હવે મને યાદ આવ્યું, મારો જીવ કોણે બચાવ્યો ?”

ગુલનાર--“બેશક કયામતની આગ હતી. આગ ક્યાં હતી, હે ખુદા ! એ તો કહેર હતો. નવાબ હૈદરે તમારો જીવ બચાવ્યો. તમારા મૃત્યુમાં કાંઈ શક નહોતો.”

ગુલબદન--(કંપીને) “શું મકાન સળગી ગયું ?”

ગુલનાર--“નહિ, આગ જલદી ખુઝાવવામાં આવી હતી. કાંઈ વધુ નુકશાન થયું નથી. શક્ત આગની તરફનો કાંઈક ભાગ બળી ગયો.”

બીજે દિવસે બહુજ મિત્રો જોવાને માટે આવ્યા તથાપિ ગુલનારે બધાના શુક્રિયા અદા કરીને કહ્યું--“ગુલબદન અત્યારે સારી સ્થિતિમાં છે” એમ કહીને તેને રવાના કરી દીધા. ગુલનારે એવા કારણે તેને આવવા નહિ દીધા કે, ક્યાંક વાતો કરતાં કરતાં તે માણસો એમ

કહી દે નહિ કે, સફરજંગે બચાવી દીધાં. સાંજના વખતે સફરજંગે આવ્યો. અવાજ દેતાની સાથે ગુલનાર ગમરાધ જઈને બહાર આવી,

સફરજંગ—(હસીને) “જો કે ગુલબદને મને સાફ જવાબ આપી દીધો છે તથાપિ હું પાછો તેને મળવાને માટે આવ્યો છું. મને ઉમેદ છે. તેમજવાનો ધન્કાર કરશે નહિ, (તાજીબીથી) હાથ, ગુલનાર તું રહે છે શા માટે?”

ગુલનાર—(હસકાં ભરીને) “મારા નશીબમાં લખ્યું છે કે, હંમેશાં તમને ખુરા સમાચાર પહોંચાડતી રહું.”

સફરજંગ—“ગુલબદને મને બોલાવ્યો છે.”

ગુલનાર—“બોલાવ્યા તો છે તથાપિ તમને તે વાત સાંભળવાથી અફસોસ થશે કે, તેણે શું કીધું?”

સફરજંગ—“કેમ શું કહ્યું?”

ગુલનાર—“એક દલાક પહેલા તેણે કહ્યું, કે તેથી બહેતર હવું કે, હું મરી જાત. જો તે આવે તો તેને કહી દેજો કે હું.....”

સફરજંગ—(ખુરશીથી ઉઠીને) “ગુલનાર, હું જો મેષજતને કદિ સહન નહિ કરી શકું. જેટલી મને ગુલબદન સાથે મહોબત હતી તેટલીજ અત્યારે જુદાઈ થઈ ગઈ. કોઈ બલા માણસને બોલાવીને શું બે આખર કરવી છે? હવે હું તેનું નામ પણ લખશ નહિ. છેવટે હું પણ માણસ છું. ક્યાં સુધી બરદાસ્ત કરું.”

મેરી નિસબતકા એક તાર દેટા,
વહ કાફિરકા તો સખ જન્નાર દેટા;

શિક્ષસ્ત અથ ઇચ્છને દોનોંકી તરફદી,
ધધર બેઢિલ ઉધર દિલદાર દ્વેડા.

ગુલનાર—(પોતાનું મોઢું રૂમાલથી ઢાંકીને) “ નહીં, નહીં,
સફદરજંગ ! તેને ખરાબ નહિ લહેા. મને અફસોસ છે.”

વાંચક, ખરૂં જુઓ તો ગુલનાર ખુશી થઇ રહી હતી. તેટલા
માટેજ તેણે રૂમાલથી મોઢું ઢાંકી લીધું કે, મારી ખુશાલીને સફદરજંગ
જેઈ ન જાય.

ગુલનાર—“ સફદરજંગ ! નાઉમેદ થાઓ નહિ ખુદાની દુઆથી
હું તમારી મદદગાર છું, હું કોઇને કોઇ વખતે તમને જરૂર મેળવી
આપીશ.”

એશક, સફદરજંગને ગુલબદનની સાથે ખરો ઇશક હતો, તે તેની
દીલોબનથી પ્યારી હતી, સફદરજંગ ગુલનારને હુપાઇને મળતો
હતો અને તેની સલાહ પ્રમાણે કામ કરતો હતો.

પ્રકરણ ૨૮ મું.

મારું જીવન બરબાદ થયું.

બચાં દરદે મુહબ્બત જો હો. ક્યાકર હો;
જખાં દિલકે સિયે હે ન દિલ જખાંકે લીયે.

ખીજે દિવસે મુલખબન કપડાં લતા પહેરીને તૈયાર થઈને પોતાના બારણામાં ઉભી હતી. તે એકબાજુ જોઈ રહી હતી. માલુમ પડતું કે, તે કાંઈ વિચાર કરી રહી હતી.

મુલનાર તેની પાસે બેસીને ગભરો મુંઘી રહી હતી.

મુલખબન—“બહેન હું સફરજંગને આશરે હતી, તથાપિ અશ્વોસ તેને મારો કાંઈપણ ખ્યાલ નથી. હું બિમારની તેણે કાંઈપણ ખબર ન લીધી? શું તેણે તે આગની વાત નહિ સાંભળી હોય? છેવટ સુધી તે પણ જલસામાં શામીલ હતા.”

મુલનાર—“ખાજે મર્દ તેવાજ થયા કરે છે. ઇશક તો તેના હાથે ખીલવવાનો છે, તથાપિ તાકાલીફ ખીલવવો તે પડી જઈને કુટી પણ જાય છે. જો તમે મારું કશું માનો તો તેના ખ્યાલ છોડી દ્યો, નહિ તો તમે મને સાચે સાચું બતાવી દો. એટલે તેના મેળની કાંઈ તદખીર કરૂં.”

મુલખબન—“બસ, બસ, મને એવો સ્વાલ કરો નહિ, હું નથી બતાવી શકતી કે, કેવી રીતે જુદાઈ થઈ. હું તે વાતને બૂલી જવા માગું છું.”

ગુલનાર ઘાંતથી પોતાના હોઠ ફરડવા માંડી, કેમકે તેની મતલબ તેથી પુરી થઈ નહિં.

કેટલાક દિવસ પછી ગુલબદન પોતાની નાની સરખી ટમટમ ગાડીમાં બેસીને હવા ખાવા જઈ રહી હતી. ગુલબદન એકલી હતી. તે કાંઈક દુર ગઈ હશે કે સફરજંગને ઘોડા ઉપર સ્વાર થઈને આવતો જોયો. બંનેની આંખો મળી. ઘોડા વખતના માટે બંનેએ ઘોડાની ચાલ ધીમી કરી નાખી.

હવે તે નાની ટમટમ ગાડીની પાસે પહોંચી ગયો અને તેણે જોયું કે, ગુલબદન છે. બિચારીનું દિલ હાથ હાથ ઉછળવા લાગ્યું. તેણે ઘોડાની લગામ બેંચી રાખી અને ગુલબદનના તરફ જોઈને કહ્યું કે,

“ અગર ફિર કબી મિલો તો અનનન બન જના, ”

સફરજંગ કેટલાક વખત સુધી ઉભો રહ્યો, છેવટે તેણે ઘોડાને એડી મારી અને આગળ નીકળી ગયો.

ગુલબદને તાજુખીથી જોયું કે, તે ચાલ્યો કેમ ગયો. તે પછી પાછો એક નિસાસો નાખીને કહ્યું.

રાસ્તા કાટકર વે હમસે ચલે જાતે હૈં,

હમને વહજજ જિન્હેં દિલમેં બિહા રકખા હૈં.

ગુલબદનનું મન આગળ જવાને ન વધ્યું. તેણે ગાડી મકાન તરફ ફેરવી દીધી. તેના ચહેરાનો રંગ હડી ગયો. હોઠ સુકાઈ ગયા. રજીઆ બેગમ તેને તેવી હાલતમાં જોઈને બોલી હતી.

રજીઆ—“ શું તું કાંઈ બિમાર થઈ ગઈ છે ? ”

ગુલબદન—(હસીને) “ હાં બિમાર છું, ” દિલમાં કહ્યું,
બિમારી ધરતી છે, જીવની સાથે જવાની છે.

રજુઆ—“ ખારી ગુલબદન ! દીકરી તારી શું હાલત છે ?
શું વાત છે ? કહે તને શું થઈ ગયું ? તારા હાથ ગરમ છે, ચહેરા
પીળા પડી ગયો છે.”

ગુલબદન—(રોષને) “ જોટલી ઉતાવળે જવાય તેટલી ઉતાવળે
મને અહીંથી જવા દો.”

રજુઆ—“ દીકરી ! હું તો સમજતી હતી કે, તું અહીં રહે,
શું કારણ છે કે, તને આ જગાનો આટલો બધો અણુગમો થઈ ગયો.”

ગુલબદને જવાબ પણ હજી આપ્યો નહોતો કે, ગુલેનાર
બોલી ઉઠી—“ શું તમે સફરજંગને નહિ મળ્યા ? ”

રજુઆએ ગુલેનારને આંખના ધસારાથી વારી.

ગુલબદન—“ હું એકદમ થોડો ધણો સામાન લઈને ફાઈને
ત્યાં જઈશ.”

ગુલનાર—“ માફ મન તો અહીં લાગી ગયું છે.”

ગુલબદન—“ તમારું દિલ ચાહે તો તમે અહીં રહો, હું એવી
સ્વાર્થી નથી કે, બીજાની દિલચસ્પી તોડું. હું દીવારાને સાથે
લઈ જઈશ.”

ગુલનારે મુસ્કેલીથી પોતાની ખુશાલી રોકી.

ગુલનાર—(બનાવટી અફસોસથી) “ તમે ક્યાં જશો ? ”

ગુલબદન—“ જ્યાં ફિરમત લઈ જાય ત્યાં.” ગુલબદને આંસુ
રોકવા આજ્ઞા તમાપિ નીકળી પડ્યા.

ગુલબદન રાતના વખતે રવાના થઈ ગઈ. અફસોસ ! ગુલેનારે તેને છોડી.

સવારના વખતે ગુલબદન પોતાની ફાઈન ત્યાં પહોંચી ગઈ.

અમીના—“ આવો દીકરી ગુલબદન તું ક્યાંથી ? દીકરી તું તો એકાએક આવીને ચોંકાવી દે છે. હું તો સમજી કે, તું ગાંધીપુર ગઈ હોઈશ.”

ગુલબદન—“ જવાની હતી. તથાપિ ગઈ નહિ.”

ડોશીએ જુની રીતમાત પ્રમાણે ફરનીચર, ગોઠવેલ એક ઓરડો ઉઘાડી આપ્યો. ગુલબદન અને ડોશી અંદર ગયા.

અમીના—“ દીકરી ગુલબદન ! જો મારાથી કોઈ વાત ગુપ્ત રાખ નહિ. પહેલાં એ જતાવ : કે, સફરજંગ સાથે તને કેમ કરતાં જુદાઈ થઈ ? ”

ગુલબદને માથું હલાવી દીધું. વાંચકોને એ પણ માલુમ હોવું જોઈએ કે, ગુલબદનની સાથે દીલારા પણ હતી.

અમીના—“ જુઓ દીકરી, તું ગુપ્ત રાખે છે, તારું કુમળું મન એ દિલગીરીમાં તુટી જશે. જો તું મને જતાવી દે તો તારી દિલગીરી ઓછી થઈ જાય.”

ગુલબદન રોષ પડી, તેણે પોતાનું માથું અમીનાના ખોળામાં મુકી દીધું અને કહ્યું—“ સફરજંગ સાથે જુદાઈ શું થશે, મારું આખું જીવન બરબાદ થઈ ગયું.”

તેના મોઢામાંથી તે સિવાય ખીજું કંઈ નીકળ્યું નહિ.

અમીના—“ તારો પણ વાંક હશે, તે તો તારા ઉપર જતો.

દીલથી રીદા છે. તું કાંઈ ખીજની સાથે મહોબત કરવા લાગી છે, કેમ એ વાત ખરી છે ન ?”

ગુલબદને માથું હલાવી દીધું—“આપનો ખ્યાલ ખોટો છે.”

અમીના—“ત્યારે તું ખતાવ કે, તે તારાથી કેમ નારાજ થયા ?”

ગુલબદન—“ફાઇયા અમારા બંનેમાં કોઈનો કાંઈ વાંક નથી.”

અમીના—“છેવટ કારણ શું નહ્યું ? તને તેની સાથે તો બારે મહોબત હતી.”

ગુલબદન—“ફાઇયા, શું કહું, જેટલું તે પહેલા ચાહતા હતા તેટલીજ તે હમણાં ધિક્કારે છે.”

અમીના—“તુંને કેવી રીતે માલુમ પડ્યું ?”

ગુલબદને આગ લાગવાની અને જોવા ન આવ્યાની વાત સાથે સાથે સડક ઉપર મળવાની હકીકત પણ કહી સંભળાવી.

અમીના—“જો તું સાચું કહેતી હો તો માલુમ પડે છે કે, સરદરજંગ હવે માણસ નથી રહ્યો. મારા મનમાં આવે છે કે, તેનું કાંઈ કારણ જરૂર છે. વાર, હું સરદરજંગને મળીને અધી વાત પુછી લઉં.”

ગુલબદન—“મહેરબાની કરીને તેવું ન કરશો અગર કરો તો તમે તેના કરતાં મારા સાથે બીજા વધારે કાંઈ પણ ખુરાષ કરતા નથી. તેણે માફે જીવતર બગાડી નાખ્યું. હું તેના વિના જીવગી કાઢી નાખીશ. હું તેના જુન્દો કદિ પણ માફ કરીશ નહિ.”

ડોશીએ વાત વધુ વધારી નહિ, તે ચુપકીથી ચાલી ગઈ.

પ્રકરણ ૨૯ મું.

સફરજંગલું લોળપણ.

“ ખુદા કરે કી મલ ઈતમરકા ન મિટ;
મેરે સવાલકા વહ દેં જવાબ ખરસોં મેં. ”

ગુલબદનના ગયા પછી સફરજંગ ગુલનાર સાથે પેલા મેદાનમાં મળ્યો. જે મેદાનની હડીકત વાંચક જાણે છે તે એ મેદાન હતું કે, જ્યાં સફરજંગના મુંબઝવી આવવા પછી પહેલેજ દિવસે ગુલનાર મળી હતી.

ગુલનાર—“ હું તમોને યુક્તિ બતાવું છું. તમે હંમેશાં ઘેર આવ્યા કરો, કોઈને કોઈ વખતે ગુલબદનની જરૂર મુલાકાત થઈ જશે. તમે તેનો હાથ પકડી લેજો, જ્યાં સુધી તે પોતાનો ગુન્દો માફ કરાવે નહિ, જ્યાં સુધી તે તમારી સાથે મહોબતનો ઇક્રાર ન કરે, ત્યાં સુધી હાથ છોડશો નહિ. ”

ગિયારા સફરજંગના માટે એ પણ જૂઠો રસ્તોજ હતો. કેમકે ગુલબદન તો ઘરમાં પણ હતી નહિ, લાચાર, તેણે તેની વાત માની. આશક લોક હંમેશા તેવી ભૂલો કરે છે.

સાંજના વખતે સફરજંગ ગુલનારને મકાન ઉપર મળ્યો, ગુલનાર ભારે હાવભાવ સાથે મળી, તથાપિ સફરજંગે તેના હાવભાવ તરફ કાંઈ પણ ખ્યાલ કીધો નહિ.

સફરજંગ—“ જો તમારે કોઈને મળવું હોય તો હું ચાલ્યો જાઉં. ”

ગુલનાર—“ તમને કોવો ખ્યાલ થયો ? મારે કોઈને મળવું નથી. ”

સફરજંગ—“ તમારા ધરાદાથી માલુમ પડે છે. ખીજું એકે, તમારી પાસે હજારો ચાહવાવાળા આવતા હોય તે વખતે હું ચૂપ થઈને બેસી રહું. ”

ગુલનાર—“ બસે કોઈ આવે તથાપિ જ્યાં સુધી તમે રહેશો ત્યાં સુધી હું કોઈની સાથે વાત કરીશ નહિ. ”

આ વખતે ગુલનારનો ચહેરો શીકો પડી ગયો. જો સફરજંગ પોતાના ખ્યાલમાં ન હુખ્યો હોત તો જરૂર દાળમાં કાળું ઓળખી શકત. તથાપિ તે તો એ ખ્યાલમાં મસ્ત હતો કે, ગુલનાર ગુલબદનને મેળવી આપશે.

ગુલનાર—“ હાલ તમે મારા મહેમાન છો, હું ગુલબદનનું ગીત તમને ગાઈ સંભળાવું. કહો કયુલ છે ? ”

સફરજંગ—“ તમારૂં તથા ગુલબદનનું ગાણું સંભળાવો. ”

ગુલનાર—“ તમે ગુલબદનથી જે જે ગાણું સાંભળ્યા કરતા હતા તે મને યાદ છે. હું ઠીક ગુલબદનના ગજાની માફક મારા ગજાથી ગાણું ગાઈ સંભળાવું. ”

ગુલનાર ગાવામાં મારે ઉસ્તાદ હતી, તેણે એક ટુમરી શરૂ કરી.

જાઓ જાઓ મેસોં તોસોં અગ કહા કામ,

તુમ અનત રહે સૌતનકે ધામ. જાઓ.

સનદ પિયા મોસોં કરી રસકી બતિયાં,
રતિયાં બતિયાં કીન્હીં નિહુર સ્થામ. જાઓ.

ગુલનારે બારે મજની હુમરી ગાઇ, સફરજંગ કહી દેતો હતો કે, “ વાહવા વાહવા બહુજ સારું. ” તથાપિ આજ ગુલનારના બહુજ સરસ ગાથા ઉપર પણ સફરજંગે કાંઈ ખ્યાલ ન કર્યો.

ગુલનાર—“ સફરજંગ, ગાથું તો ગુલબદનનુંજ છેને ? ”

સફરજંગ—(ચોંટીને) “ હાં હાં હીક છે, મેં સારી રીતે સાંભળ્યું નહિ. ”

ગુલનાર હારમોનીઅમ ઉઠાવી લાવી.

ગુલનાર—“ વાર સાંભળો, હવે ગુલબદનની અમ્માચવાળી સરગમ સાંભળો, જે સરગમ ઉપર તમે ખુશ ખુશ થમને ઉછળી પડતા હતા. ”

સફરજંગ—“ હાં, હાં, જરૂર બબ્બો. ”

ગુલનારે શરૂ કરીયું, હારમોનીઅમની સાથે સાથે હાથથી પણ કહેતી જતી હતી.

પધ પધનિસા સા ની ધ ગ મ પધનિધ પ મ ગ,
સા સા ગ મ પ પ ની ની સા ની સા રે સા ની ધ;
મ મ ધા ની સા ની સા ની ની સારે સા ની ધ
ધમ ગમ રેગ સારે ની સા નિસારે સા ની ધ.

સફરજંગ સરગમ સાંભળીને રોવા લાગ્યો, તેને ગુલબદનના બળવવાનો તથા પોતે ખુશી થતો તેનો ખ્યાલ આવ્યો. તે ઝટપટ ઉઠીને ચાલતો થયો, તે જોઈને ગુલનારને બારે તાબુખી ઉપજી.

એક હરતા સુધી સફરજનું ખરાબર આવતો રહ્યો, તથાપિ ગુલબદ્દનનો આભાસ પણ થયો નહિ, આભાસ ક્યાંથી થાય, જ્યારે તે હોય ત્યારે ને ?

સફરજનું—“ માહુમ પડે છે, ગુલબદ્દન મને આવતો જોઈને સંતાપ જાય છે, હવે હું આવીશ નહિ. ”

સફરજનું ચાલ્યો ગયો, ખીજે દિવસે આવવાનો ઠરાવ પણ કરી ગયો, રજીઆએ ગુલનારને કહ્યું—“ દીકરી, તું તારું મન કોઈ ખીજ તરફ ફેરવ. સફરજનું મના દિલમાં ગુલબદ્દનનો પૂરેપૂરો ખ્યાલ બેસી ગયો છે, તું શા માટે તારો વખત ખરાબ કરે છે ? દુનિયામાં એકથી એક ચઢીઆતા રંગીલા જુવાન ઘણા પડ્યા છે. ”

ગુલનાર—“ માણ, જો હું મહોબત કરું તો સફરજનું સાથે જ્યારે તે બંનેમાં શાદી અટકીને જુદાઈ પણ થઈ ગઈ છે તો વખતે મારું નશીબ તેજ થાય. માણ, મને ખાસ ઉમેદ છે કે, હું સફરજનું જોને જરૂર મારો પોતાનો કરી લઉં. ”

રજીઆએ મનમાં વિચાર્યું, સફરજનું હંમેશા આજ્ઞા કરે છે. ગુલનાર પણ તેની પાસે ઉડે એસે છે, તે તેની સાથે મહોબત પણ કરે છે, તથાપિ સફરજનું જરા પણ ખ્યાલ કરતાં નથી, આજ આવે તો તેને કડી દઉં કે, ગુલબદ્દન અહીં નથી, જ્યેથી તેનું આવવું અંધ થાય.

ગુલનાર માથું નીચું નમાવીને ગુપચુપ બેસી હતી, તેના ચહેરા જોઈને રજીઆ તાણીને બોલી કે, આ સફરજનું બહુ ચાહે છે.

ગુલનાર એવા માણસની મહોબત કરતી હતી કે, જેનું દીલ કદિ પથ્થુ પસંદ થાય નહિ.

ગુલનાર—“ માણ, જ્યાં સુધી બની શકે ત્યાં સુધી તેની પાસે બેસી લેવા દ્યો. જ્યારે તે મારા હાથથી ચાલ્યા જશે ત્યારે હું સમજીશ કે જીગ પલટાઈ ગયો. હું દીવાલ ઉપર માથું ફેડીને મરી જઈશ. ” છેવટની વાત કહેતી વખતે ગુલનારે પોતાના બંને હાથ જોરથી ધસ્યા.

રજીઆના મનમાં થયું કે, જેટલી ઉતાવળે બની શકે તેટલી ઉતાવળે મહોબત અને ઉલફતનું છેવટ આવી જાય, રજીઆ ત્યાંથી ઉડીને બાગમાં આવી અને માણીની છોકરીને બોલાવીને કહ્યું.

રજીઆ—“ જો સફરજંગ આવે તો તેને પુછજે કે, કોને મળવા આવ્યા છો ? ગુલનારને કે ગુલબદનને ? અને જો તે ગુલબદનનું નામ બતાવે તો કહી દેવું કે, તે મુસાફરીએ ગયો. ”

રજીઆના જવા પછી થોડીવારે સફરજંગ આવ્યો.

છોકરી—“ જનાબ આપ કોને મળવા માગો છો ? બી. ગુલનાર તો છે, તથાપિ બી ગુલબદન અહીં નથી, મુસાફરીમાં છે. ”

સફરજંગ—(ગમરાઈને) “ ગુલબદન ચાલી ગયો ? ”

છોકરી—“ જી હજુર. ”

સફરજંગ—(પાંચ રૂપિયા આપીને) “ ક્યારે ? જો તમે બતાવી દો કે, તે ક્યાં ગયો, તો હું બીજા પાંચ રૂપિયા આપું. ”

છોકરી—“ તે હું નથી જાણતી, કે તે ક્યાં ગયો, અંદરે અંદર

તે માથુસો જ્યારે વાત કરી રહ્યા હતા ત્યારે તેં સાંભળ્યું હતું કે, બીબી ગાજીપુર જવાના છે,”

સફરજંગે ઠરાવ કીધા પ્રમાણે બીબી પાંચ રૂપિયા આપ્યા, તે પછી પેન્સીલ કાઢીને કાગળ ઉપર પોતાનું નામ લખ્યું. છોકરીને કાગળ આપીને કહ્યું,—“મારું કાર્ડ ગુલનારને આપીને સલામ કહેજે અને એ પણ કહેજે કે, આજ હું બહાર જવાનો છું, તે માટે મળી શક્યો નથી.”

ગુલનારે સફરજંગને આવતા જોઈ લીધા હતા, છોકરીએ જાહેર કાર્ડ અને મોઢેથી કહેલી વાત કહી દીધી.

ગુલનાર—“શું તે ચાલ્યા ગયા? (તમારો મારીને) તે પહેલા કેમ ખચર આપ્યા નહિ? આ તેની તને સજ છે.”

છોકરી રોતી રોતી નાહી, ગુલનાર દોડીને સુખરાતી સાંઘસતી પાસે ગઈ, તેને એક પત્ર આપીને સફરજંગને બોલાવી લાવવાનું કહ્યું. બિચારા ગુલા સાંઘસ પહેલા તેને ઘેર ગયો, તે પછી હોટલમાં ગયો અને પુછ્યું કે,—“કેમ સાહેબ? નવાળ સફરજંગ છે?”

મેનેજર—“નહિ તે હજી હમણાંજ સ્ટેશન ઉપર ગયા. ગાડીમાં બેસી પણ ગયા હશે, હવે તમારે તેમની સુસાકાત થઈ શકશે નહિ.”

સુખરાતી—“ભારે ખરાબી થઈ, બી સાહેબ મારા ઉપર નારાજ થશે.”

મેનેજર—“અરે ભાઈ, હું પણ તેમના નામનો એક પત્ર આપવો ભુલી ગયો છું. તે પત્ર કોઈ સ્ત્રીનો માલમ પડે છે. અત્યારે

હું તે પત્ર રવાના પણ નથી કરી શકતો. કેમકે તેના ઉપર મોકલનારનું કાંઈ નામ નિશાન નથી. ”

વાંચક ! એ પત્ર ગુલબદનની વૃદ્ધ ફાઇએ મોકલ્યો હતો, તથાપિ અફસોસ ! બિચારા સફરજ'ગને ખીળ પણ કેટલાક દિવસ ગોઘાં ખાવાના હશે.

સુઅરાતી ચાલ્યો ગયો. ગુલેનારને સફરજ'ગતું એકાએક ચાલ્યું જવું જોઈને ભારે અફસોસ થયો.

પ્રકરણ ૩૦ મું.

જહુરની ઇશક કથા.

“ અમી સુરત પર ગજબ કરતા હૈ આના દિલકા,
દઈ રહ રહ કે ખતાતા હૈ કિકાના દિલકા. ”

સફદરજંગ ગાજીપુર ગયો, તથાપિ ગુલબદન મળી નહિ. સાંભળ્યું કે, ગુલબદન આહીં આવી નથી. દશ દિવસ સુધી સફદરજંગ ગુલબદનના :આવવાની રાહ જોતો રહ્યો. તથાપિ ગુલબદન ક્યાંથી આવે ? તે તો પોતાની ફાઇની પાસે જુદા શહેરમાં હતી. સફદરજંગને લાચાર થઈને ગાજીપુર છોડવું પડ્યું. તેણે મનમાં ધારી લીધું કે, ગુલબદન સાથે હવે કદિપણ મુલાકાત કરું નહિ. સ્ટેશન ઉપર જઈને તેણે મુંબઈની ટિકિટ લીધી, ત્યાંથી અરબસ્તાન જવાની આગખોટ ઉપર સવાર થયો. આગખોટ ઉપર સફદરજંગે જોયું તો તેનો સ્કુલનો મિત્ર જહુર પણ તેમાં સ્વાર હતો. જહુર તસ્ખીરના કામમાં ભારે ઉસ્તાદ હતો.

સફદરજંગ—(હસીને) “હું તો સમજતો હતો કે તમે આગખોટ ઉપર કદિ પણ સ્વાર થયા નહિ હોવ.”

જહુર—“પુરૂષોને કોલ તોડતા કાંઈ લાગે છે ?”

સફદરજંગ—“કેમ ?”

જહુર—“તમે પણ ઠીક કહો છો. તથાપિ ખાસ કરીને ખુમ-

સુરત ઓરતોને માટે બધી વસ્ત્રોનો કોલ તુટી શકે છે. ચાલો તમને બતાવું. ઇન્જાન નહિ પણ શરિસ્તા છે. હું તમને તેની હકીકત વર્ણવી બતાવું.”

ખિચારા સફદરજંગને પોતાના ઇશકને લઇને દુરસદ નહોતી, તથાપિ મિત્રની વાત તે ટાળી શક્યો નહિ.

જહુર—“ મેં કોઇક પુસ્તકમાં વાંચ્યું હતું કે, ખરી મહોબત બનવી બહુ સુસ્કેલ છે, તથાપિ હમણાં મને જુલ માલુમ પડે છે.”

સફદરજંગ—“ હું પણ તમારા મતને મળતો થાઉં છું.”

જહુર—“ એક હકીકત પહેલાં હું તે ઓરતને મળ્યો હતો, બહુજ ખુબસુરત છે, તેની સાથેની તો તેથી પણ ખુબસુરત અને નાની છે. તથાપિ મારી તખીબત તેથી મોટી ઉમરવાળીની સાથે લાગી છે. માલુમ પડે છે, તેની સાદી એકવાર થઇ ગઇ છે, તથાપિ ચોક્કસ તે વિધવા પણ થઇ છે, જે તેની સાથે હું નિકાહ કરી લઉં તો મારે મળ થાય.”

સફદરજંગ—(મસ્કરી કરીને) “ કહો છો તો સાચું.”

જહુર—“ એક દિવસે હું સવારના વખતે બેઠો હતો. કમ બખ્ત કાશીર મારી સામેથી નીકળી મારા વસ્ત્ર તેણે પ્રેમભર્ય નજરથી જોયું, હાથ, તેની હરણીના જેવી આંખો કલેજમાં ચોંટી ગઇ. ખસ તે વાત કવિએ કોઇ સાચરને કીધી કે,

“ તીરે નિગાહ દિલાહસે મેરે પાર કર ચલે.”

જહુર—“ તો ચાલે, નહિ ચાલે ? સમજી લ્યો ?”

સફદરજંગ—“ એ ક્યાંની વાત છે !”

જહુર—“ભાઈ આહો પાસેની કાંઈ વધુ દુર નથી. બહુ દુર હોય તો શકત એક ગાંઠી વાત છે. તારૂં આગળ સાંભળો. હું જલદી જલદી મારી બધી ચીજો એકઠી કરીને તેની પાછળ પડ્યો. ચાલતા ચાલતા તે એક મકાનમાં ચાલી ગઈ. દોસ્ત બારે ખુબસુરત મકાન હતું. મકાનની આગળ એક નાનો બગીચો પણ હતો. હું ત્યાંથી તેના રસોડા તરફ જઈ આવ્યો. બહારીની તેની કાંઈક હકીકત પુછી તેથી માલુમ પડ્યું કે, મકાન માલીક ડોશીની ભત્રીજા સાથે તેને મિત્રતા છે. ત્રણ દિવસ સુધી હું બાગની આસપાસ ઘુમતો રહ્યો, તથાપિ તે ચરીને હૃદય ઠારીને જોઈ નહિ, ક્યારેક ક્યારેક જ્યારે તે ફરતી ફરતી ઘરવાળ પાસેથી આ બાજુ તે બાજુ જતી તો હું જોઈ લેતો હતો. તથાપિ મિત્ર, મેં પણ હૃદયમાં નકકી કરી લીધું છે કે, તેની સાથે નિકાહ કર્યા વિના રહું નહીં. સાંભળો છો ? હું તેજ કામમાં લાગી રહ્યો છું. સમજ્યા દોસ્ત ! ”

સફદરખાનગ—“ખુબ સાંભળું છું અને સમજું છું. આગળ કહો.”

જહુર—(ખોંખારીને અને ખુશી થઈને) “તમે જાણતા હશે કે આગસ્ટ મહીનામાં કેટલી ગરમી પડે છે. દોસ્ત બારે મળ થઈ, મેં તેની પાસે એક ગલાસ પાણી માગ્યું, શેતાની ડોશી ઉપરથી જોઈ રહી હતી, તે પણ સુષ પોતાની ભત્રીજાના કારણે નીચે ઉતરી પડી. મને જોઈને ડોશી તાણીને બોલી, પાણી પીધા પછી મેં ગળ્યા ચલાવ્યાં, ગળ્યા ઉપર ગળ્યા સાંભળીને મારા હૃદયને ખેંચનારી બહુજ ખુશી થઈ રહી હતી. કેમ ચાર, હું કેવો દિલ આકર્ષક છું. તે નહીં કહો કે ? ” તેણે કહ્યું—“હું આપના માટે ખુરશી લાવું છું, ચાર ડોશી બારે ખારીલી છે. તેથી હું તેનાથી ખાર રાખવા

લાગ્યો. તે પોતાની ભત્રીજી અને મારી પસંદ કરેલીની ભારે નજર રાખતી હતી. મેં મનથી ઇચ્છ્યું કે, કેવી રીતે પોતાના રહેવાના કેકણાની વાત તેને કહું, તથાપિ ડાશીએ બિલકુલ વખત આવવા લીધો નહિ. છેવટે હું મારું કાંઈક કાચળીના જેવું મોઢું લઈને મારા ઘેર ગયો, હંમેશા તે પાણી પાણી શકતું નહિ, તથાપિ બંદા બહાલીના સાર રોજ ચકર લગાવતા હતા. હું મારી બહાલીને મેળવવાની તરફીમાં હતો, સમજ્યા જેમ કોઈ જનરલ સેનાધિપતિ પોતાના લશ્કરના સંબંધમાં યુક્તિ ઘડતો હોય તેવીજ યુક્તિ હું પણ ઘડવા લાગ્યો. તે દિવસે હું તરખીર બનાવી રહ્યો હતો, તે તરખીર એની હતી. સમજ્યા ? તે મારી બહાલી, તે રસ્તેથી નીકળી, થોડી વારે ચાલુમ પડ્યું કે, તે પોતાની સાહેલી અને ડાશી સાથે આગખોટમાં સફર કરવાવાળી છે.”

વાંચક, સમજી ગયા હશે કે, તે આરત કાણ હતી ? તે દીકારા હતી, સાથે સાહેલી ગુલબદન હતી. અને ડાશી અમીના હતી.

ગુલબદનની કોઈએ પહેલા સફરજંગના પત્રની રાહ જોઈ. જ્યારે દશ દિવસ વીતી ગયા ત્યારે તે સફરજંગને કહણ હૃદયને સમજીને ગુલબદનને તે સાથેનો ઇશ્ક છોડાવવાનું આજ્ઞા. ડાશી પોતાની ભત્રીજી ગુલબદનને લઈને મુંબઈ ગઈ અને અત્યારે તે આગખોટ ઉપર સફર કરી રહી છે.

પ્રકરણ ૭૧ મું.

જહુરનો પ્રેમ.

એક ન રહતે નહીં આશકે બદ નામ કહીં,
દીન કહીં રાત કહીં સુખહ કહીં શામ કહીં.

જે દિવસે આગખોગ અરખસ્તાન તરફ રવાના થઈ ત્યારે પવન બંધ હતો મોસમ બારે સારી જણાતી હતી, જહૂરને તે જીને જોવાની પીધા પડી હતી.

જહૂર—“ તમે અહીં રહો, હું આગખોટના પેલા કિનારા સુધી ફરી આવું. ”

સૂર્ય ડૂબી ગયો, રાત પડી ગઈ. તારેડીયા ચમક ચમક કરીને પાણીમાં પોતાનું તેજદાર મોહું જોવા લાગ્યા સફદરજંગ આગખોટના કિનારા ઉપર ઉભો રહીને સીમેરીની મળ લઈ રહ્યો હતો, તેના મિત્રે આવીને તેને ચોંકાવી દીધો.

જહૂર—(હસીને) “લાવો દોસ્ત હાથ મીલાવો, હું મારી બડાલીને મળ્યો અને વાતો પણ કરી આવ્યો. પુછો કેવી રીતે ગયો ! ”

સફદરજંગ—“ ત્યાં તમે તેને કેવી રીતે મળ્યાં ? ”

જહૂર—“ વાર, સાંજજો, હું ઓરતોના ઓરડામાં ટહેલી રહ્યો હતો, તે પણ પાસેજ ટહેલી રહી હતી, ખુદાની કૃપાથી આગખોટમાં પાણીનો ધડો લાગ્યો તે લડથડીને મારા ઉપર પડી, તથાપિ

મેં બચાવી લીધી, દોસ્ત, તેણે ખીજું દાંઘ ડીઘું નહિ પણ ફક્ત એટલું જ કહ્યું કે, માફ કરજો, હું પહેલ વહેલીજ આગમોટમાં બેઠી છું. હું આગમોટના ઘણાથી યિત્તકુત્ર નાવાકેદ હતી. મને નોકરડી બોધ્યો, મારી ખુદી સાહેબ બહુજ યિમાર છે. મેં કહ્યું--“હું હમણાંજ નોકરડીને બોલાવી આપું છું, અને બોલાવી પણ દીધી; મને તે ડોશીની યિમારીના ખખરથી બહુજ ખુશાલી ઉપજી, તેની સાહેલી અમને આ વાતમાં દખલ કરતી નહોતી, મેં મારી બહાલીને પાસે બેસવાની દરખાસ્ત કરી તે બેસી ગઈ, મને તો તે વખતે ખુશાલીનો પાર રહ્યો નહિ. થોડી વારમાં તે હડીને અંદર ચાલી ગઈ અને હું તમારી પાસે આવ્યો. દોસ્ત! ગમરાઓ નહિ, ખુદા ચાહશે તો બે ચાર દીવસમાં મળદ મળદ થઈ જાય.”

સરદારજી--“તમે પણ ડીક છો, બન્ના તમે કે હું દોણ ગમરાના માંડ્યું? સાંદડા મનના માણસ! એક સ્ત્રીને તમે તમારા કાપુમાં ન લાવી શક્યા? હબ્બુ શું? હબ્બુ તો વરસો સુધી ટકર ખમશે. કેમકે દોસ્ત! તમારામાં અત્યાધ દાંસી દાંસીને બરી છે. નજર લગાડતાની સાથે ઓરતને ફંદામાં ફસાવવી બોધ્યો.”

વાંચક, ટૂંકરા સરદારજીને પૂછો કે, ગુલમનને કેમ ફંદામાં લાવી શક્યા નહિ? આ વખતે કેવી મોટી મોટી વાતો કરી રહ્યો છે.

એક હફતો વીતી ગયો, તથાપિ પાછી તે ઓરત યાને દીવારા બહાર ન નીકળી.

જહુર પોતાની રાખેલી નોકરડીથી હંમેશાના ખખર મેળવી શકતો હતો, તેણે ડોશી સાથે દોસ્તી કરવો. ધરાદો કરી શીધો.

વખતે વખતે ડોશીને સલામ પણ કહેવડાવવા લાગ્યો. ડોશી ચાલાક હતી. સમજી ગઈ.

ડોશી—“ એ વાત શું છે ? એ માણસ દિવસમાં ત્રણ વખત મારી ખેરીખત કેમ હમ્મે છે ? દીલારા ? માણસ પડે છે, તેને તારી સાથે ઠરક છે. દીકરી દીલારા ! તું ગરુડાઈ કેમ ગઈ ? હજી તું જીવાન છે અને તેની લાગણી તારા ઉપર આવી ગઈ તો તેમાં તાજુબી શું છે ?

દીલારા શરમાઈ ગઈ, મંદહાસ્ય કરીને નજર નીચી કરી લીધી.

ડોશી—“ દીકરી ગુલખદન ! તમારી શાદી પણ હજી કરીને પાછી કઈ કે તુરતજ કરી આપું. તું સજ્જત સાથે શાદી કરી લે. ”

વાંચક, આ એ સજ્જત છે કે, જે જન્મજોદની સાથે લગાઈ થતી વખત સફરજંગની પાસે હતો, જેને સફરજંગે ગુલખદનની કબી પોતા સાથે ધ્વન કરવાને માટે કીધું હતું.

ગુલખદન—“ ફોઈયા, મને તેવી વાતો સાંભળવાનો હક્ક નથી, તેવી વાતો હું સફરજંગના સંબંધમાં સાંભળી શકું છું. કેમકે સફરજંગ સાથે મારી શાદી નથી થઈ, તથાપિ માગણી વિગેરે શાદીની બધી રીત થઈ ગઈ. હું તેની અરજી ખીખી થઈ ચુકી. ”

અમીના—“ દીકરી ! તે દુનિયામાં સફુથી વધુ પ્રેમહીન છે. તું તેની મહોખત છોડી દે.

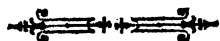
ગુલખદને ડોશીના તરફ નારાજ થઈને બોલ્યું. ગુલખદને કહ્યું “ ફોઈયા ! એક વખત તમે સફરજંગને જેટલાં આહતા હતા તેટલાં આજ તમે કેમ નારાજ થઈ ગયા ? અફસોસ !

ગુલમદને હલકો નીસારો નાખ્યો. ડોશી ચુપ થઈ ગઈ.

આ તરફ અમારા જહુર સાહેબ ચૂપ નહિ હતા, તેણે એક પત્ર લખ્યો જેમાં દીલારાની સુન્નાકાત લેવાની પરવાનગી માગી હતી. ચીઠીના પછી-તેણે એક છપ્પી બનાવી તસ્લીમમાં તે મકાનનો નકશો હતો જેમાં ગુલમદનની દોષ રહેતી હતી. અગર, તે જેમાં પહેલવહેલા તેણે દીલારાને પાછળ જઈને જોઈ હતી. મકાનની છપ્પી ઘણી ખૂબસુરત દેખાતી હતી. ખડકીમાં દીલારા દેખાતી હતી.

પ્રકરણ ૩૨ મું.

ગુલબદન નવી આફતમાં.

“ એ ફક્ત તુને દિયાયા ગમ જો જાને કે સિયે,
વહ લી હિસ્સા કર દીયા સારે જમાને કે સિયે.

જહૂરે આગખોટના ઇસ્ટેટ રૂમમાં દીલારાની પાસે પત્ર મોકલ્યો
અને બહાર ટહેલવા લાગ્યો.

મોસમ બદલાઈ રહી હતી, આકાશ ઉપર કાળાકાળા વાદળા
આવવા માંડ્યા હતા, હવા બદલાઈ ગઈ સમુદ્ર મોજા ઉપર મોજા
નાખીને આગખોટને અથડાવા ધકા લગાડવો માંડ્યો.

દીલારાએ કહેણ મોકલ્યું કે, હું આ વખતે આવી શક્તી નથી
આવ્યા આવતા તોરાનને જોઈને ડોશી ગમરાઈ ગઈ છે. બનાવેલી
તસ્ખીર ટંન્સાહ અદનાહ હું આવતી કાલે જોઈ લઈશ,

જહૂર યુસ્ત આશકની પેટે કલાકો ગણવા લાગ્યો, તેને આજને
દિવસ જવો અને આવતો દિવસ આવવો બહુ મુશ્કેલ થઈ પડ્યો.

સદ્દરજંગ—(જહૂરને ઘડીઆળ-લગતે જોડેલો જોઈને) જહૂર
હું જોઉં છું. તમે કલાકોથી ઘડીઆળ હાથમાં કેમ લીધું છે ? ”

જહૂર—“ (હસીને) “ દોસ્ત ખોશો નહિ કાલ તેણે મળવાનો
વાયદો કર્યો છે. ઘડીઆળ તેટલા માટે જોઈ રહ્યો છું, કે, હવે
કેટલી કલાક અને મિનિટ મુલાકાતમાં બાકી છે.”

સફરજંગ—(હસીને) “ ભારે અગાની છે, જુઓ છે, આજ રાત્રે તોફાન આવે તેમ જણાય છે.”

જહૂર—“ તેમાં શક નથી, આવો મારા ઝોરમાં આવો.”

સફરજંગ—“ તમે જોતા હોવ તો જાઓ, હું જરાક ખમીને આવું છું. ”

ખંતે જણા ખુશી ખુશી થઈને છુટા પડ્યા. સફરજંગને ખચર નહોતી કે તે ક્યાં સુધી ઉભો રહ્યો, સમુદ્રના મોજા ઉઝળવા લાગ્યા, તોફાન ભારે જોરથી આવવા લાગ્યું, વીજળી ચમક ચમક કરીને તોફાની કાળા મોજામાં ગોથાં ખાત્રા લાગી; પવનના ઝપાટા સફરજંગને આમ તેમ ધકેલવા લાગ્યા, સફરજંગ ચાહતો પથ હતો કે, કોઈ રીતે જીવ નીકળી જાય. તે વિચારતો હતો, કે મને અહીં રાત્રાવાળું કાણુ છે? ઈશ્કની આગ હવે સડતી થઈ શકતી નથી.

એકાએક સફરજંગના ખંભા ઉપર કોઈએ હાથ રાખી દીધો. પાંચું વળીને જોયું તો આગમોટના કમાનને બાજુમાં ઉભેલો જોયો.

કમાન—“ જહૂર, આજ તોફાન ભારે વેગમાં આવી રહ્યું છે, આપ આગમોટના કિનારા ઉપર ઉભા રહો નહિ. હમણાં હમણાંજ એક ખૂચસુરત છોકરો પાણીમાં પડી ગયો. મારું કહ્યું માનો અને નીચે ચાલ્યા જાઓ.

સફરજંગ—(ઉદાસીથી હસીને) “ તેમાં શક નથી કે, આપ હમદર્દીના કારણથી મને તેથી સલાહ આપો છો, તથાપિ મને માત્રુમ નથી. કેમ અહીં જીવ જાય છે? આપ નીચે જાઓ, હું હમણાં આવું છું.”

બુઢો કપ્તાન ચાલ્યો ગયો. પવન વધુ વેગમાં આવવા લાગ્યો, પાણી પણ ખુબ જોરથી વરસી રહ્યું હતું. જાણે વાદળને કોઈ સંચામાં નાખીને નીચેની રહ્યું હોય ? અર્ધા રાત પણ વીતી ગઈ. એકાએક આગબોટના નીચેના દરવાજામાંથી રોવાનો અવાજ આવવા લાગ્યો.

કહેડાટ કરીને વીજળી પડી, સફદરજંગ સમગ્ર ગયો કે, આગ બોટ ઉપર વીજળી પડી, તથાપિ તે એ ન જાણી શક્યો કે, વીજળીથી આગબોટને કેટલું નુકશાન પહોંચ્યું. આગબોટના બે કટકા થઈ ગયા હતા. છોકરા અને સ્ત્રીઓ રોવા લાગ્યાં હતાં. એકાએક અવાજ આવ્યો:—

“ હોડી જલદી નીચે ઉતારો, આગબોટને વીજળીએ તોડી નાંખી.”

એ અવાજ કપ્તાનનો હતો. બેશક આગબોટ ડુબી રહી હતી. હળવે હળવે કરીને મોજ આગબોટના ઉપર ચાલ્યા આવતા હતા. આગબોટ ધીમે ધીમે પાણીની અંદર જઈ રહી હતી, તે વખતનો દુઃખદાયક પ્રસંગ વર્ણનથી બહાર છે. દરેક તરફ હોડીના પોકાર થઈ રહ્યા હતા. લોકોનું રોવું, પીટવું, અને બલાસીઓના શોર બકોર એક દુઃખદાયક પ્રસંગ દર્શાવી રહ્યા હતા. બધા હોડીના તરફ દૂરી પડતા હતા, કોઈને કોઈનો ખ્યાલ નહોતો. અને હતો તો ફક્ત પોતાનો જીવ બચાવવાનો.

સફદરજંગનો ખ્યાલ એક વખત પોતાના મિત્ર જહરના તરફ ગયો. તથાપિ તે તેને શોધે તો ક્યાં શોધે ? તેમાં જે જવાંમદ્ હતો તેનું પહેલું કામ સ્ત્રીઓ અને બચ્ચાઓને બચાવવાનું હતું. બચાવનારાઓમાં પહેલો નંબર આપણા સફદરજંગનો હતો.

ખધાને હોડીમાં ચઢાવી દેવામાં આવ્યા, માણસોને લઈને હોડી કિનારા તરફ ગઈ. જે માણસો હુબ્બી ગયા તેનું પુછવું પણ શું હતું, છેવટની હોડી લાવવામાં આવી, હોડીમાં કપ્તાન અને સફરજંગ બેઠા.

કપ્તાન—“શામાશ અંગતોડ મહેનત કરીને હોડી ચલાવે. નહિતર આગબોટ પોતાની સાથે આપણને હોડી સહીત લઈ જશે.”

સફરજંગ—“કપ્તાન! જુઓ! હજુ ખધા માણસો નહિ બચે. સાંમળો, કોઈ સ્ત્રી આગબોટ ઉપર જુઓ નારી રહી છે.”

સફરજંગના ચહેરાનો રંગ ઉડી રહ્યો હતો.

કપ્તાન—“પાછી હોડી હવે આગબોટની પાસે કેવી રીતે જઈ શકે છે! એક જીવના માટે વીશ જીવ શા માટે ગુમાવવા જાય! જોઈએ?”

સફરજંગ—(ખીજવાઈને) “કમા રહો, હું એક સ્ત્રીને તેવી બચાવે હાલતમાં છોડી શકતો નથી. તમે હોડી ઉભી રાખો, હું જઈ છું.”

સફરજંગ સમુદ્રમાં કુદી પડ્યો. ધણું સરસ તરવાવાળા સફરજંગ તોફાની સમુદ્રના મોખ્ખા ગીરીને આગબોટના તરફ આશ્વો.

કપ્તાન હસ્યો અને બોલ્યો—“એ માણસ ગાંડો છે.”

કપ્તાને સફરજંગનો કાંઈ પણ ખ્યાલ ન કર્યો, તે હોડીને ચલાવતો કિનારા તરફ આશ્વો.

જે વખતે આપણા ગ્રંથસ્થ સફરજંગ પાણીને ચીરતા ચીરતા આગબોટના તરફ જઈ રહ્યા હતા; તે વખતે તેના ઉપર શું ગુજરી રહી હતી, તે ફક્ત તેજ જાણતા હતા.

સફરજંગ—“ગુલબદન ! બહાલી ગુલબદન ! શું તારો અવાજ હું સાંભળી રહ્યો છું. ખુદા તને પોતાની હીફાજતમાં રાખે. જ્યાં રહી ખ્યારી તમે ખુશી રહો.”

આગખોટને પહોંચવામાં તેને વધુ વખત જોયો નહિ, કેમકે વીજળીના ચમકારથી તે આગખોટ અને ગુલબદન બંનેને જોઈ લેતો હતો. ગુલબદન હુમી જતા ભાગના એક તખ્તા સાથે વળગી રહી હતી.

સફરજંગ—“બહાલી ! આપણ બંનેનું મોત આવી ગયું. કુદી પડો ! આ સિવાય બીજો કાંઈ ઉપાય નથી. હું હવે આગળ વધી શકતો નથી.”

તે વખતે ગુલબદનને લાચાર થઈને આ વાત માનવી પડી, તે જીવ ઉપર આવીને કુદી પડી, સફરજંગે આગળ વધીને તેને લાથ ઉપર લઈ લીધી.

સફરજંગ—“ખ્યારી તમે મારી પીઠ ઉપર ચઢીને વળગી જાઓ, નહિ તો બંનેનું મોત છે.”

બહાદુર મનનો સફરજંગ ભારે શક્તિમાં આવી ગયો. આ વખતે જ્યારે કોઈએ ગુલબદનથી પરવાહ કરી નહોતી, તેવા વખતે તે તેને બચાવવા આવ્યો. તેણે જીંદગીની કાંઈ પણ પરવા કરી નહિ, તેનામાં હવે આગળ વધવાની તાકાત નહોતી, તથાપિ પાછા ફરીને પણ તે જીવતોડ મહેનત કરીને આગળ વધ્યો. શું કોઈ તેના બહાદુર જીવાનની તારીફ લખી શકે છે ? જે વખતે આગખોટ હુમ્યું તે વખતે પાણી ભારે જોરથી નીચે ગયું અને તે પછી ખુબ જોરથી

બચાવવા વાળો પોતાની પ્યારી ગુલબદન સાથે બચી ગયો,
સ્નેહ સરિતા.

પૃ. ૧૮૭

અમરસિંહજી પ્રેસ

અમદાવાદ

ઉજળવા લાગ્યું. તથાપિ અચાવવાનાજો પોતાની પ્યારી ગુલબદન સાથે બચી ગયો.

તે ખુબ જાણુતો હતો કે, ભારે મુશીબત અને જોખમે તેણે ગુલબદનને બચાવી, હજારો વખત હલાવવાથી તેના હાથ પગ દીક્ષા પડી ગયા હતા, તથાપિ તે હીમત કરીને આગળ વધ્યોજા જતો હતો. ખરૂં છે કે,—

“હિમ્મતે મરના મદદે ખુદા”

સૂર્ય નીકળ્યો, સફદરજંગે એક કાળી ચીજ પોતાની પાસેથી વહેતી જોઈ.

સફદરજંગ—(હાંસતો હતો) “ખુદા બન્દક કરીમ તારા શુકરાના તેં આ વહેતી હોલી જક્લી.”

સફદરજંગે મુશીબતે હોડીને સીવી કીધી. બેહોશ ગુલબદનને તેના ઉપર સુવાડી દીધી, તે પછી પોતે પણ ચઢી ગયો. ચઢતી વખત તેને બેહોશી આવી ગઈ. તે ગુલબદનના પડખામાં બે બાન થઈને પડી ગયો.

પ્રકરણ ૩૩ મું.

કુતૂહલની ખરાબ નજર.

એક આદતસે તો મરમર કર હુઆ થા છતા,
પડ ગઈ જોર વહ દેસી મેરે અલલાહ નહ.

સફરજંગ ભારે બેહોશીમાંથી ઉઠ્યો, શરદી અને મહેનતના કારણે તેના હાથ પગ અકડાઈ ગયા જણાતા હતા. તે હાથ પગ પછાડીને બેઠો થયો. તેણે તે સ્ત્રીના તરફ જોયું કે, જે સ્ત્રીનો અવયાવવાના માટે તેણે પોતાના જીવનો પણ ખ્યાલ કર્યો નહોતો.

આ જીવેતી છે કે મરી ગઈ? ગુલમદન પાણીમાં હુસ્કો મારીને બેહોશ થઈ ગઈ હતી.

સફરજંગ—“યા ખુદા! બેશક આ જીવેતી છે, હું એકલો નથી.”

તે વખતે સફરજંગના મનનો કોણ અંદાજ કાઢી શકે તેમ હતું. જ્યારે તેણે તેના તરફ જુકીને જોયું કે આ બેહોશ તે ગુલમદન છે. તેને તો ગુલમદન આગળોટ ઉપર હતી તે પણ માલુમ નહિ હતું.

• થોડા વખત પછી સફરજંગે પ્રેમના ઉમંગકાથી ચુંબન લેવું શરૂ કર્યું. તોફાન એકદમ બંધ પડી ગયું હતું. તથાપિ ગુલમદન હજી સુધી હાંશમાં આવી નહિ.

સફરજંગ—“હાય, હાય, માલુમ પડે છે કે, આ નહિ ખરો. આ દેખાવ તો મોતનો છે. ગુલમદનના આ ગુલામી ગાલ-હાય-આ

વખતે પીળા! ગુલાબના જેવા થઇ ગયા છે. (રોડને) બહારી ગુલ-
બદન! મેં તારો જીવ આટલા માટે બચાવ્યો નહોતો કે, તને મારી
આંખોથી ભરતી જોઉં. હું ગાંડો બની જાશ.”

ગુલબદન જ્યાં સુધી જોડોશ રહી ત્યાં સુધી “સફદરજંગ દિલ-
ગીરીના કારણે ગાંડો રહ્યો. તેણે પોતાને કોઇ ઉતારીને સમુદ્રની હવાથી
બચાવવા માટે તેને ઝાઢાડી દીધો. તેણે તેનું માથું પોતાની નાગ
ઉપર રાખ્યું.

સફદરજંગનું ધ્યાન કોઇ બીજી આગખેડના તરફ પણ હતું.
આગખોટ મળી જવાથી તેને ગારે મદદ મળત, રાત પણ આવી ગઇ
તેથી તે પણ ખ્યાલ થયો કે, હોડી કોઇ આગખોટ સાથે જાટકાઇને
ઉથલી પડે નહિ. રાત રિત્યા પછી તેણે ખુદને ઉપકાર માન્યો. ગુલ-
બદન હજી હોંશમાં આવી નહોતી. દિવસ ઉઘ્યો. તથાપિ સૂર્ય નીક-
ળ્યો નહિ, વાદળામાં ટંકાઇ ગયો. પવન કાંઈક જોરથી વાવા લાગ્યો
જેથી ગમરાયેલા સફદરજંગનું મન વધુ ગમરાવા લાગ્યું.

હવે ગુલબદનને કાંઈક કાંઈક હોંશ આવવા લાગી. ધીમે ધીમે
હોંશ આવી ગઇ, હોંશ આવતાની સાથે કેટલીક વખત હુખવાને માટે
ચાલી, તથાપિ સફદરજંગે રોડી રાખી. સફદરજંગને તેની વાતોથી
જો માલુમ પડી ગયું કે, ગુલબદન તેની સાથે બહુજ ભારે મહોળત
કરે છે. સફદરજંગ દુઃખી થઇને મનમાં કહેવા લાગ્યો, “આ વાત
શું છે? જ્યારે તેને આટલી મહોળત છે, તો શાદી ન કરતાં નાશી
કેમ ગઇ? ” ખીજા દિવસનું સવાર થયું, ચાર મૈત્ર ઉપર જતી એક
આગખોટ જોવામાં આવી. સફદરજંગે ઉભા થઇને રૂમાલ હલાવવો
શરૂ કર્યો, તથાપિ કોણ સાંભળે છે. આગખોટ ચાલી ગઇ, એક નિસાસો

નાખીને સફરજંગ જેસી ગયો. તેની આંખોથી આંસુ નીકળવા માંડ્યા.

સફરજંગ—“ ધ્યારી ! તે માણસોએ આપણને આપણા કિસ્મત ઉપર છોડી દીધા. ખુદા સિવાય અહીં કોઈ મદદગાર નથી. હવે શકત મોત છે. ”

બંનેના ગળા પાણી ચિના સૂકાઈ ગયા હતા, જીભ ખંધ થઈ ગઈ હતી, જ્યારે કોઈ વખત ગુલબદન પાણી પાણી પુકારતી, ત્યારે સફરજંગને ભારે દુઃખ થઈ આવતું. હવે તેઓ તરફને લીધે મરવાની તૈયારીમાં હતા. સફરજંગ ગોઠણ ઉપર જેસીને દુઆ માગવા લાગ્યો. ખુદાની કૃપાત પણ નીરાણી હોય છે. હજી તે દુઆ માગીને ઉઠ્યો પણ નહોતો કે વાદળોનો એક નાનો ટુકડો આકાશમાં આવી ગયો, થોડું પાણી વરસ્યું. સફરજંગે પોતાના કપડાને તર ફરી લેધું. ગુલબદનના વારંવાર પાણી માગવા પરથી સફરજંગ કપડું નીચોવીને પાણી પાતો હતો.

સફરજંગ--“ હવે તો તકલીફ ઉઠાવતા ઉઠાવતા શરીર થાકી ગયું, હવે તો મોત આવો અગર ખચવાતો ઉપાય. ”

સફરજંગે વિચાર કરી લીધો કે, જો આજ આગખોટ નહિ મળે તો કાલ સવારે ગુલબદનને લઈને પાણીમાં કુદી પડું. તેનું મન જાણતું હતું. ભારે મુશીબત અને ત્રાસ સહીત રાત ગુજરી. સવાર થતાંની સાથે સફરજંગ ગુલબદન સાથે પાણીમાં કુદી પડ્યો, દુરથી આગખોટ આવતી જણાણી. આગખોટ તે માણસોને ખચાવવા માટે આવતી હતી. તથાપિ તેઓ પ્રથમથીજ કુદી પડ્યા અને મોળઓએ બંનેને છુપાવી દીધા. તેઓને કુદતા જોઈને આગખોટથી બાર માણસો કુદી પડ્યા તેઓએ આ બંનેને કાઢી આગખોટ ઉપર પહોંચાડ્યા, તે આગખોટ તુર્કસ્તાન જતી હતી.

આગભોટનો દમાન ગુલબદનનો ચહેરો બહુ વખત સુધી નેઠ રહ્યો. તે પછી જલદીથી ડોક્ટર પાસે જઈને કહ્યું—“ મેં આવી હસીન છોકરી આજ દિવસ સુધી નથી જોઈ, તમે તેને ખચાવો! માલુમ પડે છે કે તેની શાદી પણ હજી થઈ નથી.”

ડોક્ટર—“ હું બંનેને સારા કરું છું. ”

ગુલબદનની ખીદમતના માટે એક સ્ત્રી રાખવામાં આવી, એક હજારનાની અંદર બંને જણા સારા થઈ ગયા. બંનેને સખ્ત તાલ આપ્યો હતો, તથાપિ ચતુર ડોક્ટરે બંનેને બહુજ ઉતાવળે આરામ કીધો.

સફરજંગને પહેલા હોંશ આવી, હોંશ આવતાની સાથે તેણે પૂછ્યું—“ મારી સાથેની સ્ત્રી જીવતી છે કે મરી ગઈ ? ”

ડોક્ટરના હુકમથી તે ઝોરત જવામ આપવાના માટે ગઈ.

ઝોરત—“ તે નવજુવાન ઝોરત બચી ગઈ, તથાપિ હજી બહુજ બિમાર છે. ”

સફરજંગ—“ જો તે નહિ બચે તો મારો જીવ પણ રહેશે નહિ. ”

ઝોરતે ક્રમાનને કહ્યું કે, તે માણસ તેનો આશક માલુમ પડે છે, ક્રમાન સફરજંગને પૂછવા લાગ્યો અને તેણે કહ્યું—“ જેની સાથે હું પ્યાર કરું છું તેની સાથે તે માણસ પ્યાર કરે એ કદિ નહિ બની શકે, હું તેને નહિ મળવા દઉં. ”

ક્રમાન પણ ગુલબદન ઉપર પુરી રીતે આશક થઈ ગયો હતો.

મકરણ ૩૪ મું.

શું શુભવદન મરી ગઇ ?

ફિરી હુઇ જો જરા વચક ચાર દેખેંગે,
જિગરકો સીનેકો દિલકો ફગાર દેખેંગે.

જે વખતે સફરજંગને ખાલુમ પડ્યું કે, શુભવદન બચી ગઇ, ત્યારે તે બહુજ ખુશી થયો. ખુશ બખર સાંભળ્યા પછી તેને કાંઇક નિંદ્રા આવી, તે સુઇ ગયો. સફરજંગની જમારે નિંદ્રા હટી ત્યારે જોયું તે! રમાન અને તે સ્ત્રી તેના તરફ ઝુકી રહ્યા છે. સ્ત્રીએ કહ્યું:—“રમાન સાહેબ આપની વાત સમજી શકતા નથી. હું આપની મતલબ તેને સમજાવી દઉં છું, તે તુરંત ખાપા બાણે છે. રમાન સાહેબ પૂછે કે, આપની તખીઅત કેમ છે ?”

સફરજંગ—“ખુશાલી મહેરબાનીથી બહુજ સારો છું. એ બતાવો કે, તે ગુલાન છોકરીની તખીઅત કેમ છે ? કાલે આપે કહ્યું હતું કે, તેની તખીઅત સારી થતી જાય છે. હવે કેમ છે ?”

ઝોરત—“એશક તમે છોકરીના આશક છો ?”

સફરજંગ—“હા, હું તે છોકરીનો આશક છું. તેના માટે મારા જીવની હું પરવા કરતો નથી.”

ઝોરત—“અને તે પણ આપને આહે છે ?”

સફરજંગ—(હસીને) “હા હા,”

ઝોરતે બધી વાત કપ્તાનને કહી. ગુસ્સાને લીધે કપ્તાનને ઘડેરો લાલ થઇ ગયો.

ઝોરત—(સફરજંગ સાથે) “ કપ્તાન સાહેબ કાંઇક કહેવા માગે છે. ”

સફરજંગ—“ શું તે ઢોકરીના સંબંધમાં ? ” સ્ત્રીએ માથું હલાવ્યું.

સફરજંગ—“ ખુશીથી કહે. ”

ઝોરત—“ ખરેખરી વાત છુપાવવાથી કાંઇ શક્ય નથી. તે ઢોકરી કેટલાક દિવસ થયા મરી ગઇ છે. ”

આ વાતે સફરજંગને મુડદુ બનાવી દીધો. તેની રંગે રંગમાંથી આગ નીકળવા લાગી. તેના મોઢામાંથી કાંઇ વાત નીકળી નહિ, મોત કરતાં પણ વધુ તેને દુઃખ થયું. તે આકાશના તરફ હાથ ઉંચા કરી કરીને મોતની દુઆ માગવા લાગ્યો.

કપ્તાન અને ઝોરત ત્યાંથી ચાલ્યા ગયા. સફરજંગ રોષ રોષને કહેવા લાગ્યો—“ પ્યારી ગુલબદન મરી ગઇ ખુદ ! તેં મને શા માટે જીવતો રાખ્યો ? મારો જીવ આ બપોરે સમુદ્રમાં કેમ બચી ગયો. હવે હું કેમ કરીને જીવતો રહું. હું હવે કેમ કરીને ગુલબદનને મળું ? હાય ! આ ખુશીના વખતે આ નાખુશીની વાત મેં સાંભળી, હાય ? ગુલબદન મને પુરી રીતે ચાહતી હતી. ત્યાં મને ગુલનારે અવળે રસ્તે ચલાવ્યો. મેં નક્કી કરી લીધું હતું કે, આ વખતે બચીએ તો પછી કદિ પણ જુદા પડીશું નહિ. હવે તે મરી ગઇ. માલુમ ન પડ્યું કે કોણે તેને સમુદ્રમાં નાખી દીધી. અફસોસ ! તે મારાથી હંમેશાને માટે જુદી થઇ ગઇ. ”

એકાએક ડોક્ટર આવ્યો. સફરજંગને જોઇને ડોક્ટર ભારે દુઃખી થયો. ઔરત અને કપ્તાનને બોલાવીને પૂછ્યું, તથાપિ તેણે ખંતેએ બહાનું કાઢી પાછળ ખતી ગયેલી વાત ન બતાવી. ડોક્ટરના જવા પછી સ્ત્રીએ કહ્યું:—“કપ્તાન સાહેબ કહે છે કે, હિંદુસ્તાનની કોઇ આગબોટ મળી જવાથી આપને તેના ઉપર સ્વાર કરાવી દઇશું.”

સફરજંગ—“તે તેમની મહેરબાની છે. મને હિંદુસ્તાન સાથે કામ નથી, તેમ નથી તુર્કસ્તાન સાથે. હા, કદાચ અરબસ્તાનની આગબોટ મળે તો સાફ થાય.” રાતના એક આગબોટ અરબસ્તાન જવાની આવી. કપ્તાને સફરજંગને તેનાપર ચઢાવી દીધો. જ્યાં સુધી આગબોટ નજરથી દુર ન ગઇ, ત્યાં સુધી કપ્તાન એકી નજરે તે તરફ જોતો રહ્યો.

ગુલબદને હોંશમાં આવી જઇને સફરજંગની હકીકત પૂછી. તેને તે વાતથી ખુશાલી ઉપજી કે, સફરજંગે મારો જીવ બચાવ્યો. હવે ખંતે જળા સંપૂર્ણ ખુશાલી સાથે મહોબત અદા કરશું. ગુલબદને હળવે રહીને ખીસામાં હાથ નાખ્યો અને જોયું તો જમશેદને દીધેલો રૂકો મોજીદ હતો. બેશક ગુલબદની ઈચ્છા થઇ હતી કે, જમશેદની દીધેલી ચીડી આપીને સફરજંગ પાસે માફી માગું.

ગુલબદન—(મનમાંને મનમાં) “હું તેના પગમાં પડી જઇશ અને કહીશ કે હવે મને ફરીથી હૃદયમાં આપો અને મહોબત કરો.”

તેની ખુશાલીનો પાર રહ્યો નહિ. તેણે માન્યું કે, પ્રભાત થતાં અમે ખંતે જળા મળીશું. ગુલબદને ઔરતને પૂછ્યું—“હું કઈ તરફ જઈ રહી છું.”

ઔરત—“તુર્કસ્તાન.”

ગુલબદન તે સાંભળીને કાંઈ પણ નિરાશ થઈ નહિ. કેમકે તે પોતાના નહાલા સાથે હોવાથી તેને કોઈ વાતની દિલગીરી નહોતી, ભલે આગબોટ તુર્કસ્તાન બધા અગર કોઈ બીજા સ્થળે. તેને તો ફક્ત પોતાનો આશક મળવો જોઈએ. તે સરદારજીગની પાસે રહેવાના ખ્યાલથી બહુ ખુશી થઈ. ગુલબદને જ્યારે તે પ્રશ્ન, “ શું મારા ચહેરા ઉપર વધુ મલીનતા છવાઈ ગઈ છે ? શું હું બદ્દુરત માણસ છું ? ”

જ્યારે—“ જે જુવાની તમારા ઉપર પડેલા હતી તેજ હાલ છે.”

ગુલબદન—“ હું કાંઈક પૂછવા માણું છું. મહેરમાની કરીને મારી બેચાર વાતો સાંભળી લ્યો.”

જ્યારે—(બેસીને) “ બે ચાર શું બીજી સેંકડો વાતો સાંભળીશ. કહો ? ”

ગુલબદન—તે નવ જુવાનની શું સ્થિતિ છે ? તેણે કાંઈ મારી વાત પૂછી ? ”

જ્યારે એવો જવાબ દીધો કે જે સાંભળતાની સાથે અક્ષતના દુકો દુકા ઉડી ગયા.

પ્રકરણ ૩૫ મું.

કમાનની મુલાકાત.

ફિરાકે ચાર મેં 'ઝેલી' મુશીખતેં ક્યા ક્યા.
ગુજર ગઈ મેરે સરપર ક્યામતેં ક્યા ક્યા.

ઓરત—“ નહિ, તેણે કાંઈ પૂછ્યું નહિ, મને પણ ભારે તા-
બુખી ઉપજે છે. ” તે સાંભળતાની સાથે ગુલઝમદનને રંગ ખીળી
પડી ગયો. તે ભારે દુખીઆરી માલુમ પડવા માંડી.

ગુલઝમદન—“ શું તે હજુ સારા થયા નથી ? મને ભારે ફિકર
થાય છે, ખતાવો, તેની શું હકીકત છે. ”

ઓરત—“ જો તે આ આગખોટ ઉપરથી ચાલ્યા ન ગયા
હોત તો અત્યાર સુધીમાં સારા થઈ જાત. ” એ સાંભળતીની સાથે
ગુલઝમદન ગમરાઈ ગઈ. ગુલઝમદનને દુનિયા નહીં જેવી જણાવા લાગી.

ગુલઝમદન—“ શું આ આગખોટ તેણે છોડી દીધી ? તે હવે
આ આગખોટ ઉપર નથી. ” સ્ત્રીએ માથું હલાવી દીધું. ગુલઝમદને
અફસોસ સાથે પૂછ્યું. “ તે કેવી રીતે જઈ શકે ? ”

ઓરત—“ તેણે હોંશમાં આવતી વખતે કમાનને કહ્યું કે,
અરબસ્તાન જવાવાળી આગખોટમાં મારે જવું છે. આગખોટ આવ-
વાથી કપ્તાને તેને ચઢાવી દીધો એટલુંજ નહિ પણ તે સાથે તમને
પણ લઈ જવાનું કહ્યું. કપ્તાને બહુજ કહ્યું કે, અમે કંઈ જગાએ
જઈશું તે નક્કી નથી. તથાપિ તેણે જવાબ આપ્યો કે, જ્યાં જાએ.

ત્યાં લઈ જાઓ, અગર ચાહે તે કરો; મારે તેની સાથે કંઈ કામ નથી.” એ સાંભળીને ગુલઝમદનની હાલત બદલાઈ ગઈ. ઓરત પોતાના મનમાં ડરી કે, ક્યાંક દિલગીરીના લીધે મરી જાય નહિ. તે ત્યાંથી ચાલી ગઈ. જતી વખતે ઓરતે કહ્યું—“શું તમને તેની સાથે મહોબત છે ? ” તથાપિ ગુલઝમદને કંઈ જવાબ આપ્યો નહિ.

ઓરતે કેપ્તાનની પાસે જઈને કહ્યું—“ હું તે છોકરીની પાસેથી ખમર લાવી છું, મને ઇનામ આપો અને મારા ધણીને પાંચડી બંધાવો. ”

કેપ્તાન—“ કિતાવળ શેની છે ? બધું ધીરે ધીરે ખતી જશે. ”

ગુલઝમદન પોતાના છવતા રહેવાના સંબંધમાં બારે અફસોસ કરતી હતી. ખરેખર સરદારજીંગતા વિના તેની જીંદગી પણ ધૂળ હતી એક બીજી ગરૂર હરને તેનું દિલ તુટી જતું અટકાવ્યું.

ગુલઝમદન—(મનમાંને મનમાં) “ અફસોસ ! તે મને આવી હાલતમાં છોડી દીધી, હવે હું પણ તારી સુરતથી તરત કડું. મને તને પહેલાં ખમર હોત કે, આગપોટ ઉપર ગુલઝમદન છે તે તું આવત પણ નહિ, તથાપિ મારો છર ખચાવ્યા પછી પણ જ્યારે તે મને ઓળખી તો સમુદ્રમાં હુપાડી શા માટે ન દીધી ? ”

હરરોજ તે ઓરત કેપ્તાન પાસેથી એવા ખમર લાવતી કે, તે તારા ઉપર દીવાનો થઈ રહ્યો છે.

ગુલઝમદનની દેહને આ વાતોથી દુઃખ થતું નથી. હવે તેને તુર્ક-સ્થાનની મુસાફરી પુરી માલુમ પડ્યા લાગી. તે હરરોજ ઓરતની ખુશામત કરતી હતી કે, મને મુંબઈ જતારી આગપોટ ઉપર સવાર

કરાવી દેશે, ગુલબદનને એ વિચારીને ખુશાલી થતી હતી કે, તેની ફાઇ મચી ગઇ છે. તેણે પોતાની ફાઇ અને દીધારાને આગખોટ ઉપર જતાં જોયા હતા. ગુલબદનને કોઇ આગખોટ જોઇ આરતને કહ્યું, તથાપિ આરતે જરા પણ સાંભળ્યું નહિ. “હું કંઇ જાણું નહિ. કપ્તાનને કહી.”

ગુલબદન તુર્કી બોલી જાણતી હતી. તે દીવાના બનેલા કપ્તાનની પાસે ગઇ. ગુલબદનને તુર્કી ભાષામાં તેને કહ્યું—“હું આપની સાથે કાંઇક વાતો કરવા માગું છું,” ત્યારે કપ્તાનને ભારે તાજબી ઉપજી.

કપ્તાને બેસવાની ખુશી આપીને કહ્યું—“જેટલી વાતો કરવી હોય તેટલી વાતો કરો.” ગુલબદનને બેસવાનો પ્રનકાર કીધો, તેણે પોતાની જવાની વાત કહી કપ્તાન તેની વાતો સાંભળીને જોરથી હસ્યો. જેથી સાફ ઇન્કાર જાહેર થયો.

કપ્તાન—“આપ આપના દેશની પાસે જમને શું કરશો ? આપ પહેલાં એ કહો કે, જ્યારે કોઇ મદદગાર મોતી પામે તો શું તેને જાણી ખુઝીને બોધ નાખે કે ? નહીં. તેને તો બહુજ કાળજીથી રાખે છે. અમર કોઇ માણસને તાપમાં સફર કરતાં કરતા કુંજ મળી જાય તો શું તેને છોડીને ચાલ્યો જાય ? લોક ખુબસુરત ચિડિયોને જ્યારે પકડી શકતા નથી ત્યારે તેને બંદુકથી શા માટે મારે છે ? હું સફર કરવાવાળો અને નિશાને બાજના જેવો છું, પ્યારી, તું મારી થઇ ચુકી. હું તને છોડી શકતો નથી. તું છે હિંદુસ્તાનની, હું છું તુર્કિસ્તાનનો, મારા દેશના લોક ભારે શૂરવીર છે, અમે દરકના જંગમમાં બરાબર ફતેહમંદ થયા છીએ. કોઇ વાત જોવા પછી તેને હું મારી કીધા પછીજ છોડું છું, મેં તમને જોતાંજ કહી દીધું હતું કે, આને છોડીશ નહિ તમે મારાં થઇ ચુક્યાં.”

તુમ ખુદ હી મુન્સરી ક્યોંકર ન આયે દિલ,
જદુ બરા હુઆ હૈ તુમ્હારી નિગાહ મેં.

ગુલબદન—“અમારા મુલકનો રિવાજ છે કે, દન્યા વરને પસંદ ન કરે તો તેની સાથે લગ્ન થઈ શકે નહિ મહેરબાની કરીને આપ કદિ પણ તેની વાત મારી સાથે કરશો નહિ, હું આપને સાફ જવાબ આપું છું કે, તુર્કસ્તાન આવી શકતી નથી. જ્યારે જોગ આવે ત્યારે આપ મને ખીજી આગબોટ ઉપર ઉતારી દેજો.”

કસ્તાન—“સારી વાત છે, જ્યાં અમે ઉતરીશું તે એક સુન-સાન ટ્રાપુ છે. ત્યાંના ગાંડા માણસો અમારી કોમના જાની દુશ્મન છે. સારી વાત થશે કે, જ્યારે આપ તે માણસોના હાથ પડી જશો.”

એ વાત સાંભળવાથી ગુલબદનને બારે દુઃખ થયું, તથાપિ તે બહાદુર હૃદયની છોકરીએ ગુસ્સાથી કહ્યું—“સારી વાત છે, આપ મને ત્યાં લઈ જાઓ.”

કસ્તાન—“હું તે માણસો માંહેલો નથી કે ઓરતોને! હુકમ સાંભળું. અમારામાં તો મરદ હુકમ કરે અને ઓરતો સાંભળે. મને તમારી સાથે મહોબત છે તમારે તુર્કસ્તાન જવું પડશે. મારી વાત જુડી માનશો નહિ. હું તમને ત્યાં લઈ જઈશ અને જરૂર લઈ જઈશ.”

ગુલબદનને બારે ગુસ્સો આવી ગયો, તે બડબડાટ કરતી પોતાના ઓરડા તરફ ચાલી ગઈ.

ગુલબદન ઓરડામાં બેસીને મનમાં ને મનમાં કેહેવા લાગી—“હું કદિ પણ તુર્કસ્તાન જઈ નહિ. અગર જાય તો મારી લાશ જાય. તે માટે બહેતર છે કે, આ મોજામાં જીવ અખીં દઉં. કે જે મોજામાંથી સરદરજાંગે મને બચાવી હતી. (રાઈને) મારા પ્યારા સરદરજાંગ? તમે મને બચાવીને આ તકલીફમાં કેમ છોડી દીધી.

પ્રકરણ ૩૬ મું.

હૈદર અને ગુલબદન આફ઼તમાં.

—:૦:—

નનસે અપની ગુજરતે હૈ ગુજરને વાલે,
મૌતકી રાહ નહીં દેખતે મરને વાલે.

ગુલબદનનું દીલ બહુ ગમરાવા લાગ્યું, તેને માલુમ પડતું હતું કે, પિતાજીના જવાથી પોતાના ઉપર પકાડ તુટી પડ્યો, તે રોષને કહેતી હતી કે—“પિતાજી તમે મને આ દુઃખ, આ ફિકર અને આ બલીમ દગાબાજ દુનિયામાં મુકીને કેમ ચાલ્યા ગયા ?”

બ્યારે તે પોતાનો પહેલાનો વખત વિચારતી હતી ત્યારે કિલ તુટી જતું હતું, કહેતી હતી કે—

બદલતા હૈ સફર કુછ એસા જમાના,
કે હૈ આજંદગી કલ ઉસકા જમાના;
લડકપન થા જબ તક નથી રિક કોઇ,
બહુત યાદ આતા હૈ પિછલા જમાના,
બહુત મેહરમાં થા બહ બેપીર મુકર,
હુઆ હૈ બની ઇસકો યોગ જમાના.

એકાએક દરવાજે ખડખડારવાનો અવાજ આગ્યો. ગુલબદને દરવાજા ઉપર જઈને નામ પુછ્યું. “વીરેવીરે કહ્યું. “બય ન પામે હું તમારો દોસ્ત છું.”

ગુલબદન કાંઈક ચોંકી તેને યાદ હતું કે, તેવો સાદો દોષ વખત સાંભળ્યો છે. ફરીને અવાજ આવ્યો, “જરા પાસે આવીને સાંભળો.” ગુલબદને તેમ ક્યું. અવાજ પાછો આવવા લાગ્યો. હું તે છોકરો છું, મેં આપને આગળોટમાં ચડતા જોયા હતા. મારી માંદગીને કારણે આપ મને ઓળખી શક્યા નહિ, જે નામ યાદ હોય તે ઓળખો. હું હૈદર છું.

ગુલબદને કમાડ ઉઘાડી નાખ્યું, જોયું તો સામે હૈદર ઉભો હતો.

હૈદરે નીચી નજર રાખીને કહ્યું—“ બહેન ! ”

ગુલબદન—“ ભાઈ હૈદર ! આવો મેશી જાઓ, કહો હું તમારું કાંઈ કામ કરી શકું છું ? ”

હૈદર—“ બહેન ! હું તો ખુદ આપને બચાવવાના માટે કાંઈક વાતો કરવા આવું છું. હું કમાનની બધી વાતો સાંભળી રહ્યો હતો, જે હું આગળ નહિ હોત તો તેને મારી મારીને લોથ કરી નાખત. તેણે જે વાતો આપને કહી તે સાંભળીને મારા હૃદયમાં નસ્તર વાગી મથું છે. ”

ગુલબદન—(હાથ મેજવીને) “તું તમે મારો જીવ બચાવવાના માટે આવ્યા છો.”

હૈદર—“ બહેન ? હું એક હોડી નીચે ઉતારી દઉં છું, આપ તેમાં બેસો. હું આપને લઈને નાશી જાઉં. ”

ગુલબદન—“ ભાઈ ! આફતમાં કમાઓ નહિ, યાદ રાખો. જે તે શૈતાનીને બખર થઈ ગયું તો તે તમને જીવતા છોડશે નહિ. ”

હૈદર—(હસીને) “ બહેન ? હું તે વાતોનો પહેલાથી ખ્યાલ

કરી ચૂક્યો છું. ને આપ બચી જાઓ તો મારા જીવની કાંઈ પરવાહ નથી, શું આપ મારો વિશ્વાસ કરશો ? ”

ગુલબદનનો ગુલાબી ચહેરો વિશ્વાસ કરી રહ્યો હતો. તેણે કહ્યું—“ હૈદર ! બાઈ હૈદર ! હું તારો વિશ્વાસ કરું છું.”

હૈદર ગુલબદનને લઇને આગળોટના તખ્તા ઉપર ગયો. રાત બહુજ અધારી હતી. હૈદરે પાણી અસર ન કરે તેવો એક કોટ ગુલબદનને પહેરાવી દીધો. તોફાન પણ બહુજ ઉતાવળે આવવાનું હતું.

હજુ તે ચાલ્યો પણ નહિ હતો. કે વરસાદ વરસવા લાગ્યો, વીજળી ચમકવા લાગી, તોફાન જોરથી વધવા માંડ્યું. બચધી કંપતી છતાં બહાદુર હૃદયની ગુલબદન હૈદરની સાથે અંધારામાં તે હોડી તરફ ગઇ, જે તોફાનની હાલતમાં નીચે ઉતારી નાખવામાં આવી હતી.

હોડી ચાલી તથાપિ ગુલબદનના નશીમ બહુજ ખરાબ હતા. એકવાર જોરથી વિજળી ચમકી અને બધો ભેદ ખુલ્લો પડી ગયો. કક્ષાને ગુલબદનને જાતે જોઇ લીધી, તેણે પોતાની માત્ર બાથમાં જોરથી ખીજવાઇને કહ્યું—“ મારા બહાદુર માણસો ! નાસનારાનો પિછો પકડો. તે હોડી જુઓ ચાલી જાય છે. જે સખસ તેને લાવી આપશે તેને મોટું, ભારે મોટું ધનામ આપીશ છોકરી ચાહે તો મરી ગયેલી હોય વા જીવતી તેને લાવે.”

વિજળીના ચમકારાની મદદથી કક્ષાને ગોળી ચલાવી, ગોળી હૈદરના હાથમાં વાગી, તે બિચારો ઉછળીને હોડીમાં ઉધો પડી ગયો.

ગુલબદન—(રોધને) “ હાય હાય બાઈ ? આ બધું મારા માટે બન્યું. હાય તમે જખમી થઇ ગયા. જો તમે મારી મદદ ન કરત તો પણ સાઈ હતું.”

હૈદર—“ જહેન ! પુરા મોત કરતાં તેઠ મોત સારું છે. ”
જખમના કારણે દરદ બહુ વધી પડ્યું, હૈદર હવે થોડી મિનિટ
તો મહેમાન હતો.

હૈદર—“ આપ મારા માટે દિલ્લીગીર થાઓ નહિ, કેમકે હું એ
વાતથી ખુશી છું કે, મારી જહેનની જીંદગી બચાવતા મરી રહ્યો છું.”

ગુલબદન—(તકલીફથી) “ હં, ભાઈ એવું ન કહેા, ખુદા ન
કરે કે તમે મરો. ખુદા તમારા ઉપર રહેમ કરે.”

ગુલબદન અંધારી રાતના કારણે હૈદરનો ચહેરો પાણી જેવું
શકતી નહોતી.

હૈદર—“ આપને ખબર નથી કે, ખલાસીઓ મને કેદ કરવાને
માટે આવી રહ્યા છે, હું અહીંથી ફરી પડું છું. તે માણસો મને
હાવી લેશે. જહેન ગમરાઓ નહિ.”

“ જીતે રહેંગે તો ફિર બી મિલેંગે.”

ખલાસી લોક બિલકુલ નજદિક પહોંચી ગયા હતા. ગુલબદનને
પકડતા પકડતા હૈદર પાણીમાં કુદી પડ્યો. ખલાસીઓએ તેને ઉપ-
વીને હોડી ઉપર લીધો. કુદરતની ખુશી હતી. તે વખતે તોફાન બ-
હુજ ભારે થવા માંડ્યું. ગુલબદનની હોડી એક બાજુ જતા જતા
અસોપ થઇ ગઇ તેથી તે ખલાસીઓ તેને કેદ કરી શક્યા નહિ.

સવાર થતા સુધીમાં તો હોડી એક કિનારા ઉપર જઇ પહોંચી.
ગુલબદનનું દિલ ખુશાલીને લીધે પ્રકટ થઇ રહ્યું હતું. તે સાથે
બીજી તરફ હૈદરનો ખ્યાલ તેને ભારે દુઃખ આપી રહ્યો હતો.

પ્રકરણ ૩૭ મું.

હું જોગણ બનીશ.

દિલસે મરકર ભી ન અશક ખુતે નાદાં નિકલા.

હૃદયે રોજ ભી મેલ ચાક ગરેબાં નિકલા.

કોઈએ કહ્યું—“ ગુલબદન છે ગુલબદન, મારી વહાલી ગુલબદન ” ગુલબદને નરાઈથી પોતાનો હરીન ચહેરો તે તરફ ફેરવ્યો, જોયું તો તેની ફાઈ ઉભી હતી.

ફાઈ—(હસતી હસતી) ખારી ગુલબદન ! દિલ્લી તું ક્યાંથી આવે છે ? (ગળે લગાડીને) તું કેમ દૂરીને આવી ? મને તો માલુમ હતું કે, તું ઉંચેથી કુદી પડી. (સાદ પાડીને.) કોઈ છે ? અરે કોઈ છે ? જલ્દી આવો. મારી ભત્રીજાને મકાનમાં લઈ જાઓ. જેને હું મરી ગઈ સમજીને રોતી હતી, તે આજ મળી ગઈ, મારી આંખોના તારા ગુલબદન આવી ગઈ. મારી ખુશાલીનો પાર રહ્યો નથી. મને એમ થાય છે કે, આ ખુશાલીના લીધે હું મરી જાઉં.”

ડોશીની છેવટની વાત ઉપર બધા હસી પડ્યા.

અમીના—(ખીજવાઈને) “ તમે અહીં ઉમા ઉમા હસી કેમ રહ્યા છો ? શું હું તમને નથી કહેતી કે, આ છોકરીને મારા મકાન સુધી લઈ જાઓ ? એકદમ તેને પાલખીમાં બેસાડો અને મકાનમાં લઈ જાઓ ! ગરમ ગરમ કંબુ લાવો, સમજ્યા કે નહિ ? હું તમને કીંમત આપીશ. ”

હવે તે માયુસો સમજ્યા, ગુલબદનને લગ્ન ચાલ્યા.

વાંચક ! તોફાનના જોરથી ગુલબદનની હોડી અરણસ્તાન બંદર ઉપર જઈ પહોંચી હતી, ગુલબદનની ફાઇઝો તેને મરી ગયેલી સમજી હતી. કેમકે તે તમામ બંદરમાં તાર દબ ચુકી હતી. તથાપિ કોઈ તરફથી ગુલબદનના કાંઈ ખબર આવ્યા નહિ, આજ તે મુંબઈ વાળી આગબોટ ઉપર સ્વાર થવાને માટે સમુદ્ર કિનારે આવી હતી. તે વખતે અચાનક તે ડોશીની ગુલબદન આકાશમાંથી કુદી પડી, ડોશીએ ગુલબદનની બંધી વાત સાંભળી. વાત બારે દીવ-સોજ અને પુરતા દુઃખની હતી. સરસ નોવેસો લખનારાઓને પણ કદિ સુઝી ન શકે તેવી હતી. ડોશીને આગબોટ ઉપર સફદરજંગના હોવાની વાત સાંભળીને બારે તાજુખી ઉપજી, ગુલબદને રોધ રોધને પોતાની બંધી વાત શરૂથી આખેર સુધી દહી સંભળાવી. કેવી રીતે સફદરજંગે પોતાના જીવના જોખમે તેને બચાવી, કેવી રીતે તે તેને છોડીને ચાલ્યો ગયો. કેવી રીતે કમાન તેના ઉપર આશક થયો. અને હૈદરે કેવી રીતે તેને બચાવીને પોતાનો જીવ ખોયો, વિગેરે વિગેરે બધું સંભળાવ્યું. ડોશીને આ બધું સાંભળીને નરાધ ઉપજી કં સફદરજંગ ગુલબદનને પોતાના જીવના જોખમે બચાવીને પાછો ચાલ્યો કેમ ગયો. તે જાને એવું સમજી કે, સફદરજંગે ઠસક કરવો છોડી દીધો, તે માટે ગુલબદનનો જીવ બચાવીને ચાલ્યો ગયો. ડોશીએ વિચાર્યું કે, ગુલબદનનું મન પણ હવે તેના તરફથી ફેરવી નાખવું જોઈએ.

પંદર દિવસ સુધી ગુલબદન પોતાના ઓરડામાંથી બહાર નીકળી નહિ, બુઠી તેને દિલગીર થવાનો વખત બહુજ ઓછો આપતી હતી. તે એના માથા ઉપર હાથ ફેરવીને કહેતી હતી કે, “જ્યારે તે તને

કાંઈ ગણત્રીમાં લેતો નથી તો તારી પાસે તે શું ગણત્રીમાં છે ? ”

અમીના—“ગુલઅમન ! તું તેનો ખ્યાલ છોડી દે, કેમકે તેણે તારો શ્રવ ખચાવ્યો તથાપિ તે તને હમણાં આહતો નથી. મને તો તેના નામનો તિરસ્કાર થઈ ગયો છે.”

માનમાં રહીને ગુલઅમને કદી સફરજંગની જીકર કીધી નહોતી. તથાપિ જ્યારે તેના વિરહમાં કોઈ બોધતું તો તેનો દેહ કંપી ઉઠતો.

ડોશીએ ગુલઅમનને મત આપ્યો કે, “ હવે આ બાબતુ તે બાબતુ હુમવાથી કાંઈ ફાયદો નથી. હવે વતનમાં જઈને રહેવું જોઈએ. ”

ગુલઅમન—“ ફાઈમા, હું ત્યાં જઈશ નહિ, મારો ત્યાં શ્રવ નીકળી જશે ત્યાં અંધી તરફ ઉઠાસી છવાઈ ગઈ છે. ”

યાર વિના તેને વતન પણ બહાલું લાગતું નહોતું.

અમીના—“ તારી માશી અને ગુલનાર પણ ત્યાં હશે. દિદરી ત્યાં ચાલે. ”

ગુલઅમન—“ નહિ હું તેની પાસે વખતો વખત જઈશ નહિ, હું તેની સાથે રહીને ખુશી રહી શકતી નથી. ”

અમીના—“ ત્યારે તમે અતાવો ક્યાં જશો ? ”

ગુલઅમન—“ મને કાયમના માટે ખુશાલી જોઈએ, હું ચાહું છું કે, એવું કામ કરું જેથી સફરજંગ જીંદગીમર હૃદયથી અલગ થાય નહિ. ”

અમીના—“ તે શું ? ”

ગુલબદન—“ હું મકા શરીરમાં જઈને જોગણુ બની જાઉં અને નામે ઇલાહીમાં લાગી રહું. ”

અમીના—“ તેવો ખ્યાલ કર નહિ, તું તેવું કરી શકશે નહિ. ગુલબદન ? સાંભળે છે, હું તને જોગણુ બનવા નહિ દઉં. ”

ગુલબદન—“ ફાઝલા, તમે મારી મતલબ સમજ્યા નહિ, હું સફેદ લીબાસમાં રહીને મકા મસ્જિદમાં કુરાન શરીફ સંભળાવીશ. અને પવિત્ર પવિત્ર ગીત ગાઈશ. ”

અમીના—“ હં, દીકરી ! તારા મનથી તેની મહોબત બનતી નથી, હવે તું તેના માટે જોગણુ બનશે બન્ને તારા હૃદયમાં જે આવે તે કર, કંઈ પણ તને અપ્સરાનો આખો છે, ખુશીથી પાક ચીજ ગાઓ, ફાઝ રીતે તમારું દિલ ખુશી થવું જોઈએ. ”

પ્રકરણ ૩૮ મું.

મક્કા મસજીદ.

ખિંચકે દમ આવા લળોંપર રૂહ ઘબરાને લગી
સચ ખતાવો કયા ઇસારા કર ગયે જતે હુએ.

મેસમ બહાઈ ગપ હતી, શરદી પડવા માંડી, સવારના વખતે
નાનાં નાનાં ઘાસો ઉપર ઝાકલના મોતી નજરે પડવા માંડ્યા.

સવારે સાડાછ બજે બે જુવાન નાનાં નાનાં ઘાસ ઉપર ટહલ
ટહલ કરી રહ્યા હતા. વાંચક, એ બંને આપણા મિત્ર સફદરજંગ
અને સન્નમ હતા. સફદરજંગની શોધમાં સન્નમ પણ નીકળ્યો
હતો, આજ પંદર દિવસ થયા બંને મળ્યા છે.

સન્નમ—“ભાઈ, ઠગ્ઠુ ધું કે આજ મક્કા મસજીદ જઈએ.”

સફદરજંગ—“ચાલો મને કાંઈ અડચણ નથી.”

સન્નમ—“સાંભળ્યું છે કે, આજ એક હસીન છોકરી કુરાન
શરીફ મંબળાવનાર છે. આજ કાલ તે છોકરીની ભારે ધુન લાગી
છે. સાંભળ્યું છે કે, મારા વતનની રહેવાશી છે, એ પણ સાંભળ્યું છે
કે, ભારે ખૂબસુરત અને ગાવા વાળી પણ છે.”

સફદરજંગ—(હસીને) “બંધા માણસોને માલુમ નથી કે,
ઝીઝો કેટલી બધી ખૂબસુરત હોય છે.”

સન્નમ—“ફરીને તમને ગુલમદન ક્યાંથી મળે, તમે તો તેના
ઉપર લટુ બની ગયા છો.”

સફરજંગ—(અફસોસ સાથે) “યાર, તેનો ખ્યાલ કરાવો નહિ, ચાલો મને અહીં મંજ પડતી નથી.” અને જણા ટહેલતા ટહેલતા મકાન તરફ ચાલ્યા ગયા. અને ત્યાંની એક નામી હાટલમાં રહેતા હતા.

વાંચક, ખરેખર શુભખદને જોગણ બનીને આખા શહેરમાં ધુન મચાવી દીધી હતી, તે કુગન શરીફ એવી રીતે કહેતી હતી કે, માણસો દિગમ્બર બની જતા હતા.

સાંજના વખતે સફરજંગ પોતાના મિત્ર સાથે મક્કા મસજીદ ગયો. આગળની ખુરશી તેને ખેંચવાને માટે મળી. પડખેના ભાગમાં સ્ત્રીઓને ખેંચવાની જગા હતી મેદાનની વચ્ચેથી એક સફેદ પડો પડ્યો હતો. તેના ઉપર મસજીદનો નકશો ખેંચેલો હતો. પડદાની ચારે કોર પથુ સફેદ પડેલો હતો, અથવા ચારે તરફથી પડદા પડ્યા હતા. મસજીદના નકશાવાળા પડદાની પાસે એક સોનેરી ખુરશી રાખી હતી.

વાંચક, ચોકો નહિ. કેમકે અહીં એ ચાલ નહોતો, તથાપિ શુભખદનના કહેવાથી તેની ઇચ્છા મુજબ મસજીદ શબ્દગારવામાં આવી હતી.

જેતજેતામાં બધી જગા માણસોથી ભરાઈ ગઈ. બુઢા મોઢાના સાહેબ સોનેરી ખુરશી ઉપર આવી ખેડા મસજીદવાળો પડો ઉડાવવામાં આવ્યો. પડો ઉડ્યો થતા એક ઉંચું ટેબલ નજર આવ્યું, ટેબલ ઉપર સોનેરી અક્ષરોથી લખેલું કુરાન રાખ્યું હતું.

હજુ લોકો જોઈ રહ્યા હતા. તેટલામાં કમળનું કુલ ધીરે ધીરે ઉંચું થવા માંડ્યું. હવે કમળનું કુલ ટેબલની ઉંચાઈ સુધી પહોંચી

ગયું, એ કાએક કમળની પાંખડીઓ ખીલી ગઇ. જોવામાં આવ્યું સહેદ કપડા પહેરીને ગુલબદન બેઠી હતી. તેના ચહેરા ઉપર અપૂર્વ તેજ ચમકી રહ્યું હતું.

સંગીતની શરૂઆત થઇ, ચારે તરફ શોર મચી રહ્યો. ગુલબદન ઉપર ગુલબદન વરસવા લાગ્યા. બધા માણસો ખુશી થઇને હસી રહ્યા હતા. તથાપિ વાંચક, તેમાં બેઠેલા એક શખ્સના ચહેરા ઉપર મલીનતા છવાઇ ગઇ. તે બિચારો સફરજંગ હતો.

સજ્જન—“સફરજંગ કેમ કેવી તખીઅત છે ? તમારો ચહેરો એવો મયાનક માણસ પડે છે, જાણે કોઇ ભૂત દેખીને ડરી ગયા હોય.”

સફરજંગ—“બેશક મેં ભૂત જોયું છે, એક ભૂત મારી સામે છે અને હું ગાંડો છું.”

સફરજંગનો ગભરામણો અવાજ સાંભળીને સજ્જન ચોંકી ઉઠ્યો, તે સમજ્યો, ખરેખર આ ગાંડો થઇ ગયો.

ગુલબદને હક્કાની ગજલ શરૂ કરી વાજાંત્રો શરૂ થયા, ગાણું સાંભળીને સફરજંગ વધુ ગભરાઇ ગયો. ગાતા ગાતા ગુલબદનની તરફ સફરજંગ સાથે મળી ગઇ. કે તુરતજ તે મોઢાબર બેડોશ થઇને કુરાન ઉપર પડી ગઇ. પડેલો પાડી નાખવામાં આવ્યો.

મોલાનાએ જોગણુ છોકરીની તખીઅત ખરામ બતાવીને બધાને ધરે જવાનું કહ્યું.

સફરજંગ—(બહાર આવીને) “ભાઇ આજ અજમ વાત જોઇ. આ છોકરીનો ચહેરો ગુલબદન સાથે મળતો આવે છે. ગાણું અને સાદ પણ તેનોજ છે.”

સજ્જન—“યાર, તેની શોધમાં તમે ગાંડા થયા હોવ તેમ હું જોઉં છું, તમે નહોતા કહેતા કે, તે મરી ગઈ છે ?”

સફરજંગ—“હું એમ નથી કહેતો કે, તે જોગણું છોકરી ગુલબદન છે. બેશક ગુલબદન મરી ગઈ. તે અહીં ક્યાંથી હોય ? તથાપિ હું તે છોકરીનો ચહેરો ફરીને જોવા ઇચ્છું છું, તે ખરોખર મારી ગુલબદનના જેવી છે.” એમ કહીને સફરજંગ રોવા લાગ્યો,

સજ્જન—“વાર, હું હોટલમાં જાઉં છું, તમે તેને જોઈને આવજો.”

સફરજંગ—“વાર, હું એક કલાકની અંદર હમણા આવું છું.” સફરજંગ પાછો ફરીને મસજીદ દરવાજા તરફ ગયો. દરવાજાની પુછ્યું, “શું તમે મારી ચોડી તે જોગણું છોકરીને આપી શકા છો ? હું તમને રૂપિયા આપીશ.”

દરવાજા—“જી નહિ. આપને મળવું હોયતો તેના મકાન ઉપર જાવો.” સફરજંગ બિચારો ત્યાંથી ગુપચૂપ ચાલ્યો ગયો. તેને આખી રાત નિદ્રા આવી નહિ. સવારમાં ઉઠતાની સાથે તેણે મુસાફરીની તૈયારી કરી. સજ્જન એ જોઈને બહુજ ગમરાયો. મુસાફરીનું કારણ પૂછવાથી સફરજંગે કયું:—

એકબી રહતે નહીં આંસકે ખંનામ કહી,
દિન કહીં રાત કહીં સુમહ કહીં સામ કહીં.

પ્રકરણ ૩૯ મું.

ગુનહા માફ કરો.

ઉફરે બેઠું સિતમ પેશ વ બહિલ કાતિલ,
સખત પત્થરસે જિયાદહ હે તેરા દિલ કાતિલ;
હુધ આસાન ન ભંખાળ કી મુશકિલ કાતિલ,
ન કિયા જબ ગયા છોડકર ગિસમિલ કાતિલ.
હહને જખમ પુકારા કિયે કાતિલ કાતિલ.

સજ્જન—“ ઓછામાં ઓછું એક મહિનો તો આહીં રહો.
જમણું ઉતાવળ શું છે ? ”

સફરજંગ—“ નહિ, હું આજે જ જમણું ”

ત્યાં ગુલબદનની હાલત એ થઈ કે, નજર મળતાની સાથે તે
બેહોશ થઈ ગઈ જ્યારે હોશમાં આવી ત્યારે હૃદય ધડકવા લાગ્યું.

ગુલબદનને ત્યાંથી ઉઠાવીને મકાન ઉપર લાવવામાં આવી. તેને
નિસાસા ઉપર નિસાસા આવી રહ્યા હતા, તાવ પણ જોરમાંથી આવી
ગયો. ડોશીએ એક નામચીન હકીમને બોલાવ્યો. ગુલબદનને જોઈને
હકીમે પહેલાં મોઢું ખગાડ્યું. તે પછી કહ્યું—“ આપ બભરાશો નહિ,
ખુદાની ઇચ્છા તો તમારી દિદરી હમણાં સારી થઈ જશે. તાવ બહુ જ
સખત છે.”

હકીમ ચાલ્યો ગયો, ગુલબદન તાવની બેહોશીમાં બરાબર સફ-
રજંગની વાતો બકતી રહી. તે જોઈને ડોશીએ તેની બોળ કરાવી,
શોધનું પરિણામ એ આવ્યું કે “ સફરજંગ નામનો એક માણસ

હોટલમાં હતો, તથાપિ હમણું હમણું તે આગબોટ ઉપર ગયો છે. હવે તે આહી રહેવાનો નથી.”

એક હકતો વીતી ગયો, તાવ ઓછો થતો ચાલ્યો, હકામે ગુલબદનને હરવા કરવા જવાની રજા આપી.

એક દિવસ ગુલબદન ગાડીમાં બેસીને ફરતી હતી. તેણે જોયું તો પડખેજ સફરજંગની ગાડી ચાલી જતી હતી. ગુલબદને સફરજંગને જોયો તથાપિ સફરજંગ ગુલબદનને જોઈ શક્યો નહિ. કારણ એ હતું કે, તે પોતાના ખ્યાલમાં માથું નીચું રાખીને ચાલ્યો જતો હતો.

વાંચક પૂછશે કે, સફરજંગ પાછો શી રીતે આવી ગયો, તે તો હોટલથી પણ ચાલ્યો ગયો હતો. બેશક, જ્યારે સફરજંગ હોટલથી ચાલ્યો ત્યારે રસ્તામાં એક ગાડી તેની ગાડી સાથે બટકાણી તે ઉછળીને કુદી પડ્યો ઘોડાનો મીઝળ જગડી ગયો, કુદરતી રીતે સફરજંગના પગમાં કાંઈક ચોટ આવી ગઈ, તે કારણે તે જઈ શક્યો નહિ. ડોક્ટરે તેને પંદર દિવસ ક્યાંઈ નહિ જવાનું કહ્યું હતું.

સફરજંગ પાછો તેજ હોટલમાં જઈને રહ્યો, હંમેશા સફર કરવાવાળા સફરજંગે પંદર દિવસ મુશ્કેલથી દાઢ્યા ઓગમાં દિવસે તે ફરવા નીકળ્યો. ગુલબદને તેને જોઈ લીધો.

સંજ્ઞા સાથે સફરજંગને રોજ એ ખબર મળતી હતી કે, તે મળતા ચહેરાની છોકરી બિમાર છે, તથાપિ તે કાંઈ ખ્યાલ કરતો નહોતો.

આ તરફ હવા ખાઈને ગુલબદન મકાન ઉપર ગઈ. ઘણાં લાંબા વખત સુધી સફરજંગના સંબંધમાં ડોશી સાથે વાત કરતી રહી.

ગુલબદન—“ ફાઈઆ, હું કહી ચુકી કે, તે મને ભૂલી ગયા. હવે તેને બોલાવવાથી શું ફાયદો ? ”

ડાશી—“ મને તારાથી વધુ દિલગીરી છે, તેવો નાકાચક માણસ મેં હજી સુધી નથી જોયો, હવે મને તેનાથી તિરસ્કાર થઈ ગયો, તે પાછા માણસ છે. ”

ગુલબદન—ફાઈઆ, તમે તેને એવું કહો નહિ. મને દિલગીરી થાય છે. ”

ડાશી—“ જો તને માહું લાગતું હોય તો હું તેને ખરાબ ન કહું, તથાપિ જો કોઈ માણસ મારી સાથે એવી રીતે વર્તે તો હું તેનું મોહું પણ જોઈ નહિ ? ”

ગુલબદન—“ હું ડાશીશ કઈ છું કે, તેને ભૂલી જઈ. તથાપિ કમખખત મન કેમેય કરી માનતું નથી. ”

ડાશી—“ એક ખખર મેં સાંભળી છે. ”

ગુલબદન—“ શું ? ”

ડાશી—“ સરદરજંગની મા અને બહેન અનજુમન આપવાના છે. સાંભળ્યું છે કે, ચાર દિવસમાં આવી જશે. ”

સાંભળીને ગુલબદન ચુપ રહી. તેણે અનજુમનનું નામ સાંભળ્યું એટલે પાછલી વાત યાદ આવી તેથી તેનું મન બહુ ગભરાયું. પાછો ખ્યાલ આવ્યો કે, અંજુમન મને મળશે અને કહેશે, “ બહાલી ગુલબદન ! હું તમને બોલાવીને તેડી જવા આવી છું, મારો બાઈ તમારી સાથે મહોખત કરે છે. તમે તેના ગુન્હા માફ કરો. ”

શું ખરેખર અનજુમન એમજ કહેશે ?

પ્રકરણ ૪૦ મું.

ગુલબદન કે તસ્ખીર !

કહેતે હૈં જિસમેં દુર વહ ઇનસાં તુમ્હીં તો હો,
જતી હૈં જિસપર જન મેરી જાં તુમ્હીં તો હો.

સફરજંગ પાછા અરબસ્તાનથી ઉતાવળે રવાના થવાના હતા. એકાએક તેને અનજુમનનો પત્ર મળ્યો હતો—“મારા ખ્યારા બાઈ ! તમને બારે નવાઈ ઉપજશે કે, હું તથા માજી, તમને આ પત્ર મળ્યા પછી બે દિવસે ત્યાં પહોંચીશું, મારા મનમાં ઇચ્છા થઈ કે, હું એકદમ તમારી પાસે પહોંચું તથાપિ તમારા ક્યાંય ચાલ્યા જવાના વિચારથી પત્ર મોકલી આપ્યો. છેવટનો પત્ર બારે દુઃખમય હતો. જેથી માલુમ પડે છે કે, તમે હજી સુધી ગુલબદનના ખ્યાલમાં ડુબેલા છો, બેશક તે બારે દુઃખમય ખબર હતી. તમે તેને જીવના જોખમે બચાવી, તથાપિ ખુદાએ મંજુર ન રાખ્યું. તે મરી ગઈ અફ-સોસ ? માજી કહે છે કે તમે તેને ભૂલી જવાની કોશીશ કરો, ખુદા કરે તો આપણે બંન્ના ખુશીથી મળીશું. લી. તમારી નાની બહેન અનજુમન.”

સફરજંગને તેઓના આવવાના ખબર વાંચીને બારે ખુશાલી ઉપજી, હાલ તેની દેહ બહુજ દુર્બળ માલુમ પડતી હતી.

બે દિવસ પછી ગુજરી ગયા, સફરજંગ પોતાની મા તથા બહે-નને શેવાને માટે ગયા. તે માણસોને બારે નવાઈ ઉપજી. કેમકે તેની

માએ જોયું સફરજંગનો ચહેરો એકદમ બદલાય ગયો હતો. સફરજંગ તેઓને લઈને મક્કા મસજીદ ગયો, બધા માણસો મસજીદ જોવા લાગી ગયા.

અનજુમન એક તરખીર જોઈ રહી હતી, તરખીર જોવા પછી તેણે જોયું તો તેની મા તથા ભાઈ ત્યાં નથી. એકાએક તેની નજર એક જોગણુ છોકરી ઉપર પડી. તેને જોઈને પોતે જાતેજ તરખીર બની ગઈ. તે છોકરી પણ તેના તરફ જોઈ રહી હતી.

અનજુમને મનમાં કહ્યું—“ શું હું ગાંડી તો નથી બની ગઈ. આ ગુલબદન છે કે તેની તરખીર ? ”

અનજુમન તેના તરફ વધતી ગઈ. ગુલબદનના હાથ ઉપર તેણે હાથ રાખી દીધો તથાપિ ગુલબદન હાથ તરછોડીને ચાલી ગઈ, થોડા વખતમાં મુસાફરોની ભીડ વધી પડી જઈ અનજુમન તેને શોધી શકી નહિ.

અનજુમન—(દિલમાં) “ હવે હું ભાઈ તથા માજીની સી રીતે તપાસ કરું. મારી પાસે એક પાઈ પણ નથી, આ પણ એક શિક્ષા થઈ ગઈ કે, ખાલી હાથે ક્યાંઈ જવું નહિ. હાથ, હવે હું બાઈને ક્યાં ખોળું ? ” અનજુમન એવા ખ્યાલમાં હતી. તેવામાં કોઠાએ આવડીને તેના ખંભા ઉપર હાથ મૂક્યો, પાછું વળીને જોયું તો સફરજંગ ઉભો હતો.

સફરજંગ—“તું આહીં છે ? તેં સંગાય કેમ છોડી દીધો હતો ? માજી આજુબાજુ જોઈ રહી છે. આવો ચાલો માજી એ તરફ ઉભી છે. ”

અનજુમન—“ ભાઈ મેં હમણા હમણું એક તરખીર જોઈ છે, ”

સફરજંગ—(મસ્કરી કરીને) “ માણુમ નથી પડતું કે, ફોટોગ્રાફરો શું કરે છે એવી એવી તસ્ખીરો બનાવે છે કે, અસલ તથા નકલને જલદીથી ઓળખી શકાય નહિ. ”

અનંજુમન—“ ભાઈ મેં જેએલી તસ્ખીર નહિ બલકે સાર માણુસ જોયું છે તે એક ઓરત હતી. તેનો ચહેરો ખરોખર ગુલમદનને મળતો આવે છે. ભાઈ તમે કહો છો કે તે મરી ગઈ, તથાપિ મને વિશ્વાસ નથી. ”

સફરજંગ જોરથી હસ્યો જ્યો અંજુમન તેથી પણ વધુ તાળુબ થઈ.

સફરજંગ—“ અંજુમન ! બેશક તું તેને જોઈને ગુલમદન સમજી હોઈશ. તેનો ચહેરો તેને બહુજ મળતો છે. પહેલી મુલાકાતમાં હું પણ તેને ગુલમદન સમજવા લાગ્યો હતો. ગમરાઓ નહિ, હું તુંને તેનું ગાળું સંભળાવીશ. ”

અંજુમન—“ ભાઈ ! તમે કેવી રીતે જાણ્યું કે, તે ખરેખર મરી ગઈ ? શું તે તમારી નજરે મરી હતી ? તમે તેની લાશ જોઈ હતી ? ”

સફરજંગ—“ નહિ આગમેટના કપ્તાને કે, જેણે મારો છત્ર બચાવ્યો હતો તેણે મરી ગયાની વાત કરી હતી. ” આ સાંભળીને તે આગળ કાંઈ ખોલી નહિ, તથાપિ તેને મારે નવાઈ ઉપજી.

અંજુમન—“ ભાઈ ! બીજું બધું બતાવતા પહેલાં મને તેનું ગાળું સંભળાવજો. જરા હું તેનો ચહેરો વગરે વખત સુધી જોઈ જે મારી ભાભીના ચહેરાને મળતો છે. ”

ભાભીનું નામ સાંભળીને સફદરજંગની આંખોમાં આંસુ આવી ગયા.

સફદરજંગ—(વાત અટકાવવાના માટે) “ હાં, સાંભળજો. ”

અન્જુમનથી મુલાકાત થઇ શકતી હતી. તેણે વિચારી લીધું કે, હું એકલી જમને તેને મળું છું, અન્જુમનને જે વાતની ધુન લાગી જતી તે તેને પાર ઉતારીને છોડતી હતી, તેણે તેને મળવાનો પુરો દરોહો કરી લીધો, બીજે દિવસે સવારે જ્યારે અન્જુમન હવા ખાવાના માટે ટહેલી રહી નહતી ત્યારે એક ગાડીમાં જોઇને તે ઝાળખી મધ કે, આ તે ઝોરત છે કે, જેનો ચહેરો ગુલબદનને મળતો છે, અન્જુમનની સાથે ટહેલતી રહેલી તેની માઝે અન્જુમનનો હાથ પકડી લીધો, અન્જુમને ચોંકીને તેના તરફ જોયું.

તેની મા.—“ અન્જુમન ! મને કહેતા શરમ આવે છે, જોયો આ છોકરીનો ચહેરો ! ખરોખર ગુલબદનને મળતી છે અને ગુલબદન તો કેટલાએક દિવસથી મરી ગઇ છે. ત્યારે શું આ તેની મૂર્તિ ? ”

અન્જુમન—“ માજી ! મેં તેને આ હકતામાં જોઇ, હતી મને પણ નવાઇ લાગે છે, ભાઇને પણ વહેંચે પડ્યો હતો, ભાઇએ તેનું કોણ જાણે શું નામ પતાવ્યું હતું. મને યાદ નથી રહ્યું. ”

પ્રકરણ ૪૧ મું.

અંજુમન અને ગુલબદન.

ધધર આઓ લેલું બહાવ તુમહારી,
ગજબદી હું પ્યારી અદાયેં તુમહારી.

અંજુમનને તેને મળવાનો ભારે શોખ થયો, તથાપિ તેને એ સાંભળાને ભારે અશ્વોસ થયો કે, તે ઓરત મુંબઈ ચાલી ગઈ, તે દિવસે તે લોકો પણ મુંબઈ પહોંચ્યા. તપાસના માટે સફરજંગ પણ તે હોટલમાં રોકાણો કે જે હોટલમાં ગુલબદન હતી.

ખાણું ખાઈને અનજુમન બહાર નીકળી જોયું તો એક વૃદ્ધ સ્ત્રી નોવેલ વાંચી રહી છે. પવનના ઝપાટાથી ડોશીનો રૂમાલ ઉડીને અનજુમનના પગ ઉપર આવી પડ્યો. અનજુમને જાતે લઈ જઈને રૂમાલ આપ્યો અને કહ્યું:—“આજ ગરમી બહુ છે.”

ડોશી—“ જી હા.”

અનજુમન—“ શું હું આપની પાસે થોડા વખતના માટે બેસી શકું છું ? ”

ડોશી—“ આપ ખુશીથી બેસો.”

અનજુમન—“ આપ મને લખનોના રહેવાશી જણાવ્યો છો,”

ડોશી—“ બેસકે હું લખનોની રહીશ છું. કેમ શું છે ? ”

અનજુમન—“ કાંઈ નહિ, અસ્તુ, મેં આપની બોલી અને

પહેરવેશથી ઝાળખી લીધા, હું પણ ત્યાંની રહેવાશી છું. આપને મળીને મને બારે ખુશાલી ઉપજી છે.”

ડોશી—“ મેં આપને ક્યાંક જોયાં છે.”

અનજીમન—“ મને યાદ નથી, દેખી હશે.”

ડોશી—“ શું આપ મુંબઈમાં બહુ દિવસથી રહો છો ? ”

અનજીમન—“ જી નહિ, આજેજ આવી છું.”

ડોશી—“ શું હું પૂછી ચકું છું કે, આપનું નામ શું છે ? ”

અનજીમન—“ બેશક, બંદીને અનજીમન કહે છે.”

ડોશીનો ચહેરો સફેદ પડી ગયો, તે જલ્દીથી ઉડીને ચાલી ગઈ.

અનજીમને એક નૌવેલ વાંચવું શરૂ થયું, તે પછી પોતે પોતાની જાતનેજ કહેવા લાગી, “ આજ હું આ નૌવેલને વાંચ્યા પછી મૂકું. જોઈ છું કે, બંદીની શાદી થાય છે કે નહિ. અમર શાદી ન થઈ તો આ પુસ્તકને આહીં કટકે કટકા કરીને ફાડી નાખું.”

વાંચક, અનજીમનની સાથે વાતો કરનાર ડોશી ગુલબદનની ફાઇ અમીના હતી. તે દોડીને ગુલબદનને બોલાવવા ગઈ હતી. તથાપિ અપ્રસોસ ! ગુલબદન સહેલ કરવા નીકળી ગઈ હતી.

આ તરફ ગુલબદન ક્યાંય બહાર ફરવા માટે ગઈ નહોતી, તે હાંટલના બાગમાં ટહેલી રહી હતી. ટહેલતા ટહેલતા ગુલબદન પથરના એક અપ્પુતરા ઉપર બેસી ગઈ, તે પછી છાતી ઉપર હાથ રાખીને કહેવા લાગી. મેં પણ મારી જીંદગીમાં શું શું જોયું છે ? મારી ઉમર અઠાર વરસની થઈ તથાપિ આનંદનું નામ ન મળે, હે ખુદા ! તું મને આ

સુશીખતમાંથી બચાવ. હાથ । મહોખત પણ શું ચીજ છે. તેના વિના છુંદગીમાં કાંઈ સ્વાદ પણ નથી. અગર મહોખત ન હોય તો દુનિયામાં અધાઈ છે. તેણે સફદરજંગને બૂલી જવાની બહુ કોશીશ કરી, તથાપિ અફસોસ । તેના નાદાન દિવે એન પડવા ન દીધું. સફદરજંગની મહોખત ગુલબદનના દિવમાં દિન પ્રતિ દિન વૃદ્ધિમત થતી હતી. તે સમજતી હતી કે, સફદરજંગ કદિ પણ મારો ગુન્હો માફ કરશે નહિ. તે દમ્બતી હતી કે, એક વખત સફદરજંગને મળીને જમશેદનો આવેલો પત્ર તેને આપી દઉં. તે પછી ઝેર ખાધને તેના સામે મરી જાઉં.

ગુલબદન ઘાટી વેલની વચમાં ભારે સારી દેખાતી હતી. તથાપિ તેને ખ્યાલ નહોતો કે, કેટલી ખૂબસુરત જણાડું છું. તે આસ્તે આસ્તે એક સુંદર કુવારાની પાસે ગયું. જોયું તો ખેંચ ઉપર એક ચોપડી પડી હતી, તેને ઉઠાવીને જોયું, તે એક બહુજ દિલ્લચરૂપ નાવેલ હતું.

તે વિચારવા લાગી—“પુસ્તકનો માલીક આહી નથી. પુસ્તક પડ્યું રહેવા દઉં, કે હાટલની લાઠબેરીમાં સોપું.”

ઘણી ઘાટી લતામાંથી અવાજ આવ્યો—“ફેડો । ફેડો । હવે સ્થિર થા, બસ હવે આવી જા. તેં દોડવી દોડવીને મને થકવી દીધી.”

ગુલબદન હસી અને સમજી ગયું કે, પુસ્તક તેનું છે. કેટલોક વખત ગુલબદન તે નાના કુતરા ફેડો અને એક છોકરીની લડાઈ જોઈ રહી હતી. તે દુમ ઉઠાવીને ભુંકતો હતો ભાગતો હતો અને છોકરી તેની પાછળ તેને પકડવાને દોડી રહી હતી.

છોકરી—“ફેડો, ગુલાબના કાંટાથી મારો કાંમતી પોપાક પણ ફાટી ગયો. હવે હું પણ તને પકડવા પછી છોડું. બલે આપો દિવસ કેમ નીકળી જતો નથી. પકડી લઉં તો ખતાવું.”

ગુલબદન તે અવાજ સાંભળી સાંભળીને ચોંકી રહી હતી. દોડતી વતી છોકરીનો ચહેરો બહુ સારી રીતે જોઈ શકાયો નહિ. કુતરો દુમ દડાવીને ગુલબદનના પડખે થઈને દોડ્યો. ગુલબદને તેને રોકી રાખ્યો. હાંફતી હાંફતી છોકરી પણ ત્યાં પહોંચીને ઉભી રહી ગઈ.

વાંચક, આ છોકરી અનનુમન હતી. દોડવા અને થાકવાને કારણે તે ગુલબદનને ઝટપટ ઓળખી શકી નહિ. તેણે કહ્યું—“આપણા હું કેવી રીતે ઉપકાર માનું, આ કમખખતે મને હેરાન.....”

ચોંકીને ગુલબદન તેના તરફ અને તે ગુલબદનના તરફ જોવા લાગી. અનનુમને ગુલબદનનો હાથ પકડી લીધો અને કહ્યું—“બાબી ગુલબદન ! છેવટે મેં તમને મેળવી લીધા.”

ગુલબદન હાથ છોડાવવાની કોશીશ કરવા છતાં પણ છોડાવી શકી નહિ. અનનુમન જોરથી હાથ પકડીને ગુલબદનના હાથને ચુંબન કરી રહી હતી.

અનનુમન—“બાબી ! પ્યારી બાબી ! જસ હવે આહીં ખેશી જાઓ, અને કહો તમે કેવી રીતે બચ્યા ? તમને તો અમે રોઈ પણ ચૂક્યા હતા. તમે સમુદ્રમાં દેશન થઈને કેવી રીતે નીકળી આવ્યા ? મારા ભાઈ સફદરજંગ તમને જોઈને ભારે ખુશી થશે. ખુદ તમને હાંમેશાં ખુશી રાખે. બાબી ? તમે ભારે રહેમ વિનાના છો. મારો ભાઈ તમારા માટે દુનિયા છોડી બેઠો, તમારા મરવાના અગર સાંભળીને તે પણ તમારી સાથે સ્વર્ગમાં મળવાનો દાવો કરે છે.”

ગુલબદન—(તાણુખીથી) “હું મરી ગઈ હતી ? તે તમને કેવી રીતે માલુમ પડ્યું ? હું તમારી મતલબ સમજી શકતી નથી.”

છેવટે બંનેના તરફથી ધીરે ધીરે ભેદ ખૂંટવા લાગ્યો. ગુલબદને પોતાની પુરેપૂરી વાત કહી સંભળાવી, તે પછી બંને જણીઓ ખુશી થઈને બચ બરીને મળી.

અનનુમન—“ મારી ખુશાલીની તે વખતે હદ રહેશે નહિ કે, બ્યારે હું તમને મારા ભાઈ સાથે આવી રીતે મળતા જોઉં. પ્યારી ભાભી? મારા ભાઈએ તમારા માટે ભારે મુશીબતો વેડી છે. આવો હવે વખત લગાડો નહિ, મારા ભાઈને આવીને મળો. ”

ગુલબદન—“ મને જોટલી તાકાત નથી. કે તેની સામે બધ હકીકત વર્ણવી બતાવું. તમે પહેલાં તેને મારી વાત સંભળાવો તે પછી હું ચાલીશ. ”

અનનુમન—(ગળામાં હાથ નાખીને) “ બહાની ભાભી! જુઓ તમે અહીંથી જશો નહિ. હું હમણાં આવું છું. ”

અનનુમન ચાલી ગઈ.

કરાર લેને દે અમ તો કોઇ થડી ઐ ચર્ખ,
સતાયા તૂને બહુત દરબદર ફિરા કે મુઝે.

ગુલબદન ટુચારાની પાસે કલાડો સુધી બેઠી રહી તથાપિ અનનુમન આવી નહિ. સવારના વખતે અનનુમન છોડીને ગઈ હતી. અત્યારે ધણે દિવસ ચલી ગયો હતો.

ગુલબદન—(મનમાંને મનમાં) “ અનનુમન આવી નહિ. તેણે મારી વાત તેના ભાઈને સંભળાવી હશે. જોશક તે છેવટના વખતે જમશેદ મને ઉડાવી ગયો તેથી નાખુશ હશે. ”

તે એવું બધી રહી હતી ત્યારે તે તરફથી કેટલીક ચોરતો નીકળી.

પહેલી—“કાંઈ ભેદ માલુમ પડે છે, ક્યારે ગયા ?”

ખીજી—“હમણાં, હજુ હમણાંજ ગયા છે, તેનો માલ પણ અહીંજ પડ્યો છે. હોટલનો માલિક ભારે નવાઈ પામ્યો છે.”

ત્રીજી—“તે કોણ હતો ?”

પહેલી—“લખનૌની પાસે ક્યાંક રહેતા હશે. નામ સફદરજંગ છે.”

ગુલઅદન બધું સાંભળી રહી હતી. તે ગાંડી જેવી થઈને ત્યાંથી ચાલી ગઈ, તેની અકલ અહેર મારી ગઈ. ન માલુમ પડ્યું કે તે કેવી રીતે ચોરડા સુધી પહોંચી. કમાડ ખખડાવ્યું. ખુદી ડોશીએ કમાડ ઉઘાડી નાખ્યું. ગુલઅદન ત્યાં બેહોશ થઈને પડી ગઈ.

ડોશીએ ઝટપટ તેને ઉઠાવી લીધી અને ખાટલા ઉપર સુવડાવી દીધી. ઝટપટ ડોક્ટર બોલાવવામાં આવ્યો. ગુલઅદનની નજીજ છુટી ગઈ હતી. ઘાંત બંધ થઈ ગયા હતા. કોઈ પ્રકારે ઘાંત ઉઘાડીને દવા પીવડાવી. ત્યારે તે કાંઈક હોંશમાં આવી. મરવાનો બચ કાંઈક ઝાઝો થયો ત્યારે ડોશી બહાર આવી.

ડોશી—(મનમાં) “એશક આ તે લોકોની સાથે કોઈ પણ પ્રકારે મળી હોવી જોઈએ, ખુદાને માલુમ શું વાતો થઈ, તે બધા મારી છોઠરીનો શવ લેવા આવ્યા છે. હવે હું તેને સમજાવું. બધાથી પહેલા સફદરજંગને બોલાવું છું.”

ડોશી એ સાંભળીને તાબુબ થઈ કે, સફદરજંગ પોતાની મા સાથે ચાલ્યા ગયા. તે લોક પોતાનો માલ પણ આહીં છોડી ગયા છે, કહી ગયા છે કે, સરસામાન પારસલથી મંગાવી લઈશું.

પ્રકરણ ૪૨ મું.

ભાષને મુઠ્ઠા આવી જશે.

અજબ અપના હાલ હોતા ને બિસાલે ચાર હોતા.

કલી બન સદેકે હોતી કલી ક્લિ નિસાર હોતા.

જે વખતે ગુલબદનને હોંશ આવી ત્યારે પોતાની ફાષને પોતાની પાસે આવેલી જોઈ. ડોશીએ ગુલબદનને બેહોશ થવાનું કારણ પૂછ્યું.

ગુલબદન—(રોષે) “ ફાષબા તમને ખબર છે કે, આફી કોણ આવ્યું છે ? ”

અમીના—“ હાં સાંભળ્યું છે કે, સરદરજંગ પોતાની મા અને બહેન સાથે આવ્યો છે. તે વાત મારા જણવામાં આવતા હું તારી પાસે આવી હતી. તથાપિ તું હવા ખાવાના માટે નીકળી ગઈ હતી.”

ગુલબદન—“ હું જાતે અનજ્ઞાનને મળી હતી. ”

તે પછી ગુલબદને બધી વાત સંભળાવી. તે સાથે સાથે પોતાનો તે ભેદ જે આજ સુધી ગુપ્ત રાખ્યો હતો તે પણ કહી સંભળાવ્યો, જે સાંભળવાથી ડોશીનું હૃદય હચમચી ગયું.

ગુલબદન—“ ફાષબા ! માલુમ પડે છે કે, એ કારણથી સરદરજંગ મારા ઉપર નારાજ થઈ ગયા હોય. તે મનમાં નાપુસ્ત હશે કે, તેને મેં મારી વાત જણાવી કેમ નહિ. ”

ડોશીને જમશેદના ભગાવી લઈ જવાની વાત સાંભળીને ભારે દુઃખ ઉપજ્યું.

ડોશી—“ પ્યારી ગુલબદન ! તે વાતોથી તો તં મુશીબત હઠાવી. જે તું સફદરજંગને બધી વાત કહી દેત તો આ દિવસ ક્યાંથી દેખત દીકરી ? બીબીએ પોતાના ધણી પાસે અને ધણીએ પોતાની બીબી પાસે કોઈ ભેદ છુપાવી રાખવો નહિ જેમએ. નહિ તો હંમેશાં તકલીફ ઉઠાવવી પડે છે. ”

ગુલબદન—“ ફોખા ! જે હું આપને કહી દેત તો આ મુશીબત ઉઠાવવી પડત નહિ. ખેર ! જે થવાનું હતું તે થઈ ચુક્યું. હવે જે બાકી જાંદગી રહી તે પણ પુરી કરી લઈશ, જુઓ, સફદરજંગ મને મળવા ચાહતા નથી. તેથી તે ‘મધાની સાથેનું’ લેણુંદેણું સમજીને ચાલ્યા ગયા. ”

ડોશી—“ દિકરી ! તું તે વાતો જવા દે. પોતાના મનમાં ખ્યાલ કરી લે કે, હું તેના વિના જાંદગીના દિવસો પૂરા કરી લઈશ. ”

તે લોકોએ પણ તુરતજ ચાલવાની તૈયારી કરી. હાટલનો ધણી તે વાત સાંભળીને ધણે દુઃખી થયો. તે વિચારવા લાગ્યો. “ આ જે મહેમાન ભારે શ્રીમંત તથા જગીરદાર છે. સફદરજંગ તો ચાલ્યા પણ ગયા, હવે રહી આ જે, તે પણ ચાલી જાય છે, તે લોકોના તે રીતે જવાથી મારી હાટલની બદનામી થશે. લોક ખ્યાલ કરશે કે, રહેવાના માટે આ હાટલમાં સગવડ નથી. ”

વાંચક, હવે જરા આ તરફ સાંભળીએ. અન્નુમન ગુલબદનને ત્યાં છોડીને હાટલના તરફ દોડી ગઈ, દરેક ઝોરડો જેમ લાંબો.

તથાપિ તેની મા કે બાઇ કોઇ મળ્યું નહિ. હોટલવાળા પાસેથી ખજર મેળવીને તે સ્ટેશન તરફ દોડી ગઇ, અન્નુમન મુબઇના રિક્ષોરીયા ટર્મિનસ સ્ટેશન ઉપર દોડીને ગઇ, જોયું તો તેનો બાઇ રેલ્વેની બારીથી ડોકું કાઢીને જોઇ રહ્યો છે, પોકારતી પોકારતી તે ત્યાં પહોંચી અને કમાડ ઉઘાડીને ગાડીમાં ચઢી ગઈ. ગાડી સીડી દઇ ચુકી હતી. ગાડી અન્નુમનને ચઢતી વખત ધક્કો દઇને ચાલી, ધક્કો ખાઇને અન્નુમન પડી ગઇ, બેહોશ થઇ ગઇ, તેને કાંઇ વાગ્યું નહિ. જ્યારે તેને હોંશ આવી ત્યારે જોયું તો ગાડી ચાલતી જોઇ. તેની આંખોથી આંસુ પડવા લાગ્યા, તેણે ખીજવાઇને કહ્યું—“ ગાડી રોકા દો, ગાડી રોકા દો. ” સરદરજંગે તેને બહુ સમજાવીને કહ્યું કે, ગાડી હવે નહિ રોકા શકાય. તથાપિ તેને વિશ્વાસ આગ્યો નહિ.

અન્નુમન—(હાંસીને) “ બાઇ ! મારે તમને કાંઇક કહેવું છે, તમે જેમ જેમ એક એક મિનિટ આગળ વધશો તેમ તેમ દુઃખના ડુંગરા આવી પડવાના, તમે મારી વાત સાંભળી લ્યો. સાંભળીને તમે ગાંડા થઇ જશો. ”

સરદરજંગે અન્નુમનની બાળકના જેવી વાતો સાંભળીને હસીને માથું હલાવ્યું.

અન્નુમન—“ જો તમને એ વાત માલુમ હોત તો તમે માથું હલાવીને હસી નાખત નહિ. જાઓ, તમે સાંભળતા નથી તો હું કહેતી પણ નથી. ”

રાતી રહેલી અન્નુમન એમ કહીને હસી પડી અને પેતાના આંખની પાસેથી દુર ખસીને ખીજ ખાણુ બેસી ગઇ.

તેની મા—“ તો દિકરી નારાજ કેમ થાય છે ! જે કહેવાનું હોય તે તેને કહેતી કેમ નથી ? ”

અનન્તુમન—“ હું ક્ષીણ તો બાધને મુર્ખા આવી જશે.”

એમ કહીને તેણે સદ્દરજંગને બેસવાના માટે ત્યાં જગા કરી આપી. સદ્દરજંગ હસ્તો હસ્તો તેની પાસે જઈ બેઠો. તેણે તેનો હાથ પોતાના હાથમાં લઈ લીધો.

સદ્દરજંગ—“ વાર, કહે અનન્તુમન શું કહે છે ? હું પણ તારી હેરત પમાડનારી વાત સાંભળવાને તૈયાર છું.”

ચોડીજ વારમાં સદ્દરજંગના મોઢેથી નિસાસો નીકળ્યો, તેના ચહેરા ઉપર સફેદી છવાઈ ગઈ,

મા—(ગભરાઈ જઈને) “ વાત શું છે ? ” એમ કહીને ઉઠી અને બંનેના સામે જઈને બેસી ગઈ.

સદ્દરજંગ—“ મા, સાંભળો અનન્તુમન શું કહે છે, ગુલબદન જીવતી છે. તેણે તેની સાથે વાતો કરી છે, તે હોટલવાળા ખામમાં બેઠી છે.”

મા—“ દિકરા ! એવું બની શકતું નથી. માલુમ પડે છે કે, તેણે ભૂલાવો ખાધો છે.”

અન્તુમને પોતાની માને બધી વાત સંભળાવી. છેવટે એ પણ કીધું કે, હું તેને બુલથો ત્યાં બેસાડીને અહીં ચાલી આવી.

અન્તુમન—“ હું ગુલબદનને તે કહેવું બુલી ગઈ કે, તે એક દોસ્તને મળવા કશ્યાણુ જાય છે, હું દોડતી દોડતી અહીં સીધી ચાલી આવી.”

મા—“ દિકરા ! જુઓ ગુલબદનને જમશેદ નસાડીને લઇ ગયો હતો. જોકે તે પાક દામન છે તથાપિ દિકરા ! ”

સફરજંગ—“ મા, તમને શંકા કઇ વાતની થઇ ? તે પાકદામન છે અને જરૂર છે, હું તમને તેનાથી સાબીતી અપાવીશ. શું હું આવા મોઝા ઉપર તેને છોડી શકું છું, કદિ પણ નહિ.”

મા—“ દિકરા ! મારો તો ખીજો ખ્યાલ હતો.”

સફરજંગ—“ મા, મને ગુલબદન ઉપર કોઇ જાતનો હક્ક નથી. તથાપિ હું તેનો હવે હક્કદાર બનીશ. મેં મારી જીંદગીની હાલત જોઇ લીધી. મારું પણ દિલ જાણે છે કે, મેં કેવી રીતે મારી જીંદગીના દિવસ ગુજાર્યા છે. મારી સંતાની વાત હોત તો હું તેની પાસે હડીને જાત. જ્યાં સુધી હું તેને મારી બનાવી લઉં નહિ ત્યાં સુધી મને એન પડશે નહિ. અંજુમન કહે છે, ગુલબદનને પણ મારી સાથે મહોળાવત છે.”

અનંજુમન—“ બાપ ! તમને કાંઇ ખબર છે ? મારી બાબતો મીઠાબાબારે છે અગર જો તમે જલદી નહિ ચાલો તો ફરીને મળવી મુશ્કેલ છે. તે નારાજ થઇ જશે.”

સફરજંગ—(હસીને) “ હું તેને મળીને બધું કહું અને સાંભળી લઉં.” તે પછી વળતી ગાડીમાં બધા પાછા ફરીને વિક્ટોરિયા ટર્મિનસ પર પહોંચ્યા તે વખતે સૂર્ય મુંબઈના સમુદ્રમાં ગોથાં ખાઇ રહ્યો હતો.

પ્રકરણ ૪૩ મું.

શાદી અને સમાપ્તિ.

વહ અયેં ધરમે હમારે ખુશકી કુદરત હેં,
કલી હમ ઉનકો કલી અપને ધરકો દેખતે હેં.

સાંજ પડી ગઇ હતી. ચમકતા તારા આકાશમાં ફેલાઇ ગયા હતા. ચંદ્રનું પ્રકાશમાન તેજ ચારે તરફ પ્રકાશી રહ્યું હતું. ગુલબદન કુવારાની પાસે ટહેલી રહી હતી.

ગુલબદન—(પોતાને ને પોતાને) “ મને અહીંથી રવાના થવાને શક્ત એક કલાકની દીલ છે, તે એક કલાક હું અહીં આ કુવારાની પાસે પુરો કરીશ. મને અહીં હઝ્યના દેવે વધું પણ સતાવી. જાણત તો કદિ પણ આવત નહિ.”

ગુલબદનને જરા પણ ખચર નહોતી કે, આ વખતે હોટલમાં શું થઇ રહ્યું છે, સફદરજંગે આવતાની સાથે હોટલના દરવાણીને પોતાના નામનું કાર્ડ આપ્યું. કાર્ડ ગુલબદનને આપવાનું હતું. ગુલબદન બાગમાં શરવા ગઇ હતી. તેથી તે કાર્ડ ડોસીને મળ્યું.

દરવાન—“ તેને શું કહી દઉં ? ”

ડોશી—(ગુસ્સાથી) “ હું ખુદ તેની સાથે ચાલો કરીશ.”

ડોશી ગુસ્સાથી કાંપતી કાંપતી બહાર નીકળી તેના ચહેરા બાલ થઇ રહ્યો હતો.

સુશાકાતના ચોરડામાં જઇને ડોશીએ તેને આવવાનું કહ્યું.

બેસીકર થઈને ટહેલતો સફરજંગ ઝપટ કરીને આગળ વધ્યો. જોયું તો ત્યાં નાજુક ગુલમદનની જગાએ ડોશી હતી.

સફરજંગ—(સલામ કરીને) “ જોડ કોઈ ! આપ હો ? મને તે જોઈને ભારે નવાઈ ઉપજી કે, આપ ગુલમદનની સાથે છો. ”

ડોશી—(ભવાં ચઢાવીને) “ એ બતાવો કે, તમે ગુલમદનને શા માટે તરછોડી દીધી છે. તમે તેના હાથના ટૂંકડે ટૂંકડા કરી નાખ્યા. મારી અરજ છે કે, મહેરમાની કરીને તેને વધુ દુઃખ આપવા ન આવો. બસ ચાલ્યા જાઓ. ”

સફરજંગ—“ ખુદા ન કરે કે, તેને મારાથી દુઃખ થાય. હું ઉલટો તેને દુઃખ આપું ! કોઈ આપ એ શું બકી રહ્યા છો ? જરા મારી વાત પણ સાંભળી લ્યો, તે પછી જે કહેવું હોય તે કહો. સાંભળો તો ખરા કે, શા કારણે અમે ખંતે જણા આજ દિવસ સુધી જુદા રહ્યા, ” ડોશી જરા પણ સાંભળતી નહોતી. તથાપિ સફરજંગે તેને રાજી કરી લીધી, તમામ વાત સફરજંગે સંભળાવી.

ડોશી—“ જરા સરખી ભુત્તી કેટલી તકલીફ ઉઠાવતી પડે છે, સફરજંગ ! હવે તમે ઘણી ખુશીથી ગુલમદનની સાથે શાદી કરી શકો છો. ગુલમદન બાગમાં ટહેલતી હશે. જાઓ મુલાકાત કરો. ”

અંજુમન અને તેની માને છોડીને સફરજંગ અજવાળી રાતમાં બાગના તરફ ચાલતો થયો. જોયું તો કુવારાની પાસે ગુલમદન ઉભી છે. ઘાસના ફળના લીધે સફરજંગના પગનો અવાજ પણ થતો નહોતો. ગુલમદનને માલુમ પડ્યું નહિ કે, મારી પાછળ કોણ દિલું છે. ઘણા વખત સુધી સફરજંગ ગુલમદનનો હસીને ચહેરો ચંદ્રમાના અજવાળામાં ચળકાટ થતો જોઈ રહ્યો હતો.

ગુલબદન તે વખતે પણ સફરજનંગના ખ્યાલમાં ડૂબી હતી. તેણે બંને હાથ આકાશના તરફ ઉંચા ઠીંચા તે સાથે પોતાની રસીલી નજર પણ આકાશના તરફ ઠીંચી.

તે પોતાને ને પોતાને કાંધક કહેવા લાગી. સફરજનંગ ધીરજની સાથે તેની તે વાત સાંભળી રહ્યો હતો.

ગુલબદન—(રોષે) “ સફર તમને કદિ આ વાતની ખબર નહિ હોય કે, મેં તમારી મહોબતમાં કેટકેટલી મુશીબત ઉઠાવી છે. હજી પણ તમારી મહોબતના કારણે મારા મનની ખરાબ હાલત થઈ રહી છે. સીતારો ! આસમાનના ફરિસ્તાઓ ! તમે મને તે યુક્તિ બતાવી દ્યો કે, જેથી મારા દિલથી તેનો ખ્યાલ દુર થઈ જાય. ”

એકાએક કોંકનો પડછાયો જોઈને ગુલબદન ચોંકી ગઈ. સફરજનંગે પોતાનો હાથ ગુલબદનના ગળામાં નાખી દીધો.

સફરજનંગ—“ ગુલબદન ! બસ, તેવી વાત તો સફર ધમ્મતો નથી. ખુદા ન કરે કે, તારા દિલથી મારી મહોબત દુર થાય અગર તું સફરને ભૂલી ગઈ તો દુનિયામાં તેથી વધુ કમનસીબ કોણ હોય ? ”

ગુલબદને બહુજ ધમ્મયું કે, સફરજનંગથી જીદી હતી રહું, તથાપિ સફરજનંગે તેને બહુજ મજબુત રીતે પકડી હતી. તેના મોઢેથી એકાએક નીકળી ગયું કે—“ કોણ સફર ? સફર ? ”

સફરજનંગ—“ હા પ્યારી હા, આ તે તારો સફર છે. જે તમામ વાતો સાંભળીને તારા ઉપરથી પોતાનો જતો હક્ક સાબીત કરવા આવ્યો છે. એટલુંજ નહિ બધેકે તારી સાથે શાદી કરવાના માટે આવ્યો છે. પ્યારી ગુલબદન ! મારી પ્યારી ! હવે તું તારા

દિલ્લો તે બેઠ નથી છુપાવી શકવાની કે, જે હમણાં હમણાં સીતારો સામે કહી રહી હતી. ”

ગુલબદનના ચહેરાનો રંગ વખતે ખુશીથી વખતે ગભરાટથી બદલી રહ્યો હતો.

એક કલાક સુધી બંને જણા ત્યાં રાતમાં બેઠા બેઠા વાતો કરી રહ્યા હતા. બંનેના તરફથી ખુલાસા થતા રહ્યા. બંને બરમાલ દિલ્લોમાંથી ભરાઈ રહેલા હજારો નિધાસ નીકળવા લાગ્યા. તે પછી ત્યાંથી બંને જણ ઉડીને હોટલમાં ગયા. અંતે આખી રાત જલસો અને ખીજ મગ્ન હોઈ.

અનન્નુમન—“ કેમ બાઈ, છેવટ હું નહિ હોત તો તમે મારી બાબીને કદિ પણ મેળવી શકત નહિ. ”

સફરજંગ—“ બેશક એ તારી લાગણીનો નમુનો છે. ”

આ તરફ સફરજંગની મા પોતાના દિકરાને ખુશી જોઈને હરખેલી બની ગઈ હતી. ગુલબદનની ફાત પણ ખુશાલીને લીધે આ બાળુ તે બાળુ ધ્રુમી રહી હતી.

સવાર થયું અનન્નુમને કહ્યું—“ મહોબતની વાતનું છેવટ હોય છે કે તુરત શાદી થઈ જાય છે. હું હવે શાદી કર્યા પછી છોડું. ”

સફરજંગ—(ગુલબદનની ડાઁ પકડીને) “ કેમ પ્યારી આત્યારે થઈ જાય ! ”

જ્યારે તે પ્યારી પુરતા શોખ અને આજીજી જાહેર કરનારી આંખોથી તેની તરફ જુઝી રહી હતી. ત્યારે ગુલબદન કમુલ કર્યા સિવાય બીજું શું કરવાની હતી. તેણે શરમાઈને આંખો નીચી કરી લીધી અને ધીરે ધીરે કહ્યું—“ જો કમુલ હોય તો (શરમથી હસીને) હું પણ રાજી છું. ”

બેશક તે હવે તુરતજ શાદી કરશે. આશકને જોઇએ શું? કાજીને બોલાવવામાં આવ્યો. બારે ધામડુંમથી શાદી થઇ કેટલાક દિવસ સુધી જલસા થતા રહ્યા. શાદીમાં કલકતાથી ગોહરજન પણ બોલાવવામાં આવી તેણે નીચે લખેલી મજલો બહુજ સુંદર રાગમાં ગાઈ બતાવી.

ગજલ.

હમારે દિલમેં એ ખટકે મુહબ્બત અપની રહેને દો,
અમાનતદાર કા હૈ ધર અમાનત અપની રહેને દો;
ડરાયા હૈ મનાયા હૈ યહ કહકર વસ્ત્રમેં ઉસને,
બિગડ જાયેંગી હમ બસ બસ શિકાયત અપની રહેને દો.
બજાહિર મેરખાની હૈ તો દિલમેં બદ ગુમાની હૈ.
સલામ ઐસી ઇનાયતકો ઇનાયત અપની રહેને દો;
વહાં હૈ બેનિયાજો દાગ ઇસસે કયા ગરજ ઉમ્મકો,
યહ તાઅત અપની રખ છોડો એબાઅત અપનીરહને દો.

બીજી ગજલ.

રહેતા હશ્ત યહ શાદી મુખારક, મુખારક ખુશ આબાદી મુખારક,
તો હો દુનિયામેં તૂ ઐ શાહ આબાદ, તેરે દુશમનકો બરખાદી મુખારક,
કયામત તક રહે દુસ્કા વદુસ્કન હો શકમદકો શહમદી મુખારક;
રહે તૂ શાહકે મસનદ પર જલવા, હિજમેં ગમસે આબાદી મુખારક.
કહો બલદેવસિંહ દિલશાદ હોકર, દોઆ યહ સબ કરેં શાદી મુખારક;
કેટલાક દિવસ પછી પાંચે ગાયુસ ખુશાલી વચ્ચે પોતાના ઘેર બધા.
ગુલનારને ગુલનારને તાર દીધો કે, હું મારા ખાતિંદ સફદરમંગની
સાથે આવું છું.

ગુલનારના ગનમાં અગ્નિ તથા જવરનો અગ્નિ પ્રગટી નીકળ્યો.
તેણે તારના હમરો કટકા કરી નાંખ્યા. ખુબ દિન બોલીને રોમ પણ ત્રીધું.

ગુલનાર—(રોધને) “ મ્હા મેં દેટલાક ખેલ ખેલ્યા, તથાપિ જરા પણ ફાયદો થયો નહિ. સફરજંગના માટે મેં મારા આશક દેહરને પણ છોડી દીધો, અફસોસ ! મેં બહુજ ભૂત કીધી. તેજ થાય છે કે, જે ખુદા મંજુર કરે છે.”

ગુલબદન ગુલનારને ભારે ખુશાલી વચ્ચે મળી તેને તે માલુમ નહિ હતું કે, મારી ખુશાલી ગુલનારના હૃદયમાં તરવારની પેઠે ઉતરી.

એક દિવસ બધા માણસો બેઠાબેઠા ગરબા મારી રહ્યા હતા. સફરજંગનો દોસ્ત સજ્જામ પણ ત્યાં બેઠો હતો. વાતમાં વાત કરતાં જમશેદની વાત નીકળી. ગુલબદને જમશેદની ચીઠી કાઢીને સફરજંગને આપી. સફરજંગ તેને બધા સાંભળે તેમ વાંચવા લાગ્યો. તેમાં લખ્યું હતું કે,

“ ખ્યારા ભાઈ સફરજંગ !

મારા કારણે તમને અને ગુલબદનને બહુજ દુઃખ પડ્યું, ગુલબદનને પહેલા હું મારા ઘેર લઈ ગયો તે પછી તેને ગાંડાની હોસ્પિટલમાં મોકલેલી ત્યાંથી આગમોટમાં સરર કીધી જેમાં અમે અને છુટા પડી ગયા. કેટલાક દિવસ પછી હું પાછો પહોંચ્યો, તે દિવસ તે તમારી શાદીનો દિવસ હતો. તથાપિ હું તેને ફરીને જખરજસ્તીથી લઈ ગયો ખુદાએ જખરજસ્તીથી લઈ જવાના જુલમના બદલામાં મને મોતની સજા દીધી.

ભાઈ હાલ હું મરણ પયારોએ છું. મેં જે નક્કી કીધું હતું તે બન્યું નહિ, હેવટ તમેજ કામચાખ રહો, મારી છેવટની વાત એ છે કે, તમે હવે ગુલબદનની સાથે પુરી રીતે મહોબ્ત કરો. હું કારે

હતો તથાપિ હવે નથી. હું ખુદના સોગંદ ખાઈને મરતી વખત કહી રહ્યો છું કે, ગુલબદન પાક અને બિન્નકુલ પાક છે. અમર મારા લીધે જો તમે તેની સાથે શાદી કરવામાં ઇન્કાર કરશો તો મને કબરમાં પણ ચેન પડશે નહિ. ”

ચીદી વાંચીને સફરજંગ રોધ પડ્યો. તે તેની હાલત ઉપર બહુજ ભારે અફસોસ કરવા લાગ્યો.

હજી તે લોકો જમશેદની વાતો કરી રહ્યા હતા તેટલામાં એક જુવાન ફકીર ઝોરડામાં ઘખલ થયો. ફકીરને જોઈને ગુલનાર ચોંકી ઉઠી, તે ઉઠીને ફકીરને બાઝીપડી.

ગુલનાર—“ પ્યારા હૈદર ! તમે હો ? મેં તમારી સાથે ઢગા-બાજી કીધી. મને ખાદ કરો ” એમ કહીને ગુલનાર તેના પગમાં પડી ગઈ, હૈદરતું નામ સાંભળીને ગુલબદન ચોંકી ઉઠી.

હૈદરે પહેલા ગુલનારને ઉઠાડી પોતાના પડખેની ખુરશી ઉપર બેસાડીને પોતે પણ બેસી ગયો. ફકીરી ડ્રેસ ઉતારીને તેણે દુર દેંદી દીધો.

ઝપટ કરીને ગુલબદને તેનો હાથ પકડી લીધો અને કહ્યું—“ તમે કેવી રીતે બન્યા ? ” (સફરજંગને) “ આગખોટથી તેણે મને મુક્ત કીધી હતી. ”

હૈદરે—“ બેન, બેસો, હું તે લોકોની ગુલામીમાં બહુ દિવસ સુધી રહ્યો. લાગ જોઈને ત્યાંથી નાઠો. ”

સફરજંગ વિગેરેને તેના આવવાથી ભારે નવાઈ ઉપજી.

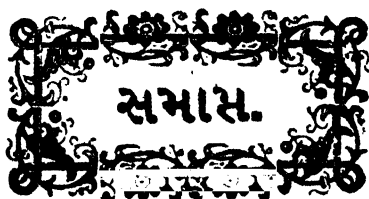
ગુલબદન—“ હાં મને ખુબ ખ્યાલ આવ્યો. જમશેદની દીધેત્રી એક ચીદી હૈદરના નામની પણ છે તેમાં લખ્યું હતું કે,

“ ગુલનાર એક પાણી છોકરી છે, ગુલબદનને જે મારો બદ દાનતથી તકલીફ પહોંચી તેની જડ ગુલનાર છે ગુલનાર ચાકતી હતી કે સફદરજંગ અને ગુલબદનની શાદી થાય નહિ અને પોતે સફદરજંગ સાથે શાદી કરે. તેણે વચમાં વચમાં જે ખખર સફદરજંગને આપ્યા તે બધા જુઠા હતા. હૈદર, તમારાયો પણ તે બદલી ગઈ હતી. હૈદરને માલુમ થાય કે, ગુલનાર ઉપર કદિ પણ વિશ્વાસ ન કરવો. નવાબ કાસમ હુસેને મરતી વખત ગુલનારને ગુલબદનના નામની એક ચીઠી આપી હતી મેં તેને લુલાવામાં નાખીને તે ચીઠી લઈ લીધી હતી. ગુલબદન તે ચીઠી પણ જોઈ શકે છે તે ચીઠી આ છે જે મારો ચીઠીની સાથે બાંધેલી છે.

લી. જમશેદ.”

ગુલબદને તે ચીઠી પણ વાંચી જે તેના પિતાશ્રીએ તેને આપી હતી. ગુલનારે ગુલબદન પાસે માફી માગી. રહેમ દિલની ગુલબદને તેને માફી આપી.

કેટલાક દિવસ પછી સજ્જાત સાથે અનજીમતની અને હૈદર સાથે ગુલનારની શાદી બારે ધામધુમથી થઈ.

ઇસ્લામ જાતિના ભુત ગૌરવનો સાચો પરિચય
કરાવનાર મહા નામાંકિત પુસ્તક.

અરબનો ઇતિહાસ.

આ. જરિટસ અમીરઅલિ સાહેબના 'હિસ્ટરી ઓફ સેરેસિન' નામના પુસ્તકનો તરજુમો. આ પુસ્તકમાં અરબ જાતિ અમુક જમાનામાં કેવી બહાદુર અને દિલાવર હતી, એ જાતિએ દેશ વિદેશમાં પોતાના પરાક્રમના પડઘા સંભળાવી સર્વ પ્રજાને પોતાને આધીન કેવી રીતે કરી હતી, સ્પેન, આદિ યુરોપના દેશોમાં પણ ઇસ્લામ મજદૂબનો પ્રભાવ કેટલે અંશે જામી ગયો હતો. ઇસ્લામ પ્રજામાં શાયર, -ઝુસ્સો, ધર્માભિમાન અને જાતિ અભિમાન કેટલું હતું, એ બધી બાબતોનો આ પુસ્તકમાં આબેહુલ ચિતાર આપેલો છે. દરેક મુસલમાન ભાઈને અમે આ પુસ્તક વાંચવાની ખાસ ભલામણ કરીએ છીએ.

મૂલ્ય રૂ. ૨-૦-૦.

મળવાનું ઠેકાણું.

મેનેજર

પોલિટિકલ ભોમિયો.

લાલ દરવાજા-અમદાવાદ.

ઈસ્લામ બાંધુઓના ગૌરવરૂપ અતિ અપૂર્વ
અને અદ્વિતીય ગ્રન્થ

રસૂલે અરબી

આશકે રસૂલ માટે આ ધાર્મિક પુસ્તક ઘણું જ ઉમદા છે, દરેક મુસલમાન ભાઈએ આ ધાર્મિક, નીતિ-મય અને બોધ ભરેલો ગ્રંથ પોતાના ઘરમાં જરૂર, ને જરૂર રાખવો જોઈએ.

આ ગ્રંથમાં રસૂલ સાહેબના જીવનના અવનવા અનુભવો, અપૂર્વ ઉપદેશો, અનેક જાતના નીતિભરેલા બોધવચનોનો સંગ્રહ કરવામાં આવ્યો છે.

જે મહાપુરૂષના હાથથી આ ગ્રંથ રચાયેલો છે, તેઓ પણ એક મહા કુશળ વિદ્વાન છે, એટલે સોનામાં સુગંધ મળવા જેવી ઉત્તમતાનો આ ગ્રંથમાં સમાવેશ થયો છે. મોટી સાઈઝનાં પૃષ્ઠ ૩૭૦, પાકું સોનેરી પૂઠું. છતાં કિંમત રૂ. ૨-૮-૦

મળવાનું ઠેકાણું,
નિઝામખાન નુરખાન વકીલ
લાલ દરવાજા-અમદાવાદ.

ઈસ્લામી ગૃહસંસારનો આબેહુબ ચિતાર આપનારી
અનુપમ નવલકથા

કનીએ ફાતમા

સુધારા નામે ચાલતા કુધારાના ફેદમાં પડી અનેક
નોજવાનો બાપદાદાની મિલકતને કેવી રીતે ખરબાદ કરે
છે. ખોટી સ્વતંત્રતાનો સ્વચ્છંદતા તરીકે ઉપયોગ કરી
અનેક નાજનીઓ બર્મથી બ્રષ્ટ થઈ કેવાં કેવાં જલિમ
કામો કરે છે. પાપને ફેલાવનારા પાપીઓ પૃથ્વીમાં કેવો
પ્રપંચ પાથરી દે છે, રાક્ષસી હૃદયના છવતા જાગતા
માણસ રૂપ રાક્ષસો નીતિ ત્યાગીને કેવા હૃદય ભેદક
કામો કરે છે, વગેરે બધા બનાવો એક પછી એક એવી
અજાયબી ભરેલી ગુંથણીથી ગુંથવામાં આવ્યા છે કે,
આ વાર્તાને વાંચીને પુરી કર્યા વિના હાથમાંથી મુકવાનું
મન જ થતું નથી.

મુલ્ય ૧-૪-૦

મેનેજર

પોલિટિકલ ભોમિયો.

લાલ દરવાજા-અમદાવાદ.

પોલિટિકલ ભોમાઓ.

આફ્રીસમાં મળતાં પુસ્તકો.

રસૂલે અરબી	રૂ. ૨-૮-૦
અરબનો ઇતિહાસ.	„ ૨-૦-૦
ખુલફાએ રાશેદીન.	„ ૧-૦-૦
ખાલીફ બીન વલીદ.	„ ૦-૧૨-૦
મીરાતે એહમદી.	„ ૫-૦-૦
કુદરતની કારીગીરી.	„ ૧-૮-૦
મેહબુબે કુરેશ.	„ ૧-૮-૦
Tragedy of Moharrum.	0-12-0
કરબલાનો કહેર. (કાચું પુઠું)	૦-૪-૦

નીચેનાં પુસ્તકો ઉમ્દા ચિત્રોવાળા છે.

આમને ઉલ્લક્ષ.	રૂ. ૧-૮-૦
હસન એનજીલના.	„ ૧-૮-૦
કનીઝે શતમા.	„ ૨-૦-૦
ગાહરખન.	„ ૧-૮-૦
નાહવેલી મસ્જિદા	„ ૧-૪-૦
મેદી શાહખાદી ભાગ ૧	„ ૧-૧૨-૦
મેદી શાહખાદી ભાગ ૨	„ ૨-૦-૦
સ્નેહ સરિતા	„ ૧-૦-૦
મેદી લાગ.	„ ૧-૦-૦

ઉપરનાં તમામ પુસ્તકો પાકાં સોનેરી

માનકેડીંગ સાથેનાં છે. ટપાલ ખર્ચ જુદું.

લખો:—મેનેજર પોલિટિકલ ભોમોગા.

લાલ દરવાજા-અમદાવાદ.

